

**ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη & Διαχείριση Αγροτικού Χώρου»**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**«Η συμβολή των Τοπικών Προϊόντων Ποιότητας
στην Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Λιγότερο Ευνοημένων Περιοχών.
Η περίπτωση των προϊόντων Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (Π.Γ.Ε.)
Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας»**

ΜΙΧΟΣ Ι. ΓΕΩΡΓΙΟΣ

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΜΠΕΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΣ**

ΑΘΗΝΑ 2012

**ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη & Διαχείριση Αγροτικού Χώρου»**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**«Η συμβολή των Τοπικών Προϊόντων Ποιότητας
στην Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Λιγότερο Ευνοημένων Περιοχών.
Η περίπτωση των προϊόντων Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (Π.Γ.Ε.)
Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας»**

ΜΙΧΟΣ Ι. ΓΕΩΡΓΙΟΣ

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΜΠΕΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΣ**

ΑΘΗΝΑ 2012

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**«Η συμβολή των Τοπικών Προϊόντων Ποιότητας
στην Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Λιγότερο Ευνοημένων Περιοχών.
Η περίπτωση των προϊόντων Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (Π.Γ.Ε.)
Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας»**

ΜΙΧΟΣ Ι. ΓΕΩΡΓΙΟΣ

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΜΠΕΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΣ**

**ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΚΟΥΤΣΟΥΡΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
ΛΟΥΛΟΥΔΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ**

Ευχαριστίες

Μέσω της παρούσας εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν στο να την φέρω εις πέρας, μεταξύ αυτών την συντονιστική επιτροπή και την γραμματεία του Μ.Π.Σ. που μου έδωσαν την ευκαιρία να το παρακολουθήσω και να ολοκληρώσω επιτυχώς το συγκεκριμένο πρόγραμμα.

Πρώτιστα, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Μπεόπουλο Νίκο για την αμέριστη συμπαράσταση του. Ταυτόχρονα, ουσιαστικός αρωγός καθόλη την διάρκεια εκπόνησης της συγκεκριμένης εργασίας, ήταν ο επιστημονικός συνεργάτης του Γ.Π.Α. κ. Βλάχος Γεώργιος, τον οποίο και ευχαριστώ θερμά για το αμείωτο ενδιαφέρον που έδειξε, καθόλη την πορεία εκπόνησης της παρούσας εργασίας.

Ακόμη θα ήθελα να ευχαριστήσω το σύνολο των συλλογικών φορέων και τους μεμονωμένους παραγωγούς της περιοχής των Πρεσπών που συμμετείχαν στην εκπόνηση της επιτόπιας έρευνας. Ιδιαίτερες ευχαριστίες, θέλω να εκφράσω στον πρόεδρο του Α.Σ. «ΠΕΛΕΚΑΝΟΣ» κ. Στεργίου Νίκο, τον επιστημονικό συνεργάτη του Δήμου Πρεσπών κ. Καζόγλου Ιωάννη, τον γεωπόνο της Ε.Α.Σ. Φλώρινας κ. Κωστίτση Δημήτριο και την περιβαλλοντολόγο του Φ.Δ.Ε.Δ.Π. κ. Παπαδοπούλου Λητώ για τον σημαντικό χρόνο που διέθεσαν, αλλά και για την παραχώρηση σημαντικών στοιχείων.

Κλείνοντας, ίσως μόνο ένα θερμό ευχαριστώ, δεν είναι αρκετό στους γονείς μου και την σύντροφο μου Μαρίνα, για την αμέριστη στήριξη που μου πρόσφεραν κατά την υλοποίηση της συγκεκριμένης εργασίας.

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄	9
Εισαγωγή	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄	12
Τοπικά Ποιοτικά Προϊόντα και Γεωγραφικές Ενδείξεις	12
Τα αγροτικά προϊόντα στην σύγχρονη φιλελευθεροποιημένη αγορά.....	12
Ομοιογενή και διαφοροποιημένα προϊόντα.....	12
Η ανάδυση της καταναλωτικής τάσης για ποιοτικά τρόφιμα.....	13
Η αδυναμία των διεθνών αγορών στην ενσωμάτωση προϊόντων με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά	14
Ποιοτικά προϊόντα	14
Η έννοια της ποιότητας	14
Συστήματα ποιότητας στα αγροτικά προϊόντα και τρόφιμα	15
Προϊόντα προέλευσης	16
Η διαδρομή των προϊόντων προέλευσης στην ιστορία	16
Η έννοια του τοπικού στα προϊόντα προέλευσης.....	17
Το σύστημα των γεωγραφικών ενδείξεων (Γ.Ε.).....	19
Το νομοθετικό πλαίσιο	19
Οι Γ.Ε. σε αριθμούς.....	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄	30
Η συμβολή των Γ.Ε. στην Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Λιγότερο Ευνοημένων Περιοχών.....	30
Η ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών	30
Η έννοια της ανάπτυξης του αγροτικού χώρου μέσα απο την εφαρμογή επιμέρους πολιτικών.....	30
Οι επιμέρους προσεγγίσεις της ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης.....	33
Η διασύνδεση των γεωγραφικών ενδείξεων με την ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη	40
Η εν δυνάμει συμβολή των Γ.Ε. στην Ο.Α.Α.....	41
Παράγοντες που επηρεάζουν την επιτυχή εφαρμογή ενός συστήματος Γ.Ε. και περαιτέρω την επιρροή του στην Ο.Α.Α.	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄	55

Η ταυτότητα της περιοχής μελέτης.....	55
Γεωγραφική θέση, όρια, έκταση και διοικητική υπαγωγή της περιοχής	55
Ευρύτερη περιοχή.....	55
Περιοχή μελέτης	56
Φυσικό περιβάλλον	56
Ανθρωπογενές περιβάλλον	62
Οικιστική διάρθρωση	62
Κοινωνικό-οικονομικά χαρακτηριστικά.....	62
Κάλυψη γης.....	73
Σύγχρονες απειλές για το οικοσύστημα της περιοχής	75
Καθεστώς προστασίας της περιοχής.....	76
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'	81
Η Καλλιέργεια φασολιού.....	81
Ιστορική αναδρομή	81
Η παραγωγή σε διεθνές και εθνικό επίπεδο	82
Η παγκόσμια παραγωγή	82
Η παραγωγή στην Ευρωπαϊκή Ένωση	82
Η παραγωγή στην Ελλάδα.....	82
Η τοπική παραγωγή φασολιού	83
Έκταση καλλιέργειας και όγκος παραγωγής.....	83
Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της καλλιέργειας που σχετίζονται με την περιοχή μελέτης	84
Η κατανάλωση και η διατροφική αξία των φασολιών.....	86
Η πιστοποίηση του προϊόντος ως Π.Γ.Ε.	87
Προδιαγραφές.....	88
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'	90
Επιτόπια Έρευνα.....	90
Μεθοδολογία έρευνας	90
Ποιοτική προσέγγιση	91
Στοιχεία και δεδομένα έρευνας	91
Εμπλεκόμενοι (stakeholders) κατά την παραγωγική διαδικασία του προϊόντος στην περιοχή παραγωγής.....	92
Η αγρό-διατροφική αλυσίδα των φασολιών στην περιοχή μελέτης.....	94

Τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων με τους εμπλεκομένους	96
Ποσοτική προσέγγιση	101
Ο πληθυσμός και το δείγμα της έρευνας.....	102
Αποτελέσματα ποσοτικής έρευνας.....	103
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'	126
Συμπεράσματα	126
Ο χαρακτήρας της περιοχής μελέτης στην σύγχρονη εποχή.....	126
Αποτελεσματικότητα εφαρμογής του συστήματος Γ.Ε. στα προϊόντα Π.Γ.Ε. «Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας»	127
Η συμβολή των προϊόντων στην ολοκληρωμένη τοπική ανάπτυξη	129
Προτάσεις.....	132
Βιβλιογραφία	138
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι	145
ΚΑΤΑΧΩΡΗΜΕΝΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΣΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ Γ.Ε.	145
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ.....	147
ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΚΑΙ ΧΑΡΤΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	147
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ.....	151
ΠΙΝΑΚΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΦΑΣΟΛΙΟΥ	151
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙV	153
ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΠΟΣΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	153
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V.....	155
ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ.....	155
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI	169
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ	169

Περίληψη

Τα τελευταία χρόνια, ως αποτέλεσμα του σύγχρονου τρόπου ζωής, έχει παρατηρηθεί μια τάση για παραγωγή και κατανάλωση διαφοροποιημένων αγροτικών προϊόντων. Ένα εργαλείο για την διασφάλιση και ανάδειξη τέτοιων προϊόντων αποτελεί το ευρωπαϊκό σύστημα των γεωγραφικών ενδείξεων (Γ.Ε.), το οποίο στοχεύει, μεταξύ άλλων, στην ενδυνάμωση και ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών.

Με κεντρικό ζητούμενο την ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου και ειδικότερα των λιγότερο ευνοημένων περιοχών, παρουσιάζεται μελέτη περίπτωσης που αφορά το προϊόν προστατευόμενης γεωγραφικής ένδειξης (Π.Γ.Ε.) των ξερών φασολιών Πρεσπών Φλώρινας και πιο συγκεκριμένα, την συμβολή του στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής προέλευσης του. Για τη διερεύνηση του συγκεκριμένου ερευνητικού προβλήματος πραγματοποιήθηκε έρευνα πεδίου στην περιοχή των Πρεσπών, που αφορούσε την συγκέντρωση, σχετικών με το ζήτημα, στοιχείων και την καταγραφή των στάσεων και των απόψεων των τοπικών εμπλεκομένων στο προϊόν.

Η επιτόπια έρευνα πραγματοποιήθηκε, μέσω προσωπικών συνεντεύξεων, σε δύο στάδια. Αρχικά, με το σύνολο των τοπικών εμπλεκόμενων φορέων (ποιοτική έρευνα) και στην συνέχεια με αντιπροσωπευτικό δείγμα των τοπικών φασολοπαραγωγών, μέσω της συμπλήρωσης ερωτηματολογίου (ποσοτική έρευνα).

Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν πως κατά το διάστημα εφαρμογής του στην περιοχή μελέτης, το σύστημα Γ.Ε. είχε ουσιαστική συνεισφορά στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής. Ωστόσο, δεν έχει αξιοποιηθεί πλήρως, καθώς υπάρχουν σημαντικά περιθώρια βελτίωσης της αποτελεσματικότητας του και της περαιτέρω συνεισφοράς του στην ανάπτυξη της περιοχής. Για να επιτευχθεί αυτό χρειάζεται μεγαλύτερη ενεργοποίηση των εμπλεκομένων και ιδιαίτερα αυτών που σχετίζονται με την τοπική κοινωνία της περιοχής.

Λέξεις κλειδιά: Τοπικά προϊόντα ποιότητας, ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη, προϊόν γεωγραφικής ένδειξης, φασόλια Πρεσπών Φλώρινας.

The contribution of local quality products
in the integrated development of less favored rural areas
The case of a Protected Geographical Indication (P.G.I.) product
“Fasolia Prespon Florinas”

Abstract

In recent years, as a result of modern lifestyle, it has been noted a tendency for the production and consumption of diversified agricultural products. A tool for assuring the quality of such products, as well as for their promotion is the European system of Geographical Indications (G.I.).

Based upon the integrated rural development and particularly the less favored areas, this paper presents a case study of the protected geographical indication (P.G.I.) product of dry beans of Prespes Florinas, and more specifically, its contribution to the integrated development on the region of origin. In order to examine the above research question, field work was conducted in the general area of Prespes, which aimed at collecting data on this particular subject, as well as at investigating the attitudes and opinions of the local stakeholders.

Field work was conducted in two stages. Initially, personal interviews were taken from all local stakeholders (qualitative research) and then, by using a representative sample of beans producers, a questionnaire was administered (quantitative research).

Research results suggest that the application of the Geographical Indication system in the study area has a substantial contribution to the overall development of the region. However, the system is not fully exploited and there is still considerable room for improvement. In order to make the most of the system, stakeholders,

particularly those closely connected to the local community, need to participate more actively.

Key words: Local quality products, integrated rural development, geographical indication product, dry beans of Prespa Florinas.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Εισαγωγή

Τις τελευταίες δεκαετίες όλο και πιο έντονα παρατηρούνται τάσεις ομογενοποίησης της διεθνούς αγοράς, αγαθών και υπηρεσιών. Προς αυτή την κατεύθυνση συμβάλει η παγκοσμιοποίηση, όπως όλοι πλέον τα αντιλαμβανόμαστε στην καθημερινότητα μας. Ταυτόχρονα όμως, υπάρχει ένα σύνολο αγροτικών προϊόντων που «αντιστέκεται» για διάφορους λόγους σε αυτή την εξέλιξη και το καθένα ξεχωριστά έχει διατηρήσει τα επιμέρους ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του. Επιπρόσθετα, τα διάφορα διατροφικά σκάνδαλα που έχουν ξεσπάσει τα τελευταία χρόνια και η αύξηση της επιθυμίας μέρους των καταναλωτών για «γνήσια», «υγιεινά» και φιλικότερα προς το περιβάλλον τρόφιμα έχει δημιουργήσει μια έντονη καταναλωτική τάση για αναζήτηση διαφοροποιημένων και ποιοτικών προϊόντων.

Η έννοια που αποδίδεται στην ποιότητα έχει πολλές διαστάσεις, θα μπορούσε όμως να διαχωριστεί σε δύο βασικές κατηγορίες, την συμβολική και την πραγματική ποιότητα. Αντίστοιχα, υπάρχουν πολλές κατηγορίες ποιοτικών προϊόντων που διακρίνονται για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και σε πολλές περιπτώσεις πιστοποιούνται μέσω συγκεκριμένων συστημάτων ποιότητας. Στην συγκεκριμένη εργασία θα μας απασχολήσει ιδιαίτερα το σύστημα Γεωγραφικών Ενδείξεων (Γ.Ε.) που αποτελεί ένα από τα επίσημα ευρωπαϊκά συστήματα ποιότητας και ταυτόχρονα μηχανισμό άσκησης πολιτικής της Ε.Ε. σχετικά με την ποιότητα των αγροτικών προϊόντων και τροφίμων.

Ένας από τους βασικούς λόγους που θεσπίστηκε το συγκεκριμένο σύστημα ποιότητας αποτέλεσε η βούληση για ενδυνάμωση και ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών της ευρωπαϊκής υπαίθρου. Η έννοια της ανάπτυξης όμως είναι πολυσήμαντη, με πολλές έννοιες και παραμέτρους από τις οποίες εξαρτάται. Πλέον οι σύγχρονες προσεγγίσεις της ολοκληρωμένης ανάπτυξης (Ο.Α.) του αγροτικού χώρου

και ειδικότερα των λιγότερο ευνοημένων περιοχών (Λ.Ε.Π.) της υπαίθρου, σχετίζονται με έννοιες όπως η αειφόρος, η τοπική ανάπτυξη, η ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών μέσω της διαφοροποίησης, αλλά και η έννοια της πολυλειτουργικότητας ως θεμελιώδης έννοια της ευρωπαϊκής πολιτικής για την γεωργία και την ύπαιθρο. Στην συνέχεια λαμβάνοντας υπόψη τις επιμέρους παραμέτρους αυτών των εννοιών, θα επιχειρηθεί η ανάλυση του συνόλου των επιδράσεων που μπορεί να έχει η παραγωγή προϊόντων Γ.Ε. στην Ο.Α. των Λ.Ε.Π.. Έτσι θα παρουσιαστούν οι τρόποι με τους οποίους τα προϊόντα Γ.Ε. σχετίζονται με την Ο.Α των περιοχών παραγωγής τους, αλλά και οι παράγοντες που επηρεάζουν την επιτυχή εφαρμογή του συστήματος Γ.Ε., ως βασική προϋπόθεση για την συμβολή των προϊόντων Γ.Ε. στην Ο.Α. των περιοχών προέλευσης τους.

Η παρούσα εργασία, εστιάζει σε μελέτη περίπτωσης (case-study) που αφορά την παραγωγή φασολιών ως προϊόντα Π.Γ.Ε. στην περιοχή των Πρεσπών Φλώρινας και την επίδραση που έχει η συγκεκριμένη δραστηριότητα στην ανάπτυξη της περιοχής. Αρχικά θα επιχειρηθεί μια συνολική αποτύπωση της περιοχής μελέτης, ώστε να γίνουν πλήρως κατανοητά τα μοναδικά γνωρίσματα της. Στη συνέχεια, εξειδικεύοντας στην καλλιέργεια φασολιού, θα παρουσιαστούν στοιχεία σχετικά με την παραγωγή ξερού φασολιού σε διεθνές και τοπικό επίπεδο και θα καταγραφούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που διακρίνουν τα συγκεκριμένα προϊόντα Π.Γ.Ε., ώστε να γίνει αντιληπτή η σημασία που έχει η συγκεκριμένη καλλιέργεια σε τοπικό και όχι μόνο επίπεδο.

Για την διερεύνηση του κεντρικού ζητήματος της συγκεκριμένης εργασίας παρουσιάζεται έρευνα πεδίου που πραγματοποιήθηκε στην περιοχή των Πρεσπών και αφορά τους τοπικούς ενδιαφερόμενους για το προϊόν Π.Γ.Ε. «Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας». Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με στόχο αφενός την συλλογή στοιχείων σχετικά με την τοπική αγρό-διατροφική αλυσίδα του φασολιού και την εφαρμογή του συστήματος Γ.Ε., αφετέρου την καταγραφή των απόψεων και στάσεων των τοπικών εμπλεκομένων σχετικά με ζητήματα που αφορούν την παραγωγή και εμπορία του συγκεκριμένου ποιοτικού προϊόντος, αλλά και τις αξίες που πιθανόν αυτό εμπεριέχει, εστιάζοντας σε επιμέρους θέματα που αφορούν την συμβολή του προϊόντος στην ολοκληρωμένη τοπική ανάπτυξη. Η επιτόπια έρευνα διεξήχθη σε δύο στάδια κατά τα οποία ακολουθήθηκε διαφορετική μεθοδολογία. Αρχικά έγινε ποιοτική προσέγγιση όλων των τοπικών φορέων που σχετίζονται με το προϊόν και στη συνέχεια,

ακολούθησε ποσοτική έρευνα σε αντιπροσωπευτικό δείγμα των τοπικών φασολοπαραγωγών.

Στη συνέχεια, ακολουθεί η στατιστική ανάλυση και παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας, και γίνεται προσπάθεια εξαγωγής συμπερασμάτων γενικά για την εφαρμογή του συστήματος των Γ.Ε. και ειδικότερα της συμβολής του προϊόντος Π.Γ.Ε. στην ανάπτυξη της περιοχής μελέτης. Τέλος παρουσιάζονται συγκεκριμένες προτάσεις σχετικά με την βελτίωση της αποτελεσματικότητας του συστήματος των Γ.Ε. και της αύξησης της συνεισφοράς του στην ολοκληρωμένη τοπική ανάπτυξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

Τοπικά Ποιοτικά Προϊόντα και Γεωγραφικές Ενδείξεις

Τα αγροτικά προϊόντα στην σύγχρονη φιλελευθεροποιημένη αγορά

Ομοιογενή και διαφοροποιημένα προϊόντα

Στις μέρες μας, στα πλαίσια της ευρύτερης παγκοσμιοποίησης και της ελεύθερης διακίνησης των αγαθών, διακρίνονται δύο μεγάλες κατηγορίες αγροτικών προϊόντων: α) τα ομοιογενή (commodity products), κατά κύριο λόγο κοινά και χωρίς ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και β) τα διαφοροποιημένα (value added products) που διακρίνονται για κάποια ιδιαίτερα ή/και μοναδικά χαρακτηριστικά που εμπεριέχουν.

Τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται μια αυξανόμενη ζήτηση για διαφοροποιημένα προϊόντα, τα οποία διακρίνονται από τα υπόλοιπα εξαιτίας των ξεχωριστών κοινωνικό-πολιτισμικών χαρακτηριστικών τους ή για τις φιλικές προς το περιβάλλον επιδράσεις τους, στο σύνολο της αγρό-διατροφικής αλυσίδας (Ilbery and Kneafsey, 2000). Σε αυτή την κατηγορία προϊόντων συμπεριλαμβάνονται, κατά κανόνα ποιοτικά προϊόντα όπως είναι τα βιολογικά προϊόντα, προϊόντα με ιδιαίτερη διατροφική αξία, αλλά και τα προϊόντα προέλευσης (origin products – OPs) που θα μας απασχολήσουν εκτενώς στη συνέχεια (Kizos and Vakoufaris 2011a, Sylvander and Barham 2011).

Υπό τις υφιστάμενες συνθήκες της ενιαίας αγοράς, οι παραγωγοί έχουν δύο επιλογές για να ανταπεξέλθουν επιτυχώς: ή να μεγαλώσουν το μέγεθος της γεωργικής εκμετάλλευσής τους, εντατικοποιώντας την παραγωγική διαδικασία, δημιουργώντας οικονομίες κλίμακας, ή να διαφοροποιήσουν την παραγωγή τους στην κατεύθυνση της ποιότητας. Ταυτόχρονα, οι καταναλωτές έχουν πάρα πολλές επιλογές, οι οποίες κατανέμονται μεταξύ δύο βασικών κατηγοριών, δηλαδή: από το να καταναλώνουν ομογενοποιημένα προϊόντα μαζικής παραγωγής που ενδεχομένως παράγονται και

διατίθενται από πολυεθνικούς ομίλους μέχρι να καταναλώνουν διαφοροποιημένα προϊόντα περιορισμένης παραγωγής και επί το πλείστον ποιοτικά (Mattas and Tsakiridou 2007).

Η ανάδυση της καταναλωτικής τάσης για ποιοτικά τρόφιμα

Σήμερα, η κυρίαρχη καταναλωτική τάση, επιβάλλει μαζικά καταναλωτικά πρότυπα σε παγκόσμια κλίμακα, ασκώντας ισχυρές πιέσεις σε τοπικές συνήθειες και συμπεριφορές (Σκληράκη 2010). Έτσι ο σύγχρονος τρόπος ζωής έχει απομακρύνει τον άνθρωπο από την κατανάλωση τοπικών παραδοσιακών προϊόντων (Μπουτάρης 2011).

Από την άλλη πλευρά όμως, τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί μία αισθητή στροφή των προτιμήσεων σημαντικού αριθμού των καταναλωτών προς ποιοτικά τρόφιμα, μέρος των οποίων αποτελούν και πολλά από τα τοπικά προϊόντα. Παράγοντες που έχουν επηρεάσει προς αυτή την κατεύθυνση είναι μεταξύ άλλων α) η αυξανόμενη ανησυχία των καταναλωτών για την ασφάλεια των τροφίμων, επηρεαζόμενοι και από τα διάφορα διατροφικά σκάνδαλα των τελευταίων ετών, β) η όλο και πιο έντονη περιβαλλοντική ευαισθησία τους, αλλά και γ) η πρόθεση πολλών να δαπανούν περισσότερα χρήματα προκειμένου να αποκτήσουν τα ανώτερα ποιοτικώς προϊόντα που επιθυμούν. Ταυτόχρονα πολλοί από τους σύγχρονους καταναλωτές αναζητούν αυθεντικότητα των προϊόντων και υπηρεσιών καθώς και τρόπους διασύνδεσης τους με την παράδοση και τον πολιτισμό της εκάστοτε περιοχής (Κίζος κ.α. 2004).

Συνεπώς, οι ενημερωμένοι και ευαισθητοποιημένοι καταναλωτές πλέον αναζητούν διαφοροποιημένα προϊόντα που διαθέτουν παραγωγική ταυτότητα και εμπεριέχουν ιδιαίτερα διατροφικά, περιβαλλοντικά, κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά (Μπουτάρης 2011, Belletti and Marescotti 2011), ενώ ταυτόχρονα έχουν την πρόθεση να πληρώσουν επιπλέον προκειμένου να τα αποκτήσουν (Skuras and Vakrou 2002, Herrmann 2011).

Συμπερασματικά, θα μπορούσε να ειπωθεί πως, σε μια ενιαία αγορά τροφίμων περισσότερο ανταγωνιστική από ποτέ, η ποιότητα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ένα πολύτιμο εργαλείο για την διαφοροποίηση των τροφίμων (Λαμπριανίδης 2003). Ταυτόχρονα, στα πλαίσια της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, ένα μεγάλο μέρος της αγοράς τροφίμων θα βασίζεται στα ποιοτικά τρόφιμα και τα συστήματα ποιότητας που τα χαρακτηρίζουν (Sylvander and Barham 2011).

Η αδυναμία των διεθνών αγορών στην ενσωμάτωση προϊόντων με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά

Οι σημερινοί μηχανισμοί των αγορών σε πολλές περιπτώσεις δεν συμπεριλαμβάνουν στην τιμή του εκάστοτε προϊόντος το συνολικό κόστος παραγωγής του και ειδικότερα τις ενδεχόμενες παράλληλες επιδράσεις που αυτό έχει στο ευρύτερο περιβάλλον κατά την παραγωγική του διαδικασία. Έτσι, στις αγοραίες τιμές των προϊόντων, πλέον του καθεαυτού οικονομικού κόστους παραγωγής, κατά κανόνα δεν συμπεριλαμβάνονται επιδράσεις περιβαλλοντικές ή κοινωνικές που ενδεχομένως να δημιουργούνται κατά την παραγωγή τους και είναι γνωστές ως εξωτερικότητες (Williams 2007).

Ένας από τους λόγους λοιπόν εφαρμογής του συστήματος των γεωγραφικών ενδείξεων, όπως και άλλων συστημάτων ποιότητας, αποτελεί η αντιστοίχιση των τιμών των διαφοροποιημένων προϊόντων με το σύνολο των επιβαρύνσεων του κόστους που δημιουργείται κατά την παραγωγή τους.

Ποιοτικά προϊόντα

Η έννοια της ποιότητας

Η ποιότητα είναι μια κατασκευασμένη έννοια με διαφορετικές ερμηνείες. Μπορεί να θεωρηθεί ως ο βαθμός υπεροχής ενός αγαθού ή υπηρεσίας από άλλα αντίστοιχα ή γενικότερα τα χαρακτηριστικά και οι ιδιότητες που μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες των καταναλωτών. Καταναλωτικά κριτήρια που καθορίζουν τις συγκεκριμένες ανάγκες συνήθως είναι η ‘πραγματική’ ή και η ‘συμβολική’ ποιότητα ενός προϊόντος. Η πραγματική ποιότητα συνδέεται, επί παραδείγματι με την ποιότητα των πρώτων υλών παραγωγής του προϊόντος, τις τεχνικές παραγωγής ή και την διατροφική αξία των προϊόντων. Αντίστοιχα, η συμβολική ποιότητα μπορεί να συνδέεται με την ονομασία ή το τοπωνύμιο προέλευσης και τη φήμη ενός προϊόντος, καθώς και τις περιβαλλοντικές, κοινωνικές ή και πολιτισμικές αξίες που συμβολίζει και πιθανόν να υποδηλώνει (Κίζος κ.α. 2004, Kizos and Vakoufaris 2011b).

Συνεπώς, η συμβολική ποιότητα, η αξία και η φήμη ενός προϊόντος δεν βασίζονται αποκλειστικά σε παράγοντες συνδεδεμένους επιφανειακά, με την καταγωγή του προϊόντος ή και την τεχνογνωσία των τοπικών παραγωγών. Αφορούν επιπρόσθετα κριτήρια βιωσιμότητας και χαρακτηριστικά που έχουν σχέση με την

κάλυψη προσδοκιών του καταναλωτή όπως είναι: α) η οικονομική βιωσιμότητα του προϊόντος και συνεπώς η συμβολή του στην τοπική οικονομία, β) η περιβαλλοντική αειφορία, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής παραγωγής και γ) πολιτισμικά (π.χ. παράδοση) και κοινωνικά κριτήρια (π.χ. δραστηριοποίηση της τοπικής κοινωνίας, συλλογικότητα και συνεργατισμός) (London Economics 2008).

Επίσης, η έννοια της ποιότητας συνήθως γίνεται διαφορετικά αντιληπτή από περιοχή σε περιοχή. Έτσι υπάρχει σαφής διαφορά ανάμεσα σε χώρες της βόρειας και νότιας Ευρώπης καθώς οι λαοί των πρώτων χωρών αποδίδουν στην ποιότητα επί παραδείγματι τη σημασία της ασφάλειας του καταναλωτή ή την καλή διαβίωση των ζώων, ενώ αντίστοιχα στις χώρες του νότου η ποιότητα γίνεται αντιληπτή με την ευρύτερη έννοια της και συμπεριλαμβάνει μεταξύ άλλων χωρικά και κοινωνικά κριτήρια (Kizos and Vakoufaris 2011a).

Συστήματα ποιότητας στα αγροτικά προϊόντα και τρόφιμα

Σε πολλές περιπτώσεις η έννοια της ποιότητας κατοχυρώνεται και αποδεικνύεται μέσω συγκεκριμένων διαδικασιών πιστοποίησης των αγαθών ή των υπηρεσιών.

Η πιστοποίηση ενός αγροτικού προϊόντος διακρίνεται κατά βάση στις ακόλουθες κατηγορίες: α) πιστοποίηση που αφορά την ιδιαιτερότητα των προϊόντων και ειδικότερα την προέλευση ή και την συγκεκριμένη παραγωγική τους διαδικασία (π.χ. προϊόντα γεωγραφικών ενδείξεων, εγγυημένα παραδοσιακά ιδιότυπα προϊόντα) και β) πιστοποίηση που αφορά την ποιότητα πρώτων υλών και την διασφάλιση ποιότητας κατά την παραγωγική διαδικασία, με σκοπό την παραγωγή φιλικότερων προς το περιβάλλον ή και κοινωνικά δίκαιων προϊόντων (π.χ. βιολογική γεωργία, ολοκληρωμένη διαχείριση γεωργικών εκμεταλλεύσεων, δίκαιο και αλληλέγγυο εμπόριο) ή την ασφάλεια των προϊόντων (π.χ. ISO:22000) (Κίζος κ.α. 2004).

Όπως γίνεται κατανοητό, η ποιότητα ενός αγαθού και ειδικότερα ενός τροφίμου καλύπτει και διασφαλίζεται σε όλα τα στάδια της αγρό-διατροφικής του αλυσίδας. Έτσι ξεκινάει από την παραγωγική διαδικασία, εν συνεχεία μέσω διαδικασιών αποθήκευσης, τυποποίησης, μεταποίησης και συσκευασίας του προϊόντος και τελικά μέσω της εμπορίας, διακίνησης και τελικής πώλησης του προϊόντος.

Η πιστοποίηση της ποιότητας ενός προϊόντος αναγνωρίζεται μέσω ειδικών λογοτύπων που υπάρχουν για κάθε είδος και σύστημα ποιότητας ξεχωριστά. Αυτά τα

σήματα δημιουργήθηκαν για να βοηθήσουν τους καταναλωτές, αλλά και όλους τους εμπλεκόμενους στην αγρό-διατροφική αλυσίδα τους, να διακρίνουν ευκολότερα την ποιότητα με την έννοια που αποδίδεται σε καθένα από αυτά τα προϊόντα (Karipidis et al. 2010).

Προϊόντα προέλευσης

Η διαδρομή των προϊόντων προέλευσης στην ιστορία

Η περιοχή προέλευσης των διαφόρων αγαθών και ειδικότερα των τροφίμων είχε την σημασία της από την αρχαιότητα. Δεν είναι λίγα τα παραδείγματα στα οποία οι αρχαίοι έλληνες συνήθιζαν να ονομάζουν τα πιο γνωστά και ποιοτικά προϊόντα εκείνης της εποχής με βάση τον τόπο παραγωγής τους, μεταξύ αυτών τα σύκα των Μεγάρων, το κρασί της Αθηδόνος στη Βοιωτία, τα αμύγδαλα της Νάξου, ή τα κυδώνια της Κρήτης που πρωτοπήραν το όνομα τους από την περιοχή Κυδωνία στη βόρεια ακτή του νησιού. Εκτός του ελληνικού χώρου, το προσούτο της Πάρμας ήταν γνωστό για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του από την προ Χριστού εποχή. Αργότερα, κατά τα χρόνια του βυζαντίου, συνεχίζεται η προτίμηση των ανθρώπων της εποχής εκείνης για ονομαστά προϊόντα, καθώς οι Σάρδεις για παράδειγμα ήταν γνωστές για τα κρεμμύδια τους και η Σμύρνη για τα ντόπια αγγούρια (Dalby 2010). Την εποχή του μεσαίωνα είχαν εφαρμοστεί αυστηροί νόμοι σχετικά με διάφορα προϊόντα και την προέλευση τους. Για παράδειγμα, σε πολλές περιοχές ειδικότερα της νότιο-δυτικής Γαλλίας, απαγορεύονταν η πώληση και κατανάλωση κρασιού που προέρχονταν εκτός των συγκεκριμένων περιοχών (Van Caenegem 2003).

Μέχρι τα τέλη του 18^{ου} αιώνα η νομοθεσία περί δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας στην οποία συμπεριλαμβάνονταν και ζητήματα που αφορούσαν τα προϊόντα με ονομασίες προέλευσης, περιοριζόνταν σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο. Εκείνη την εποχή, η ανάπτυξη της τεχνολογίας και ακολούθως του εμπορίου οδήγησε πολλές ευρωπαϊκές χώρες να υπογράψουν διάφορες διακρατικές συμφωνίες σχετικά με ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας συμπεριλαμβανομένων και των γεωγραφικών ενδείξεων (Creditt 2009).

Έτσι αρχικά με την υπογραφή της σύμβασης των Παρισίων το 1883 «περί προστασίας της βιομηχανικής ιδιοκτησίας», εισήχθη για πρώτη φορά ο όρος της «ονομασίας προέλευσης» στα πλαίσια μιας πολυμερούς συμφωνίας, ως έννοια πνευματικής ιδιοκτησίας, ο οποίος μπορεί να προστατευθεί από παραπλανητικές

ενδείξεις και συνεπώς αθέμιτο ανταγωνισμό. Στη συμφωνία της Μαδρίτης το 1891, τέθηκε η έννοια «ένδειξη της πηγής». Ταυτόχρονα, τα κράτη που υπέγραψαν τη συγκεκριμένη απόφαση, ισχυροποίησαν την σύμβαση των Παρισίων, που είχε υπογραφεί λίγα χρόνια νωρίτερα, και μέσω αυτής προσπάθησαν να καταστείλουν φαινόμενα απάτης στην διεθνή αγορά (Sylvander and Barham 2011).

Με τη συμφωνία της Λισαβόνας το 1958 θεσπίστηκε επίσημα ο όρος της «ονομασίας προέλευσης», στην βάση της σύμβασης των Παρισίων. Πλέον με την συγκεκριμένη συμφωνία οι ονομασίες προέλευσης αναγνωρίζονται και προστατεύονται, επιμέρους στις χώρες παραγωγής τους και συνολικά υπό την επίβλεψη του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας (World Intellectual Property Organization – W.I.P.O) (Sylvander and Barham 2011).

Πέρα από τις προαναφερθείσες αρχικές διεθνείς συμφωνίες σχετικά με τα προϊόντα προέλευσης, το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο το οποίο πλέον καθορίζει το καθεστώς των Γ.Ε., βασίζεται σε παγκόσμιο επίπεδο στην συμφωνία του Μαρακές το 1994 (T.R.I.P.S. Agreement) και εντός Ε.Ε. στον Κανονισμό (Ε.Ε.) 510/2006, για τα οποία θα γίνει εκτενής αναφορά σε ενότητα που ακολουθεί.

Η έννοια του τοπικού στα προϊόντα προέλευσης

Υπό τις σημερινές συνθήκες, οι καταναλωτές, επιθυμούν να γνωρίζουν όλο και περισσότερα για την προέλευση των προϊόντων που αγοράζουν, όχι αποκλειστικά για λόγους υγείας και ασφάλειας, αλλά και για να ικανοποιούν τις επιθυμίες τους για «γνήσια» ποιοτικά προϊόντα (Sylvander and Barham 2011, Kizos and Vakoufaris 2011a, Pbery and Kneafsey 2000).

Τα προϊόντα προέλευσης, διακρίνονται κυρίως για τα χαρακτηριστικά που διαθέτουν και τα οποία σχετίζονται άμεσα με την περιοχή παραγωγής τους όπως: την ιδιαιτερότητα των τοπικών πόρων που χρησιμοποιούνται κατά την παραγωγική διαδικασία, και την ιστορία που έχει το κάθε προϊόν. Ειδικότερα, τα προϊόντα αυτά κατά κανόνα εμπεριέχουν ιδιαίτερα γεωγραφικά, περιβαλλοντικά ή και κοινωνικό-πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Η πιο εμφανής διαφορά ανάμεσα σε ένα τέτοιο προϊόν και σε όλα τα υπόλοιπα ποιοτικά προϊόντα είναι ο δεσμός που έχει το προϊόν με τον τόπο παραγωγής του και ακόμη περισσότερο ο τρόπος που δημιουργήθηκε αυτός ο δεσμός μέσα στον χρόνο και την εξέλιξη των τοπικών πόρων και της κοινωνίας της περιοχής (Belletti and Marescotti 2011). Ειδικότερα, τα προϊόντα προέλευσης, ως αποτέλεσμα του δεσμού που έχουν με μια συγκεκριμένη περιοχή, διακρίνονται από

ένα ή περισσότερα χαρακτηριστικά σε διαφορετικό βαθμό και τα οποία τα καθιστούν μοναδικά, όπως: α) υλικά χαρακτηριστικά, β) ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των πόρων κατά την παραγωγική διαδικασία, γ) τοπική τεχνογνωσία και δεσμοί του προϊόντος με την ιστορία και την παράδοση της περιοχής, δ) τοπική γνώση και ενδεχομένως συλλογική δραστηριοποίηση των εμπλεκομένων (Sylvander and Barham 2011).

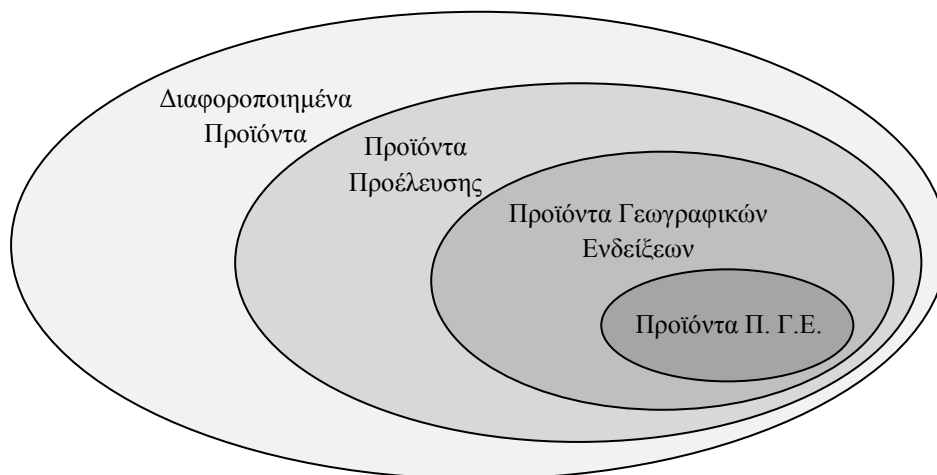
Πολλές φορές στα προϊόντα προέλευσης προσδίδονται και άλλα προσωνύμια, ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και τη συσχέτιση που διαμορφώνει ο κάθε καταναλωτής για αυτά, όπως «ντόπιο», «παραδοσιακό», «γνήσιο», «αυθεντικό», «αγνό», κ.α., όλα αυτά όμως χαρακτηρίζονται και ως «τοπικά».

Σύμφωνα με τους Κίζος κ.α. (2004), ως τοπικά προϊόντα μπορούν να θεωρηθούν τα φυσικά αγαθά ή οι υπηρεσίες που παράγονται ή παρέχονται από διαφορετικές επιχειρήσεις υπαίθριων περιοχών και έχουν μία αναγνωρισμένη κοινωνικό-οικονομική ταυτότητα. Ο όρος 'τοπικός' μπορεί να αναφέρεται σε μια προσδιορισμένη γεωγραφικά περιοχή ή και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των προϊόντων της συγκεκριμένης περιοχής. Στην πραγματικότητα τα τοπικά προϊόντα συνδέονται αυστηρά με την περιοχή προέλευσης τους, καθώς αντλούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους από τις τοπικές κλιματολογικές και περιβαλλοντικές συνθήκες, καθώς και τις τεχνικές και πρακτικές παραγωγής τους. Η παραγωγή τους βασίζεται σε τοπικούς υλικούς (π.χ. φυσικοί πόροι) και άυλους (π.χ. κοινωνικό κεφάλαιο) πόρους, οι οποίοι δεν μπορούν να μεταφερθούν σε άλλη περιοχή και συνεπώς τα καθιστούν μοναδικά. Σε κάθε περίπτωση, τα τοπικά προϊόντα μπορούν να θεωρηθούν αγαθά που παράγονται από τους τοπικούς εμπλεκομένους, συμπεριλαμβανομένης της συλλογικής τους διάστασης και τα οποία αξιολογούνται από άλλους εξωτερικούς εμπλεκομένους, οι οποίοι μπορεί να είναι καταναλωτές ή κρατικοί φορείς, πολλές φορές μέσω αναγνωρισμένων συστημάτων (π.χ. σύστημα Γ.Ε.) (Marescotti 2003).

Σήμερα τα προϊόντα προέλευσης είναι πολλές χιλιάδες σε όλον τον κόσμο, ενώ ταυτόχρονα ορισμένα μόνο από τα αυτά έχουν καταχωρηθεί και έχουν την δυνατότητα να πιστοποιούνται ως τέτοια από κάποιο επίσημα αναγνωρισμένο σύστημα γεωγραφικών ενδείξεων.

Σύμφωνα με όλα τα προαναφερθέντα πλέον μπορεί να γίνει περισσότερο κατανοητή η διαφορά ανάμεσα στις διάφορες κατηγορίες προϊόντων όπως παρουσιάζονται παραστατικά στο σχήμα 1.

Σχήμα 1. Ταξινόμηση κατηγοριών διαφοροποιημένων προϊόντων και προϊόντων Γ.Ε.

Το σύστημα των γεωγραφικών ενδείξεων (Γ.Ε.)

Υπάρχουν πολλές περιπτώσεις στο ελεύθερο εμπόριο όπου πολλά προϊόντα προέλευσης δεν διακινούνται ως προϊόντα γεωγραφικών ενδείξεων και ακόμα και οι εμπλεκόμενοι στο προϊόν ίσως να μην γνωρίζουν ότι πρόκειται για προϊόντα προέλευσης. Έτσι, η εφαρμογή αναγνωρισμένων συστημάτων γεωγραφικής ένδειξης από επίσημα θεσμικά όργανα, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα βήμα προς την βελτίωση και ανάδειξη της αξίας τέτοιων προϊόντων.

Ένα τέτοιο σύστημα, το οποίο στις μέρες μας είναι το επικρατέστερο και περισσότερο αναγνωρισμένο διεθνώς, είναι το σύστημα προστασίας των Γεωγραφικών Ενδείξεων (Γ.Ε.) που θέσπισε και εφαρμόζει η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) και στο οποίο έχουν καταχωρηθεί τα προϊόντα Π.Γ.Ε. «Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας» που αποτελούν το κύριο αντικείμενο της παρούσας εργασίας.

Το νομοθετικό πλαίσιο

Η καταχώριση ενός προϊόντος ως Γ.Ε. προστατεύει νομικά το προϊόν από κάθε κατάχρηση ή σφετερισμό της ονομασίας του ή παραπλανητική ένδειξη από παραπλήσιο προϊόν άλλης χώρας.

• Οι υπερεθνικές συμφωνίες σε παγκόσμιο επίπεδο

Το πλαίσιο εφαρμογής και λειτουργίας των Γ.Ε. σε παγκόσμιο επίπεδο βρίσκεται πλέον στη βάση της συμφωνίας για την ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου - Π.Ο.Ε. (World Trade Organization – W.T.O.), που υπογράφηκε στο Μαρακές το 1994 (Marrakesh Agreement) και σύμφωνα με την

οποία τα συμβεβλημένα μέρη, μεταξύ αυτών και τα κράτη-μέλη της Ε.Ε., μέσω της εφαρμογής της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής, υπόκεινται στο νομικό πλαίσιο που την διέπει.

Μέρος της Συμφωνίας του Μαρακές, αποτελεί η συμφωνία περί δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας σχετικά με ζητήματα του εμπορίου (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights – T.R.I.P.S. Agreement), τα άρθρα 22, 23 και 24 της οποίας, σχετίζονται με την προστασία των Γεωγραφικών Ενδείξεων.

Ένα από τα αμφιλεγόμενα ζητήματα της συμφωνίας μέχρι και σήμερα, αποτελεί η αναβάθμιση της σε ένα ανώτερο επίπεδο αυτοδίκαιης αναγνώρισης και προστασίας όλων των γεωγραφικών ενδείξεων, πλέον των οίνων και των οινοπνευματωδών ποτών όπως ισχύει μέχρι σήμερα. Το συγκεκριμένο θέμα αποτελεί μακροχρόνια αντιπαράθεση μεταξύ των συμβεβλημένων χωρών στον Π.Ο.Ε., δημιουργώντας δύο ομάδες στο επίκεντρο των οποίων βρίσκονται η Ε.Ε. και οι Η.Π.Α. Αυτή η διαφωνία μπορεί να γίνει κατανοητή, καθώς τα μέρη που συμμετέχουν στις διαπραγματεύσεις έχουν διαφορετική οπτική γωνία γύρω από τον ρόλο που έχει η γεωργία, πλέον του καθεαυτού παραγωγικού και ειδικότερα τα προϊόντα γεωγραφικών ενδείξεων.

Από την μία πλευρά η Ε.Ε. και κάποιες γειτονικές της χώρες, όπως για παράδειγμα η Ελβετία, θεωρούν ότι η γεωργία αποτελεί μία δραστηριότητα που δύναται να παράγει δημόσια αγαθά. Προς την ίδια κατεύθυνση υφίστανται οι ισχυρισμοί ότι η γεωργία αποτελεί θεματοφύλακα του περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας, αλλά και μέρος της εκάστοτε τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς, αναδεικνύοντας τους δεσμούς της με την περιοχή. Επιπλέον τα προϊόντα Γ.Ε. θεωρούνται συλλογική πνευματική ιδιοκτησία άμεσα συνδεδεμένη με περιοχές στην πλειονότητα τους λιγότερο ευνοημένες. Υπό αυτή την οπτική, το σύστημα των Γ.Ε. μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό εργαλείο για την εφαρμογή πολιτικών αγροτικής ανάπτυξης (π.χ. προώθηση του αγροτουρισμού στην βάση της προώθησης των συγκεκριμένων προϊόντων), αλλά και τρόπο ευκολότερης πρόσβασης στις διεθνείς αγορές, αφού με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η διαφοροποίηση του προϊόντος. Ταυτόχρονα, μέσω του συγκεκριμένου θεσμού προωθείται ο δίκαιος και ελεύθερος ανταγωνισμός, έννοια θεμελιώδους σημασίας για την ανοικτή οικονομία της Ε.Ε., καθώς βελτιώνεται η ενημέρωση των καταναλωτών γύρω από τα προϊόντα που προμηθεύονται και συνεπώς τους παρέχεται η δυνατότητα της ελεύθερης και ορθότερης κατά την κρίση τους επιλογής (Williams 2007).

Στον αντίποδα, οι χώρες του Νέου Κόσμου και κυρίως οι Η.Π.Α., ερμηνεύουν τις Γ.Ε. ως απόλυτα εμπορικά σήματα των προϊόντων, που έχουν ως βασικό ρόλο την προστασία από εξαπάτηση των καταναλωτών. Επιπρόσθετα, οι ίδιες χώρες αξιώνουν το δικαίωμα των μεταναστών στην μεταφορά πολιτισμού και κουλτούρας και την εκμετάλλευση ονομάτων συγκεκριμένων προϊόντων (Williams 2007). Για να γίνει πιο αντιληπτή η υφιστάμενη διαφωνία, αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι περισσότεροι από 100.000 τόνοι τυριού που παράγονται σήμερα στις Η.Π.Α., διακινούνται με εμπορική ονομασία που προσιδιάζει σε ευρωπαϊκή τοπωνυμία, μεταξύ αυτών και η ελληνική φέτα (Barham and Sylvander 2011).

Με την υπογραφή της συγκεκριμένης συμφωνίας, τα κράτη που συμμετέχουν στον Π.Ο.Ε., δεσμεύτηκαν να νομοθετήσουν σχετικά με την προστασία των Γ.Ε. Ως αποτέλεσμα όμως των υφιστάμενων αντιδικιών, είναι η ταυτόχρονη ύπαρξη διαφορετικών νόμων και κανονισμών εφαρμογής, διαχείρισης και εποπτείας των συγκεκριμένων συστημάτων, που είναι απόρροια της διαφορετικής στάσης της εκάστοτε χώρας γύρω από τα συγκεκριμένα προϊόντα (Barham and Sylvander 2011). Έτσι οι διαπραγματεύσεις γύρω από το θέμα αυτό συνεχίζονται στα πλαίσια του Γύρου της Ντόχα, που ξεκίνησαν το 2000, χωρίς μέχρι σήμερα κάποιο αξιοσημείωτο αποτέλεσμα.

- ***Η Ευρωπαϊκή Πολιτική για τις γεωγραφικές ενδείξεις***

Η Ευρώπη διαπιστώνοντας τις προηγούμενες δεκαετίες, τα προβλήματα που προκύπτουν από την υπέρ-παραγωγή ομοιογενών προϊόντων, έστρεψε τις προσπάθειες της στην διαφοροποίηση των προϊόντων, υποστηρίζοντας τις προσπάθειες που καταβάλλουν οι γεωργοί για να ανταποκριθούν επιτυχώς στην πρόκληση της ποιότητας. Η πολιτική ποιότητας της Ε.Ε αποσκοπεί στην διατήρηση της ποικιλομορφίας της ευρωπαϊκής γεωργίας, στην ενθάρρυνση για την παραγωγή ειδών διατροφής υψηλής ποιότητας και στην παραγωγή προϊόντων με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2007). Η συγκεκριμένη πολιτική ασκείται μέσω συγκεκριμένων συστημάτων και κανονισμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με δύο τρόπους: α) Βασικά μέτρα (Κοινοτικές ρυθμίσεις που αφορούν την ασφάλεια και υγιεινή, την ταυτότητα, την προστασία του περιβάλλοντος, και την υγεία των φυτών και ζώων) β) Ποιοτικά μέτρα (παραγωγή ανώτερων προϊόντων κ.α.) (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων 2008).

Η ευρωπαϊκή πολιτική ποιότητας, όπως την καθορίζει η Γενική Διεύθυνση Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης (Γ.Δ. AGRI) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,

διακρίνει τέσσερα διαφορετικά συστήματα προϊόντων εγγυημένης ποιότητας (quality schemes): α) προϊόντα γεωγραφικών ενδείξεων (Π.Ο.Π., Π.Γ.Ε. συμπεριλαμβανομένων σε αυτά και τους οίνους Ο.Π.Α.Π. και τους Τοπικούς Οίνους), β) εγγυημένα παραδοσιακά ιδιότυπα προϊόντα (Ε.Π.Ι.Π.), γ) προϊόντα βιολογικής καλλιέργειας και δ) προϊόντα απομακρυσμένων (υπεράκτιων) περιοχών της Ε.Ε. (Αζόρες, Κανάριοι νήσοι, Γαλλική Γουιάνα, Γουαδελούπη, Μαρτινίκα κ.α.) (European Commission 2012).

Στα πλαίσια λοιπόν, της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (Κ.Γ.Π.) και ειδικότερα της ευρωπαϊκής πολιτικής για την ποιότητα των αγροτικών προϊόντων και των τροφίμων η Ε.Ε. δημιούργησε για πρώτη φορά το 1992 ένα σύστημα ποιότητας που αφορούσε την προστασία των προϊόντων Γ.Ε.. Το συγκεκριμένο σύστημα βασίστηκε σε προϋπάρχοντα εθνικά συστήματα διαφόρων χωρών της Ε.Ε., μεταξύ αυτών το γαλλικό «Appellation d'Origine Contrôlée» (A.O.C.), που ήδη εφαρμοζόταν στην συγκεκριμένη χώρα από το 1935 (I.N.A.O. 2006) ή το μεταγενέστερο ιταλικό «Denominazione di Origine Controllata» (D.O.C.).

Έτσι με τον Κανονισμό (ΕΟΚ) 2081/92 του τότε Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων θεσπίστηκε το σύστημα προστασίας των γεωγραφικών ενδείξεων για αγροτικά προϊόντα και τρόφιμα, πλην των προϊόντων του αμπελοοινικού τομέα (εξαιρουμένου του ξυδιού) και των οينوπνευματωδών ποτών, σε όλη την επικράτεια της ευρωπαϊκής κοινότητας.

Το 2006 ο συγκεκριμένος κανονισμός καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από τον Κανονισμό (ΕΕ) 510/2006 με σκοπό τη βελτίωση του συστήματος και τη δυνατότητα χρήσης του και από τρίτες χώρες (Καραγκιόζη 2010). Παράλληλα στον Κανονισμό (ΕΚ) 1898/2006, όπως τροποποιήθηκε από τον Κανονισμό (ΕΚ) 628/2008, παρουσιάζονται οι λεπτομέρειες εφαρμογής του βασικού κανονισμού, οποίος βασίζεται στις ακόλουθες παραδοχές (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο 2006, Kizos and Vakoufaris 2011b):

- Η παραγωγή, η παρασκευή και η διανομή των γεωργικών προϊόντων και των τροφίμων διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην οικονομία της κοινότητας.
- Θα πρέπει να ενθαρρυνθεί η διαφοροποίηση της γεωργικής παραγωγής προκειμένου να επιτευχθεί καλύτερη κατανομή και ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης στις αγορές.
- Η προώθηση προϊόντων με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά μπορεί να αποτελέσει σημαντικό πλεονέκτημα για την αγροτική οικονομία, ιδίως στις μειονεκτικές ή στις

απομακρυσμένες περιοχές, εξασφαλίζοντας αφενός τη βελτίωση του γεωργικού εισοδήματος και αφετέρου, τη συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού σε αυτές τις περιοχές.

- Το όλο και αυξανόμενο ενδιαφέρον των καταναλωτών για την διατροφή του με έμφαση στα ποιοτικά προϊόντα, μέρος του οποίου μεταφράζεται σε ζήτηση γεωργικών προϊόντων ορισμένης γεωγραφικής καταγωγής.

- Λόγω της ποικιλομορφίας των προϊόντων και της πληθώρας των πληροφοριών, ο καταναλωτής (για να κάνει σωστές επιλογές) πρέπει να διαθέτει σαφείς και συνοπτικές πληροφορίες για την καταγωγή του προϊόντος.

- Μέσω της θέσπισης του συγκεκριμένου πλαισίου η Ε.Ε. ευελπιστεί στον δίκαιο ανταγωνισμό μεταξύ των παραγωγών και στην ενίσχυση της αξιοπιστίας των προϊόντων γεωγραφικών ενδείξεων στα μάτια των καταναλωτών.

Σκοπός του συγκεκριμένου συστήματος είναι η προστασία των ονομασιών όσων γεωργικών προϊόντων και τροφίμων των οποίων τα χαρακτηριστικά συνδέονται με τη γεωγραφική περιοχή στην οποία παράγονται (Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο 2011). Ταυτόχρονα, προστατεύει τους καταναλωτές παρέχοντας τους περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα προϊόντα που αγοράζουν, ενθαρρύνει την διαφοροποίηση της αγροτικής παραγωγής και συμβάλλει στην αγροτική ανάπτυξη μέσω της παραγωγής και προώθησης προϊόντων ποιότητας. Όπως γίνεται κατανοητό το σύστημα των Γ.Ε. θεσμοθετήθηκε για την ενδυνάμωση της αγροτικής ανάπτυξης και την προστασία τόσο των παραγωγών όσο των καταναλωτών, καθώς παρέχεται η δυνατότητα στους παραγωγούς να προωθούν ευκολότερα τα προϊόντα τους, και να πετυχαίνουν καλύτερες τιμές, με αποτέλεσμα να βελτιώνουν το εισόδημα τους. Ταυτόχρονα, παρέχονται στους καταναλωτές περισσότερες πληροφορίες και εγγυήσεις για την ποιότητα των συγκεκριμένων προϊόντων.

Σύμφωνα με το συγκεκριμένο σύστημα υφίστανται δύο επίπεδα γεωγραφικής αναφοράς που καθορίζουν αντίστοιχα δύο είδη προστατευόμενων ονομασιών και τα οποία διακρίνονται ανάλογα με τον βαθμό και το είδος του δεσμού που υπάρχει ανάμεσα στο προϊόν και την περιοχή παραγωγής του (Καν. (ΕΚ) 510/2006, Ευρωπαϊκό ελεγκτικό Συνέδριο 2011) :

α) Οι *Προστατευόμενες Ονομασίες Προέλευσης (Π.Ο.Π.)* αναφέρονται σε συγκεκριμένα προϊόντα:

- βασιζόμενες στο όνομα μιας περιοχής, ενός συγκεκριμένου τόπου ή, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, μιας χώρας,

- που κατάγονται από την εν λόγω περιοχή, τον συγκεκριμένο τόπο ή την εν λόγω χώρα, και
- των οποίων η συγκεκριμένη ποιότητα, ή τα χαρακτηριστικά οφείλονται ουσιαστικά ή αποκλειστικά στο ιδιαίτερο γεωγραφικό περιβάλλον που περιλαμβάνει τους εγγενείς φυσικούς και ανθρώπινους παράγοντες, και
- των οποίων η παραγωγή, μεταποίηση και επεξεργασία πραγματοποιούνται στην οριοθετημένη γεωγραφική περιοχή.

β) Οι Προστατευόμενες Γεωγραφικές Ενδείξεις (Π.Γ.Ε.), αντίστοιχα αναφέρονται σε προϊόντα:

- βασιζόμενες στο όνομα μιας περιοχής, ενός συγκεκριμένου τόπου ή, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, μιας χώρας,
- που κατάγονται από την εν λόγω περιοχή, τον συγκεκριμένο τόπο ή την εν λόγω χώρα, και
- των οποίων η συγκεκριμένη ποιότητα, η φήμη ή άλλα χαρακτηριστικά μπορούν να αποδοθούν στην εν λόγω γεωγραφική καταγωγή, και
- των οποίων η παραγωγή ή/και η μεταποίηση ή/και η επεξεργασία πραγματοποιούνται στην οριοθετημένη γεωγραφική περιοχή.

Η βασική διαφορά ανάμεσα στις δύο γεωγραφικές ενδείξεις βρίσκεται στον τρόπο εξάρτησης του εκάστοτε προϊόντος με τον τόπο παραγωγής του. Δηλαδή, για τα προϊόντα Π.Ο.Π. προαπαιτείται όλα τα στάδια (παραγωγή, μεταποίηση και συσκευασία) να γίνονται εντός της οριοθετημένης ζώνης με την αξιοποίηση του φυσικού και ανθρωπογενούς τοπικού περιβάλλοντος, ενώ για τα προϊόντα Π.Γ.Ε. προαπαιτείται μόνο ένα από τα στάδια της παραγωγής, της μεταποίησης ή της συσκευασίας του προϊόντος να γίνεται στην περιοχή προέλευσης.

Σε μελέτη που έκανε η London Economics (2008) για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι για τα προϊόντα Π.Γ.Ε.:

«ο δεσμός με την γεωγραφική περιοχή δεν πρέπει οπωσδήποτε να είναι “ουσιώδης ή αποκλειστικός” αλλά πρέπει να είναι αιτιώδης, αρκεί τα χαρακτηριστικά ή η φήμη του προϊόντος να “μπορούν να αποδοθούν” στη γεωγραφική του προέλευση και τουλάχιστον ένα στάδιο της παραγωγής να εκτελείται εντός της οριοθετημένης περιοχής».

Σε επίπεδο Ε.Ε. αρμόδια αρχή για τα προϊόντα Γ.Ε. είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ειδικότερα η Γενική Διεύθυνση Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης. Για να καταχωρηθεί επίσημα ένα προϊόν επίσημα ως προϊόν Γ.Ε., όπως ισχύει

σύμφωνα με τον καν. (ΕΚ) 510/2006, αρχικά πρέπει να κατατεθεί αίτηση από κάποια ομάδα-οργάνωση παραγωγών ή /και μεταποιητών τους οποίους αφορά το ίδιο προϊόν, προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μέσω του επίσημου εθνικού φορέα της κάθε χώρας. Στην αίτηση, όπως και μετέπειτα στην απόφαση καταχώρησης, αναφέρονται μεταξύ άλλων, οι προδιαγραφές παραγωγής του κάθε προϊόντος και ειδικότερα, στοιχεία που αφορούν την ονομασία, τα χαρακτηριστικά, την περιοχή παραγωγής και τον δεσμό του προϊόντος με την περιοχή και την παραγωγική διαδικασία που ακολουθείται.

Η αναγνώριση των ιδιαιτεροτήτων των συγκεκριμένων προϊόντων κατοχυρώνεται και εξασφαλίζεται μέσω της πιστοποίησης ως ΠΟΠ ή ΠΓΕ. Για την ευκολότερη αναγνώριση των προϊόντων Γ.Ε. η Ε.Ε. έχει δημιουργήσει συγκεκριμένα λογότυπα, στα αγγλικά και στην γλώσσα του κάθε κράτους μέλους, που χρησιμοποιούνται στις συσκευασίες των προϊόντων μαζί με την εκάστοτε καταχωρηθείσα ονομασία του κάθε προϊόντος (Εικόνα 1).

Εικόνα 1. Το κοινοτικά λογότυπα των Γ.Ε.

1Α. Π.Ο.Π.

1Β. Π.Γ.Ε.

Πηγή: European Commission – DG AGRI, 2012.

Σύμφωνα με τον καν. (ΕΚ) 510/2006, τα αναγνωρισμένα προϊόντα Π.Ο.Π. και Π.Γ.Ε. προστατεύονται:

- Από οποιαδήποτε άμεση ή έμμεση εμπορική χρήση της ονομασίας για προϊόντα που δεν καλύπτονται από την καταχώρηση.
- Από οποιαδήποτε αντιποίηση, απομίμηση ή υπαινιγμό ακόμη και αν αναφέρεται η πραγματική καταγωγή του προϊόντος ή εάν η ονομασία συνοδεύεται από εκφράσεις όπως «είδος», «τύπος», «τρόπος», «απομίμηση» ή παρόμοιες.
- Από οποιαδήποτε άλλη ψευδή ή παραπλανητική ένδειξη, όσο αφορά την προέλευση, την καταγωγή, τη φύση ή τις ουσιαστικές ιδιότητες του προϊόντος αναγραφόμενη στη συσκευασία ή στο περιτύλιγμα, στο διαφημιστικό υλικό ή σε έγγραφα που αφορούν το συγκεκριμένο προϊόν.

- Από οποιαδήποτε άλλη πρακτική ικανή να παραπλανήσει τον καταναλωτή του προϊόντος.

Όπως γίνεται κατανοητό, δεν επιτρέπεται να κυκλοφορούν στην αγορά προϊόντα τα οποία χρησιμοποιούν αναγνωρισμένες ονομασίες προέλευσης, χωρίς να συνοδεύονται από τα σχετικά λογότυπα.

Οι Γ.Ε. αποτελούν σήμερα την μοναδική μορφή πνευματικής ιδιοκτησίας που έχει σαφή αναφορά στον χώρο και τόπο και αναγνωρίζονται ως σύνδεσμοι μεταξύ των προϊόντων, των τοπικών πόρων και της περιοχής παραγωγής τους. Ταυτόχρονα, παρέχουν προστασία στους «ιδιοκτήτες» τους από φαινόμενα σφετερισμού και διασφαλίζουν την αποζημίωση χρήσης του αποκλειστικού τους δικαιώματος (Barham and Sylvander 2011).

- ***Το σύστημα των Γ.Ε. στην Ελλάδα***

Σε εφαρμογή της ευρωπαϊκής νομοθεσίας σχετικά με το σύστημα Γ.Ε., κάθε κράτος μέλος είναι υπεύθυνο να ορίσει τις σχετικές εθνικές αρχές που θα έχουν ως αρμοδιότητα την ορθή εφαρμογή του συστήματος σε εθνικό επίπεδο. Οι συγκεκριμένοι φορείς είναι υπεύθυνοι για την εποπτεία και τον έλεγχο των προϊόντων Γ.Ε., τόσο στους χώρους παραγωγής, όσο και στους χώρους εμπορίας τους.

Σύμφωνα με τον κανονισμό ελέγχου και πιστοποίησης προϊόντων Π.Ο.Π και Π.Γ.Ε. (Agrocert 2008), ως υπεύθυνοι εθνικοί φορείς ορίζονται οι ακόλουθοι με τις αντίστοιχες αρμοδιότητες:

- Διεύθυνση Βιολογικής Γεωργίας του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (Υπ.Α.Α.Τ.) και ειδικότερα το τμήμα Π.Ο.Π.-Π.Γ.Ε. και Ε.Π.Π.Ε. Παρακολουθεί την εφαρμογή του συστήματος και έχει άμεση επικοινωνία για σχετικά θέματα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- Οργανισμός Πιστοποίησης και Επίβλεψης Γεωργικών Προϊόντων (Ο.Π.Ε.Γ.Ε.Π.) με διακριτικό τίτλο AGROCERT που πλέον αποτελεί τμήμα του ενοποιημένου Ελληνικού Γεωργικού Οργανισμού «ΔΗΜΗΤΡΑ». Έχει τον ουσιαστικότερο ρόλο, καθώς πιστοποιεί τα συγκεκριμένα προϊόντα και ελέγχει την ορθότητα εφαρμογής του συστήματος.
- Κατά τόπους Διευθύνσεις Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής των Περιφερειακών Ενοτήτων της χώρας. Συμμετέχουν συμπληρωματικά στους ελέγχους που διενεργεί στις κατά τόπους ενταγμένες επιχειρήσεις ο AGROCERT.

Αντίστοιχα με τα ευρωπαϊκά λογότυπα και πέραν αυτών, οι επιχειρήσεις που παράγουν πιστοποιημένα προϊόντα Γ.Ε. πρέπει να χρησιμοποιούν ως επισήμανση επί των συσκευασιών των προϊόντων τα λογότυπα του AGROCERT (Εικόνα 2).

Εικόνα 2. Το εθνικά λογότυπα των Γ.Ε.

Πηγή: AGROCERT, 2007.

Οι Γ.Ε. σε αριθμούς

• Η εφαρμογή του συστήματος στην Ε.Ε.

Αν και ο αριθμός των προϊόντων Γ.Ε. συνεχώς αυξάνεται, σύμφωνα με τη βάση δεδομένων που τηρεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (European Commission 2012), μέχρι τις 12 Οκτωβρίου 2012 έχουν καταχωρηθεί 1.081 προϊόντα, εκ των οποίων 551 Π.Ο.Π. και 530 Π.Γ.Ε. Τα προϊόντα αυτά είναι καταναμημένα ανάλογα με το είδος τους σε 18 επιμέρους κλάσεις εκ των οποίων επικρατέστερα είναι: α) φρούτα, λαχανικά, δημητριακά, όσπρια και ξηροί καρποί (νωπά ή μεταποιημένα) - 298 προϊόντα, β) τυριά - 203 προϊόντα, γ) κρέατα - 129 προϊόντα, δ) προϊόντα κρέατος - 126 προϊόντα και ε) έλαια και λίπη - 117 προϊόντα (Πίνακας 10 – Παράρτημα Ι). Πλέον των προαναφερόμενων προϊόντων, άλλα 270 είναι προς έγκριση καθώς ήδη έχουν υποβάλλει αίτηση προς την επιτροπή και ορισμένα έχουν ήδη δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αναφορικά με την γεωγραφική κατανομή των προϊόντων αυτών, προέρχονται κατά πλειοψηφία από τις χώρες του ευρωπαϊκού νότου. Ειδικότερα το 40% των προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ προέρχεται μόλις από δύο χώρες, την Ιταλία και την Γαλλία, ενώ αν συνυπολογιστούν και τα προϊόντα που προέρχονται από την Ισπανία την Πορτογαλία και την Ελλάδα, τότε το ποσοστό των προϊόντων των χωρών του ευρωπαϊκού νότου προσεγγίζει το 75% επί του συνόλου των πιστοποιημένων προϊόντων Π.Ο.Π. και Π.Γ.Ε (Πίνακας 11 – Παράρτημα Ι). Ακόμη, άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι 11 προϊόντα προέρχονται από τρίτες χώρες και το οποίο

παρουσιάζει αυξητική δυναμική, καθώς όπως προαναφέρθηκε με τον ισχύοντα κανονισμό δόθηκε η δυνατότητα και σε χώρες εκτός ευρωπαϊκής ένωσης να πιστοποιούν τα προϊόντα τους μέσω του συγκεκριμένου συστήματος (European Commission 2012).

Η μεγάλη διαφοροποίηση όσον αφορά την γεωγραφική κατανομή των προϊόντων Γ.Ε. (Χάρτης 4 – Παράρτημα Ι), αντικατοπτρίζει μεταξύ άλλων την μεγάλη παράδοση που έχουν οι χώρες τις νότιας Ευρώπης στην παραγωγή τοπικών προϊόντων. Ταυτόχρονα, αναδεικνύει την μεγάλη διαφοροποίηση που υπάρχει στον πρωτογενή τομέα και γενικότερα στον αγροτικό χώρο στις χώρες αυτές. Επιπρόσθετα, η σαφής διαφορά στη συμμετοχή μεταξύ, βόρειων και νότιων χωρών της Ε.Ε. πιθανώς να οφείλεται στην διαφορετική οπτική που έχουν οι εκάστοτε χώρες για την ποιότητα. Έτσι, ενώ στην βόρεια Ευρώπη δίνεται κυρίως βαρύτητα σε χαρακτηριστικά όπως η ασφάλεια των τροφίμων – ιχνηλασιμότητα και η ορθή διαβίωση των ζώων, στην νότια Ευρώπη αποδίδεται ιδιαίτερη σημασία σε συμβολισμούς και ιδιαιτερότητες, όπως η διασύνδεση των προϊόντων αυτών με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον των περιοχών παραγωγής τους. Σε αυτή τη διαφοροποίηση, συνέβαλε το γεγονός ότι στην βόρεια Ευρώπη η αποσύνδεση της κοινωνίας και του χώρου από την παραγωγική διαδικασία, έχει ολοκληρωθεί προ πολλού. Στον αντίποδα στην νότια Ευρώπη η παραγωγή προϊόντων με γεωγραφικούς και κοινωνικούς συμβολισμούς, που συνδέονται άμεσα με συγκεκριμένες περιοχές, δεν έπαυε ποτέ να υφίσταται μέχρι σήμερα (Kizos and Vakoufaris 2011a). Τέλος, η συμμετοχή των ευρωπαϊκών χωρών στο σύστημα Γ.Ε., εξαρτάται και από τον χρόνο προσχώρησης της χώρας στην Ε.Ε., καθώς όπως διαπιστώνεται οι παλαιότερες χώρες έχουν μεγαλύτερη συμμετοχή (London Economics 2008).

• Η εφαρμογή του συστήματος στην Ελλάδα

Η Ελλάδα σήμερα έχει ήδη 96 καταχωρημένα προϊόντα Γ.Ε., εκ των οποίων τα 70 Π.Ο.Π. και τα 26 Π.Γ.Ε., ενώ έχει υποβληθεί αίτηση και βρίσκονται στην διαδικασία της κατοχύρωσης άλλα 12 προϊόντα.

Το μεγαλύτερο μέρος των ελληνικών προϊόντων Γ.Ε., ανήκουν στις κλάσεις: α) φρούτα, λαχανικά, δημητριακά, όσπρια και ξηροί καρποί (νωπά ή μεταποιημένα) - 39 προϊόντα, β) έλαια και λίπη - 27 προϊόντα και γ) τυριά - 21 προϊόντα (Πίνακας 10 – Παράρτημα Ι).

Επίσης, εντός της ελληνικής επικράτειας παρατηρείται ανισομερής κατανομή των προϊόντων Π.Ο.Π. - Π.Γ.Ε. Έτσι, επί παραδείγματι, στην Κρήτη παρατηρείται

πληθώρα τέτοιων προϊόντων, ενώ στην Θράκη υπάρχουν πολύ λίγα. Η πλειονότητα αυτών των προϊόντων παρατηρείται σε λιγότερο ευνοημένες περιοχές, και πολλά από αυτά συναντώνται σε νησιωτικές περιοχές (Kizos and Vakoufaris 2011a).

Ο ετήσιος όγκος παραγωγής των ελληνικών προϊόντων Γ.Ε. ανέρχεται συνολικά στις 145.000 τόνους και η αξία αυτών ξεπερνά κατά προσέγγιση τα 620 εκατομμύρια ευρώ. Το 68% της παραγωγής αυτής διατίθεται στην ελληνική αγορά, ενώ το υπόλοιπο 26% και 6% εξάγεται στην Ε.Ε. και σε τρίτες χώρες αντίστοιχα (Δανέλλης 2011).

Αν και η χώρα μας κατατάσσεται μεταξύ των πρώτων χωρών σε καταχωρημένο αριθμό προϊόντων Γ.Ε., ωστόσο μέχρι σήμερα δεν θεωρείται ικανοποιητική η αξιοποίηση του συγκεκριμένου θεσμού. Χώρες με μικρότερο αριθμό καταχωρημένων προϊόντων αποκομίζουν περισσότερα έσοδα από αυτά. Για παράδειγμα, η Γερμανία εισπράττει οκταπλάσια και η Μεγάλη Βρετανία πενταπλάσια μεγαλύτερη αξία χρημάτων από τα αντίστοιχα προϊόντα. Αυτό εν μέρει μπορεί να οφείλεται στις μικρές ποσότητες παραγωγής πολλών εγχώριων προϊόντων αλλά και στην περιορισμένη προστιθέμενη αξία που αποκομίζουν. Εκτός των προαναφερομένων, η ελλιπής συλλογική οργάνωση και διαχείριση των αγροτικών προϊόντων που χαρακτηρίζει την δομή του πρωτογενή τομέα στην χώρα μας, αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στην καταχώρηση και άλλων προϊόντων στο συγκεκριμένο σύστημα, καθώς αυτό προϋποθέτει, όπως ήδη προαναφέρθηκε, την συμμετοχή μόνο ομάδων παραγωγών ή άλλων παραπλήσιων συλλογικών οργανώσεων (Δανέλλης 2011).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

Η συμβολή των Γ.Ε. στην Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Λιγότερο Ευνοημένων Περιοχών

Η ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών

Η έννοια της ανάπτυξης του αγροτικού χώρου μέσα από την εφαρμογή επιμέρους πολιτικών.

Στις έννοιες του αγροτικού χώρου και της ανάπτυξης έχουν δοθεί κατά περιόδους και σε διαφορετικά πεδία πολλές ερμηνείες (Belletti and Marescotti 2011). Παράλληλα, στα πλαίσια της ανάπτυξης του αγροτικού χώρου και όπως γινόταν αντιληπτή κατά περιόδους η συγκεκριμένη έννοια, έχουν σχεδιασθεί και έχουν ασκηθεί πολιτικές οι οποίες έχουν διαμορφώσει την σημερινή κατάσταση.

Μετά το τέλος του β΄ παγκοσμίου πολέμου, και με γνώμονα την ανασυγκρότηση της γηραιάς ηπείρου, θεωρήθηκε ότι η ανάπτυξη της υπαίθρου και η στήριξη των επιμέρους κοινωνιών, έπρεπε να επιτευχθεί μέσω της μαζικής παραγωγής αγροτικών προϊόντων, καθώς η αυτάρκεια σε τρόφιμα για εκείνη την εποχή ήταν ζήτημα βιωσιμότητας. Η τακτική αυτή οδήγησε στην ανάπτυξη ενός εντατικού μοντέλου γεωργίας και κτηνοτροφίας, που είχε μοναδικό στόχο την αύξηση των παραγόμενων ποσοτήτων των αγροτικών προϊόντων, αγνοώντας τυχόν παράπλευρες επιπτώσεις. Σε αυτή την τάση συντέλεσε σε σημαντικό βαθμό και η ανάπτυξη της τεχνολογίας σε διάφορους τομείς (εκμηχάνιση της γεωργίας, ανάπτυξη της βιομηχανίας αγροτοχημικών, πρόοδος στην βιοτεχνολογία κλπ.).

Ως αποτέλεσμα αυτών των πολιτικών που εφαρμόστηκαν, ιδιαίτερα κατά την περίοδο από το 1960 έως και το 1990, ήταν η δημιουργία μιας ομογενοποιημένης γεωργικής δραστηριότητας, που βασιζόταν σε πανομοιότυπες καλλιεργητικές τεχνικές και μεθόδους και στην συνεχή ένταση των εξωγενών εισροών, που προέρχονταν κατά κύριο λόγο από μεγάλες πολυεθνικές εταιρίες εξειδικευμένες σε σχετικά θέματα. Ταυτόχρονα όμως το συγκεκριμένο μοντέλο, εκτός από την μεγιστοποίηση της παραγωγής, δεν υπολόγιζε ενδεχόμενες επιπτώσεις που μπορεί να είχε η συγκεκριμένη τακτική στις επιμέρους περιοχές της ευρωπαϊκής υπαίθρου, συμπεριλαμβανομένων περιβαλλοντικών και κοινωνικο-πολιτισμικών ζητημάτων.

Κατά την δεκαετία του 1980, όλο και περισσότερο αυξάνονταν οι διαπιστώσεις πως το συγκεκριμένο παραγωγικό μοντέλο, αφενός οδηγούσε σε κατασπατάληση των πόρων που διέθεταν οι αγροτικές περιοχές και σε συνεχή υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος, αφετέρου πολλές αγροτικές περιοχές, που λόγω των ιδιόμορφων χαρακτηριστικών τους, δεν μπορούσαν να προσαρμοστούν στις συνθήκες που απαιτούσε ο συγκεκριμένος τρόπος παραγωγής, υστέρησαν σημαντικά με αποτέλεσμα τον περιορισμό των παραγωγικών δραστηριοτήτων και κατά συνέπεια την απομόνωση, την παρακμή και σε πολλές περιπτώσεις την σταδιακή εγκατάλειψη τους.

Στη δυσχερέστερη κατάσταση βρέθηκαν οι λιγότερο ευνοημένες περιοχές (Λ.Ε.Π.) της ευρωπαϊκής υπαίθρου, δηλαδή μειονεκτικές, ορεινές ή με περιβαλλοντικούς περιορισμούς περιοχές (Σπιλάνης κ.α. 2004), οι οποίες δεν μπόρεσαν να ανταγωνιστούν τις δυναμικές, κατά κόρον πεδινές περιοχές, υπό τους όρους που απαιτούσε το μονοδιάστατο μοντέλο παραγωγής, καθώς είχαν συγκριτικά μειονεκτήματα στην παραγωγικότητα ή/και στο κόστος παραγωγής ενώ ταυτόχρονα υστερούσαν σε ανθρώπινο δυναμικό, υποδομές και παρεχόμενες υπηρεσίες. Όλη αυτή η διαδικασία που επιτελέστηκε στον κλάδο της γεωργίας και γενικότερα την ύπαιθρο, επέφερε μια βαθιά ύφεση στις παραδοσιακές καλλιέργειες και τα τοπικά παραγωγικά συστήματα, με αποτέλεσμα να παρατηρείται μια συνεχής αύξηση της ψαλίδας ανάμεσα στις δυναμικές και τις μειονεκτικές-ορεινές περιοχές, που συνεπάγεται βαθιές κοινωνικές συνέπειες και σε πολλές περιπτώσεις πληθυσμιακή απερίμωση των τελευταίων (Marescotti 2003).

Το κύμα αστικοποίησης που παρατηρήθηκε τις προηγούμενες δεκαετίες και που προήλθε κατά το μεγαλύτερο μέρος του από τις Λ.Ε.Π., είναι ενδεικτικό των δυσμενών συνθηκών που επικρατούσαν στις λιγότερο ευνοημένες περιοχές καθώς υπήρχαν περιορισμένες δυνατότητες απασχόλησης, υψηλό κόστος διαβίωσης και έλλειψη βασικών κοινωνικών κρατικών υποδομών σε τομείς όπως η υγεία, η παιδεία, ο πολιτισμός και οι διοικητικές υπηρεσίες (Σπιλάνης κ.α. 2004). Οι συγκεκριμένες περιοχές την περίοδο αυτή, εκτός από την σχεδόν βέβαιη πληθυσμιακή συρρίκνωση τους, διακινδύνευσαν να απολέσουν μεγάλο μέρος των πλούσιων, φυσικών και ανθρωπογενών τοπικών πόρων που διέθεταν. Έτσι, αυτή η διαμορφωθείσα κατάσταση είχε σαν αποτέλεσμα τον αποκλεισμό των περιοχών αυτών από την επιλογή να ακολουθήσουν μια πορεία αυτόνομης ανάπτυξης για τα χρόνια που θα ακολουθούσαν (Marescotti 2003).

Η ευρωπαϊκή κοινότητα αφουγκραζόμενη τους όλο και ισχυρότερους προβληματισμούς που ανέκυπταν από την εφαρμογή του μέχρι τότε μονοδιάστατου μοντέλου ανάπτυξης της υπαίθρου, εισήγαγε ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1970, στα πλαίσια της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (Κ.Γ.Π.), την έννοια της ανάπτυξης της υπαίθρου ή αλλιώς αγροτικής ανάπτυξης στην πολιτική της (Marescotti 2003), εφαρμόζοντας σταδιακά μέτρα για την στήριξη των τοπικών κοινωνιών στις Λ.Ε.Π., αλλά και την ορθή διαχείριση των φυσικών πόρων και γενικότερα την προστασία του περιβάλλοντος. Πλέον, στις μέρες μας η αγροτική ανάπτυξη αποτελεί έναν από τους βασικότερους τομείς της Ευρωπαϊκής πολιτικής και είναι αναπόσπαστο τμήμα της αναπτυξιακής στρατηγικής και ειδικότερα της περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης στην γηραιά ήπειρο. Έτσι, αποτελεί ταυτόχρονα α) προτεραιότητα των διαρθρωτικών πολιτικών και β) στόχο της πολιτικής για οικονομική και κοινωνική συνοχή των λαών της Ευρώπης (Γιαννάκης 2010).

Για να μπορέσει να γίνει κατανοητή η έννοια της αγροτικής ανάπτυξης, θα πρέπει να γίνουν πρώτα κατανοητά ο ρόλος του αγροτικού χώρου (π.χ. χώρος ανάπτυξης πρωτογενών δραστηριοτήτων, φυσικό περιβάλλον, τόπος κατοικίας) και η σημασία που αποδίδεται σε αυτόν την σύγχρονη εποχή. Σήμερα οι βασικοί στόχοι της αγροτικής ανάπτυξης στην Ευρώπη, εκφρασμένοι μέσα από τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης (Υπ.Α.Α.Τ. 2010), αποτελούν:

- η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των δράσεων και των προϊόντων της υπαίθρου,
- η αιεφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων και προστασία του περιβάλλοντος,
- η βελτίωση της ποιότητας ζωής στην ύπαιθρο και η διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας και
 - όλα αυτά μέσω της ενεργοποίησης των τοπικών κοινωνιών και της συμμετοχής τους σε επιμέρους δράσεις.

Πλέον, οι σύγχρονες στρατηγικές για μία ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη (Ο.Α.Α.) απαιτούν ολιστική προσέγγιση του ζητήματος. Σύμφωνα με τους Σιάρδο και Κουτσούρη (2004), η νέα αυτή προσέγγιση της αγροτικής ανάπτυξης *«έχει πολλές όψεις/συνιστώσες και αφορά σε πολλαπλές και πιθανώς αλληλοσυνδεδεμένες πρακτικές. Πρόκειται δηλαδή, για μια πολυεπίπεδη και πολυτομεακή προσέγγιση, όπου εμπλέκονται πολλές πρακτικές και πολλοί δρώντες»*.

Όπως γίνεται κατανοητό, η Ο.Α.Α. είναι ένα πολυδιάστατο ζητούμενο των ημερών μας, το οποίο συντίθεται από επιμέρους έννοιες και βασίζεται σε επιμέρους προσεγγίσεις, όπως αυτές της αειφορικής ανάπτυξης, της τοπικής ανάπτυξης, της ανάπτυξης της υπαίθρου μέσω της διαφοροποίησης, αλλά και του ρόλου που έχει η γεωργία και η ύπαιθρος στην σύγχρονη εποχή (Marescotti 2003), στα οποία θα γίνει εκτενής αναφορά στην ενότητα που ακολουθεί. Αυτές λοιπόν οι προσεγγίσεις, προσαρμοζόμενες στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των κατά τόπους περιοχών, θέτουν τους στόχους και καθορίζουν τις διαδικασίες μέσω των οποίων θα επιτευχθεί η επιζητούμενη ολοκληρωμένη ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών και δη των λιγότερο ευνοημένων που κατά κανόνα αντιμετωπίζουν τα σημαντικότερα προβλήματα.

Οι επιμέρους προσεγγίσεις της ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης

• Η αειφορική διάσταση της ανάπτυξης

Ο όρος «αειφορία» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά κατά τον 18^ο αι. για την διαχείριση των Ευρωπαϊκών δασών (Νάστης και Παπαναγιώτου 2010). Παρόλο που έχουν περάσει αρκετά χρόνια από τότε που εισήχθη η έννοια της αειφορίας, μέχρι και σήμερα δεν υπάρχει επίσημος ορισμός. Η σημασία του όρου καθιερώθηκε με την έννοια της «αειφόρου ανάπτυξης», όπως αυτή τέθηκε στην αναφορά της Παγκόσμιας Επιτροπής Περιβάλλοντος και Ανάπτυξης (γνωστής και ως Επιτροπής Brundtland από το όνομα της προέδρου της) το 1987 προς την Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών με τίτλο «Το Κοινό μας Μέλλον» (Σιάρδος και Κουτσούρης 2004, Συμβούλιο για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη 2012):

«Η ανάπτυξη που είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τις παρούσες ανθρώπινες ανάγκες, χωρίς όμως να θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των επερχόμενων γενεών να αντιμετωπίζουν τις δικές τους ανάγκες».

Στην συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον και την ανάπτυξη στο Ρίο της Βραζιλίας το 1992, μέσω του ορισμού της αειφόρου ή βιώσιμης ανάπτυξης, διατυπώθηκαν για πρώτη φορά και επίσημα οι τρεις διαστάσεις της (Συμβούλιο για τη Βιώσιμη ανάπτυξη 2012):

«Η ανάπτυξη που παρέχει μακροπρόθεσμα οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά οφέλη φροντίζοντας τις ανάγκες της παρούσας και των μελλοντικών γενεών».

Μερικά χρόνια αργότερα, στη Σύνοδο Κορυφής της Ε.Ε. στο Γκέτεμποργκ της Σουηδίας, τον Ιούνιο του 2001, διατυπώνεται πλέον ξεκάθαρα η «Ευρωπαϊκή

Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη», η οποία ορίζεται ως μια συνεχώς εξελισσόμενη έννοια (Συμβούλιο για τη Βιώσιμη ανάπτυξη 2012):

«Η Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι μία συνεχής πορεία αλλαγής και προσαρμογής, και όχι μία στατική κατάσταση, με στόχο την ικανοποίηση των αναγκών του παρόντος, χωρίς όμως να μειώνεται η δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν και τις δικές τους ανάγκες, μέσα από την ισόρροπη και ισότιμη επιδίωξη και των τριών πυλώνων της Βιώσιμης Ανάπτυξης: Οικονομία – Περιβάλλον – Κοινωνία».

Σύμφωνα με τον τελευταίο ορισμό, η αειφόρος ανάπτυξη είναι μια έννοια, η οποία εξελίσσεται συνεχώς και προσαρμόζεται στις συνθήκες και τις απαιτήσεις κάθε εποχής, λαμβάνοντας όμως πάντα υπόψη τις επόμενες γενεές.

Προσαρμόζοντας το συγκεκριμένο μοντέλο της αειφόρου ανάπτυξης στα όρια του αγροτικού χώρου, θα μπορούσαμε να πούμε πως και η αειφορική αγροτική ανάπτυξη είναι βασισμένη στους τρεις κεντρικούς πυλώνες της, οι οποίοι αποτελούν και τους στόχους της: α) οικονομική ανάπτυξη, β) κοινωνική δικαιοσύνη και γ) προστασία του περιβάλλοντος (Νάσσης και Παπαναγιώτου 2010).

• Η τοπική ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών

Πολλοί πιστεύουν πως η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης είναι στενά συνδεδεμένη με αυτή της τοπικής ανάπτυξης, καθώς η ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο, θεωρείται η ιδανική κλίμακα, ώστε να επιτευχθούν στο βέλτιστο βαθμό οι τρεις διαστάσεις της αειφορίας. Παράλληλα, η έννοια της τοπικής ανάπτυξης δεν μπορεί να προσδιοριστεί αυστηρά, καθώς χρησιμοποιείται και εφαρμόζεται σε διαφορετικές χωρικές κλίμακες και απαιτεί διαφορετικές διαδικασίες. Έτσι, διαμορφώνεται και προσαρμόζεται στα ιδιαίτερα και πολλές φορές μοναδικά χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής και τις τοπικές στρατηγικές που εφαρμόζονται. Ακόμη, το περιεχόμενο της προσδιορίζεται από τη διαμόρφωση των επιμέρους τρόπων, μεθόδων και πρακτικών αξιοποίησης των τοπικών πόρων που διαθέτει η κάθε περιοχή (Λουκάς 2005). Συνεπώς, η τοπική ανάπτυξη, εξαρτάται όχι μόνο από έναν πλουραλισμό μεταβλητών που την καθορίζουν, αλλά και από τις μεθόδους και τους τρόπους που τις οργανώνουν και τις καθοδηγούν (Χριστοφάκης 2004).

Κατά κανόνα στην έννοια της τοπικής ανάπτυξης συμπεριλαμβάνονται έννοιες όπως της ενδογενούς ανάπτυξης, της «εκ των κάτω» (bottom-up) προσέγγισης και ανάπτυξης κ.α., καθώς βασίζεται στην ενεργοποίηση και αξιοποίηση των τοπικών χαρακτηριστικών και πόρων. Με την έννοια αυτή, η τοπική ανάπτυξη στηρίζεται στα

ενδογενή χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής, δεν περιορίζεται όμως αυστηρά και μόνο σε αυτά (Λαμπριανίδης 2003, Χριστοφάκης 2004, Λουκάς 2005).

Οι τοπικοί πόροι, μπορεί να είναι φυσικοί ή ανθρωπογενείς αλλά και ταυτόχρονα υλικοί ή άυλοι, όπως το περιβάλλον και οι φυσικοί πόροι, το οικονομικό κεφάλαιο, οι υφιστάμενες υποδομές, η τοπική κοινωνία και το ανθρώπινο δυναμικό, οι θεσμοί, οι δομές και τα δίκτυα, η τοπική γνώση, το κοινωνικό κεφάλαιο, η εικόνα και η φήμη της περιοχής (Ευστράτογλου κ.α. 2002, Λουκάς 2005).

Μεταξύ άλλων, σημαντικό άυλο πόρο της κάθε περιοχής, αποτελεί η τοπική γνώση. Σύμφωνα με τους Bellows and Hamm (2001), η τοπική γνώση αναφέρεται στην εμπειρία και τις πρακτικές που έχουν συσσωρευτεί σε μια περιοχή βασισμένη και προερχόμενη από συγκεκριμένες ανάγκες των κατοίκων της (Κίζος κ.α., 2004). Οι τοπικές γνώσεις ή τεχνογνωσίες (local know-how) είναι το αποτέλεσμα εμπειρικών γνώσεων και πρακτικών που μεταδίδονται από γενιά σε γενιά, και είναι στενά συνδεδεμένες με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των περιοχών από όπου προέρχονται, όπως, οι πρώτες ύλες, το γεωγραφικό περιβάλλον και τα κοινωνικό-πολιτισμικά γνωρίσματα. Κατά την διαδικασία αυτή «οι γνώσεις δημιουργούνται φτιάχνοντας και χρησιμοποιώντας», κοινωνικοποιούνται και μεταδίδονται μέσα στην οικογένεια και την τοπική κοινωνία και γίνονται κοινή κληρονομιά. Ταυτόχρονα μπορούν να αποτελέσουν πηγές αναπτυξιακών πρωτοβουλιών καθώς αποτελούν τα εν δυνάμει συγκριτικά πλεονεκτήματα των περιοχών αυτών. Σημαντικός παράγοντας για την διατήρηση της τοπικής γνώσης είναι η ζήτηση των προϊόντων που παράγονται μέσα από αυτήν. Η ζήτηση των προϊόντων σε υπέρ-τοπικό επίπεδο μπορεί να προκαλέσει τάσεις ανάπτυξης στην περιοχή παραγωγής τους, διαμορφώνοντας την τοπική γνώση σε έναν απαραίτητο συντελεστή της παραγωγικής διαδικασίας. Άλλος παράγοντας για την διατήρηση της είναι η ενδεχόμενη δυνατότητα της να εξελίσσεται και να προσαρμόζεται σε νέες τεχνολογίες, στο βαθμό που αυτό είναι δυνατό (Ανθοπούλου 2004).

Ακόμη, κεντρικό ρόλο στην συγκεκριμένη προσέγγιση, έχει η ενεργοποίηση του τοπικού πληθυσμού (ατόμων και φορέων) γύρω από σχετικά ζητήματα και εν συνεχεία, την ανάληψη δράσεων και πρωτοβουλιών, κατά βάση συλλογικών. Σε πολλές αγροτικές περιοχές οι τοπικές κοινωνίες δεν είναι επαρκώς προετοιμασμένες για να συμμετέχουν σε αναπτυξιακές διαδικασίες, συνεπώς κρίνεται απαραίτητη η εμπύχωση και η ενθάρρυνση τους (Κουτσούρης 2010). Αυτά μπορούν να επιτευχθούν μέσω της ενημέρωσης, πληροφόρησης και επιμόρφωσης της τοπικής

κοινωνίας σε σχετικά θέματα (Σιάρδος και Κουτσούρης 2004). Η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας σε όλα τα στάδια μιας αναπτυξιακής διαδικασίας, δηλαδή από τον σχεδιασμό, την αξιολόγηση, αλλά και τις διαδικασίες για την περαιτέρω βιωσιμότητα της συγκεκριμένης στρατηγικής αποτελεί προϋπόθεση για την επιτυχία. Μία ουσιαστική όμως συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται «ως μέσο», αλλά «ως σκοπός» κάθε αναπτυξιακής στρατηγικής (Κουτσούρης 2010).

Ακολούθως, στο επόμενο στάδιο η συμμετοχή πρέπει να συνοδεύεται, από συλλογικές δράσεις βασισμένες στην δικτύωση, την συνεργασία και συμπληρωματικότητα μεταξύ των ατόμων ή φορέων και δομών μιας περιοχής. Σε αρκετές περιπτώσεις μεταξύ των επιμέρους τοπικών ενδιαφερομένων, δημιουργούνται συγκρούσεις, οι οποίες μπορούν να αποφευχθούν μέσω μιας κοινής διαπραγματεύσεως και διαχείρισης του κάθε ζητήματος. Ειδικότερα σε πολλές ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της χώρας μας, λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών που επικράτησαν εκεί κατά το παρελθόν, δημιουργήθηκαν εκ των έσω, «άτυπα συστήματα διαχείρισης» (Κουτσούρης 2010), τα οποία θα πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη στους μελλοντικούς σχεδιασμούς διαχείρισης και ανάπτυξης των περιοχών αυτών. Παράλληλα μέσα από τέτοιες συλλογικές δράσεις, προκύπτουν συνέργειες μεταξύ διαφόρων τοπικών ομάδων ή φορέων που συμμετέχουν σε αυτές. Μέσω συνεργειών μπορεί να αυξηθεί η παραγωγική διαδικασία και η απασχόληση σε μια περιοχή, ενθαρρύνοντας την επιχειρηματικότητα και ενδυναμώνοντας την τοπική οικονομία και την κοινωνική συνοχή της περιοχής (Κίζος κ.α. 2004).

Τέλος, μία ακόμη παράμετρος της τοπικής ανάπτυξης αποτελεί, η ικανότητα των τοπικών κοινωνιών για απόκτηση και αποτελεσματική εφαρμογή νέων γνώσεων μέσω των οποίων θα δημιουργηθούν καινοτομίες (Κουτσούρης 2010). Σύμφωνα με τους Σιάρδο και Κουτσούρη (2004) η καινοτομία είναι *«μια πρωτοβουλία των τοπικών δρώντων υποκειμένων (actors) που δίνουν νέες λύσεις σε συγκεκριμένες προκλήσεις που αντιμετωπίζει μια περιοχή»*. Η καινοτομία πολλές φορές μπορεί να αναδυθεί μέσα από συλλογικές δράσεις βασισμένες στην επιμόρφωση, την δικτύωση και τη συμπληρωματικότητα μεταξύ των ατόμων και των φορέων μιας περιοχής.

• Ο πολυλειτουργικός χαρακτήρας της γεωργίας και η πολυδραστηριότητα της υπαίθρου στην σύγχρονη εποχή

Ο ρόλος της γεωργίας, προσαρμοζόμενος στις σύγχρονες απαιτήσεις, έχει εξελιχθεί. Οι πολιτικές της Ε.Ε. για την αγροτική ανάπτυξη δίνουν κεντρικό ρόλο στον πολυλειτουργικό χαρακτήρα της, μέσω του ονομαζόμενου «Ευρωπαϊκού

Μοντέλου Γεωργίας». Ουσιαστικά, αυτό που αναδεικνύεται μέσω της πολυλειτουργικότητας της γεωργίας είναι οι πολλαπλοί και ταυτόχρονα διαφορετικοί της ρόλοι, όπως η ορθή διαχείριση των φυσικών πόρων, η διαχείριση και ανάδειξη του αγροτικού τοπίου, η προάσπιση της βιοποικιλότητας, συνειδητοποιώντας όμως ταυτόχρονα τους κινδύνους που μπορεί να προκαλέσει μια λανθασμένη εφαρμογή της, αλλά και αναγνωρίζοντας τα οφέλη που ενδεχομένως να δημιουργεί επηρεάζοντας και άλλες οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες σε τοπικό επίπεδο, όπως η μεταποίηση, ο αγροτουρισμός, οι πολιτισμικές δραστηριότητες κ.α. (Παπαδόπουλος κ.α. 2002, Marescotti 2003).

Πλέον, ο αγροτικός χώρος εκτός από πεδίο άσκησης της πρωτογενούς δραστηριότητας, αποτελεί τόπο συγκέντρωσης πλούσιων και αξιόλογων φυσικών πόρων, κατοικίας και απασχόλησης του τοπικού πληθυσμού, αλλά και κατά τόπους περιοχές με αξιόλογη πολιτιστική κληρονομιά. Συνεπώς, ο χώρος αυτός αποτελεί πεδίο άσκησης πολλαπλών και ταυτόχρονων δραστηριοτήτων (Σκληράκη 2010). Η αγροτική ανάπτυξη στα πλαίσια αυτής της πολυλειτουργικότητας δεν αφορά τον γεωργικό τομέα αποκλειστικά ως παραγωγική δραστηριότητα, αλλά το σύνολο των αλληλεπιδράσεων που αυτή μπορεί να έχει με όλες τις δραστηριότητες που αναπτύσσονται σε κάθε περιοχή (Pacciani 2001).

Ο Ο.Ο.Σ.Α. (OECD 2001) έχει ορίσει την πολυλειτουργικότητα της γεωργίας, σύμφωνα με την οποία:

«Τα βασικά χαρακτηριστικά της πολυλειτουργικότητας είναι: 1) η ύπαρξη πολλαπλών εμπορευματικών και μη-εμπορευματικών αποτελεσμάτων που παράγονται από κοινού στη γεωργία, και 2) το γεγονός ότι μερικά από τα μη-εμπορευματικά αποτελέσματα επιδεικνύουν χαρακτηριστικά που δεν μπορούν να κοστολογηθούν ή είναι δημόσια αγαθά, με αποτέλεσμα οι αγορές αυτών των αγαθών να μην υπάρχουν ή να λειτουργούν ανεπαρκώς».

Στην γεωργία και τους γεωργούς μπορούν να αποδοθούν μεταξύ πολλών άλλων και οι παρακάτω λειτουργίες: α) η οικονομική λειτουργία παραγωγής αγαθών, β) η λειτουργία προστασίας των φυσικών πόρων και παραγωγής περιβαλλοντικών αγαθών γ) η κοινωνική λειτουργία διατήρησης του κοινωνικού ιστού των αγροτικών περιοχών και διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Έτσι, στις αγροτικές περιοχές, οι διάφορες γεωργικές δραστηριότητες μέσω της παραγωγικής διαδικασίας και, συνήθως, σε αντιστρόφως ανάλογο βαθμό με το βαθμό εντατικοποίησης,

μπορούν να δημιουργήσουν θετικές εξωτερικότητες που σχετίζονται με ζητήματα που αφορούν την βιοποικιλότητα, το αγροτικό τοπίο, τα εδάφη, την ποιότητα υδάτινων πόρων, την διατήρηση κοινωνικού ιστού, τον πολιτισμό κ.α..

Η αξιοποίηση αυτών των θετικών εξωτερικοτήτων από την τοπική κοινωνία, καθώς σε πολλές περιπτώσεις αποτελούν αγαθά που δεν έχουν εμπορευματική αξία, μπορεί να γίνει μεταξύ άλλων, είτε με την καταβολή ενισχύσεων στους γεωργούς, συνήθως μέσω συγκεκριμένων δράσεων των Π.Α.Α. (π.χ. αγρό-περιβαλλοντικά μέτρα), ή με την ενσωμάτωση τους στην τιμή των προϊόντων, μέσω της αύξησης της προστιθέμενης αξίας εξαιτίας των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των περιοχών και των μεθόδων που παράγονται. Ταυτόχρονα, η ανάδειξη τους αποτελεί την βάση για την εμπέδωση του ρόλου της γεωργίας στο θεσμικό και κοινωνικοπολιτικό ιστό των αγροτικών περιοχών, το οποίο θεωρείται προϋπόθεση στην υιοθέτηση της πολυλειτουργικής γεωργίας και εξαρτάται από τοπικούς παράγοντες όπως, οι τοπικοί θεσμοί και αξίες, η επιχειρηματική δραστηριότητα, η πρόσβαση στην αγορά κ.α. (Γιαννάκης 2010).

• Η ανάπτυξη των Λιγότερο Ευνοημένων Περιοχών μέσω της ποιοτικής διαφοροποίησης

Παρά την μαζική εφαρμογή του εντατικού μοντέλου παραγωγής, τα προηγούμενα χρόνια, η ομογενοποίηση της γεωργίας δεν επιτελέστηκε με την ίδια ένταση στο σύνολο των αγροτικών περιοχών, καθώς οι ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της υπαίθρου ή αλλιώς λιγότερο ευνοημένες, υστέρησαν σε αυτή τη διαδικασία. Το γεγονός αυτό όμως, συντέλεσε σημαντικά στο να διατηρήσουν οι περιοχές αυτές τα ιδιαίτερα και ταυτόχρονα ευαίσθητα περιβαλλοντικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά που διαθέτουν και τα οποία είχαν απαξιωθεί κατά την συγκεκριμένη διαδικασία, καθώς δεν είναι τόσο ευέλικτα και συνεπώς είναι δύσκολο να αφομοιωθούν από τον μαζικό τρόπο άσκησης της γεωργικής δραστηριότητας (Pacciani et al. 2001, Σπιλάνης κ.α. 2004).

Πλέον, μέσα από την σύγχρονη προσέγγιση της αγροτικής ανάπτυξης, ίσως μπορεί να ανατραπεί αυτή η σχέση που έχει διαμορφωθεί εις βάρος των μειονεκτικών και ορεινών περιοχών καθώς αυτά τα διαφορετικά χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής, μπορούν να θεωρηθούν ως τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα, τα οποία δεν είναι στάσιμα αλλά μεταβάλλονται και για να παραμείνουν ως τέτοια επιβάλλεται να προσαρμόζονται στις απαιτήσεις του ευρύτερου περιβάλλοντος (Σπιλάνη κ.α. 2004). Σήμερα, μία από τις βασικές κατευθύνσεις της πολιτικής της Ε.Ε. σχετικά με

την αγροτική ανάπτυξη στηρίζεται στην διαφοροποίηση, που έχει ως στόχο την ορθή διαχείριση των τοπικών πόρων και την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των αγροτών.

Όπως γίνεται κατανοητό, η περίοδος του μετά-φορντισμού απαιτεί ευλυγισία και διαφοροποίηση, κατά την οποία ο ανταγωνισμός πλέον βασίζεται στα διαφοροποιημένα και ποιοτικά τρόφιμα, λαμβάνοντας υπόψη τις νέες καταναλωτικές συνήθειες, ενώ σε πολλές περιπτώσεις, το παραγωγικό κόστος έχει μικρότερη σημασία από την ποιότητα (Marescotti 2003). Ακόμη, σύμφωνα με την Ανθοπούλου (2004), πλέον δίπλα στο μοντέλο της μαζικής παραγωγής και των «οικονομιών κλίμακας» αναδύεται ένα νέο μοντέλο που ταξινομεί τον χώρο βάσει των «οικονομιών των δεξιοτήτων» μέσω της διαφοροποίησης.

Σε αυτή την κατεύθυνση, οι Λ.Ε.Π., τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερο έχουν αποκτήσει μια αναπτυξιακή δυναμική που έχει ως βάση την ποιοτική διαφοροποίηση και μέσω της οποίας προσπαθούν να αναγεννηθούν βασιζόμενες πλέον στην χωρική και τοπική ανταγωνιστικότητα τους (Belletti and Marescotti 2011).

Ειδικότερα, λαμβάνοντας υπόψη την όλο και περισσότερο ομογενοποιημένη αγορά, η προβολή του τοπικού χαρακτήρα ενός αγαθού, υπηρεσίας ή περιοχής, αποτελεί βασικό μέσο για την διαφοροποίησή τους (Κόρακα και Ανθοπούλου 2011), ενώ το όλο και αυξανόμενο ενδιαφέρον των καταναλωτών για υψηλής ποιότητας προϊόντα και υπηρεσίες, προσφέρει νέες ευκαιρίες για γεωργική και αγροτική ανάπτυξη στην ύπαιθρο. Σύμφωνα με τον Λαμπριανίδη (2003) *«Μια δυνατότητα για την υποβοήθηση της αναπτυξιακής δυναμικής για τις λιγότερο ευνοημένες Περιοχές της υπαίθρου φαίνεται να βρίσκεται στην αγορά τοπικών προϊόντων»*.

Το ότι η διαδικασία παραγωγής των τοπικών προϊόντων βασίζεται στους ιδιαίτερους τοπικούς πόρους κάθε περιοχής, τα καθιστά ως ένα εργαλείο διαφοροποίησης του πρωτογενή τομέα κάθε περιοχής, από το ευρύτερο εντατικό και ομογενοποιημένο παραγωγικό σύστημα και αποτελεί την βάση της τοπικής ανάπτυξης κάθε περιοχής (Pacciani et al. 2001). Επιπρόσθετα, τα τοπικά προϊόντα δεν συνδέονται μόνο με τις ικανότητες του εκάστοτε επιχειρηματία που τα παράγει, αλλά σχετίζονται άμεσα με το φυσικό περιβάλλον, την τοπική παραγωγική δραστηριότητα, την ιστορία, τα ήθη και τον πολιτισμό κάθε περιοχής. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο η υποστήριξη και προστασία που δίνεται κατά περιπτώσεις σε αυτά τα προϊόντα θεωρείται ένα χρήσιμο εργαλείο για να ενθαρρύνει αναπτυξιακές

δυναμικές στις αγροτικές περιοχές, ιδιαίτερος αυτών που βρίσκονται σε μειονεκτικές και ορεινές περιοχές, όπου κατά κόρον παράγονται αυτά τα προϊόντα.

Συνοψίζοντας, στη σημερινή εποχή τα τοπικά προϊόντα μπορούν να θεωρηθούν ως ένα κατάλληλο μέσο για την ανάπτυξη της υπαίθρου και ειδικότερα των Λ.Ε.Π., καθώς μπορούν να βοηθήσουν στην επανασύσταση ενός ολοκληρωμένου παραγωγικού συστήματος, που πιθανότατα προϋπήρχε στην περιοχή (Λαμπριανίδης 2003) και τα οποία σήμερα όμως επιβάλλεται να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες απαιτήσεις της αγοράς. Έτσι, τα τοπικά προϊόντα ποιότητας αποτελούν βασικό στοιχείο για μια στρατηγική Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης της Υπαίθρου και η επιλογή της ποιότητας έναντι της ποσότητας κατά την παραγωγική διαδικασία πρέπει να αποτελέσει την βασική επιλογή στην χάραξη της αναπτυξιακής στρατηγικής των Λ.Ε.Π..

Η διασύνδεση των γεωγραφικών ενδείξεων με την ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη

Έχοντας πλέον ως βάση την έννοια και τις παραμέτρους της Ο.Α.Α., στην συγκεκριμένη ενότητα θα διερευνηθεί πως η παραγωγή ενός πιστοποιημένου προϊόντος Γ.Ε. μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό εργαλείο για την επίτευξη της. Στην βιβλιογραφία υπάρχουν πολλά επιμέρους εμπειρικά παραδείγματα, όπου ένα τοπικό προϊόν χρησιμοποιείται ως πρωταρχικό ή βασικό εργαλείο σε συλλογικές πρωτοβουλίες τοπικής ανάπτυξης.

Για να μπορέσει να γίνει κατανοητός ο μηχανισμός κατά τον οποίο ένα προϊόν Γ.Ε. μπορεί να συμβάλει στην Ο.Α.Α. της περιοχής παραγωγής του θα πρέπει να απαντηθούν κάποια καίρια ερωτήματα (Marescotti 2003):

- 1) Πώς ένα αγροτικό προϊόν συνεισφέρει στην αγροτική ανάπτυξη;
- 2) Σε ποιές συνθήκες βασίζεται το όλο εγχείρημα;
- 3) Πώς η παραγωγή ενός προϊόντος Γ.Ε. επιτυγχάνει την αξιοποίηση και ενδεχομένως την βελτίωση των τοπικών πόρων;
- 4) Η διαδικασία εφαρμογής του συστήματος Γ.Ε., όπως καθορίζεται από το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο, επιτυγχάνει να υποστηρίξει τις διαστάσεις της Ο.Α.Α.;

Προς απάντηση αυτών των ερωτημάτων, αρχικά θα αναλυθεί ο τρόπος με τον οποίο ένα προϊόν Γ.Ε. μπορεί να συμβάλλει στις επιμέρους διαστάσεις της Ο.Α.Α.. Εν

συνεχεία θα διερευνηθούν οι παράγοντες που αρχικά επηρεάζουν την επιτυχή εφαρμογή ενός συστήματος Γ.Ε. για ένα τοπικό προϊόν και περαιτέρω την συμβολή του στην Ο.Α.Α. της περιοχής παραγωγής του.

Η εν δυνάμει συμβολή των Γ.Ε. στην Ο.Α.Α.

Ένας τρόπος υπολογισμού της επιρροής των Γ.Ε. στην ανάπτυξη μιας περιοχής είναι η εκτίμηση της συνεισφοράς τους στην πολυλειτουργικότητα. Έτσι, τα τοπικά προϊόντα μπορούν να λειτουργήσουν ως ένα εργαλείο αγροτικής ανάπτυξης και τα οποία η κάθε τοπική κοινωνία μπορεί να τα αξιοποιήσει για να βελτιώσει την οικονομία της, την κοινωνική της ευημερία, αλλά και την περιβαλλοντική ποιότητα της περιοχής, μέσω της ορθής διαχείρισης και αξιοποίησης των τοπικών πόρων της περιοχής, συμπεριλαμβανομένων των φυσικών και ανθρωπογενών (Marescotti 2003).

• Οικονομική συμβολή

Η πιστοποίηση και η προβολή των προϊόντων γεωγραφικών ενδείξεων, θεωρείται ότι μπορεί να έχει μεταξύ άλλων, θετικό οικονομικό αντίκτυπο στα εισοδήματα των γεωργών και την γενικότερη οικονομία της περιοχής (Kizos & Vakoufaris 2011a). Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με δύο τρόπους: α) άμεσα, (π.χ. αύξησης της τιμής του προϊόντος) και β) έμμεσα (π.χ. βελτίωση της εικόνας και της φήμης της περιοχής με αποτέλεσμα την ανάπτυξη και άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων) (Pacciani et al. 2001).

Η σύνδεση του προϊόντος με την περιοχή παραγωγής του, η οποία κατοχυρώνεται σε πολλά προϊόντα μέσω εφαρμογής αναγνωρισμένων συστημάτων Γ.Ε., όπως αυτά που έχει θεσπίσει η Ε.Ε., τα διαφοροποιεί από όλα τα άλλα ομοειδή προϊόντα. Έτσι ο χαρακτηρισμός των τοπικών προϊόντων ως Γ.Ε. τα καθιστά πλέον μοναδικά, με ίσως μονοπωλιακά χαρακτηριστικά. Ως διαφοροποιημένα αυτά τα προϊόντα Γ.Ε., ανταποκρίνονται κατά κανόνα στις απαιτήσεις συγκεκριμένων καταναλωτικών ομάδων και στις νέες και ιδιαίτερες καταναλωτικές τάσεις. Αυτές οι συνθήκες δημιουργούν μία νέα και συνήθως αυξημένη ζήτηση για τα συγκεκριμένα προϊόντα, μιας και χαρακτηρίζονται συνήθως για την περιορισμένη παραγωγή τους (Barham and Sylvander 2011).

Ακολούθως, αυτή η αύξηση της ζήτησης προσδίδει εμπορική και στη συνέχεια προστιθέμενη αξία στα συγκεκριμένα προϊόντα, ενώ ταυτόχρονα τα καθιστά περισσότερο ανταγωνιστικά (Καρυπίδης 2007). Η προστιθέμενη αξία οφείλεται στην ποιότητα που διακρίνει το συγκεκριμένο προϊόν, η οποία αποδίδεται στους δεσμούς

που έχει το προϊόν με την περιοχή. Οι καταναλωτές τείνουν να ταυτίζουν πολλά από τα τοπικά προϊόντα Γ.Ε. με το μέρος παραγωγής τους, συνεπώς ο συσχετισμός τέτοιων προϊόντων με τοπία, πολιτιστικές παραδόσεις, ακόμη και τοπική τεχνογνωσία επιτρέπει την διαφοροποίηση του προϊόντος και συνεπώς αύξηση της προστιθέμενης αξίας τους (Λαμπριανίδης 2003). Η «εξαρτημένη» σχέση που έχει αποκτήσει μέρος του καταναλωτικού κοινού με αυτά τα προϊόντα, τα καθιστά αναντικατάστατα στις επιλογές τους, έστω και αν χρειάζεται να επιβαρυνθούν επιπλέον οικονομικά προκειμένου να τα αποκτήσουν. Στις περισσότερες περιπτώσεις, η ζήτηση τους σταθεροποιείται σε ένα υψηλότερο επίπεδο συγκριτικά με τα συμβατικά προϊόντα διαμορφώνοντας προστιθέμενη αξία για το προϊόν. Σύμφωνα με τους Skuras and Vakrou (2002), η εφαρμογή του συστήματος Γ.Ε. μπορεί να προσδώσει προστιθέμενη αξία σε ένα προϊόν που μεταφράζεται ακόμη και σε διπλάσια τιμή από το αντίστοιχο συμβατικό.

Επιπρόσθετα, η προστιθέμενη αξία ενός προϊόντος Γ.Ε. συμβάλλει περισσότερο στην οικονομία της περιοχής καθώς μέσω του συστήματος Γ.Ε. και της δυνατότητας διακίνησης των προϊόντων αυτών μέσω εναλλακτικών καναλιών εμπορίας, επιτυγχάνεται δικαιότερη κατανομή της προστιθέμενης αξίας του προϊόντος στους εμπλεκόμενους σε όλα τα στάδια της αλυσίδας του προϊόντος, και συνεπώς και στους παραγωγούς, που σε διαφορετικές περιπτώσεις είναι οι αδύναμοι κρίκοι του συστήματος (Williams 2007). Οι Γ.Ε. ταυτόχρονα, μπορούν να βελτιώσουν την πρόσβαση στις αγορές, καθώς τα συγκεκριμένα προϊόντα θεωρούνται «επώνυμα», με αποτέλεσμα να έχουν ευκολότερη διάθεση στην αγορά και να αποκομίζουν ευνοϊκότερους όρους εμπορίας. Αθροιστικά, η υψηλότερη τιμή και η καλύτερη εμπορία των προϊόντων Γ.Ε. βελτιώνουν το εισόδημα και την οικονομική κατάσταση των παραγωγών και των λοιπών τοπικών εμπλεκόμενων επιχειρήσεων.

Περαιτέρω, η αναγνώριση ενός προϊόντος ως Π.Ο.Π. ή Π.Γ.Ε. μπορεί να δώσει κίνητρο στις επιχειρήσεις να εκσυγχρονιστούν στη σύγχρονη λογική της ποιότητας-ασφάλειας, πιστοποίησης, ιχνηλασιμότητας και διαφοροποίησης (Marescotti 2003). Έτσι, κινητοποιεί την τοπική επιχειρηματική κοινότητα, βελτιώνοντας την ικανότητα και την οργάνωση των επιμέρους επιχειρήσεων. Εκτός από την ενίσχυση των υπάρχουσών οικονομικών δραστηριοτήτων, προωθεί και την δημιουργία νέων, ιδιαίτερα αυτών που συνδέονται άμεσα με τα προϊόντα προέλευσης (Mattas and Tsakiridou 2011), ενισχύοντας έτσι την πολυδραστηριότητα στην περιοχή. Η ανάπτυξη επιχειρήσεων (συμπεριλαμβανομένων συσκευαστηρίων και γεωργικών

εκμεταλλεύσεων) που παράγουν κάποιο τοπικό προϊόν, είναι πολύ θετικός παράγοντας για την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών γιατί συνήθως συνεπάγεται αλληλεξάρτηση με το σύνολο της τοπικής οικονομίας και κοινωνίας και εμμέσως πλην σαφώς ενθάρρυνση της πολυδραστηριότητας στην περιοχή (Λαμπριανίδης 2003). Μέσω αυτών των δράσεων δύναται να υπάρξουν συνέργειες και δημιουργία τοπικών οικονομιών κλίμακας.

• Κοινωνικό-πολιτισμική συμβολή

Εκτός από την οικονομική, τα προϊόντα Γ.Ε., έχουν την δυναμική να συμβάλουν και στα κοινωνικά και πολιτισμικά δρώμενα της περιοχής παραγωγής τους. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την δημιουργία στρατηγικών αξιοποίησης του προϊόντος με την συμμετοχή όλης της τοπικής κοινωνίας, ώστε το κοινό ενδιαφέρον που θα υφίσταται γύρω από την συγκεκριμένη δραστηριότητα, θα ενισχύει την κοινωνική συνοχή και την μετάδοση της τοπικής γνώσης (Pacciani et al. 2001). Ένα επιτυχημένο οικονομικά σύστημα Γ.Ε. θα αποτελέσει το υπόβαθρο για την αύξηση της τοπικής παραγωγής του προϊόντος που θα έχει άμεση επίδραση στην βελτίωση της απασχόλησης στην περιοχή και περαιτέρω στην συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού.

Για να κατοχυρωθούν τα προϊόντα Γ.Ε. προϋποθέτουν συλλογικές δράσεις, οι οποίες με την σειρά τους, οδηγούν στην κοινωνική συνοχή και την προάσπιση του κοινωνικού ιστού της περιοχής. Ταυτόχρονα, η ζήτηση για τέτοια προϊόντα πιθανόν να αποτελέσει κίνητρο για την τοπική κοινωνία να συνεχίσει υπό τους τοπικούς ρυθμούς την λειτουργία της παραγωγικής διαδικασίας και καθημερινότητας γενικότερα, υποστηριζόμενη από τοπικές γνώσεις και πρακτικές (Kizos and Vakoufaris 2011a). Το προϊόν καθώς είναι στενά συνδεδεμένο με την περιοχή παραγωγής του ενσωματώνει κατά την παραγωγική του διαδικασία πολλαπλούς τοπικούς πόρους της περιοχής. Σε πολλές περιπτώσεις «ξεκλειδώνει» και αξιοποιεί αχρησιμοποίητους ή ημι-χρησιμοποιημένους τοπικούς πόρους (φυσικοί πόροι, ανθρώπινο δυναμικό, τοπικές γνώσεις, παραδόσεις κ.α. (Mattas and Tsakiridou 2011). Σύμφωνα με τον Λαμπριανίδη (2003), οι επιχειρήσεις που παράγουν τοπικά προϊόντα αξιοποιούν την τοπική τεχνογνωσία που υπάρχει σε κάθε περιοχή. Η παραγωγή προϊόντων γεωγραφικών ενδείξεων ενδέχεται να συνεισφέρει στην διατήρηση της τοπικής γνώσης, των παραδόσεων και της πολιτιστικής κληρονομιάς της εκάστοτε περιοχής. Ειδικότερα, μπορεί να συμβάλλει στη διατήρηση των παραδοσιακών καλλιεργητικών τεχνικών και του παραδοσιακού τρόπου ζωής στις περιοχές αυτές,

καθώς η γεωργία με τις καλλιέργειες που αναπτύσσονται σε κάθε περιοχή αποτελούν μέρος της καθημερινότητας του τοπικού πληθυσμού (Kizos and Vakoufaris 2011a, European Commission 2004). Τα προϊόντα αυτά ενσωματώνουν τις τοπικές γνώσεις και παραδοσιακές τεχνικές, που θα έχει ως αποτέλεσμα την μετάδοση τους από γενιά σε γενιά. Έτσι, η ύπαρξη των Π.Ο.Π./Π.Γ.Ε., αν μη τι άλλο, ενδυναμώνει την πολιτιστική κληρονομιά και αξία της περιοχής παραγωγής των συγκεκριμένων προϊόντων (London Economics 2008).

Το ίδιο το προϊόν μιας και χρησιμοποιεί το τοπωνύμιο και «προβάλλει» τα ήθη και τις παραδόσεις της περιοχής παραγωγής του, βελτιώνει την φήμη και την εικόνα της περιοχής (Καρυπίδης 2007), καθώς λειτουργεί πολλές φορές ως «έμμεση» διαφήμιση. Ταυτόχρονα, μέσα από την επιτυχή εμπορία του προϊόντος, μπορεί να προέλθει η βελτίωση της φήμης της περιοχής, η οποία στη συνέχεια μπορεί να προκαλέσει την ανάπτυξη και άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων και την δημιουργία μελλοντικών συνεργειών.

Εξ' ορισμού τα πιστοποιημένα προϊόντα προστατεύουν τους παραγωγούς και τους (τοπικούς) καταναλωτές από φαινόμενα σφετερισμού ή νοθείας και ταυτόχρονα διασφαλίζουν την διαφάνεια, ώστε ο καταναλωτής όντως να αγοράζει το προϊόν για το οποίο πληρώνει (Williams 2007).

Λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερθέντα, τα συγκεκριμένα προϊόντα βελτιώνουν την ποιότητα ζωής στην περιοχή, άμεσα λόγω της παραγωγής ποιοτικότερων προϊόντων και κυρίως έμμεσα λόγω της επιρροής τους σε διάφορους παράγοντες που αναφέρονται στην συγκεκριμένη ενότητα (Καρυπίδης 2007).

- **Περιβαλλοντική συμβολή**

Γενικά, η συνέχιση της ανθρώπινης δραστηριότητας και η καθιέρωση εναλλακτικών τρόπων άσκησης της γεωργό-κτηνοτροφικής δραστηριότητας στις αγροτικές περιοχές και ακόμη περισσότερο στις Λ.Ε.Π., μπορεί να αποφέρει περιβαλλοντικά οφέλη (Kizos and Vakoufaris 2011a). Τα παραγωγικά συστήματα μπορούν να παρέχουν, πέρα από την παραγωγή καθεαυτού του προϊόντος, τοπικά και υπέρ-τοπικά δημόσια αγαθά, όπως η προάσπιση της βιοποικιλότητας, η ανάδειξη του αγροτικού τοπίου, η ποιότητα των υδάτων, στα πλαίσια της πολυλειτουργικότητας της συγκεκριμένης δραστηριότητας (Belletti and Marescotti 2011).

Ειδικότερα, όσον αφορά την παραγωγή προϊόντων Γ.Ε., και μέσα από τις ειδικές προδιαγραφές, όπως ορίζονται για το κάθε προϊόν, από την μία πλευρά μπορούν να αναδειχθούν τοπικές ποικιλίες των καλλιεργούμενων ειδών και από την

άλλη εφαρμόζοντας φίλο-περιβαλλοντικά μέτρα για την παραγωγή τους να επιτευχθεί ορθή διαχείριση των φυσικών πόρων και γενικότερη προστασία του περιβάλλοντος.

Στην πράξη όμως αποδεικνύεται ότι η εφαρμογή του συστήματος των Γ.Ε., δεν λειτουργεί τόσο ιδανικά όπως μόλις τώρα περιγράφηκε. Σε αυτό συμβάλουν διάφοροι παράγοντες που έχουν σχέση είτε με την περιοχή παραγωγής του προϊόντος, ή και την λειτουργία της αγοράς, αλλά και το ίδιο το σύστημα με τους όρους που θέτει. Όλα αυτά θα περιγραφούν, στην ενότητα που ακολουθεί.

Παράγοντες που επηρεάζουν την επιτυχή εφαρμογή ενός συστήματος Γ.Ε. και περαιτέρω την επιρροή του στην Ο.Α.Α.

Τα προϊόντα Γ.Ε. μπορούν να αποτελέσουν έναν σημαντικό μοχλό τοπικής αγροτικής ανάπτυξης, όταν όμως συγκεκριμένες προϋποθέσεις εκπληρώνονται. Έτσι, η καθιερωμένη έννοια των προϊόντων προέλευσης δεν μπορεί από μόνη της να θέσει τις προϋποθέσεις της ανάπτυξης, αλλά εξαρτάται από το πως η όλη διαδικασία είναι δομημένη. Δηλαδή, αν οι στρατηγικές σχεδιασμού και εφαρμογής ενός συστήματος Γ.Ε. αποσκοπούν στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη μιας περιοχής και ειδικότερα, αν οι συγκεκριμένες στρατηγικές συνδέονται με τους ρόλους και τις λειτουργίες που έχει η παραγωγή ενός τέτοιου προϊόντος στην περιοχή παραγωγής του (Marescotti 2003).

Η συσχέτιση ενός τοπικού προϊόντος με τον αρχικό – «παλαιωμένο» τρόπο παραγωγής του, δεν αποτελεί το ζητούμενο υπό τις σύγχρονες συνθήκες. Τα τοπικά προϊόντα δεν θεωρούνται στάσιμα, εξελίσσονται και διαγράφουν πορείες που σχετίζονται από μετασχηματισμούς των τοπικών παραγωγικών συστημάτων, την ενεργοποίηση των ενδιαφερομένων καθώς και τις στρατηγικές των επιχειρήσεων. Τα τοπικά ποιοτικά προϊόντα από μόνα τους, δεν μπορούν να έχουν τα αναμενόμενα θετικά αποτελέσματα στην αγροτική ανάπτυξη μιας περιοχής (Marescotti 2003).

Η αποτελεσματικότητα της αξιοποίησης ενός τοπικού προϊόντος και η συμβολή του στην τοπική ανάπτυξη της περιοχής ποικίλει κατά κανόνα ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του προϊόντος και της περιοχής, και σχετίζεται άμεσα 1) με το είδος των δεσμών που έχει το προϊόν με το τοπικό παραγωγικό σύστημα και των τοπικών πόρων που παίρνουν μέρος σε αυτή τη διαδικασία και 2) με την επίδραση που έχει ευρύτερα σε όλη την τοπική οικονομία και κοινωνία της περιοχής (Pacciani et al., 2001). Συνεπώς και η εφαρμογή ενός συστήματος Γ.Ε. δεν είναι στατική (Belletti and Marescotti 2001) και η αποτελεσματικότητά του εξαρτάται από πολλές παραμέτρους, τοπικές (π.χ. τοπικοί πόροι) και υπέρ-τοπικές (π.χ. προτίμηση από το

καταναλωτικό κοινό, εταιρίες διανομής, μέτρα πολιτικής, παγκόσμια προστασία Γ.Ε.).

Κατά τον Fonte (2008), η οικονομική αξιοποίηση ενός προϊόντος Γ.Ε. αποτελεί την βασική του διάσταση, καθώς είναι αυτή που κατοχυρώνει την βιωσιμότητα του προϊόντος. Παράλληλα, για την επίτευξη των κοινωνικών διαστάσεων του προϊόντος, απαιτείται η ενεργοποίηση της τοπικής κοινωνίας και η αξιοποίηση του τοπικού κεφαλαίου. Αναφορικά με τις περιβαλλοντικές διαστάσεις, αυτές πρέπει να αναδεικνύουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής, τα οποία τελικά συμπεριλαμβανομένων και των πολιτισμικών θα προσδώσουν συμβολική προστιθέμενη αξία στο προϊόν (Kizos and Vakoufaris 2011b).

- ***Ορθή σχεδίαση, εφαρμογή και μακροχρόνια βιωσιμότητα του συστήματος***

Σύμφωνα με τις σύγχρονες στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης, με έμφαση πλέον στην «εκ των κάτω προσέγγιση», ιδιαίτερη βαρύτητα πρέπει να δοθεί εξ αρχής στην ορθή σχεδίαση ενός τέτοιου συστήματος από τους αρμόδιους φορείς αλλά και με την ισχυρή συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας και ειδικότερα όλων των τοπικών ενδιαφερόμενων για το κάθε προϊόν (Williams 2007).

Ειδικότερα για τα προϊόντα Γ.Ε. ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει να δοθεί στον καθορισμό των προδιαγραφών παραγωγής του συγκεκριμένου προϊόντος καθώς μέσα από αυτές θα αναδειχθούν και εξασφαλιστούν οι ιδιαίτερες αξίες που αυτά τα προϊόντα εμπεριέχουν.

Εξίσου σημαντικές θεωρούνται και οι πρωτοβουλίες που πρέπει να αναπτύξουν οι εμπλεκόμενοι κατά την εφαρμογή του συστήματος, με ιδιαίτερη έμφαση στην συμμετοχή και την συνεργασία της τοπικής παραγωγικής κοινότητας, αλλά και δράσεις που θα αφορούν την εποπτεία και τον έλεγχο ορθής εφαρμογής του συστήματος. Με αυτόν τον τρόπο θα διασφαλιστεί η αντικειμενικότητα του συστήματος, η «θωράκιση» της ποιότητας του προϊόντος, η προστασία των εμπλεκόμενων και η ανάπτυξη σχέσεων εμπιστοσύνης ανάμεσα τους, προϋποθέσεις απαραίτητες για την επιτυχή εφαρμογή και την περαιτέρω βιωσιμότητα του συστήματος.

Στην χώρα μας, μέχρι σήμερα, η συντριπτική πλειοψηφία των συστημάτων ποιότητας, αλλά και γενικότερα των αναπτυξιακών σχεδίων, βασίστηκε όχι στην ενεργοποίηση της τοπικής κοινωνίας, αλλά στον σχεδιασμό και την εφαρμογή τους σε κεντρικό επίπεδο και στην επιβολή «άνωθεν εντολών» στις εκάστοτε τοπικές

κοινότητες που τις αφορούσε πραγματικά, τακτική η οποία είχε ως συνέπεια την περιορισμένη αποτελεσματικότητα των συγκεκριμένων δράσεων.

- ***Πληροφόρηση-ενημέρωση καταναλωτών και προστιθέμενη αξία***

Απαραίτητη προϋπόθεση όχι μόνο για την επιτυχία αλλά και για την ίδια την ύπαρξη ενός προϊόντος Γ.Ε. είναι η προθυμία που θα επιδείξουν για την αγορά του οι καταναλωτές. Ο καταναλωτής με την αγοραστική του ικανότητα είναι αυτός που αποδίδει την προστιθέμενη αξία στο εκάστοτε προϊόν, η οποία αποτελεί την βασική κινητήρια δύναμη της επιτυχούς λειτουργίας ενός συστήματος Γ.Ε. Σύμφωνα με έρευνες οι καταναλωτές έχουν την διάθεση να πληρώσουν επιπλέον για συγκεκριμένα προϊόντα προέλευσης και ειδικότερα προϊόντα Γ.Ε. (Skuras and Vakrou 2002, Herrmann 2011).

Για να είναι σε θέση ο καταναλωτής να αποδώσει σωστά την αξία στα προϊόντα που αγοράζει θα πρέπει να είναι σωστά και επαρκώς ενημερωμένος και πληροφορημένος, ώστε να γνωρίζει τα χαρακτηριστικά του εκάστοτε προϊόντος που επιθυμεί να αγοράσει. Ταυτόχρονα, τα τελευταία χρόνια η ανάπτυξη τεχνολογιών αλλά και η βελτίωση των τρόπων και των μέσων μεταφοράς, δίνουν την δυνατότητα στους καταναλωτές διαφοροποιημένων προϊόντων να τα αγοράζουν οπουδήποτε και αν βρίσκονται και σε μεγαλύτερες χρονικές περιόδους προσφοράς τους. Συνεπώς το ζήτημα των ημερών μας δεν είναι αν μπορεί ο καταναλωτής να βρει τα τρόφιμα που επιθυμεί, αλλά να μπορεί να ενημερωθεί σωστά για τα προϊόντα που επιθυμεί να αγοράσει και τον τρόπο που μπορεί να διασφαλιστεί η ποιότητα τους. Έτσι θα καταφέρει να διακρίνει και να επιλέξει μέσα από μια τεράστια ποικιλία αγαθών σε παγκόσμιο επίπεδο, αυτά που τελικά επιθυμεί να αποκτήσει. Συνεπώς, τα οφέλη από την παραγωγή και κατανάλωση ποιοτικών προϊόντων, θα πρέπει να φθάνουν με κάθε τρόπο στους καταναλωτές, ώστε να είναι σε θέση να τα διακρίνουν και να τα αξιολογούν. Τα προϊόντα Γ.Ε. μέσω της εφαρμογής τους, στοχεύουν στην παροχή περισσότερων πληροφοριών στους καταναλωτές. Αυτό όμως δεν είναι αρκετό. Συνεπώς περαιτέρω δράσεις προβολής των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του εκάστοτε προϊόντος και προώθηση του από τους αρμοδίους κρίνεται σκόπιμη.

Κατά κανόνα, όσο μεγαλύτερη είναι η προστιθέμενη αξία ενός προϊόντος Γ.Ε. που αποδίδεται στους τοπικούς εμπλεκόμενους, τόσο μεγαλύτερη είναι η δυναμική που έχει ώστε να συμβάλει στην ανάπτυξη της περιοχής παραγωγής του. Η μεγιστοποίηση λοιπόν του μεριδίου της προστιθέμενης αξίας που αφορά τους τοπικούς εμπλεκόμενους στο προϊόν (π.χ. παραγωγούς και τυποποιητές

συσκευαστές), μπορεί να επιτευχθεί με δύο τρόπους: α) μειώνοντας στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό την βαρύτητα που έχουν στην αγρό-διατροφική αλυσίδα του προϊόντος και συνεπώς το μέρος της προστιθέμενης αξίας που απολαμβάνουν οι εμπλεκόμενοι που δεν έχουν άμεση σχέση με τον τόπο παραγωγής του προϊόντος (π.χ. έμποροι, αλυσίδες super-market) και β) αναδεικνύοντας τις ιδιαιτερότητες του προϊόντος που σχετίζονται άμεσα με τον τόπο προέλευσης του (Kizos and Vakoufaris 2011a).

Αυτή λοιπόν η προστιθέμενη αξία που αποδίδεται σε ένα προϊόν Γ.Ε. και μόνο υπό την προϋπόθεση ότι σημαντικό μέρος της το καρπούνται οι ίδιοι οι παραγωγοί και οι επιχειρήσεις της περιοχής που εμπλέκονται στην παραγωγική διαδικασία, αποτελεί την κινητήρια δύναμη και το βασικό κίνητρο για την συμμετοχή τους σε αυτό αλλά και το αντιστάθμισμα για τυχόν περιορισμούς που μπορεί να έχουν κατά την παραγωγική διαδικασία.

- **Συμμετοχή**

Ένα ακόμη βασικό συστατικό για την επιτυχή εφαρμογή ενός συστήματος Γ.Ε. είναι η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συμμετοχή των παραγωγών του προϊόντος σε αυτό. Σήμερα, σε πολλές περιοχές οι παραγωγοί που παράγουν μικρές ποσότητες τοπικών προϊόντων, συνήθως δεν έχουν πρόβλημα να πουλήσουν επιτυχώς το προϊόν τους. Έτσι δεν δείχνουν πραγματικό ενδιαφέρον για την εφαρμογή ενός συστήματος Γ.Ε. Συχνά οι τοπικοί φορείς δεν ενδιαφέρονται να συμμετέχουν σε ένα σύστημα Γ.Ε. που θα τους παρέχει τη σχετική προστασία. Αυτό παρατηρείται συνήθως στις κατηγορίες εκείνων των προϊόντων, των οποίων οι πωλήσεις βασίζονται στις προσωπικές σχέσεις, σε τοπικούς καταναλωτές και τουρίστες ή όταν υπολογίζεται ότι η πρόσθετη τιμή δεν είναι αρκετή για να καλύψει τα έξοδα πιστοποίησης και τα μεταβιβαζόμενα (έμμεσα) κόστη (π.χ. δαπάνες που απαιτούνται ώστε ο φορέας να ανταποκρίνεται στις προδιαγραφές του προϊόντος) (Marescotti 2003).

Για να επιτευχθεί η αύξηση της συμμετοχής των παραγωγών, σημαντικό μέρος του σχεδιασμού και της εφαρμογής ενός συστήματος Γ.Ε., θα πρέπει να αποτελεί η πληροφόρηση, ενημέρωση, εμπύχωση και η επιμόρφωση των παραγωγών και ευρύτερα όλων των εμπλεκόμενων σε ζητήματα σχετικά με το σύστημα Γ.Ε., το προϊόν και την περιοχή. Μεταξύ άλλων, τέτοιες δράσεις θα πρέπει να αναδεικνύουν πέρα από τα τυχόν άμεσα οικονομικά οφέλη, τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές αξίες που ένα τέτοιο προϊόν εμπεριέχει. Σύμφωνα με τον Λαμπριανίδη (2003), οι παραγωγοί τοπικών προϊόντων υστερούν σε μορφωτικό επίπεδο συγκριτικά με τους παραγωγούς νέων και καινοτόμων προϊόντων. Αυτή η διαπίστωση κάνει ακόμη πιο

επιτακτική και σκόπιμη την επιμόρφωση αυτών των παραγωγών σε θέματα σχετικά με το επαγγελματικό αντικείμενο τους.

- **Εμπλεκόμενοι**

Θεωρητικά, εμπλεκόμενοι στο σύστημα των Γ.Ε. δεν είναι μόνο οι παραγωγοί ή οι καταναλωτές αλλά δημόσιοι τοπικοί και όχι μόνο φορείς, ερευνητικά ιδρύματα, Μ.Κ.Ο., τουριστικοί οργανισμοί, ενώσεις καταναλωτών κ.α., οι οποίοι ενδεχομένως σχετίζονται τόσο στον σχεδιασμό και την εφαρμογή ενός συστήματος Γ.Ε., αλλά και ενδιαφέρονται ευρύτερα για την περιοχή εφαρμογής του. Επιπρόσθετα, το αυξημένο ενδιαφέρον για τη γεωργία και τις αγροτικές περιοχές, ενίσχυσε την ανάδειξη του ενδιαφέροντος νέων εμπλεκόμενων όπως, οι καταναλωτές τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών, νέοι κάτοικοι, περιβαλλοντολόγοι, τουρίστες-επισκέπτες, επιχειρήσεις και εταιρίες σχετιζόμενες με την τοπική ανάπτυξη (Marescotti 2003). Στην πράξη όμως, όπως συμβαίνει συνήθως και στην Ελλάδα, ουσιαστικοί εμπλεκόμενοι τόσο κατά τον σχεδιασμό όσο και την εφαρμογή ενός συστήματος Γ.Ε. είναι μόνο ο αρμόδιος οργανισμός πιστοποίησης και οι εκάστοτε χρήστες των σημάτων Γ.Ε.

Σήμερα, η ευρύτερη στρατηγική τοπικής ανάπτυξης βασίζεται στους παραγωγικούς φορείς της περιοχής, οι οποίοι χρησιμοποιούν τα τοπικά προϊόντα προέλευσης για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας όλου του τοπικού οικονομικού συστήματος (Marescotti 2003). Καίριας σημασίας ζήτημα είναι η κατανόηση της αντίληψης που έχουν οι τοπικοί εμπλεκόμενοι σχετικά με το προϊόν και τον ρόλο που έχει η περιοχή παραγωγής του. Έτσι κατά τους Pacciani et al. (2001), οι τοπικοί εμπλεκόμενοι μπορεί να διακρίνονται ανάλογα με την σημασία που δίνουν στην αγρό-διατροφική αλυσίδα του προϊόντος (π.χ. παραγωγή και συσκευασία) ή σε ζητήματα ευρύτερου ενδιαφέροντος που συνδέονται όμως με το συγκεκριμένο προϊόν (π.χ. φυσικό περιβάλλον, κοινωνικό-πολιτισμικά χαρακτηριστικά της περιοχής). Στα πλαίσια της ίδιας προσέγγισης, διακρίνονται ανάλογα με τον ρόλο που αποδίδουν στη περιοχή που παράγει το εκάστοτε προϊόν. Έτσι η περιοχή παραγωγής για τους εμπλεκόμενους μπορεί να χρησιμεύει μόνο ως χαρακτηριστικό αναγνώρισης του προϊόντος, με την στενή έννοια της χρήσης του συγκεκριμένου τοπωνυμίου, ή να έχει ρόλο σε ένα φάσμα παραμέτρων που σχετίζονται με την παραγωγή του συγκεκριμένου προϊόντος (π.χ. ιδιαίτερα φυσικά χαρακτηριστικά, τοπική γνώση, παράδοση κ.α.).

Οι εμπλεκόμενοι στην διαδικασία παραγωγής ενός προϊόντος Γ.Ε. μπορεί να διακρίνονται από μεγάλης κλίμακας ετερογένεια. Έτσι, μπορεί 1) να είναι τοπικού ή

υπερτοπικού χαρακτήρα, 2) να εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα σε κάποιο από τα αγρό-διατροφικά στάδια της αλυσίδας του προϊόντος, ταυτόχρονα μπορεί 3) να είναι άτομα, συλλογικά όργανα ή φορείς, οι οποίοι με τη σειρά τους να είναι ιδιωτικοί, δημόσιοι, δράσεις πολιτών ή Μ.Κ.Ο. ή και 4) να διακρίνονται από τα διαφορετικά ενδιαφέροντα - κίνητρα (π.χ. οικονομικά, περιβαλλοντικά, κοινωνικά, ή πολιτικά) που έχουν για το προϊόν. Αυτή η ποικιλομορφία των εμπλεκόμενων αντικατοπτρίζει τις πολύπλευρες αλληλεπιδράσεις που μπορεί να έχει ένα προϊόν Γ.Ε. με τον τόπο παραγωγής του (Pacciani et al. 2001).

• ***Κοινή διαχείριση και συλλογικές δράσεις***

Η παραγωγή ενός προϊόντος Γ.Ε. μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο αγροτικής ανάπτυξης, το οποίο θα χρησιμοποιήσει η τοπική κοινωνία, δίνοντας του συλλογικές διαστάσεις προς ενεργοποίηση και αξιοποίηση στο μέγιστο δυνατό βαθμό όλων των τοπικών πόρων που υπάρχουν εγγενώς στην περιοχή (Pacciani et al. 2001).

Η διαχείριση ενός προϊόντος Γ.Ε. και ο τρόπος που γίνεται αυτή, αποτελεί θεμελιώδη παράμετρο στην επιτυχή συμβολή ενός τέτοιου προϊόντος στην ανάπτυξη της περιοχής που το παράγει. Η διαχείριση ενός προϊόντος συμπεριλαμβάνει το σύνολο των συμβολικών και πραγματικών χαρακτηριστικών του. Στην πράξη υπάρχουν πολλές μορφές διαχείρισης ενός προϊόντος Γ.Ε.: Από την μία πλευρά η διαχείριση είναι κοινή κατά την εφαρμογή του συστήματος και αφορά το σύνολο των εμπλεκόμενων με επίκεντρο κάποια ομάδα παραγωγών, η οποία κατά κανόνα ελέγχει το σύνολο της παραγωγής, συσκευασίας, διακίνησης και εμπορίας του προϊόντος, έως το άλλο άκρο όπου ουσιαστικά δεν υπάρχουν κοινές δράσεις και ο κάθε εμπλεκόμενος διαχειρίζεται μεμονωμένα το προϊόν του και τις δράσεις του. Επιτυχή παραδείγματα εφαρμογής συστημάτων Γ.Ε. φαίνεται ότι έχουν σχέση με την εμπλοκή της τοπικής κοινωνίας σε αυτό χωρίς απαραίτητα να αποτελεί μέρος της τοπικής αγροδιατροφικής αλυσίδας του προϊόντος (Kizos and Vakoufaris 2011b). Σε πολλές περιπτώσεις επικρατούν διαφορετικές απόψεις για την διαχείριση και την ανάπτυξη μιας περιοχής. Πάντως, η ενεργοποίηση, η διαβούλευση και η κοινή διαχείριση μεταξύ των εμπλεκόμενων, έχει αποδειχθεί η καλύτερη διαδικασία για την τυχόν επίλυση τέτοιων διαφορών.

Επιπρόσθετα, μέσω της συλλογικότητας και των συνεργασιών που θα προκύψουν, οι εμπλεκόμενοι ενδεχομένως να διευρύνουν τις γνώσεις τους και να είναι σε θέση να καινοτομήσουν (Κουτσούρης 2010). Παράλληλα, οι Γ.Ε. μπορούν

να βοηθήσουν να χτισθούν δίκτυα μεταξύ των τοπικών επιχειρήσεων, καθώς και μεταξύ των επιχειρήσεων και της τοπικής κοινωνίας (Marescotti 2003).

Παρόλα αυτά, έχει παρατηρηθεί ότι σε πολλές περιοχές της ελληνικής υπαίθρου είναι δύσκολος ο συντονισμός των τοπικών ενδιαφερομένων γύρω από ένα προϊόν. Η απουσία κουλτούρας για συνεργασία μεταξύ των δρώντων εμποδίζει την κοινή διαχείριση ζητημάτων και περαιτέρω την δημιουργία καινοτομιών. Παράλληλα, μέχρι σήμερα στην Ελλάδα, μελέτες σχετικά με τα προϊόντα Γ.Ε., δείχνουν χαμηλή αποτελεσματικότητα (π.χ. μικρή προστιθέμενη αξία, περιορισμένη πρόσβαση στις αγορές) λόγω της απουσίας συλλογικών δράσεων των ενδιαφερομένων για την μέγιστη αξιοποίηση των τοπικών πόρων και τη δημιουργία συνεργειών και θετικών εξωτερικών οικονομιών (Κίζος κ.α. 2004, Κόρακα και Ανθοπούλου 2010).

- ***Αξιοποίηση των τοπικών πόρων***

Ο συνδετικός κρίκος ανάμεσα στα τοπικά προϊόντα και τον τόπο παραγωγής τους είναι οι τοπικοί πόροι που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική τους διαδικασία. Η μέγιστη δυνατή αξιοποίηση των τοπικών αυτών πόρων, αποτελεί το βασικό κλειδί της επιτυχούς συμβολής των τοπικών προϊόντων στην ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη της περιοχής. Οι τοπικοί πόροι που χρησιμοποιούνται κατά την διαδικασία παραγωγής των τοπικών προϊόντων μπορεί να είναι φυσικοί ή ανθρωπογενείς, μεταξύ αυτών είναι τα φυσικά διαθέσιμα και το περιβάλλον κάθε περιοχής, το ανθρώπινο και το κοινωνικό κεφάλαιο αλλά και η ιστορία ο πολιτισμός και οι παραδόσεις της (Λαμπριανίδης 2003, Belletti and Marescotti 2011).

Τα τοπικά ιδιότυπα προϊόντα αποτελούν από μόνα τους, ένα σημαντικό παράδειγμα εξειδικευμένων τοπικών πόρων, καθώς εκφράζουν τα ιδιαίτερα γνωρίσματα μιας περιοχής (Pacciani et al. 2001). Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη τόσο τις νέες τάσεις της παγκόσμιας αγοράς για τοπικά προϊόντα όσο και την δυναμική που αυτά εμπεριέχουν γίνεται αντιληπτή η συμβολή τους στην τοπική ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών.

- ***Τοπικές επιχειρήσεις και παραγωγή***

Επιπρόσθετα, η συμβολή των προϊόντων γεωγραφικών ενδείξεων στην ανάπτυξη μιας περιοχής, δεν εξαρτάται μόνο από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που έχει το εκάστοτε προϊόν, αλλά και από τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων που εμπλέκονται κατά την παραγωγή του, συμπεριλαμβανομένων της τυποποίησης και της συσκευασίας. Έτσι, η επίδραση ενός τοπικού προϊόντος στην περιοχή παραγωγής

του, αποτελεί θετική συνάρτηση του μεγέθους της παραγωγής και της επιτυχίας των επιχειρήσεων (Kizos and Vakoufaris 2011b).

Σε πολλές περιπτώσεις, οι τοπικές επιχειρήσεις δεν μπορούν να εκμεταλλευτούν αποτελεσματικά την προστιθέμενη αξία που εμπεριέχουν τα τοπικά προϊόντα, εξαιτίας εσωτερικών αδυναμιών οργάνωσης και λανθασμένων χειρισμών προώθησης των προϊόντων στις κατάλληλες αγορές (Κίζος κ.α. 2004). Δεν είναι λίγα τα παραδείγματα μεγάλων αγροτικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα που χαρακτηρίζονται από ανελαστικότητα στην διοίκηση τους και ανικανότητα να ακολουθήσουν τις τάσεις της αγοράς, με τελική συνέπεια την μη ορθή αξιοποίηση ενός σήματος Γ.Ε. (Kizos and Vakoufaris 2010).

Σημαντικός παράγοντας για ένα προϊόν Γ.Ε. αποτελεί και ο τρόπος και οι τακτικές που ακολουθούνται από τις τοπικές επιχειρήσεις σχετικά με την εμπορία του προϊόντος σε όλο το μήκος της αγρό-διατροφικής αλυσίδας. Μεγάλη σημασία έχει η εξωστρέφεια της κάθε επιχείρησης και η δυνατότητα να εμπορεύεται τα προϊόντα σε υπέρ-τοπικό επίπεδο. Αυτή η τακτική θα δώσει την δυνατότητα εισροής κεφαλαίων στην περιοχή και θα ενισχύσει την προοπτική περαιτέρω ανάπτυξης της. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα έρευνας των Κίζου κ.α. (2004), μεγάλες αγορές όπως χονδρέμποροι και υπεραγορές δείχνουν να ενδιαφέρονται περισσότερο για την πιστοποίηση και την σήμανση των προϊόντων ποιότητας.

Εκτός από την διακίνηση των τοπικών προϊόντων μέσω του βασικού αγρό-διατροφικού δικτύου, τα τελευταία χρόνια, έχουν αναπτυχθεί και διακινούνται σημαντικές ποσότητες τέτοιων προϊόντων μέσα από εναλλακτικά ή μικρά-κοντά αγρό-διατροφικά δίκτυα προς όφελος των παραγωγών, των καταναλωτών και τυχόν άλλων εμπλεκόμενων σε αυτά. Αυτά τα δίκτυα έχουν διαφορετική δομή και διάρθρωση και σε πολλές περιπτώσεις τομεακά και κοινωνικά χαρακτηριστικά. Σκοπός αυτών των δικτύων, μεταξύ άλλων, είναι η ισόρροπη κατανομή της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων αυτών σε όλους τους εμπλεκόμενους και η ανάκτηση της εμπιστοσύνης μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών (Kizos and Vakoufaris 2011a).

Η επιτυχής εφαρμογή του συστήματος Γ.Ε. εξαρτάται εκτός των άλλων από την δραστηριοποίηση της αγοράς γύρω από το συγκεκριμένο προϊόν. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την ανάληψη δράσεων από όλους τους εμπλεκόμενους στο προϊόν. Φυσικά πρωτεύοντα ρόλο σε αυτό έχει η εκάστοτε επιχείρηση που χρησιμοποιεί ένα

σήμα Γ.Ε., η οποία εκτός των άλλων θα πρέπει να αναλάβει δράσεις και πρωτοβουλίες ορθής εμπορίας και διαφήμισης του προϊόντος (Marescotti 2003).

- **Προδιαγραφές του προϊόντος**

Άλλος ένας ουσιώδης παράγοντας για την επιτυχή συμβολή ενός προϊόντος Γ.Ε. στην Ο.Α.Α. είναι οι προδιαγραφές του, όπως αυτές ορίζονται στην επίσημη καταχώρηση του στο σύστημα. Μέσω των συγκεκριμένων προδιαγραφών θα μπορούσαν να αναδειχθούν και να αξιοποιηθούν, σημαντικοί τοπικοί φυσικοί και ανθρωπογενείς πόροι όπως οι τοπικές ποικιλίες, η τοπική γνώση, οι παραδοσιακές τεχνικές κ.α. Ταυτόχρονα θα μπορούσαν να αντιμετωπισθούν με ορθολογικότερο τρόπο, ζητήματα που σχετίζονται με το φυσικό περιβάλλον της περιοχής.

Η ορθή διαχείριση των τοπικών πόρων για την παραγωγή ενός προϊόντος Γ.Ε. περνάει από την διαδικασία θέσπισης και εφαρμογής όρων/περιορισμών για την αξιοποίηση τους κατά την παραγωγική διαδικασία. Η εφαρμογή αυτών των όρων πρέπει να καθορίζεται μέσω των προδιαγραφών του προϊόντος, ώστε να γίνονται εύκολα γνωστοί στους καταναλωτές και να προσδίδουν την επιθυμητή προστιθέμενη αξία στο προϊόν. Ακόμη, αυτοί όροι θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα ενεργοποίησης και διαβούλευσης μεταξύ όλων των τοπικών εμπλεκομένων.

Στην βιβλιογραφία αναφέρονται παραδείγματα αποτυχίας τέτοιων συστημάτων εξαιτίας λανθασμένου καθορισμού της καλλιεργούμενης περιοχής ή/και των κωδίκων καλλιεργητικών πρακτικών, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει καμία ουσιαστική διαφοροποίηση ανάμεσα σε προϊόντα της ίδιας κατηγορίας. Συνέπεια των παραπάνω είναι η ελλιπής γνώση των καταναλωτών για τα προϊόντα αυτά και ο περιορισμός της επίδρασης τους στην περιοχή παραγωγής.

Σήμερα στην Ελλάδα υπάρχουν πολλά προϊόντα Π.Ο.Π. ή Π.Γ.Ε. που παράγονται σε μικρές ποσότητες, χωρίς να διαφοροποιούνται σημαντικά όσον αφορά τις προδιαγραφές παραγωγής και πιστοποίησης τους. Το αποτέλεσμα είναι να μην είναι γνωστά στο καταναλωτικό κοινό γιατί δεν διακρίνονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους όπως θα ήταν το επιθυμητό (Kizos and Vakoufaris 2011a). Αυτό ίσως οφείλεται στο γεγονός ότι κατά τον καθορισμό των προδιαγραφών πολλών σημάτων Γ.Ε., δεν συμμετείχε το σύνολο των τοπικών ενδιαφερομένων, με αποτέλεσμα να μην ληφθούν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και οι αξίες του εκάστοτε προϊόντος.

Αναζητώντας την αιτία για την οποία ένα προϊόν κατοχυρώθηκε ως Π.Γ.Ε., αλλά και μέσα από την ανάγνωση των προδιαγραφών του εκάστοτε προϊόντος,

μπορεί να γίνει αντιληπτή η δυναμική που έχει το καθένα από αυτά ώστε να συμβάλλει στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής από την οποία προέρχεται (Pacciani et al. 2001).

- ***Εποπτεία και έλεγχος του προϊόντος***

Η εποπτεία και ο έλεγχος της ορθής εφαρμογής ενός συστήματος Γ.Ε., σε όλο το μήκος της αγροδιατροφικής αλυσίδας του προϊόντος, αφενός θα προστατεύσει παραγωγούς και καταναλωτές από φαινόμενα παραπλάνησης και νοθείας και αφετέρου θα διασφαλίσει στον καταναλωτή την ποιότητα του προϊόντος που αγοράζει.

Δεν είναι λίγα τα παραδείγματα, ακόμη και εντός ελληνικής επικράτειας, όπου διάφορα προϊόντα πωλούνται ως Π.Ο.Π. ή Π.Γ.Ε., επιδιώκοντας υψηλότερες τιμές πώλησης ή ευκολότερη διάθεση, χωρίς όμως πραγματικά να είναι (Τράτσα 2009).

- ***Λοιποί παράγοντες***

Ανασταλτικό παράγοντα για την εφαρμογή του συστήματος Γ.Ε., αποτελεί το κόστος συμμετοχής. Ωστόσο, οι εμπλεκόμενοι θα πρέπει να εντείνουν την προσοχή τους στην εφαρμογή όλων των άλλων παραμέτρων που προαναφέρθηκαν, ώστε η επιτυχής εφαρμογή τους θα καθιστά το κόστος εφαρμογής μηδαμινό μπροστά στα πραγματικά οφέλη της πιστοποίησης (Marescotti 2003).

Ακόμη, η ύπαρξη επιπρόσθετων κινήτρων μέσω της ασκούμενης πολιτικής της Ε.Ε για την αγροτική ανάπτυξη και την ποιότητα των αγροτικών προϊόντων, θα αποτελούσε έναν ακόμη λόγο για την αύξηση της συμμετοχής των παραγωγών και των τοπικών επιχειρήσεων σε ένα σύστημα Γ.Ε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

Η ταυτότητα της περιοχής μελέτης

Γεωγραφική θέση, όρια, έκταση και διοικητική υπαγωγή της περιοχής

Ευρύτερη περιοχή

Η περιοχή των Πρεσπών βρίσκεται στο βορειοδυτικό άκρο της Ελλάδας. Ανήκει στην αποκεντρωμένη διοίκηση Ηπείρου – Δυτικής Μακεδονίας και ειδικότερα στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, την μοναδική περιφέρεια της χώρας που δεν έχει άμεση επαφή με το θαλάσσιο στοιχείο.

Ουσιαστικά αποτελεί τον ομώνυμο Δήμο Πρεσπών, έναν από τους τρεις δήμους του Νομού Φλώρινας. Συνορεύει βόρεια με την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (Π.Γ.Δ.Μ.), δυτικά με την Αλβανία, ανατολικά με τον Δήμο Φλώρινας και νότια με την Περιφερειακή Ενότητα Καστοριάς (Χάρτης 1).

Χάρτης 1. Γεωγραφική θέση και διοικητικά όρια της περιοχής Πρεσπών

Ο σημερινός Δήμος Πρεσπών αποτελεί έναν από τους τρεις δήμους του Νομού Φλώρινας, όπως συστάθηκε με το πρόγραμμα «Καλλικράτης», στα πλαίσια της βελτίωσης της διοικητικής αποκέντρωσης και της ισχυροποίησης της περιφερειακής αυτοδιοίκησης της Ελλάδας. Ειδικότερα είναι ένας από τους 31 ορεινούς δήμους της χώρας και ένας από τους 3 της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας. Αποτελείται από τις Δημοτικές Ενότητες (Δ.Ε.) Πρεσπών και Κρυσταλλοπηγής. Η έδρα του είναι ο Λαιμός και η συνολική του έκταση ανέρχεται σε 515,50 Km² (ΕΛ.ΣΤΑΤ., απογραφή 2001).

Περιοχή μελέτης

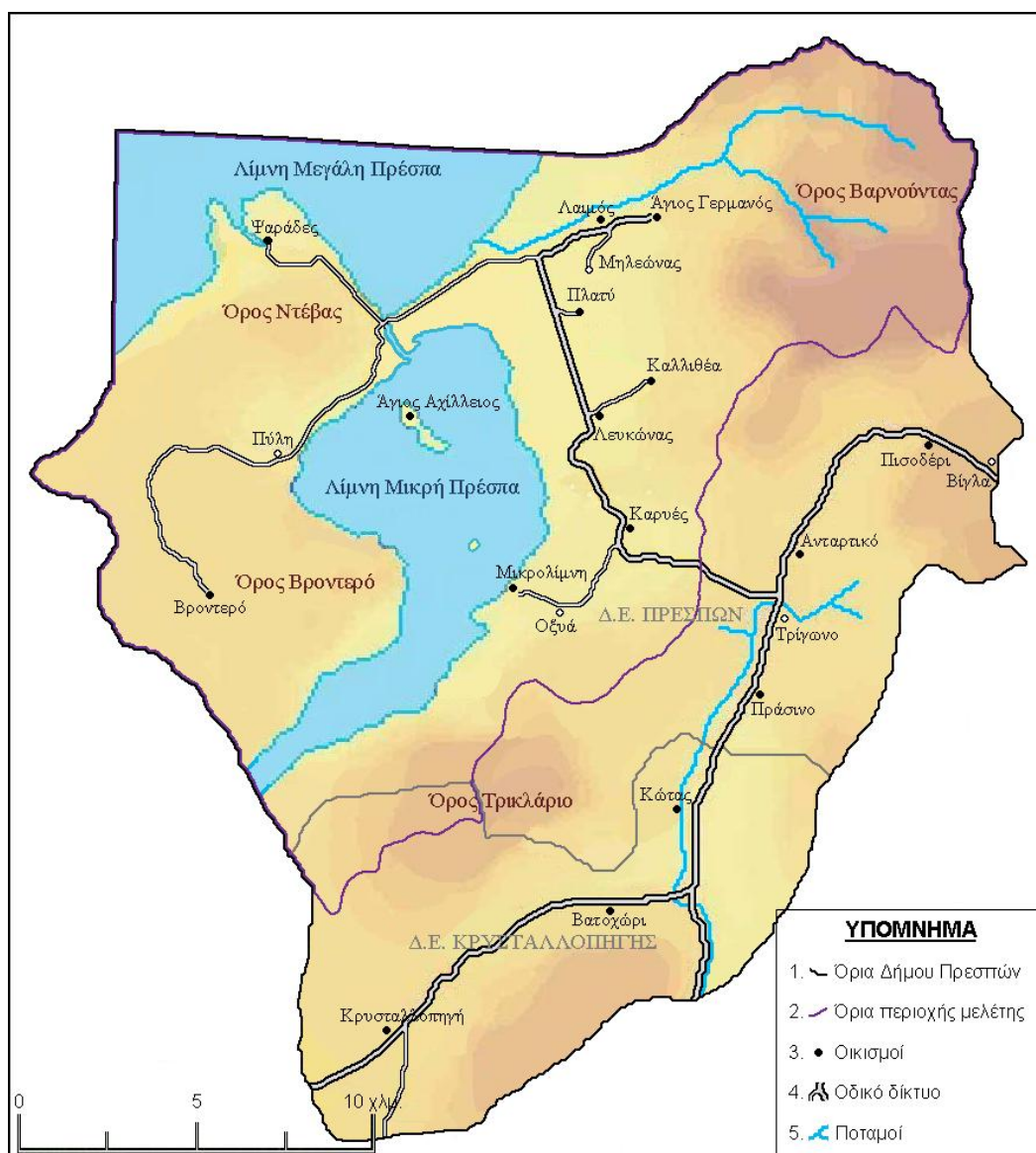
Στα πλαίσια της συγκεκριμένης εργασίας ορίζεται ως: α) «ευρύτερη περιοχή μελέτης» ο Δήμος Πρεσπών, οι κοινότητες του οποίου έχουν στενούς ιστορικούς και κοινωνικό-οικονομικούς δεσμούς και συνεπώς μέχρι σήμερα ισχυρές αλληλεπιδράσεις και β) «περιοχή μελέτης» το σύνολο των λιμνών Μικρής και Μεγάλης Πρέσπας και η λεκάνη απορροής αυτών, που βρίσκονται εντός της ελληνικής επικράτειας καθώς αποτελεί ενιαίο οικοσύστημα που χρήζει συνολικής διαχείρισης και ταυτόχρονα μέσα σε αυτήν την περιοχή έχουν αναπτυχθεί πολλές ανθρωπογενείς δραστηριότητες, μεταξύ των οποίων και αυτή της παραγωγής των προϊόντων Π.Γ.Ε. «Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας (Χάρτης 2).

Φυσικό περιβάλλον

Λαμβάνοντας υπόψη τα φυσικά χαρακτηριστικά της περιοχής, ο Δήμος Πρεσπών θα μπορούσε να διακριθεί σε δύο υποπεριοχές, τη λεκάνη των Πρεσπών, που ουσιαστικά συμπίπτει με την περιοχή μελέτης της παρούσας εργασίας και την ευρύτερη περιοχή των βορείων Κορεσטיών. Επιπρόσθετα η λεκάνη των Πρεσπών θα μπορούσε να υποδιαιρεθεί στο δυτικό και το ανατολικό της τμήμα.

Γενικά το *κλίμα* της ευρύτερης περιοχής χαρακτηρίζεται ως ηπειρωτικό – μεσοευρωπαϊκό, με εναλλαγή θερμών καλοκαιρινών, ψυχρών χειμερινών περιόδων και την ύπαρξη σχετικά υψηλής υγρασίας καθόλη τη διάρκεια του έτους (Γιαννάκης κ.α. 2010). Ειδικότερα, το μικροκλίμα της λεκάνης των Πρεσπών έχει ηπιότερα χαρακτηριστικά από αυτό της ευρύτερης περιοχής, καθώς επηρεάζεται σημαντικά από την ύπαρξη των δύο λιμνών.

Χάρτης 2. Ευρύτερη περιοχή Δήμου Πρεσπών και περιοχή μελέτης

Ο βασικός γεωμορφολογικός χαρακτήρας της περιοχής μελέτης, διακρίνεται από σημαντικές επιμέρους διαφοροποιήσεις, οι οποίες οφείλονται τόσο στην ύπαρξη των δύο λιμνών, Μικρή και Μεγάλη Πρέσπα, όσο και των τριών ορεινών όγκων, του Βαρνούντα, του Βροντερού-Ντέβας και του Τρικλάριου, που αναπτύσσονται περιμετρικά και σε μικρές αποστάσεις από τις όχθες των λιμνών, διαμορφώνοντας έντονες υψομετρικές εναλλαγές στο ανάγλυφο της χερσαίας επιφάνειας. Σημαντικό στοιχείο για την περιοχή μελέτης αποτελεί ο ρύακας του Αγίου Γερμανού, το μοναδικό ρέμα συνεχούς ροής στην λεκάνη των Πρεσπών, ενώ ευρύτερα στην περιοχή των Βορείων Κορεστέιων η παρουσία του Λαδοπόταμου. Η περιοχή χαρακτηρίζεται από μεγάλη ποικιλομορφία καθώς, σύμφωνα με την Οδηγία

92/43/ΕΟΚ στην περιοχή απαντώνται 32 τύποι οικοτόπων, οι οποίοι ομαδοποιούνται σε 4 κατηγορίες: α) λίμνες και παραλίμνιες περιοχές, β) ορεινά λιβάδια, γ) θαμνώνες – δάση και δ) ανθρωπογενείς οικοτόποι (Γιαννάκης κ.α. 2010). Γενικά, θα μπορούσε να κατηγοριοποιηθεί σε δύο ειδών βασικά οικοσυστήματα, τα υδάτινα λιμναία που αποτελούνται από τις λίμνες Μικρή και Μεγάλη Πρέσπα και τα χερσαία οικοσυστήματα (Αργυρόπουλος και Γιαννάκης 2001).

Η λίμνη Μικρή Πρέσπα, βρίσκεται σε υψόμετρο 853,67 μέτρα, έχει σταθερή συνολική επιφάνεια περίπου 46,5 Km², εκ των οποίων το μεγαλύτερο μέρος (43,5 Km²) βρίσκεται στην Ελλάδα και το υπόλοιπο στην Αλβανία (Εταιρία Προστασίας Πρεσπών 2005). Το μέσο βάθος της λίμνης υπολογίζεται σε περίπου 4 μέτρα και έχει σχήμα επίμηκες με κατεύθυνση ΒΑ-ΝΔ, με μέγιστο μήκος περίπου 13 χιλιόμετρα και μέγιστο πλάτος περίπου 6 χιλιόμετρα. Το μήκος της ακτογραμμής της στην ελληνική επικράτεια ανέρχεται σε περίπου 46,5 χιλιόμετρα, περιβαλλόμενη στο μεγαλύτερο μέρος της από καλαμώνες. Ως προς το τροφικό της επίπεδο χαρακτηρίζεται ως μέσο-τροφική προς ευτροφική ή κοντά στο στάδιο του ευτροφισμού. Εντός της λίμνης βρίσκονται δύο νησάκια, ο Άγιος Αχίλλειος και το Βιδρονήσι με έκταση περίπου 550 και 40 στρέμματα αντίστοιχα (Αργυρόπουλος και Γιαννάκης 2001).

Η λίμνη Μεγάλη Πρέσπα είναι η τρίτη μεγαλύτερη λίμνη των Βαλκανίων, βρίσκεται λίγο χαμηλότερα υψομετρικά, στα 844,21 μέτρα και έχει πολύ μεγαλύτερη έκταση (περίπου 259,4 Km²) συγκριτικά με την Μικρή Πρέσπα. Ένα μικρό μέρος της, περίπου 37 Km², το οποίο αποτελεί περίπου το 15% της συνολικής έκτασης της, ανήκει στην Ελλάδα, ενώ το υπόλοιπο μοιράζεται μεταξύ Αλβανίας και Π.Γ.Δ.Μ. με την τελευταία να κατέχει το μεγαλύτερο μέρος της (Ε.Π.Π. κ.α. 2005). Το μέσο βάθος της λίμνης είναι περίπου 55 μέτρα, ενώ το μήκος και πλάτος της φθάνουν τα 26 και 20 χιλιόμετρα αντίστοιχα. Αντίστοιχα, η Μεγάλη Πρέσπα θεωρείται ολιγοτροφική με καλή οξυγόνωση υδάτων.

Οι δύο λίμνες είναι από τις παλαιότερες της Ευρώπης και στο παρελθόν ήταν ενωμένες. Σήμερα χωρίζονται από μία στενή λωρίδα γης πλάτους 150 έως 500 μέτρων (με τάσης αύξησης λόγω της συνεχούς πτώσης της στάθμης της λίμνης Μεγάλης Πρέσπας) που δημιουργήθηκε κατά το παρελθόν από φερτά υλικά του ποταμού του Αγίου Γερμανού. Έχει διαπιστωθεί ότι υπάρχει υπόγεια διαφυγή υδάτων μέσω καταβόθρων και ρωγμών από την Μικρή προς την μεγάλη Πρέσπα και εν συνεχεία από τη Μεγάλη Πρέσπα προς της λίμνη Οχρίδα που βρίσκεται βόρεια – βορειοδυτικά της λίμνης στα σύνορα Αλβανίας – Π.Γ.Δ.Μ., αλλά και επιφανειακά

μεταξύ τους μέσω ελεγχόμενου διαύλου με θυρόφραγμα πλάτους 2 έως 10 μέτρων, μήκους 50 μέτρων και κατεύθυνση από την Μικρή προς την Μεγάλη Πρέσπα, στην περιοχή της Κούλας, επιδρώντας με τον τρόπο αυτό στην στάθμη και των δύο λιμνών (Γιαννάκης κ.α. 2010). Ταυτόχρονα, οι δύο λίμνες δέχονται σημαντικές επιφανειακές απορροές από το γειτνιάζον χερσαίο οικοσύστημα της περιοχής, μέσω σημαντικών ποταμών και χειμάρρων όπως αυτών του Αγίου Γερμανού, της Καλλιθέας, του Λευκώνα, των Καρυών και της Μικρολίμνης στην ανατολική πλευρά των λιμνών αλλά και υπόγειες στην υπόλοιπη λεκάνη απορροής, διαφορά που οφείλεται στους διαφορετικούς γεωλογικούς σχηματισμούς των επιμέρους περιοχών. Γίνεται κατανοητός, λοιπόν, ο ρόλος της συμβολής γενικότερα της λεκάνης απορροής και ειδικότερα των ρεμάτων αυτών στην άμεση τροφοδότηση των λιμνών και την ομαλή διακύμανση της στάθμης τους και κατά συνέπεια της ορθής διαχείρισης αυτών των δύο λιμναίων οικοσυστημάτων (Γιαννάκης κ.α. 2010).

Το μεγαλύτερο μέρος του χερσαίου οικοσυστήματος θα χαρακτηριζόταν ως ορεινό με υψόμετρο μεγαλύτερο των 1.100 μέτρων (Ε.Π.Π. κ.α. 2005) και έντονες κλίσεις. Τα πεδινά τμήματα της ευρύτερης περιοχής μελέτης που υφίστανται στις παραλίμνιες και παραποτάμιες περιοχές, έχουν συνολική έκταση περίπου 30 τετραγωνικά χιλιόμετρα και δεν ξεπερνούν το 6% της συνολικής έκτασης (Γιαννάκης κ.α. 2010).

Μεταξύ λιμναίου και χερσαίου οικοσυστήματος και σε συγκεκριμένες περιοχές της λίμνης Μικρής Πρέσπας υπάρχουν σημαντικές υγρολιβαδικές εκτάσεις, δηλαδή ρηχές παραλίμνιες περιοχές, οι οποίες πλημμυρίζουν περιοδικά και στις οποίες σχηματίζεται χαμηλή ποώδης βλάστηση. Η ορθή διαχείριση των περιοχών αυτών, κρίνεται ύψιστης σημασίας για την συμβολή τους στη διατήρηση της πολύ σημαντικής ζωής στην περιοχή (Μαλακού κ.α. 2007).

Στην περιοχή, έχει επιβεβαιωθεί η παρουσία 1490 και πλέον ειδών, υποειδών και ποικιλιών *χλωρίδας*. Φυτογεωγραφικά, κυριαρχούν τα ευρωπαϊκά και ευρασιατικά στοιχεία, ενώ φαίνεται ότι η περιοχή μελέτης έχει πολύ λίγα μεσογειακά και υπομεσογειακά στοιχεία (Γιαννάκης κ.α. 2010). Από αυτά τα 23 είναι ενδημικά της Ελλάδας και άλλων (κυρίως γειτονικών) χωρών. Συνολικά, από τη χλωρίδα της περιοχής προκύπτει ότι τουλάχιστον 194 είδη έχουν ιδιαίτερα μεγάλη σημασία σε παγκόσμιο, ευρωπαϊκό, εθνικό ή τοπικό επίπεδο γιατί είτε περιλαμβάνονται στα Παραρτήματα της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, ή περιλαμβάνονται σε Κόκκινα Βιβλία των σπάνιων και απειλούμενων φυτών, ή είναι ενδημικά στην

ευρύτερη περιοχή ή στην Ελλάδα γενικότερα, ή η καταγραφή τους στην Ελλάδα έχει γίνει μόνο στην συγκεκριμένη περιοχή, ή τέλος είναι στο νοτιότερο γεωγραφικά όριο εξάπλωσης τους (Αργυρόπουλος και Γιαννάκης 2001).

Η μοναδικότητα της γεωμορφολογίας της περιοχής, έχει ως αποτέλεσμα τη σημαντική ύπαρξη πολλών και διαφορετικών βιοτόπων και θεωρείται σημαντικός παράγοντας για την ύπαρξη της τόσο αξιόλογης πανίδας αναφορικά με τον αριθμό, αλλά και την ιδιαιτερότητα ή ακόμη και σπανιότητα που διακρίνει πολλά από αυτά τα είδη. Σύμφωνα με έρευνες που έχουν γίνει μέχρι σήμερα έχουν βρεθεί συνολικά 292 είδη ασπόνδυλων, εκ των οποίων 90 είναι είδη του ζωοπλαγκτού των λιμνών. Ταυτόχρονα όμως 12 από τα είδη που έχουν βρεθεί, κυρίως στη λίμνη Μικρή Πρέσπα θεωρούνται δείκτες ευτροφισμού. Στις δύο λίμνες έχουν καταγραφεί και 22 είδη ιχθύων. Τα δεκατέσσερα από αυτά είναι ιθαγενή εκ των οποίων τα 7 ενδημικά. Επιπλέον οκτώ (8) από τα είδη της περιοχής χαρακτηρίζονται ως σημαντικά και προστατεύονται από διεθνείς συμβάσεις ή την ελληνική νομοθεσία (Αργυρόπουλος και Γιαννάκης 2001).

Συνεχίζοντας, στην περιοχή έχουν καταγραφεί 11 είδη αμφιβίων, χαρακτηρισμένα ως σημαντικά και προστατευόμενα από διεθνείς συμβάσεις ή και την εθνική νομοθεσία. Ο συγκεκριμένος αριθμός κρίνεται αρκετά σημαντικός και οφείλεται στην μεγάλη ποικιλία βιοτόπων που υπάρχουν στην περιοχή, στην ύπαρξη μεγάλων εκτάσεων με ρηγά νερά γύρω από τις λίμνες, ιδιαίτερα της Μικρής Πρέσπας, αλλά και στη γεινίαση ορεινών όγκων με τις λίμνες. Τα περισσότερα είδη βρίσκονται σε υγροτοπικές εκτάσεις κοντά στις δύο λίμνες και σε κοντινές αποστάσεις από αρκετούς από τους αγρούς της περιοχής. Μεταξύ άλλων, τα μικρά ρυάκια και τα αποστραγγιστικά κανάλια των γεωργικών εκτάσεων αποτελούν σημαντικούς χώρους αναπαραγωγής και διαβίωσης πολλών ατόμων από τα συγκεκριμένα είδη. Η περιοχή επίσης διακρίνεται για την μεγάλη ποικιλία της ερπετοπανίδας της, αποτελούμενη από μεσογειακά αλλά και κεντροευρωπαϊκά είδη, εξαιτίας του υψομέτρου αλλά και της γεωγραφικής θέσης της περιοχής. Συνολικά παρατηρούνται 22 (2 είδη χελώνας, 9 σαυρών και 11 φιδιών) - όλα χαρακτηρισμένα ως σημαντικά από διεθνείς συμβάσεις ή και εθνική νομοθεσία - από τα 58 είδη ερπετών έχουν καταγραφεί συνολικά στην Ελλάδα. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ο μεγαλύτερος πληθυσμός των ερπετών της περιοχής παρατηρείται στις αγροτικές περιοχές (Αργυρόπουλος και Γιαννάκης 2001).

Η αξιόλογη παρουσία αμφιβίων και ερπετών στην περιοχή τόσο σε αριθμό όσο και σε ποικιλία αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την διατήρηση πολλών ειδών πουλιών, καθώς αποτελούν βασική πηγή τροφής τους. Τα πτηνά της περιοχής των Πρεσπών έχουν ελκύσει το διεθνές ενδιαφέρον καθώς διακρίνονται σε αριθμό και ποικιλία ειδών, αλλά και επιπλέον λόγω του ότι στην περιοχή παρατηρούνται σημαντικοί πληθυσμοί σπάνιων ειδών. Στην περιοχή έχουν παρατηρηθεί 261 είδη πουλιών από τα οποία τα 183 έχουν χαρακτηριστεί ως σημαντικά. Τα 164 είδη φωλιάζουν στην περιοχή, ενώ τα υπόλοιπα 91 επισκέπτονται την περιοχή (π.χ. κατά την μετανάστευση τους). Σύμφωνα με την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ, 81 είδη που έχουν παρατηρηθεί στην περιοχή χρειάζονται ειδική προστασία. Επιπλέον, αρκετά από τα είδη αυτά απειλούνται με εξαφάνιση. Ενδεικτικά, είδη διεθνούς σημασίας που φωλιάζουν στην περιοχή είναι ο Αργυροπελεκάνος, ο Ροδοπελεκάνος και η Λαγγόνα. Ιδιαίτερη σημασία για τα υδρόβια και τα παρυδάτια πτηνά έχει η λίμνη Μεγάλη Πρέσπα καθώς δεν παγώνει ποτέ, σε αντίθεση με την μικρή Πρέσπα που παγώνει κάθε χειμώνα, έτσι πολλά από τα είδη αυτά ξεχειμωνιάζουν εκεί (Αργυρόπουλος και Γιαννάκης 2001).

Τέλος στην περιοχή ζουν περί τα 46 είδη θηλαστικών, αριθμός που στην πραγματικότητα μάλλον είναι μεγαλύτερος. Τριάντα δύο (32) από αυτά τα είδη θεωρούνται σημαντικά, περιλαμβάνουν 3 από τα πιο σπάνια θηλαστικά της Ευρώπης και προστατεύονται από διεθνείς συμβάσεις ή και την εθνική νομοθεσία. Ειδικότερα, στην περιοχή ζουν 9 από τα 12 σαρκοφάγα θηλαστικά που απαντώνται συνολικά στην χώρα μας (Αργυρόπουλος και Γιαννάκης 2001).

Αξιοσημείωτο πάντως είναι πως η παρουσία του ανθρώπου και η δραστηριότητα του στην περιοχή για πολλούς αιώνες έχει επιδράσει στους βιοτόπους της περιοχής και συνεπώς στην βιοποικιλότητα τους. Ως σημαντικές απειλές για την βιοποικιλότητα της περιοχής θα μπορούσαν να αναφερθούν οι αλλαγές στις χρήσεις γης (π.χ. συρρίκνωση υγρών λιβαδιών, πτώση της στάθμης των λιμνών), τα αρδευτικά έργα και η εντατικοποίηση της γεωργίας, η υπερβόσκηση, το παράνομο κυνήγι και η παράνομη και αλόγιστη υλοτομία, αλλά και η ανεξέλεγκτη τουριστική ανάπτυξη (Αργυρόπουλος και Γιαννάκης 2001).

Από τα προαναφερόμενα γίνεται αντιληπτή η μεγάλη σημασία που έχει η περιοχή των Πρεσπών τόσο σε εθνικό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος αλλά και την προάσπιση της βιοποικιλότητας. Η μεγάλη ποικιλία χλωρίδας και πανίδας που υπάρχει στην περιοχή, αποτελεί την

καλύτερη απάντηση και είναι αποτέλεσμα της ομαλής λειτουργίας του οικοσυστήματος της περιοχής από την δημιουργία του μέχρι σήμερα. Η παρουσία του ανθρώπινου παράγοντα στην περιοχή για πολλούς αιώνες έχει σημαντικές επιδράσεις στο τοπικό οικοσύστημα και η συνέχιση των δραστηριοτήτων του, από τώρα και στο εξής, θα πρέπει να πραγματοποιείται με βασικό γνώμονα την συνέχιση της ομαλής και αυτόνομης λειτουργίας αυτού του μοναδικού οικοσυστήματος.

Ανθρωπογενές περιβάλλον

Οικιστική διάρθρωση

Σήμερα ο Δήμος Πρεσπών αποτελείται από ένα δίκτυο 21 οικισμών, οι οποίοι συνθέτουν τις 16 τοπικές κοινότητες (Τ.Κ.).

Ειδικότερα εντός της περιοχής μελέτης υφίστανται 10 Τ.Κ. οι οποίες αποτελούνται από 13 οικισμούς (Πίνακας 12 – Παράρτημα ΙΙ) που στο σύνολο τους χαρακτηρίζονται από το μικρό τους μέγεθος και από την χαμηλή πυκνότητα κατοίκησης. Οι οικισμοί αυτοί θα μπορούσαν να ομαδοποιηθούν σε δύο επιμέρους περιοχές, δηλαδή αυτούς που βρίσκονται στο δυτικό τμήμα της λεκάνης των Πρεσπών (Βροντερό, Ψαράδες και Πύλη) και αυτούς του ανατολικού (Λαιμός, Άγιος Γερμανός, Καλλιθέα κ.α.) (Κουτρέτση και Συνεργάτες 2006).

Κοινωνικό-οικονομικά χαρακτηριστικά

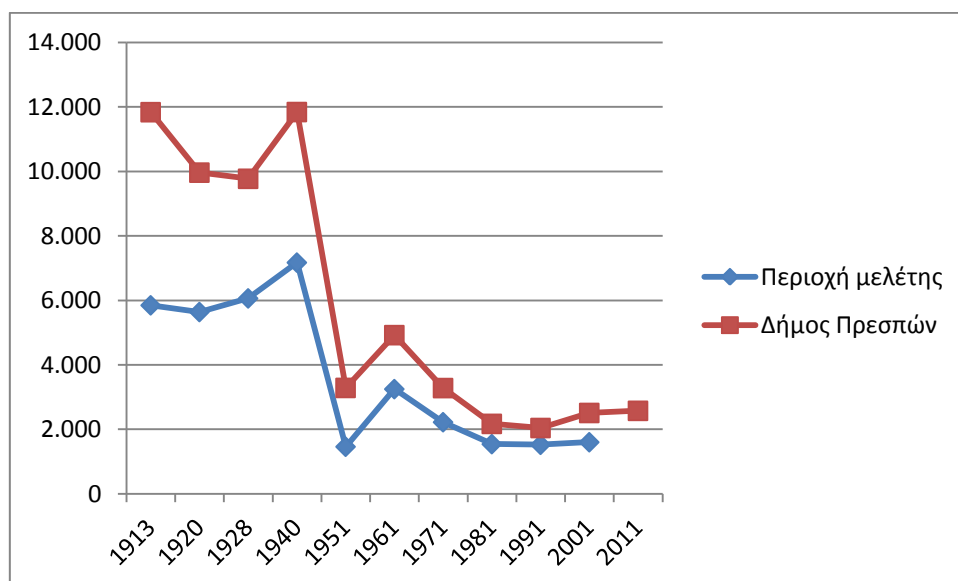
• Δημογραφικά στοιχεία

Κατά τον περασμένο αιώνα συνέβησαν γεγονότα στην περιοχή που έχουν διαμορφώσει την υφιστάμενη της κατάσταση. Η ευρύτερη περιοχή των Πρεσπών, όπως και το μεγαλύτερο μέρος της Βορείου Ελλάδος, ενσωματώθηκε στην υπόλοιπη χώρα αμέσως μετά την λήξη των Βαλκανικών πολέμων το 1912. Ο πληθυσμός του συνόλου της περιοχής (σημερινός δήμος Πρεσπών) εκείνη την περίοδο προσέγγιζε τις δώδεκα χιλιάδες. Τα επόμενα 15 χρόνια και πάρα το γεγονός ότι μικρός αριθμός προσφύγων της Μικρής Ασίας (περίπου 325 άνθρωποι) εγκαθίσταται στην περιοχή, ο πληθυσμός μειώνεται σημαντικά καθώς στα χρόνια του μεσοπολέμου, μεγάλος μέρος των κατοίκων μεταναστεύει με βασικό προορισμό την Βόρεια Αμερική. Αμέσως μετά και μέχρι το ξέσπασμα του Β' Παγκοσμίου πολέμου, λόγω ευνοϊκών συνθηκών και βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου, ο πληθυσμός της περιοχής αυξήθηκε φθάνοντας στο αρχικό του μέγεθος. Τα χρόνια που ακολούθησαν και μέχρι το τέλος του

εμφυλίου πολέμου το 1949, επιφύλασαν πολύ δυσμενείς επιπτώσεις για την περιοχή, καθώς ο πληθυσμός της περιοχής εκτιμάται ότι μειώθηκε κατά 79%. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι την συγκεκριμένη περίοδο ερημώθηκαν επτά χωριά της περιοχής και μεγάλο μέρος των κατοίκων μετανάστευσε προς ανατολικές χώρες. Το διάστημα 1953-1954 τονώθηκε ο πληθυσμός με την εγκατάσταση περισσότερων των 1000 Βλάχων στην πλειονότητα τους κτηνοτρόφων. Τα επόμενα χρόνια και μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1980 ο πληθυσμός της περιοχής μειώνεται πάλι σημαντικά λόγω της μαζικής μετανάστευσης που παρατηρήθηκε προς τα μεγάλα αστικά κέντρα της Ελλάδας και του εξωτερικού (Πίνακας 12 – Παράρτημα II) (Catsadorakis and Malakou 1997). Τα τελευταία χρόνια ο πληθυσμός της περιοχής έχει σταθεροποιηθεί σε λίγο πάνω από τους δύο χιλιάδες κατοίκους.

Σήμερα, σύμφωνα με τα προσωρινά αποτελέσματα της απογραφής 2011, σε επίπεδο δήμων, προκύπτει ότι ο Δήμος Πρεσπών έχει 2.577 άτομα νόμιμου πληθυσμού. Χαρακτηριστικά αναφέρεται πως ο συγκεκριμένος δήμος, αποτελεί έναν από τους μικρότερους σε πληθυσμό πανελλαδικά και τον μικρότερο ανάμεσα στους ηπειρωτικούς δήμους της ελληνικής επικράτειας (εξαιρούνται τα μικρά νησιά που αποτελούν αυτόνομους δήμους). Επιπρόσθετα, έχει την μικρότερη πληθυσμιακή πυκνότητα (3,05 κατ./χλμ.²), συγκριτικά με τους υπόλοιπους δήμους σε εθνικό επίπεδο.

Διάγραμμα 1. Πληθυσμιακή εξέλιξη του Δήμου Πρεσπών και της περιοχής μελέτης

*Τα στοιχεία μέχρι και το 2001 αναφέρονται στον πραγματικό, ενώ για το 2011 στον νόμιμο πληθυσμό.

Πηγή Ε.Σ.Υ.Ε., απογραφές πληθυσμού.

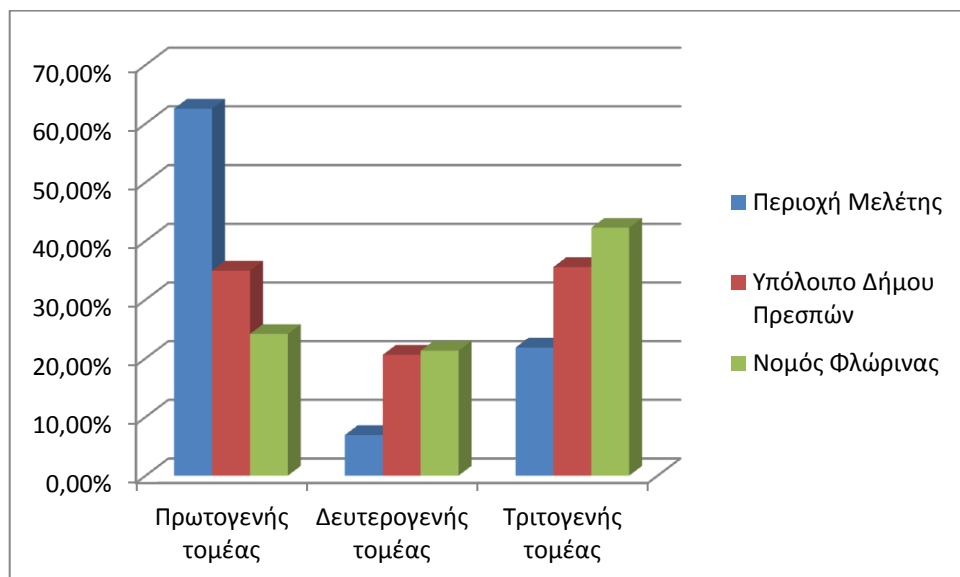
• Απασχόληση

Στον σημερινό Δήμο Πρεσπών σύμφωνα με την απογραφή της ΕΣΥΕ του 2001, το εργατικό δυναμικό ανέρχεται στα 1.306 άτομα εκ των οποίων 1.192 απασχολούμενοι και 114 άνεργοι, διαμορφώνοντας τον δείκτη ανεργίας στο 8,73% (ΕΛ.ΣΤΑΤ, Απογραφή Πραγματικού Πληθυσμού 2001).

Αναφορικά με τον πληθυσμό της περιοχής μελέτης το εργατικό δυναμικό ανέρχεται στα 825 άτομα και αποτελεί περίπου το 69% του συνολικού εργατικού δυναμικού του Δήμου Πρεσπών (Πίνακας 13 – Παράρτημα ΙΙ). Ο δείκτης ανεργίας της περιοχής το 2001 ήταν λίγο υψηλότερος από αυτόν της ευρύτερης περιοχής και ανέρχονταν στο 11,76% καθώς ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της περιοχής κατανέμονταν σε 728 απασχολούμενους και 97 άνεργους.

Το εργατικό δυναμικό της περιοχής μελέτης κατανέμεται ανισομερώς στους τρεις παραγωγικούς τομείς, με την δραστηριοποίηση στον πρωτογενή τομέα να επικρατεί με 62,55% επί του συνόλου, σημαντικά υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό της υπόλοιπης περιοχής του Δήμου Πρεσπών (βόρεια Κορέστεια) αλλά και ολόκληρου του νομού Φλώρινας. Ακολουθεί ο τριτογενής τομέας (21,82%) και ο δευτερογενής τομέας (6,90%), ενώ το 8,73% του εργατικού δυναμικού δηλώνει νεαρό ή/και χωρίς σαφή προσδιορισμό (Διάγραμμα 2).

Διάγραμμα 2. Κατανομή εργατικού δυναμικού ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., απογραφή πραγματικού πληθυσμού 2001.

Ειδικότερα για την περιοχή μελέτης, από τα 516 άτομα που ασκούν οικονομική δραστηριότητα στον πρωτογενή τομέα (εκ των οποίων ένας μικρός αριθμός ατόμων –

27 – έχει ως κύρια επαγγελματική δραστηριότητα την αλιεία) στην περιοχή μελέτης οι 258 είναι εργοδότες ή εργάζονται για δικό τους λογαριασμό, 112 αποτελούν μέλη του αγροτικού νοικοκυριού και 146 μισθωτοί (Πίνακας 14 – Παράρτημα II). Μπορούμε να συμπεράνουμε λοιπόν πως η πλειονότητα των επιχειρήσεων της περιοχής είναι μικρές και κυρίως οικογενειακές εκμεταλλεύσεις.

- **Παραγωγικοί τομείς και οικονομικές δραστηριότητες**

- ο *Πρωτογενής τομέας*

Γενικά ο πρωτογενής τομέας της ευρύτερης περιοχής της Δυτικής Μακεδονίας φαίνεται ότι έχει πολύ σημαντική συνεισφορά στην οικονομία της περιοχής. Σύμφωνα με τις τελευταίες απογραφές γεωργίας-κτηνοτροφίας της Ε.Σ.Υ.Ε. στην δυτική Μακεδονία υπάρχουν περίπου 30.000 γεωργοκτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι το 2006 η Δυτική Μακεδονία συγκαταλέγονταν ανάμεσα στις 30 πρώτες περιφέρειες των 27 κρατών μελών της Ε.Ε., με τη μεγαλύτερη ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του πρωτογενή τομέα ως ποσοστό της συνολικής, με τον μέσο όρο των ετών 2000-2006 να διαμορφώνεται στο 9,17% (I.O.B.E. 2009)

Στον Δήμο Πρεσπών, ο πρωτογενής τομέας στηρίζει κατά μεγάλο ποσοστό την οικονομία της περιοχής. Πρωτοπόρος σε αυτό είναι ο τομέας της γεωργίας και ακολούθως της κτηνοτροφίας, ενώ συμπληρωματική συνεισφορά έχουν ο κλάδος της αλιείας και της δασοπονίας. Σύμφωνα με τις Αιτήσεις Ενιαίας Ενίσχυσης (Α.Ε.Ε) έτους 2011 υφίστανται περίπου 329 γεωργό-κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις, εκ των οποίων 224 φυτικής, 28 ζωικής και 77 μικτής κατεύθυνσης (Πίνακας 15 – Παράρτημα II). Συνεπώς, οι 301 εκμεταλλεύσεις δραστηριοποιούνται στην *φυτική παραγωγή*. Η διάρθρωση του συγκεκριμένου τομέα χαρακτηρίζεται από τον μεγάλο αριθμό, αλλά μικρών σε μέγεθος, γεωργοκτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων και ταυτόχρονα την εκτατική μορφή της συγκεκριμένης δραστηριότητας.

Ειδικότερα στην περιοχή μελέτης, από τις 286 γεωργοκτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις οι 277 ασκούν γεωργική δραστηριότητα. Η συνολική καλλιεργούμενη έκταση ανέρχεται περίπου στα 18.000 στρ. από τα 21.700 στρ. γεωργικής γης που υπάρχουν στην περιοχή (Αργυρόπουλος και Γιαννάκης 2001, Γιαννάκης κ.α. 2010). Κατά την χρονική περίοδο μεταξύ των ετών 1961-1991, οι καλλιεργούμενες εκτάσεις μειώθηκαν σημαντικά και διαμορφώθηκαν στα σημερινά

επίπεδα, κυρίως λόγω της σημαντικής μείωσης του πληθυσμού (Δήμος Πρεσπών 2009).

Από το σύνολο των γεωργικών εκτάσεων το 58% είναι αρδευόμενες (Γιαννάκης κ.α. 2010) και η πλειονότητα τους (περίπου 85%) καλλιεργείται με φασολιές, των οποίων το τελικό προϊόν είναι τα ξερά φασόλια, ενώ η καλλιέργεια κυρίως ποτιστικών κτηνοτροφικών φυτών, με κυρίαρχα τη μηδική και τον αραβόσιτο, καταλαμβάνει περίπου το 15% της καλλιεργούμενης έκτασης (Ε.Π.Π. 2009). Ιδιαίτερα έντονη μείωση τα προηγούμενα χρόνια, περίπου κατά 50%, έχουν υποστεί οι εκτάσεις που καλύπτονταν με δενδρώδεις και άλλες ποτιστικές καλλιέργειες και πλέον καταλαμβάνουν λιγότερο από 2% της καλλιεργούμενης έκτασης στην περιοχή. Το μεγαλύτερο μέρος των ξηρικών εκτάσεων που αποτελούν περιοχές με μεγαλύτερο υψόμετρο και σχετικά απομακρυσμένες από την παραλίμνια ζώνη καλλιεργούνται κατά αποκλειστικότητα με σιτηρά ή παραμένουν ακαλλιέργητες (Αργυρόπουλος και Γιαννάκης 2001, Γιαννάκης κ.α. 2010, Δήμος Πρεσπών 2009) (Πίνακας 16 – Παράρτημα II).

Η κτηνοτροφία αποτελεί παραδοσιακή οικονομική δραστηριότητα για τον Δήμο Πρεσπών. Σύμφωνα με τα στοιχεία των Α.Ε.Ε. 2011, ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων που δραστηριοποιούνται αποκλειστικά με την κτηνοτροφία είναι 28, ενώ σημαντικό μέρος του πληθυσμού της περιοχής απασχολείται συμπληρωματικά με το συγκεκριμένο αντικείμενο και κυρίως σε συνδυασμό με την γεωργία στις 77 εκμεταλλεύσεις μικτής κατεύθυνσης της περιοχής. Ο συγκεκριμένος κλάδος έχει ιδιαίτερη βαρύτητα για την περιοχή των βορείων Κορεσטיών, όπου δραστηριοποιούνται 19 εκμεταλλεύσεις ζωικής και 13 μικτής κατεύθυνσης με ισχυρή παρουσία σε όλους τους οικισμούς της περιοχής, και επίκεντρο την κοινότητα Κρυσταλλοπηγής όπου εδρεύουν 17 συνολικά εκμεταλλεύσεις (Πίνακας 15 – Παράρτημα II).

Η διάρθρωση του κλάδου στην περιοχή μελέτης είναι αρκετά διαφοροποιημένη σε σχέση με την υπόλοιπη περιοχή του δήμου Πρεσπών, καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό των εκμεταλλεύσεων μικτής κατεύθυνσης (64 από τις συνολικά 73) είναι εγκατεστημένες εκεί, ενδεικτικό του συμπληρωματικού χαρακτήρα της συγκεκριμένης δραστηριότητας στην οικονομία της περιοχής. Ο κλάδος κατανέμεται σε δύο βασικές κατηγορίες, την αιγοπροβατοτροφία και την βοοτροφία, με σημαντική διαφοροποίηση ανάμεσα στο ανατολικό και δυτικό τμήμα της περιοχής μελέτης. Έτσι η αιγοπροβατοτροφία επικρατεί στη δυτική πλευρά και σε οικισμούς όπως το

Βροντερό και η Πύλη, ενώ στην ανατολική πλευρά (Άγιος Γερμανός, Μηλιώνας, Λευκώνας, Καλλιθέα και Οξυά) κυριαρχεί η βοοτροφία. Τις τελευταίες δεκαετίες με την μείωση της έντασης της αιγοπροβατοτροφίας στην ανατολική περιοχή υπάρχει εμφανής τάση φυσικής δάσωσης των λιβαδιών αλλά και απομακρυσμένων αγροτεμαχίων. Μοναδικό στοιχείο του ζωικού κεφαλαίου της περιοχής αποτελεί η αυτόχθονη φυλή της βραχυκερατικής αγελάδας των Πρεσπών που συναντάται στην περιοχή των Ψαράδων. Μετά το 2009 τα καθαρόαιμα ζώα της συγκεκριμένης φυλής είναι λιγότερα από πέντε. Χαρακτηριστικά πλεονεκτήματα της είναι οι χαμηλές απαιτήσεις τους σε φροντίδα και η εξαιρετική προσαρμοστικότητα τους στις δύσκολες συνθήκες της περιοχής. Η διάσωση της συγκεκριμένης φυλής πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα για όλους του εμπλεκόμενους στο Εθνικό Πάρκο Πρεσπών, καθώς είναι μοναδικό στοιχείο της αγροτικής βιοποικιλότητας της περιοχής (Γιαννάκης κ.α. 2010).

Η πρόσοδος που προέρχεται από τα προϊόντα της κτηνοτροφίας στην περιοχή είναι περιορισμένη καθώς τα τελευταία χρόνια έχουν μειωμένες τιμές. Επιπρόσθετα, δεν υπάρχουν βασικές υποδομές κυρίως του δευτερογενή τομέα, όπως τυροκομείο ή σφαγείο που θα έδινε την δυνατότητα τυποποίησης ή και μεταποίησης των ζωικών προϊόντων και τελικά αύξηση της αξίας των ζωικών προϊόντων. Εκτός από οικονομική δραστηριότητα, η κτηνοτροφία αποτελεί παράγοντα διαμόρφωσης του τοπίου της περιοχής, καθώς μέσω του τρόπου και της έντασης της βόσκησης, επηρεάζεται η βλάστηση και η βιοποικιλότητα της περιοχής.

Η κτηνοτροφία λοιπόν, αποτελεί αποδεκτή δραστηριότητα σε καθορισμένες ζώνες της περιοχής και εκτός των άλλων αποτελεί τρόπο αναβάθμισης συγκεκριμένων τύπων οικοτόπων, όπως μέσω της βόσκησης διαφόρων φυτικών ειδών αλλά και καλαμιώνων στην παραλίμνια ζώνη, καθώς και αποκατάστασης των υγρών λιβαδιών στην περιοχή, λόγοι για τους οποίους το 1997 επανεισήχθησαν βουβάλια στην περιοχή (Γιαννάκης κ.α. 2010). Πλέον η κτηνοτροφία, θεωρείται εκτός των άλλων, ένα χρήσιμο εργαλείο διαχείρισης της περιοχής. Συνεπώς, η οργάνωση και η ορθή λειτουργικότητα του κλάδου μέσα από εναλλακτικές μορφές, στη βάση της εκτατικής κτηνοτροφίας, θεωρείται βασικό ζητούμενο.

Ο κλάδος της μελισσοκομίας είναι ελάχιστα ανεπτυγμένος από την τοπική κοινωνία, ενώ την περιοχή επισκέπτονται πολλοί μελισσοκόμοι από άλλες περιοχές της χώρας κατά τους θερινούς μήνες.

Παρότι τα δάση καλύπτουν μεγάλο μέρος της περιοχής (ειδικά εντός του εθνικού πάρκου καλύπτουν το 45% της συνολικής έκτασης), ο κλάδος της *δασοπονίας* έχει μικρή βαρύτητα στην οικονομία της περιοχής. Στην περιοχή μελέτης δραστηριοποιούνται οι δασικοί συνεταιρισμοί του Βροντερού και της Πύλης με συνολικό αριθμό 46 απασχολούμενων (στην πλειονότητα τους πολυαπασχολούμενοι και σε άλλους κλάδους). Ο τοπικός πληθυσμός ασχολείται με την υλοτομία για την ικανοποίηση των αναγκών του. Έτσι οι κάτοικοι της περιοχής αποκτούν ένα έμμεσο εισόδημα καταναλώνοντας τα καυσόξυλα της περιοχής δωρεάν ή σε ειδικές τιμές. Παράλληλα ο κλάδος προσφέρει θέσεις εργασίας και εκτός της περιοχής μέσω των δασικών υπηρεσιών του Νομού αλλά και των επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται στο εμπόριο καυσόξυλων εκτός της περιοχής μελέτης (Γιαννάκης κ.α. 2010).

Η *θήρα* έχει μικρή σημασία για την οικονομία της περιοχής και ασκείται ως συμπληρωματική ερασιτεχνική ενασχόληση από ντόπιους και ξένους κυνηγούς. Κύριο αντικείμενο της αποτελεί ο λαγός, η πετροπέρδικα και το αγριογούρουνο και δευτερευόντως άλλα είδη πτηνών. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα υπόκειται στην εθνική νομοθεσία και σε ειδικές ρυθμίσεις που αφορούν την περιοχή με πιο πρόσφατη αυτή της θεσμοθέτησης του Εθνικού Πάρκου Πρεσπών και του καθορισμού επιτρεπόμενων δραστηριοτήτων. Δεν είναι λίγα πάντως τα κρούσματα λαθροθηρίας στην περιοχή.

Σήμερα, η *αλιεία* αποτελεί κύρια πηγή εισοδήματος μόνο για 27 ασχολούμενους με τον συγκεκριμένο τομέα, η πλειονότητα των οποίων είναι κάτοικοι του κοινοτικού διαμερίσματος των Ψαράδων και ελάχιστοι των υπολοίπων παραλίμνιων οικισμών (Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή πραγματικού πληθυσμού 2001). Πολλοί κάτοικοι ασκούν την αλιεία ως μία από τις δραστηριότητες της πολυαπασχόλησης τους. Αν και ο αριθμός των ψαράδων της περιοχής μειώνεται συνεχώς μετά το 1945, σήμερα στην περιοχή δραστηριοποιούνται δύο αλιευτικοί συνεταιρισμοί (Αλ.Σ.), ο Αλ.Σ. Ψαράδων «Αγ. Νικόλαος» και ο Αλ.Σ. «Ποσειδών». Τα αλιεύματα διατίθενται στα χωριά της ευρύτερης περιοχής ή σε μεγαλύτερες αγορές όπως αυτές της Φλώρινας και της Καστοριάς. Το 1964 από την αλιεία προέρχονταν το 14% του τοπικού ακαθάριστου προϊόντος, ενώ το 1994 μόλις το 3-4%. Η εφαρμογή αλιευτικών κανονισμών κατά τα τελευταία χρόνια που αφορούν τον τρόπο αλλά και την περίοδο αλίευσης, έχουν επιφέρει θετικά αποτελέσματα στον πληθυσμό των ψαριών, που είχε πληγεί τις προηγούμενες δεκαετίες. Ταυτόχρονα, η επάρκεια των ιχθυοαποθεμάτων στις δύο

λίμνες δεν βασίζεται μόνο στην εφαρμογή αλιευτικών περιορισμών αλλά και στην ορθή διαχείριση του συνολικού οικοσυστήματος της περιοχής, και στην ορθή εφαρμογή πρακτικών όπως την διαχείριση των καλαμιώνων και της διακύμανσης της στάθμης των νερών των δύο λιμνών (Γιαννάκης κ.α. 2010).

ο Δευτερογενής τομέας

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε. από την απογραφή του 2001, στον δευτερογενή τομέα στην περιοχή του δήμου Πρεσπών απασχολούνται 156 άτομα, δηλαδή το 11,94% του εργατικού δυναμικού της περιοχής. Ειδικότερα, στην περιοχή μελέτης, το ποσοστό αυτό είναι αισθητά μικρότερο και φθάνει μόλις το 6,9%, καθώς στον συγκεκριμένο κλάδο απασχολούνται μόλις 57 άνθρωποι.

Τα τελευταία χρόνια, εξαιρουμένου του κλάδου των κατασκευών, η ουσιαστική δραστηριότητα στον συγκεκριμένο τομέα προέρχεται από την λειτουργία των δύο τυποποιητηρίων - συσκευαστηρίων φασολιών του Α.Σ. Πελεκάνος και της Ε.Α.Σ. Φλώρινας που υπάρχουν στην περιοχή, με σημαντική συνεισφορά στην οικονομία της περιοχής. Κατά το παρελθόν και μόνο για τα έτη 1969-1974 λειτούργησε στην περιοχή της Κούλας κονσερβοποιείο ιχθύων-φασολιών-πιπεριών. Επίσης λειτούργησαν για πολύ μικρά χρονικά διαστήματα ή δεν λειτούργησαν ουσιαστικά ποτέ ιχθυογεννητικός σταθμός στις Καρυές, και διάφορα τυροκομεία στις περιοχές του Βροντερού, της Πύλης και του Αγ. Γερμανού παρόλο που οι συνθήκες ιδιαίτερα για τα τελευταία φαίνονται ιδανικές. Τέλος, αν και παλιότερα λειτούργούσαν έστω και ελάχιστα στην περιοχή λατομείο και εργοστάσιο επεξεργασίας μαρμάρου, πλέον δεν επιτρέπεται η λειτουργία τους εντός της περιοχής μελέτης (Γιαννάκης κ.α. 2010).

ο Τριτογενής τομέας

Ο συγκεκριμένος τομέας έχει αισθητή συνεισφορά στην οικονομία της περιοχής, αρκετά μικρότερη όμως συγκριτικά με τον πρωτογενή τομέα. Στον δήμο Πρεσπών σημαντική δραστηριότητα στον συγκεκριμένο τομέα παρατηρείται εξαιτίας της ύπαρξης τόσο του χιονοδρομικού κέντρου της Βίγλας Πισοδερίου όσο και του συνοριακού σταθμού Κρυσταλλοπηγής, και την ενασχόληση σημαντικού δυναμικού της περιοχής με σχετικά αντικείμενα.

Ειδικότερα για την περιοχή μελέτης, σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2001, στον τριτογενή τομέα, απασχολούνται 180 άτομα (Πίνακας 13 – Παράρτημα II). Ανάμεσα στις τοπικές κοινότητες υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις και διακρίνονται αυτές του Λαιμού για τον κλάδο των υπηρεσιών,

του Αγ. Γερμανού για τα καταλύματα και των Ψαράδων για την εστίαση (ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001).

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αυξημένη δραστηριοποίηση γύρω από τον συγκεκριμένο τομέα, εξαιτίας της ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην περιοχή, με την παρουσία επισκεπτών από τα κοντινά αστικά κέντρα και τουριστών από το εξωτερικό, αλλά κυρίως από την Ελλάδα που επιλέγουν την περιοχή για ολιγόημερη διαμονή με κύριους προορισμούς τον Άγιο Γερμανό, τους Ψαράδες και το νησάκι του Αγίου Αχιλλείου. Οι κυριότερες δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στο τουριστικό πακέτο της περιοχής είναι η παρατήρηση του τοπίου, οι επισκέψεις στους οικισμούς και στα βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία της περιοχής, η παρατήρηση της ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής, η παρατήρηση σπάνιων ειδών της πανίδας της περιοχής (με βαρύτητα στα πουλιά), η εστίαση με βάση την τοπική γαστρονομία και η προμήθεια τοπικών παραδοσιακών προϊόντων με κυρίαρχο αυτό των φασολιών, ο βαρκάδες στις δύο λίμνες, αλλά και ο χιονοδρομικός τουρισμός. Παράγοντας που έχει συμβάλει σε αυτήν την κατεύθυνση, πέραν της μοναδικής περιβαλλοντικής αξίας της περιοχής και της σταθεροποίησης της πολιτικής κατάστασης στην περιοχή, είναι η υλοποίηση βασικών έργων υποδομής, με κυριότερο αυτό της ολοκλήρωσης της Εγνατίας Οδού και των κάθετων αξόνων αυτής, που είχε ως αποτέλεσμα την βελτίωση της προσβασιμότητας στην περιοχή (Γιαννάκης κ.α. 2010).

• *Πολιτιστικά στοιχεία της περιοχής*

Η περιοχή μέσα από την μακρά πορεία της στην ιστορία διαθέτει σημαντικό πλούτο πολιτισμικών και ιστορικών στοιχείων, που συνυπάρχουν αρμονικά με τα φυσικά στοιχεία και αποτελούν κομμάτι του μοναδικού αγροτικού τοπίου της περιοχής.

Η περιοχή μελέτης ειδικότερα, διαθέτει σημαντικά *βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία*. Γνωστότερο όλων η Βασιλική του Αγίου Αχιλλείου, εκκλησία κτισμένη τα τέλη του 10^{ου} αιώνα μ.Χ. στο ομώνυμο νησάκι της μικρής Πρέσπας. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της περιοχής αποτελούν τα ασκηταριά και οι τοιχογραφίες στις όχθες της Μεγάλης Πρέσπας, βορειοδυτικά των Ψαράδων.

Αρκετά αξιόλογη θεωρείται η τοπική αρχιτεκτονική των οικισμών της περιοχής. Σημαντικά κτίσματα υπάρχουν στους περισσότερους οικισμούς της περιοχής μελέτης και ιδιαίτερα των Ψαράδων, του Αγίου Γερμανού και του

Μηλεώνα. Στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Πρεσπών ως ενδιαφέροντες έχουν χαρακτηριστεί οι οικισμοί του Ανταρτικού και του Πισοδερίου (Γιαννάκης κ.α. 2010).

Σημαντικά στοιχεία για την περιοχή που έχουν ταυτιστεί με τον εμφύλιο πόλεμο κατά την σύγχρονη ιστορία της Ελλάδας, είναι το «νοσοκομείο των Ανταρτών» και η «Σπηλιά του Ζαχαριάδη» που βρίσκονται στο δυτικό τμήμα της λεκάνης των Πρεσπών.

Τα τελευταία χρόνια έχουν καθιερωθεί ως θεσμοί διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις, με πιο γνωστή αυτή των «Πρεσπειών». Παράλληλα κάθε χρόνο διοργανώνονται διάφορες γιορτές που έχουν ως σκοπό την ανάδειξη των τοπικά παραγόμενων προϊόντων και της τοπικής γαστρονομίας, μεταξύ αυτών «Γιορτή της φασολάδας», «Γιορτή του τσιρονιού» κ.α. (Κουτρέτση και Συνεργάτες 2006).

• Υποδομές

Στον οικισμό του Λαιμού, εδρεύει το δημαρχείο της περιοχής. Αναφορικά με την *εκπαίδευση* η περιοχή διαθέτει νηπιαγωγείο, δημοτικό και γυμνάσιο και για την κάλυψη των αναγκών του λυκείου οι τοπικοί μαθητές μεταφέρονται στην πόλη της Φλώρινας. Ο *τομέας της υγείας* εξυπηρετείται από ένα πολύ-ιατρείο που υπάρχει στον Λευκόνα και από δύο τοπικά αγροτικά ιατρεία στο Λαιμό και την Πύλη. Το *ενεργειακό σύστημα* βασίζεται μόνο στην μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας και υγρών καυσίμων προς την περιοχή. Αναφορικά με τις *τηλεπικοινωνίες*, η περιοχή εξυπηρετείται από το ψηφιακό κέντρο της Φλώρινας. Η *ύδρευση* της περιοχής μελέτης γίνεται με φυσικές πηγές, εκτός των οικισμών Ψαράδων και των Πλατέος - Λευκόνας που υδροδοτούνται από εξ ολοκλήρου και επικουρικά αντίστοιχα από γεώτρηση. Τα *απορρίμματα* της περιοχής συγκεντρώνονται και μεταφέρονται σε χώρο συνολικής διαχείρισης τους σε επίπεδο περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (Αργυρόπουλος και Γιαννάκης 2001, Κουτρέτση και Συνεργάτες 2006).

Στην περιοχή δεν υπάρχει εγκατεστημένο *αποχετευτικό δίκτυο* και η διάθεση των λυμάτων γίνεται σε τοπικά ρέματα και ατομικούς βόθρους. Η παρούσα κατάσταση επηρεάζει το περιβάλλον της περιοχής και σίγουρα επιβαρύνει την κατάσταση των υδάτων των λιμνών και θα πρέπει να αντιμετωπιστεί έγκαιρα και με την απαιτούμενη σοβαρότητα από τους αρμοδίους (Κουτρέτση και Συνεργάτες 2006).

Το μοναδικό υφιστάμενο *δίκτυο μεταφορών* είναι το οδικό, το οποίο πήρε την σημερινή του μορφή και ασφαλοστρώθηκε το 1971. Θεωρείται αρκετά παλιό και

παρουσιάζει προβλήματα ιδιαίτερα την χειμερινή περίοδο λόγω ολισθηρότητας, με αποτέλεσμα να καθιστά την πρόσβαση στην περιοχή αρκετά δύσκολη (Catsadorakis and Malakou 1997, Κουτρέτση και συνεργάτες 2006).

Τη δεκαετία 1935 – 1945 υλοποιήθηκε η *εκτροπή του ρέματος του Αγίου Γερμανού* από την λίμνη Μικρή Πρέσπα που κατέληγε αρχικά στην Μεγάλη Πρέσπα. Το συγκεκριμένο έργο βοήθησε αφενός να αντιμετωπιστούν σε σημαντικό βαθμό πλημμυρικά προβλήματα που αντιμετώπιζε η παραλίμνια ζώνη της Μικρής Πρέσπας, αφετέρου να αξιοποιηθούν επαρκώς οι εκτάσεις για την άσκηση της γεωργίας εκείνη την εποχή (Catsadorakis and Malakou 1997).

Περίπου είκοσι χρόνια μετά ξεκίνησε η υλοποίηση του *αρδευτικού δικτύου* της περιοχής, το οποίο τελικά αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα έργα που υλοποιήθηκαν στην περιοχή και καθόρισε την περαιτέρω εξέλιξη του πρωτογενούς τομέα κα δη της φασολοκαλλιέργειας. Το συγκεκριμένο έργο, έχει σημαντική επιρροή στο περιβάλλον της περιοχής, καθώς επηρεάζει άμεσα το οικοσύστημα λόγω άντλησης σημαντικών ποσοτήτων νερού από την λίμνη Μικρή Πρέσπα, αλλά και έμμεσα αφού ώθησε την εντατικοποίηση της γεωργίας και την εγκατάσταση της καλλιέργειας φασολιού ως μονοκαλλιέργεια στην περιοχή, που είχε ως συνέπεια την αύξηση των εισροών των καλλιεργειών. Ταυτόχρονα όμως είχε και σημαντικές κοινωνικές παραμέτρους, όπως αύξηση του εισοδήματος των γεωργών, αύξηση των θέσεων εργασίας, συγκράτηση του πληθυσμού στην περιοχή κ.α. Το συγκεκριμένο έργο υλοποιήθηκε σε τρεις φάσεις και ολοκληρώθηκε το 1987 στην μορφή που υπάρχει μέχρι και σήμερα (Catsadorakis and Malakou 1997).

Το υπάρχον αρδευτικό δίκτυο είναι εγκατεστημένο σε δύο περιοχές και αρδεύει περί το 67,5% (12.233 από 18.121 στρ.) των γεωργικών εκτάσεων της περιοχής μελέτης. Το μεγαλύτερο μέρος του βρίσκεται στο ανατολικό τμήμα της λίμνης Μικρή Πρέσπα και πιο συγκεκριμένα στα αγροκτήματα των οικισμών Καλλιθέας, Καρυών, Λαιμού, Λευκώνα, Μηλεώνα, Μικρολίμνης και Πλατέος και καλύπτει συνολική έκταση περίπου 20.000 στρ. Το υπόλοιπο καλύπτει μικρότερη έκταση, περίπου 900 στρ., στο δυτικό μέρος της λίμνης Μικρή Πρέσπα και ειδικότερα στην περιοχή του οικισμού Πύλη (Αργυρόπουλος και Γιαννάκης 2001).

Το συγκεκριμένο δίκτυο όμως πλέον είναι αρκετά *απαρχαιωμένο* και η διαχείριση του νερού δεν υλοποιείται με τον ορθολογικότερο τρόπο, καθώς η άρδευση των αγροτεμαχίων μέχρι και σήμερα γίνεται με κατάκλιση, με αποτέλεσμα την αύξηση των απαιτήσεων σε νερό. Για τον σκοπό αυτό, κατά την παρούσα

προγραμματική περίοδο ολοκληρώθηκε η ένταξη της μελέτης κατασκευής κλειστού αρδευτικού δικτύου και αντικατάσταση του υφιστάμενου, με δυνατότητα άρδευσης 16.500 στρ. στο Μέτρο 125^A Δράση 1 «Εγγειοβελτιωτικά έργα και δράσεις» του Π.Α.Α. «Αλέξανδρος Μπαλατατζής» 2007-2013 (Υπ.Α.Α.Τ. 2011α).

Σημαντικό έργο για το υδάτινο οικοσύστημα της περιοχής θεωρείται το *θυρόφραγμα* στην περιοχή της Κούλας, το οποίο εκσυγχρονίστηκε το 1999 για τον καλύτερο έλεγχο των παροχών νερού από την μία λίμνη στην άλλη.

Αναφορικά με την ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή, υπάρχουν σημαντικές *φυσικές διαδρομές*, μεταξύ αυτών και τα ευρωπαϊκά μονοπάτια Ε4 και Ε6, αλλά και σημαντικές *θέσεις θέας και παρατήρησης της ορνιθοπανίδας* της περιοχής, όπου υπάρχουν πρόχειρες υποδομές για την εξυπηρέτηση των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων. Ακόμη, προς εξυπηρέτηση των επισκεπτών της περιοχής, υπάρχουν κέντρα πληροφόρησης στην Πύλη και το Βροντερό, στις εγκαταστάσεις του φορέα διαχείρισης της περιοχής και της Εταιρίας Προστασίας Πρεσπών. Τέλος, έχουν κατασκευαστεί *πλωτοί λιμενίσκοι* για την προστασία των σκαφών και την υλοποίηση οικοξεναγήσεων στις δύο λίμνες (Γιαννάκης κ.α. 2010, Κουτρέτση και συνεργάτες 2006).

Κάλυψη γης

Το κύριο χαρακτηριστικό στην κάλυψη γης της περιοχής μελέτης είναι η μεγάλη έκταση που καταλαμβάνουν οι δύο λίμνες, η οποία ξεπερνάει το 17% της συνολικής έκτασης. Συγκρίνοντας την κάλυψη γης της περιοχής μελέτης και του συνόλου της έκτασης της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (Πίνακας 1), υπάρχουν παρόμοια ποσοστά επί των συνολικών εκτάσεων όσον αφορά τους βοσκοτόπους, τα δάση και τους οικισμούς. Διακρίνεται όμως μεγάλη διαφοροποίηση αναφορικά με τις γεωργικές εκτάσεις, οι οποίες στην περιοχή μελέτης καλύπτουν σημαντικά μικρότερο ποσοστό επί της συνολικής έκτασης, μόλις 6,50% έναντι 23,30% στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας.

Πίνακας 1. Κατηγορίες κάλυψης γης στην περιοχή μελέτης

	Περιοχή μελέτης		Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας	
	Έκταση (στρ.)	% επί του συνόλου	Έκταση (στρ.)	% επί του συνόλου
Γεωργική γη	21.700	6,50 %	2.202.083	23,30 %
Βοσκότοποι	122.600	36,75 %	3.695.341	39,10 %
Δάση	128.000	38,37 %	3.156.634	33,40 %
Επιφανειακά νερά	58.100	17,42 %	226.824	2,40 %
Οικισμοί	3.200	0,96 %	85.059	0,90 %
Λοιπές εκτάσεις	--	--	85.059	0,90 %
Σύνολο	333.600	100,00 %	9.451.000	100,00 %

Πηγή: Γιαννάκης κ.α. 20010, Ι.Ο.Β.Ε. 2009.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται αξιοσημείωτες πιέσεις σε διάφορες κατηγορίες γης που σχετίζονται με συγκεκριμένες δραστηριότητες στην περιοχή. Οι δυσμενείς αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στις διάφορες καλύψεις γης, όπως παρουσιάζονται στην συνέχεια του κειμένου, δεν οφείλονται στο ασυμβίβαστο των χρήσεων, αλλά κυρίως στον τρόπο άσκησης των δραστηριοτήτων στην περιοχή.

Ένα από τα πιο επίκαιρα ζητήματα στην περιοχή που επιζητεί λύση αφορά την αποκατάσταση των υγρών λιβαδιών της λίμνης Μικρής Πρέσπας. Πολλές από τις εκτάσεις αυτές θεωρούνται γεωργικές, καθώς είχαν διανεμηθεί ως τέτοιες στους κατοίκους της περιοχής κατά το παρελθόν. Αυτές οι δύο κατηγορίες συνήθως είναι αντιθετικές καθώς η αύξηση της μίας προκαλεί μείωση της άλλης. Το σύνολο των θιγόμενων εκτάσεων υπερβαίνει τα χίλια στρέμματα και θα πρέπει να διευθετηθεί άμεσα και δίκαια για όλους τους εμπλεκόμενους στο ζήτημα, καθώς αποτελούν εκτάσεις πολύ σημαντικές για την αναπαραγωγή της ιχθυοπανίδας, αλλά και την επιβίωση της ορνιθοπανίδας της περιοχής (Κουτρέτση και συνεργάτες 2006, Μαλακού κ.α. 2007).

Ταυτόχρονα, σοβαρές πιέσεις λόγω κυρίως του υφιστάμενου τρόπου άσκησης της γεωργίας και άλλων δραστηριοτήτων (αλιεία, κτηνοτροφία κ.α.), δέχονται όλα τα επιφανειακά νερά με αποτέλεσμα την μείωση της στάθμης των λιμνών, αλλά και την ποιοτική υποβάθμιση τους.

Μία άλλης μορφής σύγκρουση, αναφορικά με καλύψεις γης υπάρχει ανάμεσα στο μοναδικό αγροτικό τοπίο της περιοχής και την εκτός σχεδίου δόμηση παραπλεύρως των κεντρικών οδικών αξόνων, η οποία διασπά την ενότητα του φυσικού τοπίου της περιοχής και προσδίδει χαρακτηριστικά περιαστικού τοπίου.

Στην κατεύθυνση αυτή ασκεί πίεση και η συνεχής τουριστική ανάπτυξη της περιοχής τα τελευταία χρόνια (Κουτρέτση και συνεργάτες 2006).

Μετά το τέλος των πολεμικών συγκρούσεων και την εγκατάλειψη της περιοχής από σημαντικό μέρος του τοπικού πληθυσμού, μεγάλο μέρος των γεωργικών εκτάσεων (κυρίως απομακρυσμένες και ξηρικές) εγκαταλείφθηκαν, με αποτέλεσμα μεγάλο μέρος αυτών να μετατραπεί σε θαμνολιβαδικές εκτάσεις και σε αρκετές περιπτώσεις εισχώρηση δασών εντός γεωργικών εκτάσεων.

Πάντως, ο παραδοσιακός τρόπος άσκησης των εκάστοτε δραστηριοτήτων και η διατήρηση του περιβάλλοντος της περιοχής στην σημερινή του κατάσταση προφανώς αποτελεί την λεπτή ισορροπία που υπάρχει για χρόνια στην περιοχή και η οποία δεν πρέπει να διαταραχθεί, ώστε να διασφαλισθεί και στο μέλλον η ομαλή λειτουργία αυτού του μοναδικού οικοσυστήματος.

Σύγχρονες απειλές για το οικοσύστημα της περιοχής

Η παρουσία του ανθρώπινου παράγοντα και οι δραστηριότητες του για πολλούς αιώνες, έχουν επιδράσει και συνεχίζουν να επιδρούν σε σημαντικό βαθμό στο οικοσύστημα της περιοχής. Λαμβάνοντας υπόψη και τις πιέσεις σε γη, όπως αναφέρθηκαν στην προηγούμενη ενότητα, πλέον αρκετές από τις ανθρώπινες δραστηριότητες αποτελούν σημαντικές απειλές για την βιοποικιλότητα της περιοχής.

Πρωταρχικά, η συνεχόμενη υποβάθμιση της ποιότητας και της ποσότητας των υδάτων θέτει σε κίνδυνο την ομαλή λειτουργία του οικοσυστήματος στην περιοχή. Παράγοντας που έχει συμβάλει σε αυτή την κατεύθυνση είναι η εντατικοποίηση της γεωργίας, καθώς οι σημαντικές αρδευτικές απαιτήσεις της φασολιάς, που αποτελεί την κυρίαρχη καλλιέργεια στην περιοχή, σε συνδυασμό με τις σημαντικές απώλειες, λόγω της μορφής και της παλαιότητας των υφιστάμενων αρδευτικών δικτύων, αλλά και του λανθασμένου τρόπου διαχείρισης του νερού, έχει ως αποτέλεσμα την υπερεκμετάλλευση του υδατικού δυναμικού της Μικρής Πρέσπας και του ρέματος του Αγ. Γερμανού. Ταυτόχρονα, η δημιουργία ρυπαντικού φορτίου που προέρχεται κατά βάση από την γεωργό-κτηνοτροφική δραστηριότητα (δραστικές ουσίες φυτοπροστατευτικών προϊόντων, θρεπτικά στοιχεία λιπασμάτων, απόβλητα κτηνοτροφικών μονάδων) και η διάθεση των αποβλήτων των οικισμών και η κατάληξη τους είτε απευθείας είτε μέσω των ποταμών και των ρεμάτων ή ακόμη και μέσω των υπόγειων νερών, στις δύο λίμνες της περιοχής συνεπάγεται υποβάθμιση της

ποιότητας των υδάτων της περιοχής (Αργυρόπουλος και Γιαννάκης 2001, Γιαννάκης κ.α. 2010).

Επιπρόσθετα, μία ενδεχόμενη υποβάθμιση των εδαφών της περιοχής, αποτελεί σημαντική αιτία της διαταραχής της ομαλής λειτουργίας του οικοσυστήματος της. Έτσι, καθώς η περιοχή διακρίνεται από ασταθείς εδαφικούς σχηματισμούς και μεγάλες κλίσεις, δραστηριότητες, πέραν της γεωργίας, όπως η υπερβόσκηση, η παράνομη υλοτομία και οι παράνομες αμμοληψίες μπορούν να προκαλέσουν μείωση της φυτοκάλυψης των εδαφών, και να δημιουργήσουν συνθήκες διάβρωσης τους (Αργυρόπουλος και Γιαννάκης 2001).

Ακόμη, δραστηριότητες όπως το παράνομο κυνήγι, η υπεραλίευση, η παράνομη υλοτομία και αλόγιστη τουριστική ανάπτυξη, μεταξύ άλλων θα είχαν αρνητικές συνέπειες στην βιοποικιλότητα, αλλά και την φυσιογνωμία της περιοχής (Αργυρόπουλος και Γιαννάκης 2001).

Τέλος, η κλιματική αλλαγή που προβλέπεται να επιτελεσθεί στον πλανήτη τις επόμενες δεκαετίες, και ειδικότερα στην χώρα μας αφορά μεταξύ άλλων την αύξηση της θερμοκρασίας και την μείωση των βροχοπτώσεων, πιθανότατα θα έχει επιπτώσεις και στην περιοχή των Πρεσπών. Έτσι είναι πιθανό, οι μεταβολές αυτές να προκαλέσουν με την σειρά τους αλλαγές στον κύκλο του νερού και στο βιοτικό περιβάλλον της περιοχής. Έτσι, ανακύπτει το ενδεχόμενο να εξαφανιστούν ορισμένα από τα ιθαγενή είδη της περιοχής και να εισαχθούν νέα ξενικά που προσαρμόζονται ευκολότερα στις νέες συνθήκες ή ακόμη να αλλάξουν οι μεταναστευτικές συνήθειες πολλών ειδών της ορνιθοπανίδας της περιοχής (Γιαννάκης κ.α. 2010).

Καθεστώς προστασίας της περιοχής

Τα όρια της περιοχής μελέτης ταυτίζονται με τα όρια του Εθνικού Πάρκου Πρεσπών (Ε.ΠΑ.Π.) όπως έχει χαρακτηριστεί με την κοινή απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης, Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (2009) και αποτελεί το ελληνικό τμήμα του Διασυνοριακού Πάρκου Πρεσπών (Χάρτης 5 – Παράρτημα II).

Το Πάρκο Πρεσπών αποτελείται από τις λίμνες Μικρή και Μεγάλη Πρέσπα και τις λεκάνες απορροής αυτών. Αποτελεί μέρος της επικράτειας τριών γειτονικών κρατών: της Ελλάδας, της Π.Γ.Δ.Μ. και της Αλβανίας. Έχει συνολική έκταση 2.519

Km² και αποτελεί την πρώτη διασυνοριακή προστατευόμενη περιοχή των Βαλκανίων και θεσπίστηκε με την κοινή διακήρυξη των Πρωθυπουργών των τριών κρατών που το συγκροτούν.

Το Πάρκο Πρεσπών αποτελείται από επιμέρους θεσμοθετημένες σε εθνικό επίπεδο προστατευόμενες περιοχές: α) το Εθνικό Πάρκο Πρεσπών που αποτελεί το τμήμα που βρίσκεται στην Ελλάδα, β) το Εθνικό Πάρκο Πρεσπών που αποτελεί το τμήμα που βρίσκεται στο Αλβανικό Κράτος και γ) τμήματα των Εθνικών Πάρκων Pelister και Galicica που βρίσκονται στην πλευρά της Π.Γ.Δ.Μ. (Ε.Π.Π. κ.α. 2005).

Όπως αναφέρεται στην απόφαση χαρακτηρισμού της περιοχής ως Εθνικό Πάρκο,

«αποτελεί ενιαίο οικοσύστημα, λιμναίο και χερσαίο, το οποίο είναι ελάχιστα επηρεασμένο από ανθρώπινες δραστηριότητες και στο οποίο διατηρείται μεγάλος αριθμός και ποικιλία πολύ αξιόλογων οικολογικών, γεωμορφολογικών, πολιτιστικών και αισθητικών στοιχείων».

Πλέον, κατ' εφαρμογή του Νόμου 1650/1986 «Για την προστασία του περιβάλλοντος» αποτελεί μία από τις προστατευόμενες περιοχές της χώρας μας, εντός της οποίας επιτρέπεται να εκτελούνται συγκεκριμένα έργα, να γίνονται έρευνες και να ασκούνται δραστηριότητες κυρίως παραδοσιακού χαρακτήρα.

Ειδικότερα, εντός του πάρκου έχουν οριοθετηθεί συγκεκριμένες προστατευόμενες περιοχές με συγκεκριμένες χρήσεις γης, επιτρεπόμενες σε αυτές δραστηριότητες και περιορισμούς, οι οποίες ομαδοποιούνται σε 4 κατηγορίες:

- ο *Ζώνες Απόλυτης Προστασίας της Φύσης*. Απαγορεύεται κάθε δραστηριότητα πλην της επιστημονικής έρευνας και εργασιών που κρίνονται αναγκαίες για την προστασία των χαρακτηριστικών των συγκεκριμένων περιοχών.

- ο *Ζώνες Προστασίας της Φύσης*. Η κάθε περιοχή της συγκεκριμένης κατηγορίας ανάλογα με τα ειδικότερα χαρακτηριστικά της έχει συγκεκριμένους περιορισμούς και επιτρεπόμενες δραστηριότητες. Γενικά απαγορεύεται η δόμηση και η κατασκευή κάθε νέου τεχνικού έργου, η θήρα, η συλλογή χλωρίδας και πανίδας και οι φυτεύσεις ξενικών φυτικών ειδών. Μεταξύ άλλων και σε συγκεκριμένες περιοχές επιτρέπεται η καλλιέργεια σιτηρών και λοιπών φυτικών ειδών με βιολογικό τρόπο.

- ο *Περιοχές Οικοανάπτυξης*. Εντός των συγκεκριμένων περιοχών μπορούν να ασκούνται μικρής κλίμακας παραγωγικές δραστηριότητες. Γενικά και μεταξύ άλλων, επιτρέπεται η δόμηση, η συντήρηση και αξιοποίηση αρχαιολογικών και παραδοσιακών μνημείων, η συντήρηση και βελτίωση έργων υποδομής (ιδιαίτερη

αναφορά γίνεται στην βελτίωση εγγειοβελτιωτικών έργων και ειδικότερα αυτών που αφορούν στην εφαρμογή της στάγδην άρδευσης στις ποτιστικές καλλιέργειες που βρίσκονται στις συγκεκριμένες περιοχές), η ανάπτυξη υποδομών και δράσεων - κατά βάση εναλλακτικών μορφών - τουρισμού. Τμήμα των ζωνών οικοανάπτυξης αποτελούν και οι αγροτικές περιοχές των τοπικών οικισμών όπου επιτρέπεται γενικά η άσκηση της γεωργίας και κτηνοτροφίας. Ειδικότερα, στην περιοχή οικοανάπτυξης που βρίσκεται ανατολικά των λιμνών, μεταξύ άλλων, επιτρέπεται η εγκατάσταση χώρων διαλογής, αποθήκευσης, τυποποίησης, μεταποίησης και συσκευασίας αγροτικών προϊόντων.

- ο Θέσεις με Προστατευόμενους Φυσικούς Σχηματισμούς και Τοπία ή στοιχεία τοπίων. Ανήκουν τμήματα ή μεμονωμένα δημιουργήματα του φυσικού ή ανθρωπογενούς περιβάλλοντος της περιοχής που έχουν ιδιαίτερη επιστημονική, οικολογική, αισθητική ή πολιτιστική αξία. Μεταξύ άλλων χαρακτηριστικό δείγμα σπανιότατου αγροτικού τοπίου αποτελεί η νήσος του Αγίου Αχιλλείου, εντός του οποίου υπάρχουν μοναδικά πολιτιστικά μνημεία και ασκούνται μέχρι και σήμερα εκτατικής μορφής γεωργοκτηνοτροφικές δραστηριότητες άμεσα συνδεδεμένες με πρακτικές που είχαν επικρατήσει κατά το παρελθόν και ανεπηρέαστες σε μεγάλο βαθμό από τον χρόνο και την εξέλιξη της τεχνολογίας. Για την προστασία της εκάστοτε περιοχής, ισχύουν διαφορετικοί περιορισμοί και επιτρέπονται συγκεκριμένες δραστηριότητες.

Πριν την θεσμοθέτηση της περιοχής ως Εθνικού Πάρκου, είχαν προηγηθεί πολλοί και διαφορετικοί χαρακτηρισμοί προστασίας της, το σύνολο των οποίων πλέον συμπεριλαμβανομένων και των κανονισμών που τους διέπει, ενσωματώνεται και εφαρμόζεται στην περιοχή μέσω του νομοθετικού πλαισίου εφαρμογής του Ε.ΠΑ.Π. από τον Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Δρυμού Πρεσπών (Φ.Δ.Ε.Δ.Π.).

Έτσι, εντός του Εθνικού Πάρκου Πρεσπών βρίσκεται εξολοκλήρου η έκταση που καλύπτει ο Εθνικός Δρυμός Πρεσπών, όπως κηρύχθηκε με προεδρικό διάταγμα το 1974, και έχει συνολική έκταση 194,7 Km². Αρμόδια υπηρεσία για την διαχείριση του Εθνικού δρυμού είναι η Διεύθυνση Δασών Φλώρινας της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας. Παράλληλα αποτελεί Καταφύγιο της Άγριας Ζωής όπως ορίστηκε από την ίδια υπηρεσία και σύμφωνα με τους δύο αυτούς χαρακτηρισμούς, η περιοχή υπόκειται σε καθεστώς αυστηρής προστασίας, μέσω της δασικής νομοθεσίας (Αργυρόπουλος και Γιαννάκης 2001, WWF Ελλάς 2009). Ταυτόχρονα, από το 1977 οι λίμνες των Πρεσπών και η περιμετρική ζώνη ακτίνας 50 μέτρων γύρω από αυτές,

χαρακτηρίζονται ως περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, όπως ορίζει η νομοθεσία περί αρχαιοτήτων. Επιπρόσθετα, η περιοχή ελέγχεται και από άλλες νομοθεσίες που υπόκεινται στο εθνικό και διεθνές δίκαιο.

Το Δίκτυο Natura 2000 αποτελεί ένα Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο ειδικών ζωνών - περιοχών, και αποτελείται από Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ), ή Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) όπως ορίζονται από το κάθε κράτος μέλος που φιλοξενούν τύπους φυσικών οικοτόπων και οικοτόπους ειδών που είναι σημαντικοί σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Με βάση τις οδηγίες 92/43/ΕΟΚ και 79/409/ΕΟΚ, η Ελλάδα έχει χαρακτηρίσει σήμερα 202 Ζώνες Ειδικής Προστασίας και 241 Τόπους Κοινοτικής Σημασίας. Στην περιοχή μελέτης, σύμφωνα με την οδηγία των οικοτόπων 92/43/ΕΟΚ, περί διατήρησης των φυσικών ενδιαιτημάτων και της άγριας χλωρίδας και πανίδας, έχουν οριοθετηθεί δύο Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (SACs): η ευρύτερη περιοχή του Εθνικού Δρυμού Πρεσπών (Κωδικός: GR1340001 - Τύπος: SPASCI) και το όρη Βαρνούντα (Κωδικός: GR1340003 - Τύπος: SPASCI). Επιπρόσθετα, η Μικρή Πρέσπα αποτελεί Ζώνη Ειδικής Προστασίας (SPA), σύμφωνα με την οδηγία 79/409/ΕΟΚ για την διατήρηση των άγριων πτηνών (Εταιρία Προστασίας Πρεσπών 2005). Έτσι λοιπόν εξ ολοκλήρου η έκταση του Εθνικού Πάρκου Πρεσπών αποτελεί μία από τις περιοχές του δικτύου Natura 2000 και υπόκειται σε καθεστώς προστασίας. Για κάθε περιοχή του Δικτύου Natura το κάθε κράτος-μέλος ορίζει συγκεκριμένα μέτρα για την προστασία και διατήρηση τους που ενδεχομένως να συμπεριλαμβάνονται σε ειδικά σχέδια διαχείρισης της εκάστοτε περιοχής. Σχετικά με τις παραγωγικές δραστηριότητες ενθαρρύνεται η διατήρηση των παραδοσιακών μεθόδων αγροτικής παραγωγής σε περιοχές του δικτύου Natura 2000 με γεωργικό χαρακτήρα και η ανάπτυξη ήπιων μορφών αναψυχής και τουρισμού έτσι ώστε οι επισκέπτες να απολαμβάνουν την φύση και να ενημερώνονται για την αξία της περιοχής.

Παράλληλα, η λίμνη Μικρή Πρέσπα είναι ένας από τους 10 υγροτόπους διεθνούς σημασίας της Ελλάδας και 1828 παγκοσμίως (WWF Ελλάς κ.α. 2009), που υπάγεται στη Σύμβαση Ραμσάρ (Ν. 191/1974), καθώς «έχει ειδική αξία για ένα ή περισσότερα ενδημικά είδη φυτών ή ζώων ή βιοκοινωνίες» και ανήκει στη δικαιοδοσία του Υπουργείου Περιβάλλοντος και κλιματικής Αλλαγής (Υ.Π.Ε.Κ.Α.). Σύμφωνα με τον Φ.Δ.Ε.Π.Π. και την Επικαιροποιημένη Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη Περιοχής Πρεσπών (Αργυρόπουλος και Γιαννάκης 2001) και λαμβάνοντας υπόψη τον ανωτέρω ορισμό και η λίμνη Μεγάλη Πρέσπα θα έπρεπε να υπάγεται στην

συγκεκριμένη συνθήκη. Μέχρι το 1998, η περιοχή περιλαμβανόταν στο λεγόμενο «Πρωτόκολλο του Μοντρέ», δηλαδή τη «μαύρη λίστα» της Σύμβασης Ραμσάρ, λόγω ελλιπούς προστασίας ή αναγνωρισμένων κινδύνων (Μαλακού κ.α. 2007). Σήμερα 55 υγρότοποι περιλαμβάνονται στο συγκεκριμένο πρωτόκολλο.

Τα περισσότερα είδη γλωρίδας και πανίδας των Πρεσπών περιλαμβάνονται στο Π.Δ. 67/1981 για την προστασία της γλωρίδας και της πανίδας και τον καθορισμό διαδικασίας συντονισμού και ελέγχου της έρευνας για αυτές και στην σύμβαση της Βέρνης για τη διατήρηση της ευρωπαϊκής άγριας ζωής και των φυσικών βιοτόπων, που ενσωματώθηκε στο Κοινοτικό και Ελληνικό δίκαιο με την απόφαση 82/72/ΕΟΚ (Αργυρόπουλος και Γιαννάκης 2001, Ε.Π.Π. κ.α. 2005, Μαλακού κ.α. 2007).

Αναφορικά με την κατάσταση των υδάτων στην περιοχή και κατ' εφαρμογή της Οδηγίας Πλαίσιο για τα Νερά (2000/60/ΕΚ), προβλέπεται η ολοκληρωμένη διαχείριση των υδατικών πόρων με σκοπό την ικανοποιητική ποσοτική και ποιοτική, οικολογική και χημική κατάσταση τους (WWF Ελλάς 2009).

Εκτός από την προστασία της περιοχής μελέτης αναφορικά με το πλούσιο φυσικό περιβάλλον, όπως παρουσιάστηκε προηγουμένως, η περιοχή υπόκειται και σε κανονισμούς και νομοθεσίες που σχετίζονται με οικιστικές ρυθμίσεις αλλά και κοινωνικά κριτήρια. Έτσι, ο οικισμός των Ψαράδων έχει χαρακτηριστεί ως παραδοσιακός και ο οικισμός του Αγ. Γερμανού ως ενδιαφέρων και υπάγονται σε πολεοδομικές και αρχιτεκτονικές ρυθμίσεις. Παράλληλα, η περιοχή είναι χαρακτηρισμένη ως ορεινή και προβλέπεται, μέσω της εφαρμογής συγκεκριμένων μέτρων στήριξης των τοπικών γεωργό-κτηνοτρόφων, χορήγηση οικονομικής ενίσχυσης υπό την μορφή εξισωτικής αποζημίωσης (Αργυρόπουλος και Γιαννάκης 2001, Σπιλάνης κ.α. 2004).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

Η Καλλιέργεια φασολιού

Ιστορική αναδρομή

Το φασόλι ανήκει στην οικογένεια των ψυχανθών και καλλιεργείται εδώ και 7.000 χρόνια με αφετηρία την Κεντρική και τη Νότια Αμερική. Δύο από τα κυριότερα καλλιεργούμενα είδη του γένους *Phaseolus* είναι το *P. vulgaris*, κοινώς γνωστό ως «κοινό φασόλι» και το *P. coccineus* με κοινό όνομα «πολυανθές φασόλι». Τα προϊόντα των δύο αυτών ειδών είναι γνωστά ως «φασόλια πλακέ» και «γίγαντες – ελέφαντες» αντίστοιχα. Το «κοινό φασόλι» μεταφέρθηκε στην Ευρώπη κατά τον 16^ο αιώνα μετά την ανακάλυψη της Αμερικής, μέσω της Ιβηρικής χερσονήσου, ενώ το *P. coccineus* αρκετά χρόνια αργότερα (Παπία 2010, Παπαδόπουλος 2011).

Υπολογίζεται ότι κατά τα τέλη του ίδιου αιώνα η καλλιέργεια φασολιού διαδόθηκε και στην περιοχή της Ελλάδας, όπου η μακρόχρονη καλλιέργεια του και οι ιδιαίτερες τοπικές συνθήκες της κάθε περιοχής δημιούργησαν διάφορες τοπικές ποικιλίες με διακριτά γενετικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά (Παπαδόπουλος 2011).

Στην Ελλάδα επικρατέστερο καλλιεργούμενο είδος είναι το κοινό φασόλι (*P. vulgaris*) (Τζουραμάνη 2008). Παράλληλα τα μεγαλόσπερμα φασόλια γίγαντες και ελέφαντες του είδους *P. coccineus*, καλλιεργούνται παραδοσιακά, επίσης σε διάφορες περιοχές της χώρας μας αλλά κυρίως στη Δυτική Μακεδονία (Καστοριά, Φλώρινα, Πρέσπες) (ΕΛ.Γ.Ο. «ΔΗΜΗΤΡΑ» 2012).

Στην περιοχή μελέτης δεν υπάρχουν ακριβή στοιχεία για το πότε άρχισε η καλλιέργεια του φασολιού. Υπάρχουν, ωστόσο αναφορές ότι η καλλιέργεια ποικιλίας με την επωνυμία «πλακέ» γίνεται από το 1920 περίπου. Αρχικά η καλλιέργεια γινόταν σε κοιλάδες με δροσερό μικροπεριβάλλον και με την πάροδο των ετών και την λειτουργία του αρδευτικού δικτύου επεκτάθηκε προς την παραλίμνια ζώνη (Παπαδόπουλος 2009). Από το τέλος της δεκαετίας του 1980 μέχρι και σήμερα η καλλιέργεια αποτελεί την κυριότερη δραστηριότητα της γεωργίας στην περιοχή, καταλαμβάνοντας το σύνολο της αρδευόμενης καλλιεργήσιμης έκτασης (Catsadorakis and Malakou 1997).

Η παραγωγή σε διεθνές και εθνικό επίπεδο

Η παγκόσμια παραγωγή

Τα τελευταία χρόνια (μέσος όρος δεκαετίας 2001-2010) υπολογίζεται ότι η καλλιέργεια φασολιάς με σκοπό την παραγωγή ξερών φασολιών καταλαμβάνει ετήσια έκταση περίπου 270 εκατομμυρίων στρεμμάτων και η ετήσια παραγωγή ξεπερνάει τα 20 εκατομμύρια τόνους (F.A.O. 2012). Το κοινό φασόλι κατέχει την συντριπτική πλειοψηφία των καλλιεργούμενων εκτάσεων ξερών φασολιών παγκοσμίως (Παπαδόπουλος 2011). Μεταξύ των 126 χωρών που καλλιεργούν ξερά φασόλια παγκοσμίως, οι μεγαλύτερες παραγωγές είναι η Ινδία, η Βραζιλία, η Μιανμάρ, η Κίνα, το Μεξικό και οι Η.Π.Α., οι οποίες συνολικά παράγουν το 63,62% της παγκόσμιας παραγωγής (Διάγραμμα 21 – Παράρτημα ΙΙΙ).

Η παραγωγή στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί ασήμαντο παραγωγικό κέντρο, καθώς οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις, κατά κόρον μειονεκτικές και μικρής σπουδαιότητας, ανέρχονται ετησίως μόλις σε 1,1 εκατομμύρια στρέμματα και παράγονται συνολικά λιγότερο από 160 χιλιάδες τόνοι προϊόντος. Η συγκεκριμένη παραγόμενη ποσότητα αναλογεί μόλις στο 0,79% της παγκόσμιας παραγωγής, με τάση συνεχούς μείωσης της παραγωγής (Διάγραμμα 22 – Παράρτημα ΙΙΙ). Πρώτη παραγωγός χώρα στην Ε.Ε. είναι η Πολωνία με ετήσια παραγωγή περίπου 35 χιλιάδων τόνων και ακολουθούν η Ρουμανία και η Ελλάδα με 33 και 19 χιλιάδες τόνους αντίστοιχα (Διάγραμμα 22 – Παράρτημα). Άλλες σημαντικές παραγωγικές χώρες της Ευρώπης είναι η Τουρκία με περισσότερους από 200 χιλιάδες τόνους ετήσιας παραγωγής, η Λευκορωσία με 130 χιλιάδες τόνους και δευτερευόντως η Ουκρανία, η Σερβία, η Αλβανία και η Μολδαβία (Υπ.Α.Α.Τ. 2007, FAO 2012).

Η παραγωγή στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία καλλιεργούνται κατά μέσο όρο ετησίως περίπου 93 χιλιάδες στρέμματα και παράγονται κατά προσέγγιση 19 χιλιάδες τόνοι προϊόντος, ποσότητα που αντιστοιχεί μόλις στο 0,09% της παγκόσμιας παραγωγής, ενώ ταυτόχρονα παρατηρούνται τάσεις μείωσης της ετήσιας παραγωγής (F.A.O. 2012).

Τα σημαντικότερα παραγωγικά κέντρα για την Ελλάδα σε επίπεδο περιφερειών είναι η Δυτική Μακεδονία όπου παράγεται το 33,66% της εθνικής παραγωγής και

ακολουθούν η Δυτική Ελλάδα και η Ανατολική Μακεδονία-Θράκη όπου παράγεται αντίστοιχα το 18,51% και το 16,65% (Πίνακας 23 – Παράρτημα ΙΙΙ). Επιμέρους σημαντικές περιοχές παραγωγής θεωρούνται η Καστοριά, οι Πρέσπες και η Καβάλα (ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2008).

Η πολύ μικρή παραγόμενη ποσότητα φασολιών συγκριτικά με τις καταναλωτικές ανάγκες της χώρας μας, που φθάνουν τις 33 χιλιάδες τόνους, καθιστά το ισοζύγιο του συγκεκριμένου προϊόντος έντονα ελλειμματικό. Οι κύριες χώρες από τις οποίες εισάγονται σήμερα φασόλια είναι οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, η Αλβανία και η Αργεντινή. Ταυτόχρονα εξάγονται μόλις 750 τόνοι ξερών φασολιών ετησίως (Υπ.Α.Α.Τ. 2007).

Η τοπική παραγωγή φασολιού

Έκταση καλλιέργειας και όγκος παραγωγής

Όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας καλλιεργούνται περισσότερα από 24 χιλιάδες στρέμματα ξερών φασολιών, γεγονός που καθιστά την περιοχή ως πρώτη παραγωγό περιοχή ξερών φασολιών σε εθνικό επίπεδο με μέση ετήσια παραγωγή που προσεγγίζει τις 7 χιλιάδες τόνους (ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2008). Ενδεικτικό της βαρύτητας που έχει το προϊόν στον πρωτογενή τομέα και ευρύτερα στην οικονομία της περιφέρειας αποτελεί το γεγονός ότι το φασόλι της περιοχής, όχι μόνο αποτελεί προωθούμενη καλλιέργεια, αλλά επιπρόσθετα έχει χαρακτηριστεί ως προϊόν «ναυαρχίδα», στο «καλάθι αγροτικών προϊόντων» της Δυτικής Μακεδονίας (Υπ.Α.Α.Τ. 2011β). Ειδικότερα το 56,86% της παραγωγής προέρχεται από το Νομό Φλώρινας και το 37,56 από το νομό Καστοριάς (ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2008). Στον αντίποδα όμως, η περαιτέρω ανάπτυξη της καλλιέργειας αντιμετωπίζει ορισμένους ανασταλτικούς παράγοντες, όπως το υψηλό κόστος παραγωγής, οι χαμηλές τιμές εισαγόμενων προϊόντων της ίδιας κατηγορίας, αλλά και φαινόμενα νοθείας και «ελληνοποιήσεων» εισαγόμενων προϊόντων που διαπιστώνονται στην αγορά (Βλαχοστέργιος 2011).

Στο Νομό Φλωρίνης για το έτος 2010 καλλιεργήθηκαν 12.225,58 στρέμματα με διάφορες ποικιλίες ξερών φασολιών (Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε. 2012). Παραπλήσια με πολύ μικρές αυξομειώσεις, είναι η συγκεκριμένη καλλιέργεια και για άλλες καλλιεργητικές χρονιές. Ο Δήμος Πρεσπών και ειδικότερα σχεδόν κατά αποκλειστικότητα η περιοχή μελέτης περιλαμβάνει την πλειονότητα αυτών των εκτάσεων, με καλλιεργούμενη

έκταση που ανέρχεται στα 9.862,40 στρέμματα, δηλαδή το 81% της έκτασης που καταλαμβάνει η καλλιέργεια σε όλο τον νομό Φλώρινας. Αξιοσημείωτη δραστηριότητα σχετικά με την συγκεκριμένη καλλιέργεια έχουν κυρίως περιοχές του πρώην Δήμου Φιλώτα και της ευρύτερης περιοχής του Αμυνταίου συνολικής έκτασης κατ' έτος που προσεγγίζει τα 2.000 στρέμματα, που αντιστοιχεί περίπου στο 16% της καλλιεργούμενης έκτασης του νομού με την συγκεκριμένη καλλιέργεια. Τέλος σε μικρότερη κλίμακα η καλλιέργεια φασολιού υφίσταται στα περισσότερα ορεινά χωριά του δήμου Φλώρινας και ειδικότερα αυτά των Δημοτικών Ενοτήτων Φλώρινας και Περάσματος με συνολική ετήσια καλλιεργούμενη έκταση περίπου 500 στρεμμάτων.

Ειδικά στην περιοχή μελέτης για την ίδια χρονιά καλλιεργήθηκαν συνολικά 9.443,27 στρέμματα ξερού φασολιού από τις 231 γεωργικές εκμεταλλεύσεις της περιοχής. Ταυτόχρονα, η ετήσια παραγόμενη ποσότητα ανέρχεται στους 2.500 τόνους. Στην υπόλοιπη περιοχή του Δήμου Πρεσπών η φασολοκαλλιέργεια ασκείται πολύ περιορισμένα και για το έτος 2011 οι καλλιεργούμενες εκτάσεις προσεγγίζουν μόλις τα 100 στρέμματα.

Πλέον η φασολο-καλλιέργεια έχει ιδιαίτερη σημασία για την γεωργία και την περιοχή γενικότερα, καθώς η πλειοψηφία των τοπικών παραγωγών ασχολείται με αυτήν. Ταυτόχρονα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μόνο-καλλιέργεια αφού καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος των καλλιεργούμενων εκτάσεων (10.000 επί συνόλου 18.000 στρεμμάτων) και ειδικότερα το 83% των αρδευόμενων εκτάσεων της περιοχής μελέτης (Γιαννάκης κ.α. 2010). Για να γίνει περισσότερο αντιληπτή η βαρύτητα της φασολοκαλλιέργειας στην οικονομία της περιοχής, αναφέρεται ότι το 83% της ακαθάριστης προσόδου της φυτικής παραγωγής της περιοχής και το 75% του εισοδήματος, φυτικής και ζωικής παραγωγής μαζί, προέρχεται από την συγκεκριμένη καλλιέργεια. Ταυτόχρονα, απασχολεί περισσότερο από το 90% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της περιοχής (Catsadorakis and Malakou 1997).

Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της καλλιέργειας που σχετίζονται με την περιοχή μελέτης

Τα φασόλια των Πρεσπών απέκτησαν φήμη λόγω της καλλιέργειας τους σε ιδανικό περιβάλλον, ήτοι σε ιδανικές εδαφικές και κλιματικές συνθήκες αλλά σαφώς και των χαρακτηριστικών της τοπικής ποικιλίας. Έτσι το προϊόν λόγω των

συγκεκριμένων ιδιαιτεροτήτων χαρακτηρίζεται ως «εύγευστο», «γλυκό» αλλά κυρίως «βραστερό» (Παπαδόπουλος 2011).

- **Τοπικές ποικιλίες**

Κατά κανόνα στην περιοχή χρησιμοποιούνται τοπικές ποικιλίες, οι οποίες μέσα από την μακρόχρονη καλλιέργεια στο συγκεκριμένο περιβάλλον και τις τοπικές καλλιεργητικές τεχνικές που εφαρμόζονται, διαμόρφωσαν τα μοναδικά χαρακτηριστικά τους (Παπαδόπουλος 2009).

Στην περιοχή δύο είναι οι επικρατέστερες καλλιεργούμενες ποικιλίες που παράγουν τα προϊόντα «Πλακέ Μεγαλόσπερμα Πρεσπών» και «Γίγαντες Ελέφαντες Πρεσπών». Είναι λευκές ποικιλίες, ανήκουν στον αναρριχώμενο τύπο που χρειάζεται υποστήριγμα και έχουν συνεχή άνθηση. Η ποικιλία «πλακέ» είναι αυτογονιμοποιούμενο είδος, ενώ η ποικιλία «γίγαντες – ελέφαντες» αποτελεί σταυρογονιμοποιούμενο είδος και επιπλέον προτιμά πιο δροσερά περιβάλλοντα από το κοινό φασόλι, συνεπώς περιορίζεται περαιτέρω η γεωγραφική του εξάπλωση (ΕΛ.Γ.Ο. «ΔΗΜΗΤΡΑ» 2012).

Εκτός των δύο κυρίαρχων ποικιλιών, σε πολύ περιορισμένο βαθμό καλλιεργούνται και άλλες ποικιλίες που διακρίνονται ανάλογα με το χρώμα σε λευκές ή έγχρωμες, το μέγεθος των κόκκων σε μικρόσπερμες, μετριόσπερμες, μεγαλόσπερμες και την ανάπτυξη του φυτού σε νάνο, έρπον ημιαναρριχώμενο και αναρριχώμενο. Τέτοιες ποικιλίες είναι οι «έγχρωμοι γίγαντες», «μπαρμπούνια», «χάνδρες» και σε ακόμη μικρότερο βαθμό οι διάφορες παλιές ποικιλίες «καθιστού» Φασολιού, «Μπομπόνι», «Παππούδα» και «Φιξ», (Τζουραμάνη 2008, Ε.Π.Π. 2009, ΕΛ.Γ.Ο. «ΔΗΜΗΤΡΑ» 2012).

Ένα από τα σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι τοπικές ποικιλίες, ειδικότερα η ποικιλία «γίγαντες – ελέφαντες» που είναι σταυρογονιμοποιούμενο είδος, αφορά την γενετική διάβρωση τους, ενδεχόμενο το οποίο αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την παραγωγή προϊόντων με συγκεκριμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά (Παπαδόπουλος 2009). Την κατάσταση έχει επιδεινώσει η εγκατάσταση άλλων εμπορικών ποικιλιών στην περιοχή. Στον τομέα αυτό τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει συστηματικές ενέργειες με την πρωτοβουλία τοπικών φορέων και ερευνητικών ιδρυμάτων της περιοχής, αποτέλεσμα των οποίων είναι η πρόσφατη εγγραφή της τοπικής ποικιλίας φασολιού «Prespa» στον εθνικό κατάλογο ποικιλιών (Υπ.Α.Α.Τ. 2012).

- **Περιβάλλον της περιοχής και Φυσιολογία του φυτού**

Περιοριστικός παράγοντας για την καλλιέργεια του φασολιού, μεταξύ άλλων, αποτελεί η θερμοκρασία. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα το φυτό της φασολιάς να καλλιεργείται σε συγκεκριμένες μόνο περιοχές. Η αύξηση και η ανάπτυξη του φυτού ευνοείται από ήπια δροσερά κλίματα, με καλύτερη θερμοκρασία ανάπτυξης τους 14-24 βαθμούς κελσίου (Τζουραμάνη 2008).

Ταυτόχρονα, ως τα καλύτερα εδάφη για την ανάπτυξη του φυτού χαρακτηρίζονται αυτά που είναι τα καλά στραγγιζόμενα, ελαφριά, με υψηλό ποσοστό οργανικής ουσίας, ενώ περιοριστικό παράγοντα αποτελούν τα αλκαλικά και αλατούχα εδάφη. Ακόμη, η επαρκής και σταθερή παρουσία νερού στη ριζόσφαιρα του φυτού αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την εξασφάλιση αυξημένης ποσότητας και υψηλής ποιότητας τελικό προϊόν (Τζουραμάνη 2008).

Όλοι οι προαναφερόμενοι παράγοντες αποτελούν χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος στην περιοχή των Πρεσπών, γεγονός που αποδίδει στο προϊόν της περιοχής ιδιαίτερα ποιοτικά χαρακτηριστικά.

- **Τοπική τεχνογνωσία και παραδοσιακές καλλιεργητικές τεχνικές**

Η φασολο-καλλιέργεια για την περιοχή των Πρεσπών μπορεί να χαρακτηριστεί ως παραδοσιακή, καθώς πολλές από τις τεχνικές της καλλιέργειας και περαιτέρω διαχείρισης του προϊόντος έχουν διαφοροποιηθεί ελάχιστα καθόλη την χρονική περίοδο που είναι εγκατεστημένη η καλλιέργεια στην συγκεκριμένη περιοχή.

Πρακτική που εφαρμόζεται στην περιοχή αποτελεί η διατήρηση σπόρου από τα καλύτερα φυτά για να χρησιμοποιηθεί για την επόμενη καλλιεργητική περίοδο. Η εφαρμογή αυτής της διαδικασίας για πολλά χρόνια στην περιοχή αφενός έχει συμβάλει στην καθαρότητα της ποικιλίας και αφετέρου έχει διαμορφώσει τα μοναδικά της χαρακτηριστικά.

Η κατανάλωση και η διατροφική αξία των φασολιών

Τα φασόλια γενικά αποτελούν τροφή ευρείας κατανάλωσης για μεγάλο μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού. Η κατανάλωση βασίζεται κατά κανόνα στην οικονομική και κοινωνική κατάσταση κάθε χώρας. Έτσι οι μεγαλύτερες κατά κεφαλήν καταναλώσεις του προϊόντος παγκοσμίως καταγράφονται σε χώρες της Ασίας, της Αφρικής αλλά και της κεντρικής και νότιας Αμερικής, καθώς αποτελεί αρκετά φθηνή αλλά ταυτόχρονα θρεπτική τροφή (Παπαδόπουλος 2011). Αντίστοιχα και στην χώρα

μας, η κατανάλωση του σε παλαιότερες δύσκολες εποχές το κατέστησε ως το «εθνικό φαγητό».

Το φασόλι αναγνωρίζεται ως εξαιρετική πηγή φυτικών πρωτεϊνών χαμηλής περιεκτικότητας σε λιπαρά, ενώ ταυτόχρονα είναι πλούσια πηγή σύνθετων υδατανθράκων, ινών, καλίου και βιταμίνης Β. (Υπ.Α.Α.Τ. 2007, Τζουραμάνη 2008). Επιπρόσθετα ποιοτικά χαρακτηριστικά που ενδιαφέρουν τον σύγχρονο καταναλωτή, έχουν σχέση με τη βραστικότητα, το χρώμα, το μέγεθος, και το σχήμα που διακρίνει το προϊόν της κάθε ποικιλίας (ΕΛ.Γ.Ο. «ΔΗΜΗΤΡΑ» 2012).

Τις τελευταίες δεκαετίες η ανάπτυξη παγκοσμιοποιημένων καταναλωτικών προτύπων, περιόρισαν σημαντικά την κατανάλωση φασολιών στις ανεπτυγμένες χώρες του σύγχρονου κόσμου, μεταξύ αυτών και στην Ελλάδα. Τελευταία όμως η επιδεινούμενη οικονομική κατάσταση πολλών νοικοκυριών, αλλά και η διαφοροποίηση των προτιμήσεων σημαντικού μέρους του καταναλωτικού κοινού για ποιοτικά τρόφιμα, δίνει νέα δυναμική στην κατανάλωση και κατ' επέκταση στην παραγωγή του συγκεκριμένου προϊόντος.

Η πιστοποίηση του προϊόντος ως Π.Γ.Ε.

Μέχρι σήμερα, μέσω του κοινοτικού συστήματος των Γ.Ε., έχουν κατοχυρώσει προϊόντα ξερών φασολιών μόνο η Ελλάδα και η Πολωνία (Καραγκιόζη 2010). Ειδικότερα στην χώρα μας υπάρχουν έξι σήματα Π.Γ.Ε. για την συγκεκριμένη κατηγορία προϊόντων, εκ των οποίων τα τρία αφορούν περιοχές της Δυτικής Μακεδονίας και τα δύο την περιοχή των Πρεσπών που αποτελούν το βασικό αντικείμενο έρευνας της παρούσας εργασίας.

Έτσι σύμφωνα με την εθνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία το προϊόν των δύο βασικών ποικιλιών φασολιών που καλλιεργούνται στην περιοχή των Πρεσπών δύναται να πιστοποιηθούν ως προϊόντα Π.Γ.Ε. «Φασόλια Γίγαντες Ελέφαντες Πρεσπών Φλώρινας» και «Φασόλια Πλακέ Μεγαλόσπερμα Πρεσπών Φλώρινας» (Υπ.Α.Α.Τ.2009).

Για την πιστοποίηση των συγκεκριμένων προϊόντων ως Π.Γ.Ε. πρέπει να τηρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις, τα βασικά σημεία των οποίων περιγράφονται στην ενότητα που ακολουθεί, βασιζόμενες στο γενικό νομοθετικό πλαίσιο των Γ.Ε. και ειδικότερα στις εθνικές και ευρωπαϊκές αποφάσεις που αφορούν την αναγνώριση του συγκεκριμένου προϊόντος.

Προδιαγραφές

ο Περιγραφή του προϊόντος

Τα προϊόντα Π.Γ.Ε. ξερών φασολιών της περιοχής μελέτης, είναι δύο διαφορετικά επιμέρους προϊόντα:

A) Τα «Φασόλια Πλακέ – Μεγαλόσπερμα Πρεσπών Φλώρινας» που έχουν σχήμα νεφροειδές και χρώμα λευκό. Το κυριότερο χαρακτηριστικό είναι το μέγεθος, το χρώμα και το βάρος τους, το οποίο για 1.000 κόκκους κυμαίνεται μεταξύ 450 και 500 γραμμαρίων.

B) Τα «Φασόλια Γίγαντες – Ελέφαντες Πρεσπών Φλώρινας» που και αυτά έχουν σχήμα νεφροειδές και χρώμα λευκό. Η διαφορά τους έγκειται στο ότι είναι μεγαλύτερα σε μέγεθος και σαφώς βαρύτερα από τα προηγούμενα, καθώς οι 1.000 κόκκοι έχουν βάρος μεγαλύτερο των 1.200 γραμμαρίων.

ο Οριοθετημένη γεωγραφική ζώνη παραγωγής των προϊόντων

Τα προϊόντα καλλιεργούνται στις αγροτικές περιοχές των ακόλουθων δημοτικών διαμερισμάτων (Χάρτης 3), οι οποίες είναι συνεχόμενες:

✓ Αγ. Αχιλλείου	✓ Αγ. Γερμανού
✓ Βροντερού	✓ Λαιμού
✓ Λευκόνος	✓ Καλλιθέας
✓ Μικρολίμνης	✓ Καρυών
✓ Πλατέος	

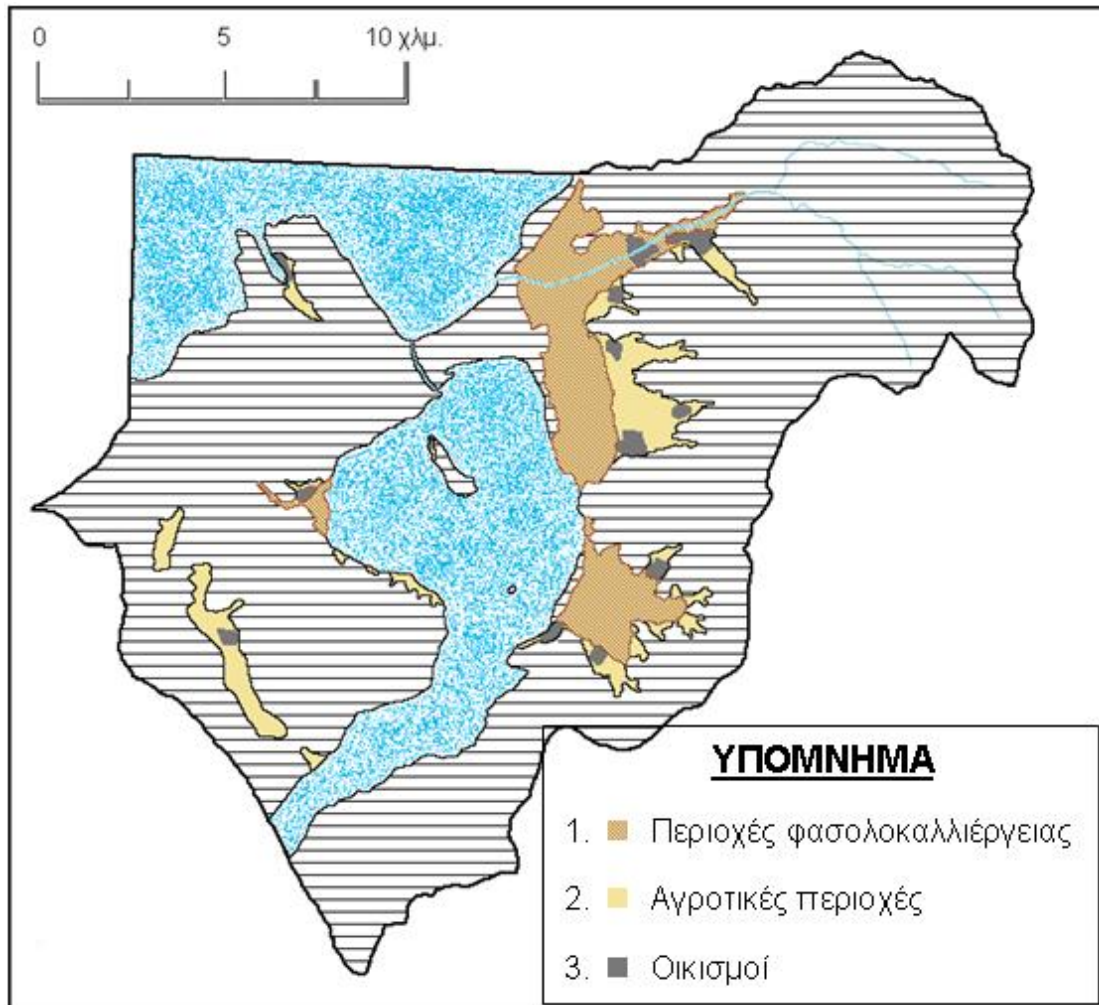
ο Μέθοδος παραγωγής και συσκευασία

Οι εργασίες συσκευασίας των προϊόντων γίνονται στις κτιριακές εγκαταστάσεις της Ε.Α.Σ. Φλώρινας και των μελών της, που είναι εγκατεστημένες στην οριοθετημένη ζώνη παραγωγής των προϊόντων, με υλικά συσκευασίας κατάλληλα για τρόφιμα και σε συσκευασίες ανεξαρτήτως βάρους περιεχομένου, που διατίθενται στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο.

ο Δεσμός με την περιοχή

Η ιδιαιτερότητα των προϊόντων, οφείλεται στην τοπική παράδοση και στα χαρακτηριστικά που έχει το φυσικό περιβάλλον της περιοχής.

Χάρτης 3. Αγροτικές περιοχές και περιοχές παραγωγής φασολιού και προϊόντος Π.Γ.Ε. στην περιοχή μελέτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄

Επιτόπια Έρευνα

Μεθοδολογία έρευνας

Στην παρούσα εργασία, μέσα από συγκεκριμένη μελέτη περίπτωσης, έγινε προσπάθεια κατανόησης και ερμηνείας της συμβολής που έχει η παραγωγή των προϊόντων Π.Γ.Ε. «Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας» στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής των Πρεσπών.

Σκοπό της συγκεκριμένης μελέτης αποτελεί ο έλεγχος των επιμέρους οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών επιδράσεων που μπορεί να έχει η παραγωγή των συγκεκριμένων προϊόντων στην ανάπτυξη της περιοχής. Ταυτόχρονα, έγινε προσπάθεια πιθανής συσχέτισης της συγκεκριμένης παραγωγικής διαδικασίας με άλλες λειτουργίες της γεωργίας της περιοχής μελέτης.

Ειδικότερα, διερευνήθηκαν οι παράμετροι, οι οποίες αναλύθηκαν εκτενώς στο Γ΄ Κεφάλαιο και καθορίζουν τις συγκεκριμένες επιδράσεις που τυχόν έχει η παραγωγή αυτών των προϊόντων στην ανάπτυξη της περιοχής μέσα από τα χαρακτηριστικά, τις στάσεις και τις απόψεις των τοπικών εμπλεκόμενων σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα.

Η προσέγγιση του συγκεκριμένου ζητήματος βασίστηκε σε ορισμένες παραδοχές. Για να έχει ένα προϊόν Γ.Ε. συμβολή στην Ο.Α. πρέπει το σύστημα Γ.Ε. που αφορά το συγκεκριμένο προϊόν, να εφαρμόζεται έστω και μερικώς με επιτυχία στην περιοχή παραγωγής του. Καταρχήν, απαραίτητη προϋπόθεση για την εφαρμογή του συστήματος είναι η συμμετοχή ικανού αριθμού των εμπλεκόμενων στο προϊόν και στην διαμόρφωση των επιμέρους παραμέτρων που επηρεάζουν την επιτυχή συμβολή του προϊόντος στην Ο.Α. της περιοχής, αλλά και η αποδοχή του προϊόντος από τους καταναλωτές και η απόδοση της σχετικής προστιθέμενης αξίας. Επιπρόσθετα, βασικός παράγοντας για την επιτυχή εφαρμογή του συστήματος στα πλαίσια της ολοκληρωμένης ανάπτυξης της περιοχής είναι η αξιοποίηση των ενδογενών πόρων. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί, εκτός από την συμμετοχή των τοπικών εμπλεκόμενων, με την κοινή διαχείριση ζητημάτων που αφορούν τα συγκεκριμένα προϊόντα. Η κοινή διαχείριση αφορά αφενός, την παραγωγή, την συσκευασία, και πώληση του προϊόντος από κάποια ομάδα παραγωγών που είναι και οι εγκεκριμένοι

χρήστες του σήματος Γ.Ε., αφετέρου αφορά δράσεις που σχετίζονται ευρύτερα με την παραγωγή του συγκεκριμένου προϊόντος και τις επιδράσεις που μπορεί να έχει στην περιοχή παραγωγής του. Για παράδειγμα, τέτοιες δράσεις αποτελούν η συμμετοχή των εμπλεκόμενων στην διαμόρφωση των προδιαγραφών παραγωγής του προϊόντος, ή η επιμόρφωση των τοπικών παραγωγών και η ενημέρωση των καταναλωτών από τους εμπλεκόμενους στο προϊόν, σε ζητήματα σχετικά με τη κατανόηση και την ανάδειξη των μοναδικών χαρακτηριστικών του προϊόντος και την σύνδεση του με τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της περιοχής.

Η επιτόπια έρευνα που διενεργήθηκε το καλοκαίρι του 2012 στην περιοχή μελέτης μπορεί να διαχωρισθεί σε δύο βασικές κατηγορίες: α) στην συνεργασία με το σύνολο των τοπικών εμπλεκόμενων φορέων στο προϊόν, η οποία αποτέλεσε την βάση της ποιοτικής προσέγγισης του αντικειμένου της έρευνας και την βασική πηγή άντλησης πληροφοριών και στοιχείων για το προϊόν και την σχέση που αυτό έχει με την περιοχή, β) στις επαφές με τους τοπικούς φασολοπαραγωγούς στα πλαίσια της ποσοτικής έρευνας, που υλοποιήθηκε με την συμπλήρωση ερωτηματολογίων κλειστού τύπου κατά τη διενέργεια προσωπικών συνεντεύξεων.

Ποιοτική προσέγγιση

Στοιχεία και δεδομένα έρευνας

Το πρώτο στάδιο της έρευνας αφορούσε μια πρώτη επαφή με το περιβάλλον και την τοπική κοινωνία της περιοχής μελέτης. Μέσω συναντήσεων με τους τοπικούς φορείς και μεμονωμένα άτομα της περιοχής επιτεύχθηκε η συλλογή σημαντικών στοιχείων και δεδομένων σχετικά με όλα τα στάδια της τοπικής αγρό-διατροφικής αλυσίδας του φασολιού στην περιοχή μελέτης.

Στη συνέχεια υλοποιήθηκαν συναντήσεις με όλους τους τοπικούς φορείς που έχουν άμεσο ή έμμεσο ενδιαφέρον για τα προϊόντα της έρευνας. Μέσω της διαδικασίας συνεντεύξεων με την βοήθεια οδηγού συνέντευξης (Παράρτημα V), συγκεντρώθηκαν στοιχεία που αφορούν την παραγωγική διαδικασία και περαιτέρω την επεξεργασία, μέχρι την τελική συσκευασία και πώληση του προϊόντος από την τοπική αγορά. Ταυτόχρονα, διερευνήθηκαν θέματα που αφορούν στον ρόλο που έχουν οι εμπλεκόμενοι στην διαμόρφωση και εφαρμογή του συστήματος Γ.Ε. στην περιοχή αλλά και στις διαδικασίες παραγωγής και εμπορίας του συγκεκριμένου προϊόντος. Ακόμη, αναφέρθηκαν ζητήματα που θα μπορούσαν να βελτιωθούν και

πρωτοβουλίες που ενδεχομένως αναλαμβάνονταν από την μελλοντική ενασχόληση των εμπλεκόμενων με το προϊόν, οι οποίες θα βοηθούσαν περαιτέρω στην αποτελεσματικότητα του συστήματος Γ.Ε. και προφανώς θα ενδυνάμωναν την συμβολή του στην τοπική ανάπτυξη.

Περαιτέρω, συζητήθηκαν θέματα που σχετίζονται με την επιρροή του προϊόντος στους τρεις άξονες της αειφόρου ανάπτυξης (οικονομία, κοινωνία και περιβάλλον) της περιοχής, αλλά και ευρύτερα θέματα που αφορούν την συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στην συγκεκριμένη δραστηριότητα, την κοινή διαχείριση του προϊόντος και πιθανές ενέργειες που σχετίζονται με αυτή. Ταυτόχρονα, οι συνεντεύξεις εμβάθυναν σε θέματα επιμόρφωσης των παραγωγών και ενημέρωσης του καταναλωτικού κοινού σχετικά με την κατανόηση και την ανάδειξη της ποιότητας του προϊόντος και των αξιών που αυτή συμπεριλαμβάνει. Τέλος, μέσω των συζητήσεων επιχειρήθηκε η αποτύπωση της κατάστασης που επικρατούσε στο προϊόν και τις επιδράσεις του στην περιοχή, πριν και μετά την εφαρμογή του συστήματος Γ.Ε., καθώς και τις προοπτικές που ενδεχομένως να υπάρχουν μελλοντικά.

Εμπλεκόμενοι (stakeholders) κατά την παραγωγική διαδικασία του προϊόντος στην περιοχή παραγωγής.

Καθώς η καλλιέργεια του φασολιού στην περιοχή έχει κοινωνικό-οικονομικές και περιβαλλοντικές επιδράσεις που διαφεύγουν από το επίπεδο ευθύνης του παραγωγού, οι εμπλεκόμενοι τελικά στην διαδικασία παραγωγής του προϊόντος είναι πολύ περισσότεροι από τους ίδιους τους τοπικούς παραγωγούς. Έτσι, οι ευρύτερα ενδιαφερόμενοι και εμπλεκόμενοι για το συγκεκριμένο προϊόν θα μπορούσαν να χωριστούν σε δύο κατηγορίες, λαμβάνοντας υπόψη τον ρόλο τους. Αφενός είναι οι άμεσα εμπλεκόμενοι στην παραγωγική διαδικασία του προϊόντος δηλαδή, οι τοπικοί φασολοπαραγωγοί, τα τυποποιητήρια-συσκευαστήρια του προϊόντος Π.Γ.Ε. και η τοπική Δ/ση Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής. Αφετέρου, τοπικοί φορείς και οργανώσεις με ενδιαφέρον γενικά για την τοπική φασολοκαλλιέργεια και την σχέση που αυτή διαμορφώνει με το ευρύτερο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της περιοχής, όπως ο Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού Δρυμού Πρεσπών, η Εταιρία Προστασίας Πρεσπών και ο Δήμος Πρεσπών.

- ο *Φασολοπαραγωγοί*

Η συγκεκριμένη ομάδα εμπλεκομένων αποτελεί απαραίτητο παράγοντα για την ύπαρξη του προϊόντος Π.Γ.Ε. και ταυτόχρονα αποτελεί τον πληθυσμό της ποσοτικής έρευνας, τα αποτελέσματα της οποίας θα παρουσιαστούν στην επόμενη ενότητα.

- ο *Τυποποιητήρια – Συσκευαστήρια*

Στην περιοχή μέχρι σήμερα υπάρχουν δύο οργανωμένα τυποποιητήρια – συσκευαστήρια που ανήκουν σε συνεταιριστικούς φορείς. Ο κάθε συνεταιρισμός έχει την δική του ομάδα παραγωγών, η οποία είναι ο νόμιμος χρήστης του σήματος Π.Γ.Ε. για το προϊόν και εντός των εγκαταστάσεων τους δύναται να πιστοποιηθεί το προϊόν ως Π.Γ.Ε.. Αυτοί οι δυο συνεταιρισμοί είναι οι ακόλουθοι:

- α) Ο αγροτικός συνεταιρισμός (Α.Σ.) «ΠΕΛΕΚΑΝΟΣ».

Αποτελεί πρωτοβάθμιο συνεταιριστικό όργανο, το οποίο ιδρύθηκε το 2004. Σήμερα η ομάδα παραγωγών του συνεταιρισμού αποτελείται από 64 μέλη, τα οποία καλλιεργούν συνολική έκταση φασολιάς που ανέρχεται στα 4.352,20 στρέμματα. Η μέση ετήσια ποσότητα προϊόντος που διαχειρίζεται ο συνεταιρισμός ανέρχεται περίπου στους 1.200 τόνους ξερών φασολιών. Από τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας του ο συνεταιρισμός διαχειρίζεται ενιαία το προϊόν φασολιού που παράγουν τα μέλη της ομάδας του στις σύγχρονες εγκαταστάσεις που διαθέτει. Εντός των δράσεων του είναι και η συσκευασία του προϊόντος ως Π.Γ.Ε., η οποία θεωρείται αρκετά επιτυχημένη, καθώς ο αριθμός των 31 παραγωγών που σήμερα συμμετέχουν στο συγκεκριμένο σύστημα ποιότητας και πιστοποιούν κατά προσέγγιση περίπου 850 τόνους παραγόμενων προϊόντων, διαχρονικά έχει αυξητικές τάσεις.

- β) Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών (Ε.Α.Σ.) Φλώρινας.

Είναι το δευτεροβάθμιο συνεταιριστικό όργανο του Νομού Φλώρινας και μεταξύ άλλων διαθέτει ιδιόκτητες εγκαταστάσεις στην περιοχή των Πρεσπών από το 1986, εντός των οποίων υπάρχει η δυνατότητα της συσκευασίας του προϊόντος φασολιού ως Π.Γ.Ε.. Τα 61 από τα 63 μέλη που συγκροτούν την συγκεκριμένη ομάδα παραγωγών, καλλιεργούν φασολιές εντός της περιοχής μελέτης, σε συνολική έκταση 3.312,40 στρεμμάτων και η μέση παραγόμενη ποσότητα προϊόντος ξερών φασολιών που συσκευάζεται στις συγκεκριμένες εγκαταστάσεις υπολογίζεται στους χίλιους τόνους περίπου κατ' έτος. Η συμμετοχή της ομάδας παραγωγών που διαθέτει η ΕΑΣ Φλώρινας στο σύστημα Π.Γ.Ε. είναι αρκετά περιορισμένη, αν και για χρόνια αποτελούσε τον μοναδικό τοπικό χρήστη του συστήματος. Για πρώτη φορά έκανε χρήση του σήματος το 1997, ενώ σήμερα μόνο οκτώ παραγωγοί πιστοποιούν τα

προϊόντα τους ως Π.Γ.Ε., η ετήσια ποσότητα των οποίων υπολογίζεται στους 125 τόνους περίπου. Επιπλέον, οι ποσότητες του προϊόντος που συσκευάζονται μέσω των συγκεκριμένων εγκαταστάσεων, διακινούνται μεμονωμένα με την ευθύνη του κάθε τοπικού γεωργού, χωρίς ουσιαστικά να έχει επιτευχθεί κοινή διαχείριση του προϊόντος όλα αυτά τα χρόνια.

- *Διεύθυνση Αγροτικής Οικονομίας & Κτηνιατρικής της Περιφερειακής Ενότητας (Π.Ε.) Φλώρινας*

Αποτελεί τον επίσημο τοπικό κρατικό φορέα, υπεύθυνο για την εφαρμογή του συστήματος Γ.Ε. στην Π.Ε. Φλώρινας. Είναι συνεργαζόμενος φορέας με τον εθνικό οργανισμό πιστοποίησης AGROCERT σχετικά με τα προϊόντα Γ.Ε. και έχει αρμοδιότητες σχετικά με την πιστοποίηση και εποπτεία του προϊόντος.

- *Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πρεσπών (Φ.Δ.Ε.Δ.Π.)*

Είναι ο επίσημος κρατικός φορέας, που είναι υπεύθυνος για την διοίκηση και διαχείριση του Εθνικού Πάρκου Πρεσπών. Χώρος ευθύνης του αποτελεί το σύνολο της έκτασης της συγκεκριμένης περιοχής που συμπίπτει με την περιοχή μελέτης της παρούσας εργασίας και εντός της οποίας ασκείται η δραστηριότητα της φασολοκαλλιέργειας και της πιστοποίησης του προϊόντος ως Π.Γ.Ε..

- *Εταιρία Προστασίας Πρεσπών (Ε.Π.Π.)*

Η Ε.Π.Π. είναι μία μη κυβερνητική περιβαλλοντική οργάνωση και ιδρύθηκε το 1991 με τη συμμετοχή 10 εθνικών και διεθνών περιβαλλοντικών οργανώσεων. Αποστολή της είναι «η διαφύλαξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς σε όλη τη λεκάνη της Πρέσπας προς όφελος των κατοίκων της, τόσο των σημερινών όσο και των μελλοντικών» (Ε.Π.Π. 2010).

- *Δήμος Πρεσπών*

Ο Δήμος Πρεσπών ως πρωτοβάθμιος Ο.Τ.Α. έχει ως σκοπό την διαχείριση τοπικών ζητημάτων και την ευρύτερη ανάπτυξη της περιοχής. Συνεπώς έχει έμμεσο ενδιαφέρον για την φασολοκαλλιέργεια και ειδικότερα την παραγωγή και διακίνηση του προϊόντος Π.Γ.Ε., ως έναν δυνητικό παράγοντα ανάπτυξης της περιοχής.

Η αγρό-διατροφική αλυσίδα των φασολιών στην περιοχή μελέτης

Αναφορικά με την τοπική αγρό-διατροφική αλυσίδα των φασολιών στην περιοχή σε επίπεδο τοπικών παραγωγών και συσκευαστηρίων, σύμφωνα με τα στοιχεία των αιτήσεων ενιαίας ενίσχυσης (Α.Ε.Ε.) για το έτος 2011, αλλά και τα στοιχεία που παραχωρήθηκαν κατά την διενέργεια της έρευνας από τα δύο

τυποποιητήρια – συσκευαστήρια της περιοχής, φαίνεται ότι από τις 277 εκμεταλλεύσεις της περιοχής που ασκούν γεωργική δραστηριότητα στις εννέα τοπικές κοινότητες, οι 231 σχετίζονται με την καλλιέργεια βρώσιμων ξερών φασολιών, σε συνολική καλλιεργούμενη έκταση 9.443,27 στρ., εκ των οποίων η συντριπτική πλειοψηφία (9.355,87 στρ.) καλλιεργείται με τις ποικιλίες «Πλακέ» και «Γίγαντες», τα προϊόντα των οποίων δύναται να πιστοποιηθούν ως Π.Γ.Ε. (Πίνακας 2).

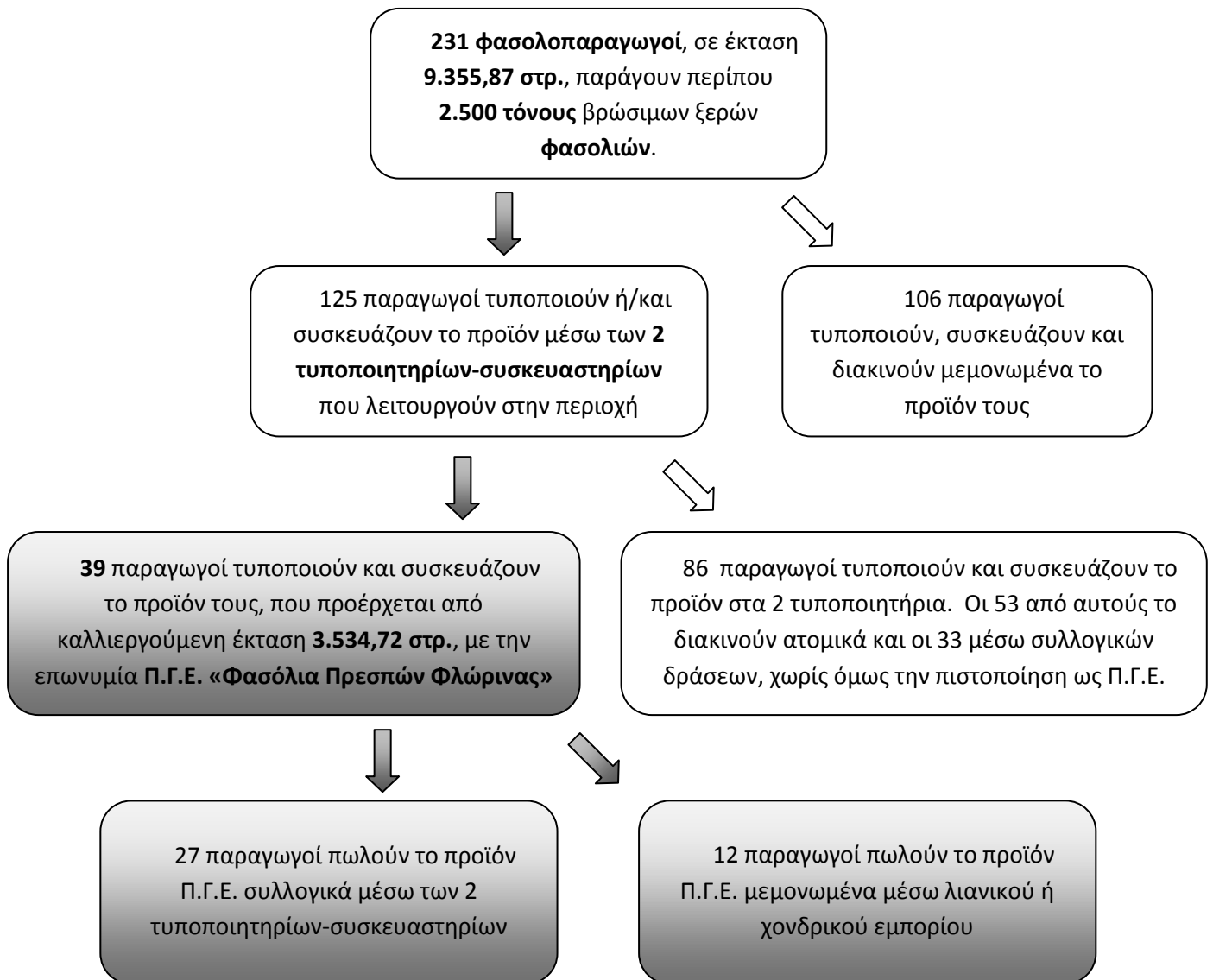
Πίνακας 2. Κατανομή ανά τοπική κοινότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων της περιοχής μελέτης που δραστηριοποιούνται στην φασολοκαλλιέργεια.

Α/Α	Τοπική Κοινότητα	Γεωργικές εκμεταλλεύσεις		Στρέμματα	Μ.Ο. Στρ./Εκμ.
		Σύνολο	Π.Γ.Ε.		
1	Άγιος Αχίλλειος	33	3	649,62	19,69
2	Άγιος Γερμανός	42	5	1.112,05	26,48
3	Βροντερό	9	0	242,30	26,92
4	Καλλιθέα	29	6	1.407,90	48,55
5	Καρυές	15	4	643,90	42,93
6	Λαιμός	44	8	1.683,30	38,26
7	Λευκώνας	21	4	1.020,90	48,61
8	Μικρολίμνη	16	3	983,60	61,48
9	Πλατύ	17	6	1.322,50	77,79
10	Μη προσδιορισμένοι	5	0	289,80	57,96
Σύνολο		231	39	9.355,87	40,50

Πηγή: στοιχεία Α.Σ. «ΠΕΛΕΚΑΝΟΣ» & Ε.Α.Σ. Φλώρινας.

Από το σύνολο της παραγωγής των τελευταίων ετών, μόνο ένα μέρος πιστοποιείται ως προϊόντα Π.Γ.Ε. «Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας», ενώ η μεγαλύτερη ποσότητα διακινείται ατομικά με ευθύνη των ίδιων των παραγωγών. Το προϊόν το οποίο τελικά πιστοποιείται ως Π.Γ.Ε., λαμβάνοντας ως έτος αναφοράς το 2011 προέρχεται από 39 τοπικούς παραγωγούς, δηλαδή το 16,88% του συνόλου των παραγωγών της περιοχής μελέτης και καλλιεργούμενη έκταση 3.534,72 στρεμμάτων, δηλαδή το 37,78% της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης με φασολιές της περιοχής μελέτης (Σχήμα 2).

Σχήμα 2. Η παραγωγική διαδικασία (τοπική αγρό-διατροφική αλυσίδα) του προϊόντος Π.Γ.Ε.

Τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων με τους εμπλεκόμενους

Κατά την ποιοτική προσέγγιση υλοποιήθηκαν έξι συνεντεύξεις με εκπροσώπους των τοπικών εμπλεκόμενων που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη ενότητα, από τις οποίες εξήχθησαν στοιχεία σχετικά με την παραγωγική διαδικασία των προϊόντων Π.Γ.Ε. αλλά και τις αλληλεπιδράσεις τους με το περιβάλλον της περιοχής. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι απόψεις και οι στάσεις των συνεντευξιζόμενων σχετικά με τα θέματα που τέθηκαν προς συζήτηση. Ακολούθως, καταγράφονται οι περιορισμοί, όπως γίνονται αντιληπτοί από τους εμπλεκόμενους και οι οποίοι σχετίζονται με την μέχρι τώρα εφαρμογή του συστήματος Π.Γ.Ε. στην

περιοχή, αλλά και οι δυνατότητες βελτίωσης του συστήματος και οι προοπτικές, οι οποίες θα μπορούσαν να συμβάλουν στην αύξηση της επίδρασης του στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής.

Πρωταρχικά η συμμετοχή στο σύστημα Γ.Ε. διαφέρει σημαντικά από εμπλεκόμενο σε εμπλεκόμενο. Έτσι τα δύο τοπικά συσκευαστήρια έχουν άμεση συμμετοχή ως χρήστες του συστήματος. Επιπρόσθετα, η Δ/ση Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής της περιοχής, εποπτεύει και πιστοποιεί τις τοπικές επιχειρήσεις σε συνεργασία με τον εθνικό οργανισμό πιστοποίησης, όπως έχει ήδη αναφερθεί. Οι υπόλοιποι τρεις τοπικοί έμμεσα εμπλεκόμενοι (Ε.Π.Π., Φ.Δ.Ε.Δ.Π. και Δήμος Πρεσπών), δεν έχουν καμία ουσιαστική συμμετοχή στην εφαρμογή του συγκεκριμένου συστήματος ποιότητας. Επιπρόσθετα το σύνολο των ενδιαφερομένων φορέων δεν συμμετείχε στον σχεδιασμό του συστήματος αυτού, εξαιρουμένου της τότε Δ/σης Γεωργίας και της Ε.Α.Σ. Φλώρινας. Ακόμη, διαφοροποίηση παρατηρείται σχετικά με την ευαισθητοποίηση των εμπλεκόμενων για την περιοχή, η οποία σχετίζεται με την πιστοποίηση Γ.Ε. Έτσι οι άμεσα εμπλεκόμενοι θεωρούν ουσιώδη την ευαισθητοποίησή τους, ενώ οι έμμεσα μέχρι σήμερα όχι καθώς τα ενδιαφέροντα τους για την περιοχή δεν προάγονται μέσω της πιστοποίησης των προϊόντων ως Π.Γ.Ε.

Συνολικά οι τοπικοί ενδιαφερόμενοι θεωρούν πως η κοινή διαχείριση του προϊόντος από το σύνολο των εμπλεκόμενων είναι πολύ σημαντική παράμετρος για την συμβολή του στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής και πρέπει να αφορά την παραγωγή, αλλά και περαιτέρω την προβολή και προώθηση του, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του και σαφώς τις αλληλεπιδράσεις που έχει με το περιβάλλον της περιοχής. Μέχρι σήμερα όμως, κατά την εφαρμογή του συγκεκριμένου συστήματος ποιότητας, αυτό δεν έχει επιτευχθεί.

Σχετικά με την οικονομική επίδραση του προϊόντος, τα δύο συσκευαστήρια της περιοχής ισχυρίζονται πως τα πιστοποιημένα ως Π.Γ.Ε. προϊόντα της περιοχής απολαμβάνουν υψηλότερες τιμές συγκριτικά με τα συμβατικά και συγκεκριμένα κυμαίνονται από 0,50 έως 0,80 ευρώ ανά κιλό προϊόντος, ενώ ταυτόχρονα, το πιστοποιημένο προϊόν διατίθεται ευκολότερα στην αγορά. Ακόμη, σύμφωνα με τους ίδιους φορείς, σημαντικό μέρος της επιπλέον αξίας των προϊόντων αποδίδεται στους τοπικούς παραγωγούς και τα συσκευαστήρια της περιοχής και συνεπώς η οικονομική κατάσταση των συγκεκριμένων φορέων έχει μεταβληθεί προς το καλύτερο. Αναφορικά με τους υπόλοιπους εμπλεκόμενους, αυτοί δεν είχαν άποψη επί της τιμής

και της προστιθέμενης αξίας καθώς δεν συμμετέχουν άμεσα στην αγρό διατροφική αλυσίδα των συγκεκριμένων προϊόντων, ενώ δεν έχει επηρεαστεί με κάποιον τρόπο και η οικονομική τους κατάσταση.

Τα τελευταία χρόνια στην περιοχή έχουν δημιουργηθεί νέες εγκαταστάσεις, και είναι ήδη προγραμματισμένη (μέσω επιδοτούμενων δράσεων των Προγραμμάτων Αγροτικής Ανάπτυξης) η επέκτασή τους όσον αφορά την τυποποίηση και συσκευασία των προϊόντων. Οι εγκαταστάσεις αυτές ανήκουν στους τοπικούς συνεταιρισμούς και ομολογουμένως, η καταχώρηση των προϊόντων ως Π.Γ.Ε. αποτέλεσε ένα κίνητρο για την κατασκευή τους. Επιπρόσθετα, στην περιοχή έχει δημιουργηθεί περιορισμένος αριθμός επιχειρήσεων λιανικής πώλησης των συγκεκριμένων προϊόντων. Οι συγκεκριμένες δράσεις οφείλονται κατά κύριο λόγο στην ενεργοποίηση και ευαισθητοποίηση των στελεχών του ενός τοπικού συνεταιρισμού (Α.Σ. «ΠΕΛΕΚΑΝΟΣ») και θεωρείται ότι έχουν συμβάλει, σε μικρό όμως βαθμό, στην αύξηση της απασχόλησης στην περιοχή.

Αναφορικά με το κόστος πιστοποίησης των προϊόντων ως Π.Γ.Ε. και σύμφωνα με τις απόψεις των εμπλεκόμενων των συνεταιρισμών που σχετίζονται άμεσα με το συγκεκριμένο θέμα, αυτό επιβαρύνει τον κάθε παραγωγό του προϊόντος και κατανέμεται ανά ποσότητα παραγόμενου προϊόντος. Το συγκεκριμένο κόστος θεωρείται μηδαμινό συγκρινόμενο με την προστιθέμενη αξία που απολαμβάνει το προϊόν και υπό την προϋπόθεση ότι η πιστοποίηση υλοποιείται συλλογικά μέσω των υφιστάμενων ομάδων παραγωγών στην περιοχή.

Όσον αφορά την περιβαλλοντική επίδραση που έχει η παραγωγή του συγκεκριμένου προϊόντος, γενικά το σύνολο των εμπλεκόμενων θεωρεί ότι υπάρχουν θετικές επιδράσεις. Εμβραθύνοντας όμως περισσότερο στην αρχική τους απάντηση και κυρίως στα λεγόμενα των εκπροσώπων των δύο συνεταιρισμών, γίνεται αντιληπτό πως συγκεκριμένες φίλο-περιβαλλοντικές δράσεις (π.χ. ορθή εφαρμογή φυτοπροστατευτικών προϊόντων, υλοποίηση εδαφικών αναλύσεων ώστε να επιτευχθεί ορθολογική χρήση των λιπάνσεων κ.α.) που έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια κατά την παραγωγική διαδικασία του προϊόντος, δεν οφείλονται καθεαυτού στις προϋποθέσεις που θέτει η ορθή εφαρμογή του συστήματος Π.Γ.Ε., αλλά στην παράλληλη εφαρμογή άλλων φίλο-περιβαλλοντικών συστημάτων ποιότητας στην περιοχή, όπως η ολοκληρωμένη διαχείριση των καλλιεργειών ή η βιολογική γεωργία.

Αναφορικά με την προστασία των υδατικών πόρων της περιοχής και την διαχείριση του νερού που χρησιμοποιείται για την κάλυψη των αρδευτικών απαιτήσεων της καλλιέργειας της φασολιάς, το σύνολο των συνεντευξιαζόμενων θεωρεί, πως με τα μέσα που υπήρχαν διαθέσιμα ανά περιόδους στην περιοχή, δεν υπήρχε η δυνατότητα εναλλακτικών επιλογών. Πάντως σήμερα, θεωρείται επιβεβλημένος ο εκσυγχρονισμός του υφιστάμενου αρδευτικού συστήματος της περιοχής, αποτέλεσμα που θα είχε την ορθολογικότερη διαχείριση των τοπικών υδατικών πόρων.

Τέλος, σημαντικές θεωρούνται από των σύνολο των εμπλεκόμενων, οι κοινωνικές επιδράσεις που μπορούν να προκύψουν από την εφαρμογή του συστήματος Π.Γ.Ε στην περιοχή. Μέχρι σήμερα έχουν διαφανεί μεμονωμένα αποτελέσματα που αφορούν κυρίως την αύξηση της συνοχής των τοπικών παραγωγών, γεγονός που οφείλεται κατά βάση στην ενεργοποίηση των δύο τοπικών συνεταιρισμών. Μεταξύ αυτών, η ανάπτυξη των σχέσεων των μελών των δύο ομάδων παραγωγών που είναι ενταγμένες στο συγκεκριμένο σύστημα, η ενημέρωση και εκπαίδευση τους γύρω από σχετικά ζητήματα και η κοινή επίλυση διαφόρων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν. Όμως στα πλαίσια της αμοιβαίας αντίληψης θεμάτων που σχετίζονται ευρύτερα με το πιστοποιημένο προϊόν και την περιοχή παραγωγής του, το βασικό ζητούμενο είναι η ανάπτυξη πρωτοβουλιών από το σύνολο των εμπλεκόμενων, οι οποίες θα αφορούν όλη την τοπική κοινωνία και όχι μεμονωμένες ομάδες αυτής και το οποίο μέχρι σήμερα ουσιαστικά δεν έχει υλοποιηθεί. Τέτοιες ενέργειες αποτελούν και ενδεχομένως να αφορούν την ενημέρωση, επιμόρφωση των ίδιων και το σύνολο της τοπικής κοινωνίας σχετικά με το σύστημα Γ.Ε., αλλά και την ενεργοποίηση ομάδων και την οργάνωση δικτύων σχετικά με την γενικότερη διαχείριση των συγκεκριμένων προϊόντων.

Μέσα από τις συνεντεύξεις με τους τοπικούς εμπλεκόμενους προέκυψαν σημαντικά στοιχεία που σχετίζονται με τους περιορισμούς που υπάρχουν στην περιοχή σχετικά με την εφαρμογή του συγκεκριμένου συστήματος και αναφέρονται στην συνέχεια.

Χαρακτηριστικό είναι πως οι ίδιοι οι φορείς αποδίδουν ως τον μεγαλύτερο περιορισμό στην περαιτέρω επιτυχή εφαρμογή του συστήματος την «αρνητική πλευρά» της τοπικής κοινωνίας. Συγκεκριμένα, η αδράνεια και η αποχή από την συμμετοχή, αλλά και η μη διευθέτηση ζητημάτων μέσω της κοινής διαχείρισης, περιορίζουν σημαντικά την περαιτέρω ανάπτυξη του συστήματος. Ένας λόγος της

μειωμένης συμμετοχής στο σύστημα φαίνεται να είναι οι πωλήσεις που επιτυγχάνουν αρκετοί παραγωγοί της περιοχής μέσω προσωπικών γνωριμιών, με αποτέλεσμα η συγκεκριμένη αγορά να μην επιζητεί την πιστοποίηση του προϊόντος ως Π.Γ.Ε..

Ταυτόχρονα, η περιορισμένη γνώση των εμπλεκόμενων σχετικά με την εφαρμογή του συστήματος, αλλά και η ελλιπής ενημέρωση του καταναλωτικού κοινού αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες για την περαιτέρω ενδυνάμωση του συστήματος.

Σημαντικός περιορισμός κατά τους τοπικούς φορείς θεωρείται το πλαίσιο εφαρμογής του συστήματος Π.Γ.Ε.. Γενικά η εποπτεία και οι έλεγχοι για την ορθή εφαρμογή του συστήματος πραγματοποιούνται σε πολύ μικρό βαθμό, με αποτέλεσμα σε πολλές περιπτώσεις να παρατηρούνται φαινόμενα σφετερισμού του προϊόντος στην αγορά. Ειδικότερα για το συγκεκριμένο προϊόν, η πιστοποίηση του κατοχυρώνεται μέσα από γενικές προδιαγραφές, χωρίς να αναδεικνύει την συνολική ποιότητα του προϊόντος και την πραγματική σχέση με την ιδιαιτερότητα και την μοναδικότητα της περιοχής.

Περαιτέρω, ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στην γενετική διάβρωση που έχουν υποστεί οι τοπικές ποικιλίες, γεγονός που αναδεικνύει την αφύπνιση των τοπικών εμπλεκόμενων γύρω από το συγκεκριμένο θέμα. Παράλληλα επισημαίνεται η αναγκαιότητα καθαρισμού των τοπικών ποικιλιών και εγγραφής τους στον εθνικό κατάλογο ποικιλιών, όπως και η δημιουργία κέντρου σποροπαραγωγής και διάθεσης του μέσω της εφαρμογής του συστήματος Π.Γ.Ε.

Ζωτικός παράγοντας για την άσκηση της γεωργίας και όχι μόνο, στην περιοχή είναι οι υδατικοί πόροι που υπάρχουν εκεί. Έτσι, η παρατηρούμενη επιδείνωση της ποιότητας και της ποσότητας τους αποτελεί εκ των πραγμάτων περιοριστικό παράγοντα για την περιοχή.

Εκτός όμως από τους προαναφερόμενους περιορισμούς, διαφαίνονται και συγκεκριμένες προοπτικές, που είτε προκύπτουν από την δραστηριοποίηση της τοπικής κοινωνίας ή αναδύονται από τις σύγχρονες συνθήκες της παγκοσμιοποιημένης αγοράς τροφίμων και αφορούν την περαιτέρω ανάπτυξη του συστήματος Γ.Ε. στην περιοχή και ενδεχομένως την βελτίωση της συμβολής του στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής.

Έτσι, καθώς οι οργανωμένες αγορές τα τελευταία χρόνια έχουν στραφεί σαφώς στην προμήθεια προϊόντων που διαθέτουν αναγνωρισμένα συστήματα ποιότητας και η βελτίωση της αναγνωρισιμότητας των συγκεκριμένων τοπικών προϊόντων Π.Γ.Ε.

που έχει επιτευχθεί τελευταία, αποτελούν παράγοντες που δίνουν νέα δυναμική στην παραγωγή και εμπορία του.

Επιπρόσθετα, η ανάδειξη της υψηλής ποιότητας των προϊόντων αυτών, μέσα από στοχευμένες δράσεις της τοπικής κοινωνίας ή άλλων αρμόδιων εθνικών φορέων, θα προσέδιδε ακόμη μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία και θα διεύρυνε τα κανάλια εμπορίας τους, ακόμη και έξω από τα σύνορα της Ελλάδος. Οι παράγοντες αυτοί θα μπορούσαν να αποφέρουν υψηλότερες και ταυτόχρονα σταθερές τιμές στα προϊόντα, αλλά και ευκολότερη διάθεση και πώληση τους. Ακόμη, η δυναμική για περαιτέρω ανάπτυξη που διαφαίνεται στην περιοχή, εξαιτίας των μοναδικών χαρακτηριστικών που διαθέτει, αλλά και το γεγονός ότι η παραγωγή της συγκεκριμένης καλλιέργειας αποτελεί την «ταυτότητα» της, μπορεί να προκαλέσει νέα ώθηση για το προϊόν μέσα από την εφαρμογή του συστήματος Γ.Ε.

Σε τοπικό επίπεδο, σημαντικές προοπτικές για την παραγωγή του προϊόντος, αλλά ακόμη περισσότερο για την συμβολή του στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής, θα αποφέρει η δημιουργία νέων κτιριακών εγκαταστάσεων είτε από τους υφιστάμενους ή από νέους χρήστες του συστήματος στην περιοχή. Ενώ, η δημιουργία του νέου κλειστού αρδευτικού δικτύου της περιοχής, θα δώσει την δυνατότητα στάγδην άρδευσης της καλλιέργειας, ενέργεια που συνεπάγεται εξοικονόμηση των πολύτιμων υδάτινων πόρων της περιοχής και ορθολογικότερης διαχείρισης των εδαφών με άμεσες περιβαλλοντικές συνέπειες, αλλά ταυτόχρονα θα δώσει την δυνατότητα αύξησης της παραγωγικότητας της καλλιέργειας, λόγω μείωσης των δαπανών, αύξηση της μέσης παραγωγής και βελτίωση των ποιοτικών χαρακτηριστικών του προϊόντος.

Ποσοτική προσέγγιση

Το δεύτερο στάδιο της έρευνας πεδίου πραγματοποιήθηκε με την συμπλήρωση ερωτηματολογίων κλειστού τύπου, κατά την διενέργεια προσωπικών συνεντεύξεων με τους φασολοπαραγωγούς της περιοχής μελέτης

Στόχος της συγκεκριμένης ερευνητικής διαδικασίας ήταν η αποτύπωση του προφίλ των παραγωγών και των βασικών χαρακτηριστικών των γεωργικών τους εκμεταλλεύσεων, καθώς και η καταγραφή των απόψεων και των αντιλήψεων τους σε ζητήματα σχετικά με το σύστημα των γεωγραφικών ενδείξεων, το πιστοποιημένο προϊόν, αλλά και την συμβολή του στην τοπική ολοκληρωμένη ανάπτυξη.

Το ερωτηματολόγιο εξέτασε τέσσερις επιμέρους κατηγορίες θεμάτων Η πρώτη κατηγορία αφορούσε γενικά ερωτήματα σχετικά με την συμμετοχή των παραγωγών στην πιστοποίηση του προϊόντος ως Π.Γ.Ε.. Στη συνέχεια, υπήρχαν ερωτήσεις σχετικά με τις απόψεις των παραγωγών για θέματα που αφορούν την ποιότητα, την κοινή διαχείριση, την εκπαίδευση και ενημέρωση των εμπλεκομένων στο προϊόν, αλλά και ζητήματα όπως οι απαιτήσεις, οι έλεγχοι και το κόστος συμμετοχής στο συγκεκριμένο σύστημα ποιότητας. Παράλληλα, οι παραγωγοί ρωτήθηκαν για τις απόψεις τους σχετικά με μια κατηγορία θεμάτων που σχετίζονται με την συμβολή του προϊόντος στην Ο.Α. της περιοχής των Πρεσπών. Οι δύο τελευταίες ενότητες του ερωτηματολογίου αφορούσαν ζητήματα σχετικά με τα χαρακτηριστικά των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και τα ατομικά στοιχεία των παραγωγών.

Ο πληθυσμός και το δείγμα της έρευνας

Το δείγμα της έρευνας επιλέχθηκε από τρεις τοπικές κοινότητες (Άγιος Γερμανός, Καλλιθέα και Λαιμός), από τις εννέα που συνολικά δραστηριοποιούνται στην φασολοκαλλιέργεια στην περιοχή μελέτης λαμβάνοντας υπόψη τα ακόλουθα χαρακτηριστικά (Πίνακας 2):

- α) αποτελούν τις 3 μεγαλύτερες σε αριθμό φασολοπαραγωγών τοπικές κοινότητες της περιοχής μελέτης.
- β) η καλλιεργούμενη έκταση φασολιών στις συγκεκριμένες κοινότητες, ανέρχεται στο 45% της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης στην περιοχή μελέτης.
- γ) ο μέσος όρος καλλιεργούμενης έκτασης φασολιών ανά εκμετάλλευση (36,55 στρ./εκμετάλλευση), προσεγγίζει ικανοποιητικά τον μέσο όρο του συνόλου των εκμεταλλεύσεων (40,50 στρ./εκμετάλλευση).
- δ) το ποσοστό των πιστοποιημένων παραγωγών στο Π.Γ.Ε. επί του συνολικού αριθμού των φασολοπαραγωγών στα 3 προαναφερόμενα χωριά είναι 16,52%, το οποίο προσεγγίζει ικανοποιητικά το αντίστοιχο ποσοστό για ολόκληρη την περιοχή μελέτης.

Σύμφωνα με τα προαναφερόμενα, είναι πιθανό τα αποτελέσματα της έρευνας να αντιπροσωπεύουν ικανοποιητικά το σύνολο των φασολοπαραγωγών της περιοχής μελέτης.

Οι φασολοπαραγωγοί των τριών συγκεκριμένων κοινοτήτων ανέρχονται στους 115 συνολικά και κατανέμονται στις ακόλουθες ομάδες (Πίνακας 3), λαμβάνοντας υπόψη τα ακόλουθα κριτήρια:

α) το μέγεθος της γεωργικής τους εκμετάλλευσης, που σχετίζεται με την καλλιέργεια φασολιών και

β) την πιστοποίηση ή μη του προϊόντος ως Π.Γ.Ε.

Για την εξαγωγή αντιπροσωπευτικού δείγματος του πληθυσμού, επιλέχθηκε η μέθοδος της στρωματωμένης δειγματοληψίας και ειδικότερα της δειγματοληψίας άριστης κατανομής κατά Neyman (Σιάρδος 1997).

Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη μεθοδολογία όπως αναλυτικά παρουσιάζεται στο παράρτημα IV, και για πιθανότητα εκτίμησης 95% και ακρίβεια εκτίμησης $\pm 0,5$ το δείγμα της έρευνας διαμορφώνεται με βάση τα εννέα επίπεδα στρωμάτωσης σύμφωνα με τον Πίνακα 3.

Πίνακας 3. Ο πληθυσμός και το δείγμα της έρευνας κατά στρώματα

A/α	Μέγεθος εκμετάλλευσης (στρέμματα)		Π.Γ.Ε.	Πληθυσμός	Δείγμα
1	< 20	Πολύ Μικρού Μεγέθους Εκμεταλλεύσεις	ΝΑΙ	1	1
2	< 20	Πολύ Μικρού Μεγέθους Εκμεταλλεύσεις	ΌΧΙ	49	16
3	20 - 40	Μικρού Μεγέθους Εκμεταλλεύσεις	ΝΑΙ	2	2
4	20 - 40	Μικρού Μεγέθους Εκμεταλλεύσεις	ΌΧΙ	25	10
5	40-80	Μεσαίου Μεγέθους Εκμεταλλεύσεις	ΝΑΙ	7	5
6	40-80	Μεσαίου Μεγέθους Εκμεταλλεύσεις	ΌΧΙ	19	9
7	80 -120	Μεγάλου Μεγέθους Εκμεταλλεύσεις	ΝΑΙ	5	3
8	80 -120	Μεγάλου Μεγέθους Εκμεταλλεύσεις	ΌΧΙ	3	1
9	> 120	Πολύ Μεγάλου Μεγέθους Εκμεταλλεύσεις	ΝΑΙ	4	4
Σύνολο				115	51

Πηγή: στοιχεία Α.Σ. «ΠΕΛΕΚΑΝΟΣ» & Ε.Α.Σ. Φλώρινας.

Αποτελέσματα ποσοτικής έρευνας

Η επεξεργασία των δεδομένων της έρευνας έγινε με το στατιστικό πακέτο SPSS (Version 13.0), όπου εφαρμόστηκαν μέτρα περιγραφικής στατιστικής αλλά και ανάλυση συσχέτισης ως βασική παραμετρική μέθοδος ποσοτικής ανάλυσης (Σιώμκος και Βασιλικοπούλου 2005). Για την καλύτερη κατανόηση των αποτελεσμάτων, ομαδοποιούνται σε επιμέρους κατηγορίες όπως διερευνήθηκαν μέσω του ερωτηματολογίου.

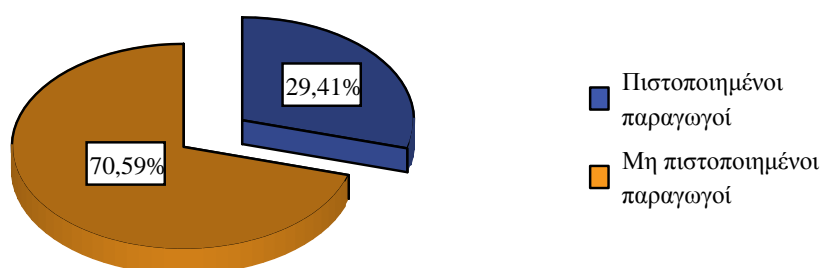
- **Τα βασικά χαρακτηριστικά φασολοπαραγωγών του δείγματος**

Από το σύνολο των ερωτηθέντων φασολοπαραγωγών, οι 44 (86,27%) δήλωσαν πως γνωρίζουν τα προϊόντα Π.Γ.Ε. και ειδικότερα τα προϊόντα Π.Γ.Ε. «Φασόλια

Πρεσπών Φλώρινας», ενώ οι υπόλοιποι 7 (13,73%) δεν είχαν καμία γνώση γύρω από τα προϊόντα Π.Γ.Ε. ή ότι τα φασόλια που παράγονται στην περιοχή μπορούν να πιστοποιηθούν ως τέτοια.

Αναφορικά με την πιστοποίηση του προϊόντος τους ως Π.Γ.Ε., οι 15 (29,40%) παραγωγοί πιστοποιούν το προϊόν τους, ενώ οι υπόλοιποι 36 (70,60%) όχι (Διάγραμμα 3).

Διάγραμμα 3. Συμμετοχή των παραγωγών στο σύστημα Π.Γ.Ε.

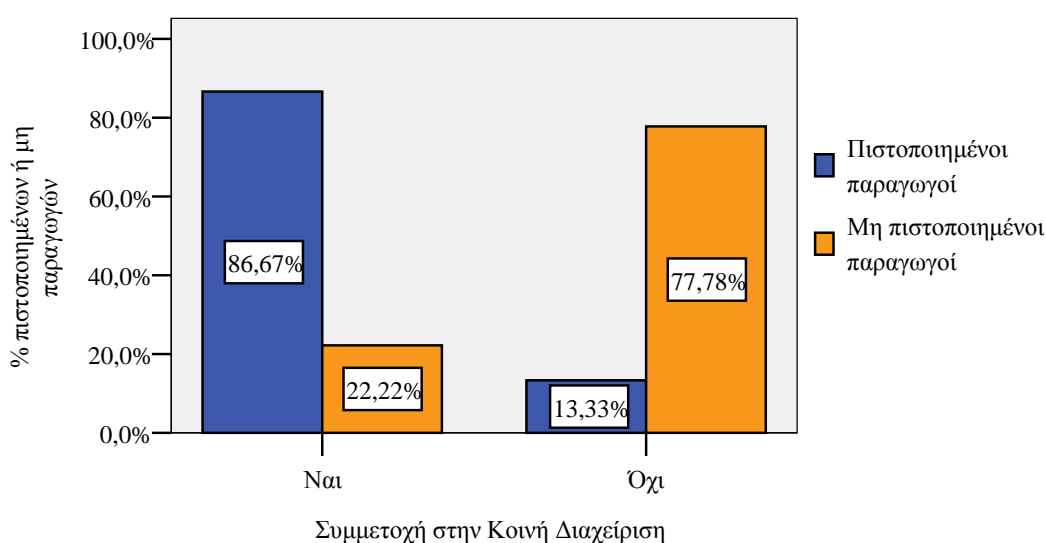

Οι περισσότεροι πιστοποιημένοι παραγωγοί εντάχθηκαν για πρώτη φορά στο σύστημα ποιότητας Π.Γ.Ε. πριν από έξι (6) χρόνια, ευελπιστώντας πρωτίστως στην ευκολότερη διάθεση του προϊόντος τους και δευτερευόντως στην εν δυνάμει υψηλότερη τιμή που θα μπορούσε να έχει σε σχέση με το μη πιστοποιημένο προϊόν. Μόνο ένας από τους ερωτώμενους παραγωγούς συμμετέχει ανελλιπώς στο σύστημα από το 1997, για τους ίδιους λόγους. Στον αντίποδα, οι μη πιστοποιημένοι παραγωγοί, δεν έχουν ενταχθεί μέχρι σήμερα στο συγκεκριμένο σύστημα ποιότητας, είτε γιατί είναι ανεπαρκώς ενημερωμένοι σχετικά με το προϊόν Π.Γ.Ε., είτε γιατί πιστεύουν ότι δεν υπάρχει ουσιαστική διαφορά στην ευκολία διάθεσης, ή την τιμή πώλησης του προϊόντος. Χαρακτηριστικό της ανεπαρκούς ενημέρωσης γύρω από το προϊόν είναι το γεγονός ότι πολλοί παραγωγοί α) θεωρούν αυτοδίκαιη την πιστοποίηση του προϊόντος τους καθώς δραστηριοποιούνται στην περιοχή, β) συγχέουν τη συμμετοχή τους στην ολοκληρωμένη διαχείριση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων με την συμμετοχή στο σύστημα Π.Γ.Ε. και γ) δεν είναι γνώστες της δυνατότητας πιστοποίησης του προϊόντος ως Π.Γ.Ε., και μετέπειτα μεμονωμένης

πώλησης του, χωρίς δηλαδή την συμμετοχή στην κοινή διαχείριση του από τα τοπικά συσκευαστήρια.

Αναφορικά με την κοινή διαχείριση των προϊόντων διαπιστώθηκε ότι το 86,67% των πιστοποιημένων παραγωγών διακινούν συλλογικά το προϊόν τους, καθώς το παραδίδουν κάθε χρόνο σε ένα από τα δύο συσκευαστήρια-τυποποιητήρια που είναι εγκατεστημένα στην περιοχή και μέσω των οποίων γίνεται η αποθήκευση, τυποποίηση, συσκευασία και τελική πώληση του, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους μη πιστοποιημένους ανέρχεται μόλις στο 13,33% (Διάγραμμα 4).

Διάγραμμα 4. Συμμετοχή των παραγωγών στην κοινή διαχείριση

Για να διερευνηθεί η σχέση μεταξύ της κοινής διαχείρισης και της συμμετοχής στο σύστημα πιστοποίησης Π.Γ.Ε., χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης Phi, από τον οποίο προκύπτει ότι η σχέση μεταξύ των δύο μεταβλητών είναι μέτρια προς ισχυρή θετική ($\Phi=0,597$) και στατιστικά σημαντική ($p<0,05$).

- **Το προφίλ των φασολοπαραγωγών του δείγματος**

Στην συγκεκριμένη ενότητα παρουσιάζονται τα ατομικά στοιχεία των αρχηγών των γεωργικών εκμεταλλεύσεων της περιοχής του δείγματος που δραστηριοποιούνται στην φασολοκαλλιέργεια, ώστε να γίνει κατανοητό το μέσο προφίλ του φασολοπαραγωγού της περιοχής. Ταυτόχρονα οι παραγωγοί υποδιαιρούνται σε αυτούς που πιστοποιούν ή όχι το προϊόν τους ως Π.Γ.Ε..

Στα βασικά γνωρίσματα των φασολοπαραγωγών της περιοχή καταγράφεται ότι, από τους 51 ερωτώμενους, το 66,7% των ερωτώμενων είναι άνδρες και το 33,3% γυναίκες. Ειδικότερα για τους 15 πιστοποιημένους παραγωγούς οι 8 είναι γυναίκες

και οι 7 άνδρες, ενώ για τους μη πιστοποιημένους, κυριαρχούν οι άνδρες 27, έναντι 9 γυναικών.

Το σύνολο των ερωτώμενων έχει μέσο όρο ηλικίας τα 45 έτη. Ειδικότερα, οι πιστοποιημένοι παραγωγοί έχουν μικρότερο μέσο όρο ηλικίας περίπου τα 40 έτη, ενώ οι μη πιστοποιημένοι, αισθητά μεγαλύτερο τα 47 έτη.

Επιπλέον, το 72,55% των ερωτώμενων είναι έγγαμοι και ανήκουν κατά μέσο όρο σε τετραμελή οικογένεια, χωρίς να διακρίνεται κάποια αξιοσημείωτη διαφοροποίηση ανάμεσα σε πιστοποιημένους και μη παραγωγούς,

Το μεγαλύτερο μέρος των ερωτώμενων είναι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με τάση αύξησης των ποσοστών δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στους πιστοποιημένους καλλιεργητές.

Συνοπτικά, το μέσο προφίλ του ερωτώμενου - πιστοποιημένου και μη - φασολοπαραγωγού παρουσιάζεται στον Πίνακα 4 που ακολουθεί, όπως διαμορφώθηκε από τις κατά προσέγγιση μέσες απαντήσεις των ίδιων των παραγωγών που συμμετείχαν στην έρευνα.

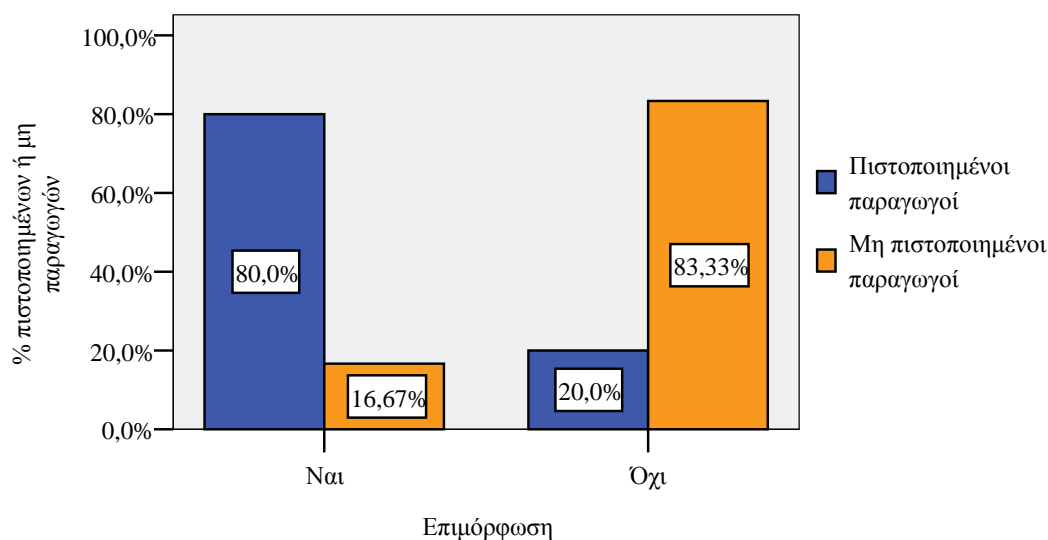
Πίνακας 4. Μέσο προφίλ του πιστοποιημένου και μη φασολοπαραγωγού

	Πιστοποιημένος	Μη πιστοποιημένος
Φύλο	Γυναίκα	Άνδρας
Ηλικία	40	47
Οικογενειακή κατάσταση	Έγγαμος	
Επίπεδο εκπαίδευσης	Δευτεροβάθμια	
Επιμόρφωση - κατάρτιση	Ναι	Όχι
Κύριο επάγγελμα	Γεωργό-κτηνοτρόφος	
Εμπειρία στην γεωργία (φασολοκαλλιέργεια)	16 έτη (16 έτη)	19 έτη (18 έτη)
Αιτία ενασχόλησης με την γεωργία;	Ικανοποιητικό εισόδημα	Τρόπος ζωής

Σε ερώτηση που αφορούσε την επιμόρφωση των παραγωγών σε αντικείμενα συναφή με την πιστοποίηση του προϊόντος ως Π.Γ.Ε., διαπιστώθηκε, πως μόνο ένα μέρος του συνόλου των ερωτώμενων παραγωγών που ανέρχεται στο 35,29% έχει συμμετάσχει σε τέτοιες δράσεις. Διαχωρίζοντας τους παραγωγούς σε πιστοποιημένους και μη (Διάγραμμα 5), χαρακτηριστικό είναι πως μόνο το 16,67% των μη πιστοποιημένων παραγωγών έχουν παρακολουθήσει συγκεκριμένες πρωτοβουλίες, ενώ η εικόνα βελτιώνεται κατά πολύ στους πιστοποιημένους παραγωγούς με το αντίστοιχο ποσοστό να ανέρχεται στο 80% (12 από τους 15 ερωτώμενους). Η συσχέτιση μεταξύ της συμμετοχής των παραγωγών σε δράσεις

επιμόρφωσης και της συμμετοχής στο σύστημα Π.Γ.Ε. είναι ισχυρά θετική ($\Phi=0,604, p<0,05$).

Διάγραμμα 5. Επιμόρφωση των παραγωγών σε αντικείμενο συναφές με τα προϊόντα Π.Γ.Ε. «Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας».

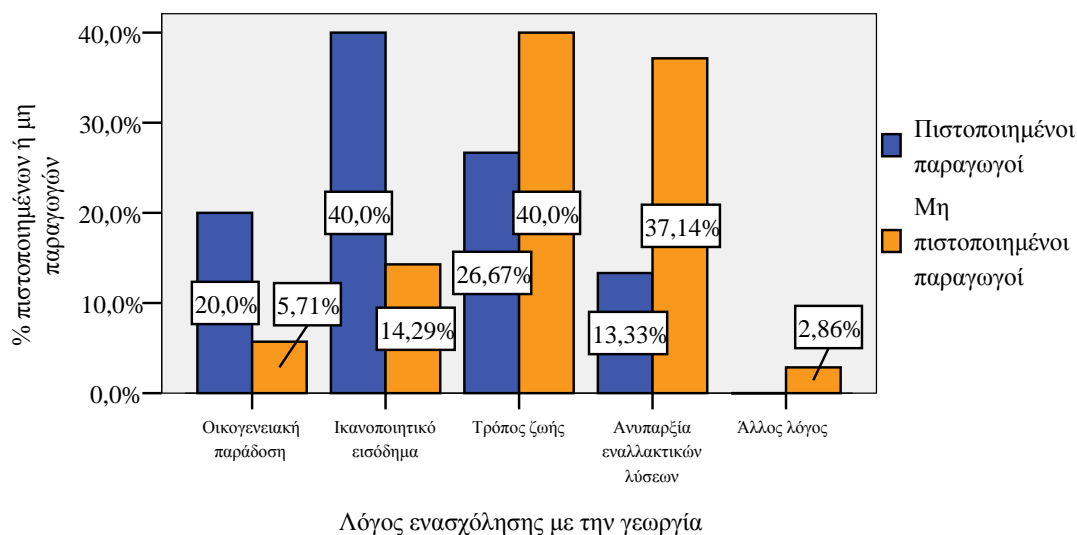
Επιπρόσθετα, το 100% και 86,11% των πιστοποιημένων και μη πιστοποιημένων παραγωγών αντίστοιχα δήλωσε κατά κύριο επάγγελμα γεωργό-κτηνοτρόφος. Ακόμη, δύο από τους πιστοποιημένους και πέντε από τους μη πιστοποιημένους παραγωγούς, που δηλώνουν κατά κύριο επάγγελμα γεωργό-κτηνοτρόφοι, ασκούν και δευτερεύουσα επαγγελματική δραστηριότητα με βασικά αντικείμενα διάφορες υπηρεσίες αγροτουρισμού (καταλύματα, εστίαση και πώληση παραδοσιακών προϊόντων), άλλους κλάδους του πρωτογενή τομέα (υλοτομία και αλιεία), διάφορα ελεύθερα επαγγέλματα και μισθωτές υπηρεσίες.

Η πλειοψηφία των φασολοπαραγωγών της έρευνας έχει αρκετά μεγάλη εμπειρία (16-19 έτη) στην γεωργία, η οποία στις περισσότερες περιπτώσεις είναι παραπλήσιας διάρκειας με την εμπειρία που έχουν στην φασολοκαλλιέργεια. Ανάμεσα στους πιστοποιημένους και μη παραγωγούς δεν παρατηρείται κάποια αισθητή διαφορά στην συγκεκριμένη παράμετρο. Η μικρή διαφορά (2-3 έτη) που παρατηρείται ανάμεσα στις δύο συγκεκριμένες κατηγορίες των παραγωγών, πιθανότατα οφείλεται στον μικρότερο μέσο όρο ηλικίας που έχουν οι πιστοποιημένοι καλλιεργητές.

Τέλος, οι ερωτώμενοι παραγωγοί απάντησαν κατά πλειοψηφία πως επέλεξαν το επάγγελμα του γεωργού ως τρόπο ζωής και δευτερευόντως πως δεν είχαν άλλη εναλλακτική επαγγελματική διεξοδό. Οι απαντήσεις διαφοροποιούνται μεταξύ των

δύο βασικών κατηγοριών των παραγωγών, καθώς φαίνεται πως οι πιστοποιημένοι επέλεξαν το συγκεκριμένο επάγγελμα επειδή τους αποφέρει ικανοποιητικό εισόδημα (40,00%), ενώ οι μη πιστοποιημένοι ως τρόπο ζωής (40,00%) ή εξαιτίας της ανυπαρξίας εναλλακτικών λύσεων (37,14%) (Διάγραμμα 6).

Διάγραμμα 6. Παράγοντες που καθόρισαν την επιλογή του γεωργικού επαγγέλματος.

• **Τα χαρακτηριστικά των γεωργικών εκμεταλλεύσεων του δείγματος**

Ακολουθώντας, παρουσιάζονται τα κύρια χαρακτηριστικά των γεωργικών εκμεταλλεύσεων των φασολοπαραγωγών που συμμετείχαν στην έρευνα (Πίνακας 5). Αναλύοντας τα χαρακτηριστικά αυτά, διαπιστώνεται πως από το σύνολο των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, οι 13 (25,49%) εκμεταλλεύσεις είναι μικτής κατεύθυνσης, δραστηριοποιούμενες τόσο στην φυτική όσο και στην ζωική παραγωγή, ενώ οι υπόλοιπες 38 (74,51%) είναι αποκλειστικά φυτικής κατεύθυνσης, εκ των οποίων οι 29 (56,86%) έχουν ως μοναδική ουσιαστική (πέραν των καλλιεργειών και των ζώων προς κάλυψη των οικογενειακών αναγκών) δραστηριότητα την φασολοκαλλιέργεια.

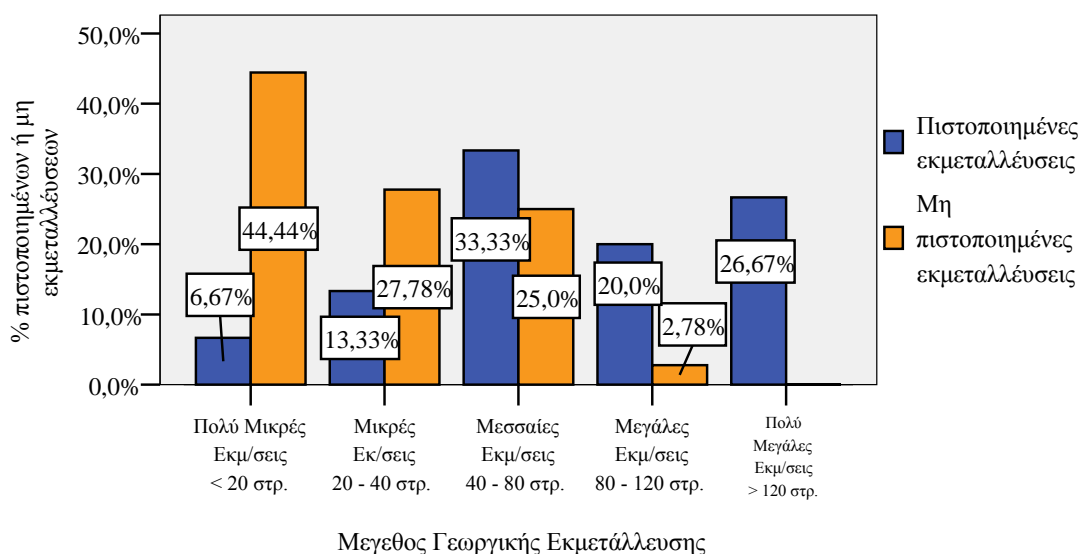
Διαχωρίζοντας τις πιστοποιημένες μόνο εκμεταλλεύσεις, το 73,33% (11 από τους 15) αυτών, δραστηριοποιείται μόνο στην φασολοκαλλιέργεια (μονοκαλλιέργεια), ενώ η εικόνα είναι μικτή για τις μη πιστοποιημένες εκμεταλλεύσεις καθώς οι μισές από τις 18 συνολικά, εξειδικεύονται αποκλειστικά στην φασολοκαλλιέργεια.

Πίνακας 5. Κύρια χαρακτηριστικά των γεωργικών εκμεταλλεύσεων

	Πιστοποιημένη	Μη πιστοποιημένη
• Μέγεθος		
Στρέμματα φασολοκαλλιέργειας (μ.ο.)	92,19	27,67
Μονοκαλλιέργεια	Ναι	Όχι
Μεταβολή έκτασης	Αύξηση	Αμετάβλητη
• Απασχόληση		
Σύνολο απασχολούμενων ατόμων	7	4
Μέλη του αγροτικού νοικοκυριού	1	1
Λοιπό εργατικό δυναμικό	5	2
• Οικονομική κατάσταση	Σταθερή	Βελτιωμένη
• Επιδοτήσεις – Επενδύσεις	Ναι	Όχι
• Παράλληλες δράσεις ποιότητας	Ναι	Ναι

Εξειδικεύοντας περαιτέρω στην δραστηριότητα της φασολοκαλλιέργειας και σύμφωνα με τα στρέμματα φασολιάς που δηλώθηκαν ότι καλλιεργούνται ετησίως σε κάθε γεωργική εκμετάλλευση, διακρίνεται ότι υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση ανάμεσα στις μη πιστοποιημένες και πιστοποιημένες εκμεταλλεύσεις. Έτσι ο μέσος όρος της καλλιεργούμενης έκτασης για τις πιστοποιημένες εκμεταλλεύσεις είναι 92,19 στρέμματα, ενώ ο αντίστοιχος αριθμός για τις μη πιστοποιημένες εκμεταλλεύσεις ανέρχεται μόλις στα 27,67 στρέμματα (Πίνακας 5). Όπως φαίνεται στο διάγραμμα 7, η πλειοψηφία των πιστοποιημένων εκμεταλλεύσεων ανήκει στις κατηγορίες μεσαίες (33,33%), μεγάλες (20,00%) και πολύ μεγάλες (26,67%) εκμεταλλεύσεις, ενώ για τις μη πιστοποιημένες εκμεταλλεύσεις το μεγαλύτερο ποσοστό ανήκει στις πολύ μικρές (44,44%), μικρές (27,78%) και μεσαίες εκμεταλλεύσεις (25,00%). Η συσχέτιση μεταξύ του μεγέθους της γεωργικής εκμετάλλευσης και της συμμετοχής στο σύστημα Π.Γ.Ε. είναι ισχυρά θετική (Cramer's $V=0,616$, $p<0,05$).

Διάγραμμα 7. Κατανομή των γεωργικών εκμεταλλεύσεων ανά μέγεθος.

Κατά τα τελευταία χρόνια, το μεγαλύτερο ποσοστό (73,33%) των πιστοποιημένων εκμεταλλεύσεων έχουν αυξήσει την κατ' έτος καλλιεργούμενη έκταση φασολιού, ενώ κατά μέσο όρο η αντίστοιχη έκταση των μη πιστοποιημένων παραγωγών έχει παραμείνει σταθερή (58,33%) ή έχει μειωθεί (25,00%).

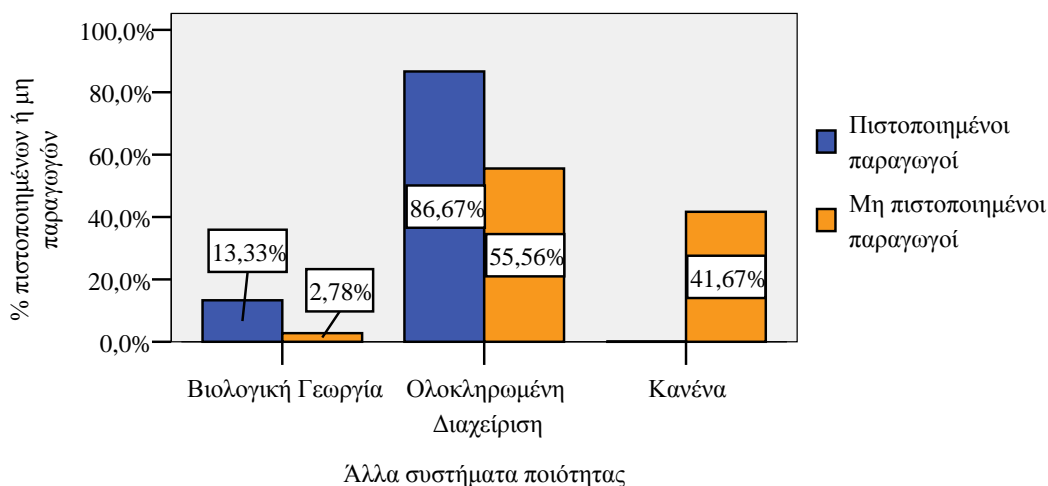
Η συνολικά καλλιεργούμενη έκταση των εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν στο δείγμα, ανέρχεται σε 2.379,05 στρέμματα. Το προϊόν που τελικά πιστοποιείται ως Π.Γ.Ε προέρχεται από 1.382,80 στρέμματα και αντιστοιχεί σε παραγόμενη ποσότητα που κατά προσέγγιση ανέρχεται στο 58% του συνολικού προϊόντος.

Σε μια μέση εκμετάλλευση του δείγματος, εκτός από τον αρχηγό απασχολούνται εποχικά ένα ακόμη μέλος του αγροτικού νοικοκυριού και τρία ακόμη άτομα. Χαρακτηριστικό είναι πως το σύνολο του ξένου εργατικού δυναμικού, σε ποσοστό που προσεγγίζει το 100%, δεν προέρχεται από την περιοχή, αλλά αποτελείται από ανειδίκευτους αλλοδαπούς εργάτες που προέρχονται από τα γειτονικά κράτη και διαμένουν προσωρινά στην περιοχή για την υλοποίηση εποχικών εργασιών κατά κύριο λόγο χειρονακτικής φύσης (καλάμωμα, αλώνισμα κ.α.).

Η πλειονότητα (70,59%) των εκμεταλλεύσεων της έρευνας εφαρμόζει και άλλα συστήματα ποιότητας πέραν της πιστοποίησης Π.Γ.Ε.. Ειδικότερα, το σύνολο (100%) των πιστοποιημένων κατά Π.Γ.Ε. εκμεταλλεύσεων, είναι ενταγμένες – όσον αφορά την φασολοκαλλιέργεια - είτε σε συστήματα ολοκληρωμένης διαχείρισης ή στην βιολογική γεωργία. Ακόμη, το μεγαλύτερο μέρος των μη πιστοποιημένων κατά

Π.Γ.Ε. εκμεταλλεύσεων (55,56%) συμμετέχει σε συστήματα ολοκληρωμένης διαχείρισης, μία εκμετάλλευση παράγει βιολογικά προϊόντα, ενώ το 41,67% δεν συμμετέχει σε κανένα σύστημα ποιότητας (Διάγραμμα 8).

Διάγραμμα 8. Συμμετοχή σε άλλα συστήματα ποιότητας.

Αναφορικά με την συμμετοχή των εκμεταλλεύσεων του δείγματος σε επενδυτικά ή και επιδοτούμενα μέτρα των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης ή άλλες αναπτυξιακές δράσεις, διαπιστώθηκε πως από τις 51 γεωργικές εκμεταλλεύσεις οι 33 δεν έχουν συμμετάσχει ποτέ σε κάποιο επιδοτούμενο επενδυτικό πρόγραμμα. Οι 18 εκμεταλλεύσεις που έχουν συμμετάσχει σε τέτοιες δράσεις αποτελούνται από το 60% των πιστοποιημένων εκμεταλλεύσεων (9 από τις 15) και το 25% των μη πιστοποιημένων (9 από τις 36).

Τέλος, σε ερώτηση σχετικά με την οικονομική κατάσταση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, η πλειονότητα (80%) των πιστοποιημένων φασολοκαλλιεργητών δήλωσε πως η οικονομική κατάσταση της εκμετάλλευσης τους έχει βελτιωθεί εξαιτίας της πιστοποίησης Π.Γ.Ε., ενώ η οικονομική κατάσταση των περισσότερων (74,28%) μη πιστοποιημένων εκμεταλλεύσεων έχει μείνει σταθερή, χωρίς αξιοσημείωτες αυξομειώσεις.

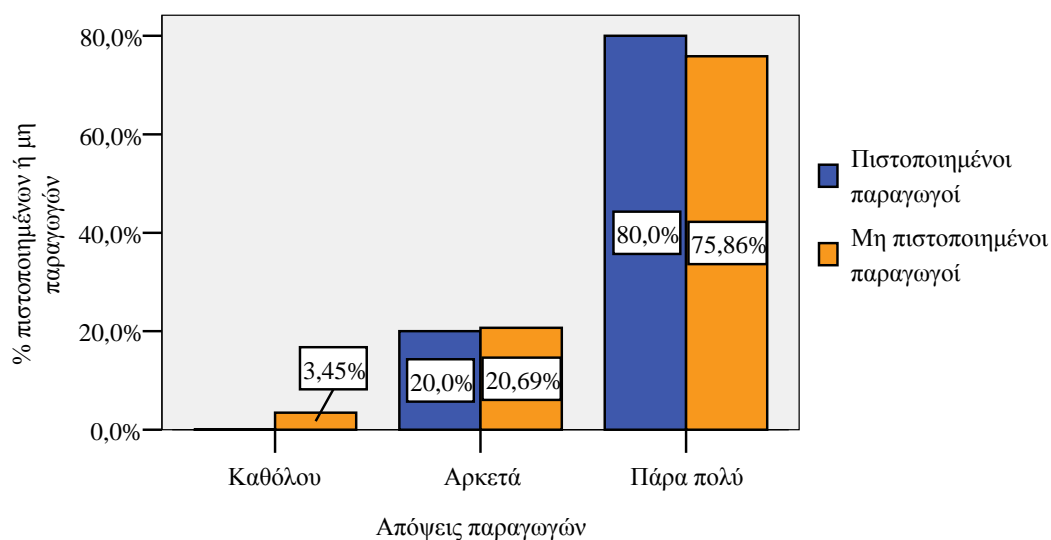
- **Οι απόψεις των παραγωγών του δείγματος**

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι απόψεις – αντιλήψεις μόνο των 44 ερωτώμενων παραγωγών που απάντησαν ότι γνωρίζουν γενικά για το σύστημα Π.Γ.Ε. και την πιστοποίηση των προϊόντων Π.Γ.Ε. «Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας».

A. Γενικές απόψεις

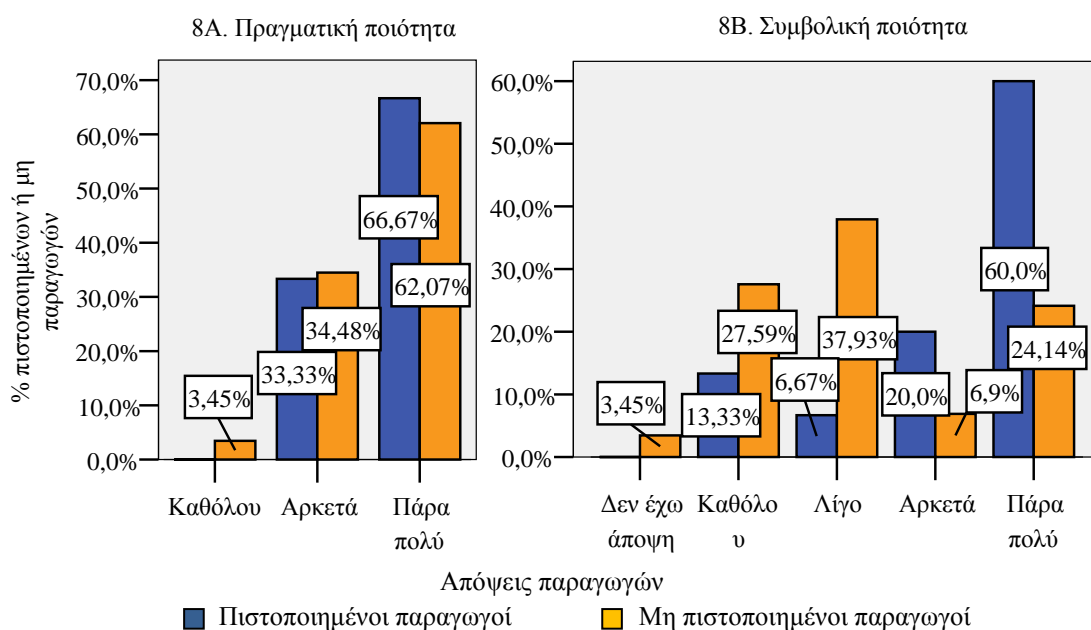
Οι ερωτώμενοι παραγωγοί πιστεύουν πως το προϊόν Π.Γ.Ε. που παράγεται στην περιοχή είναι ποιοτικό προϊόν, χωρίς να διακρίνεται κάποια ουσιαστική διαφορά στις απόψεις ανάμεσα σε πιστοποιημένους και μη παραγωγούς (Διάγραμμα 9).

Διάγραμμα 9. Ποιοτικό προϊόν

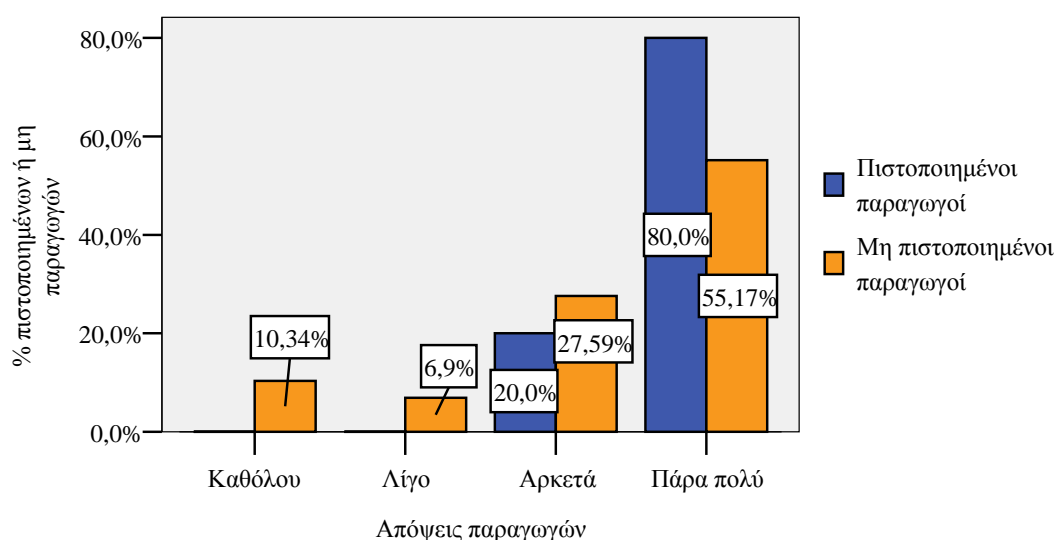
Εμβαθύνοντας περαιτέρω στην έννοια της ποιότητας και διαχωρίζοντας την σε πραγματική και συμβολική, από τις απαντήσεις των ερωτώμενων διαπιστώθηκε ότι οι περισσότεροι πιστεύουν πως το προϊόν έχει υψηλή πραγματική ποιότητα. Αναφορικά όμως με την συμβολική ποιότητα που πιθανόν εμπεριέχει το συγκεκριμένο προϊόν, οι απόψεις διαφέρουν σημαντικά ανάμεσα στους πιστοποιημένους και μη παραγωγούς. Έτσι η πλειονότητα των πιστοποιημένων παραγωγών πιστεύει ότι πρόκειται για ένα προϊόν με υψηλή συμβολική ποιότητα, ενώ οι μη πιστοποιημένοι παραγωγοί θεωρούν πως η συμβολική ποιότητα έχει μικρή βαρύτητα στην συνολική ποιότητα του προϊόντος (Διάγραμμα 10).

Διάγραμμα 10. Συμβολική και πραγματική ποιότητα

Ακολούθως οι συγκεκριμένοι παραγωγοί ερωτήθηκαν σχετικά με θέματα που αφορούν την κοινή διαχείριση του προϊόντος. Έτσι, το μεγαλύτερο ποσοστό των παραγωγών, είτε συμμετέχουν στο σύστημα ΠΓΕ είτε όχι, πιστεύουν πως η κοινή διαχείριση έχει πολύ σημαντική βαρύτητα στην επιτυχία του προϊόντος Π.Γ.Ε. (Διάγραμμα 11).

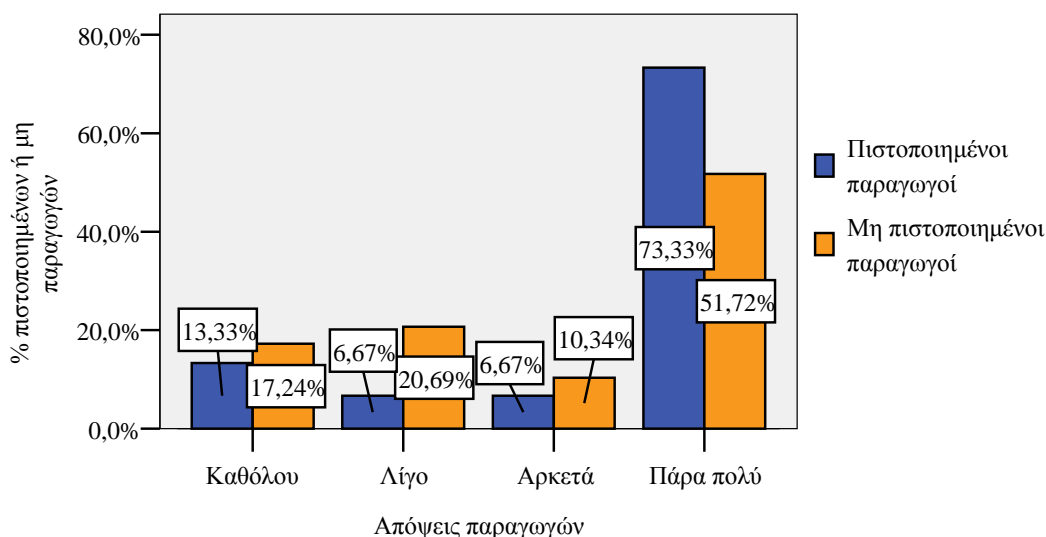
Διάγραμμα 11. Σημαντικότητα της κοινής διαχείρισης

Ταυτόχρονα το μεγαλύτερο ποσοστό των πιστοποιημένων (73,33%) και μη πιστοποιημένων (51,72%) πιστεύει πάρα πολύ πως η κοινή διαχείριση με την ευρύτερη έννοια (πέραν της παραγωγής και συσκευασίας του προϊόντος), πρέπει να

συμπεριλαμβάνει το σύνολο των εμπλεκομένων, ενώ αξιοσημείωτο είναι πως το 37,93% των μη πιστοποιημένων παραγωγών πιστεύει πως το σύνολο των έμμεσα εμπλεκομένων, πρέπει να συμμετέχει λίγο ή να μην συμμετέχει καθόλου στην κοινή διαχείριση του προϊόντος (Διάγραμμα 12).

Διάγραμμα 12. Συμμετοχή όλων των εμπλεκομένων στην κοινή διαχείριση

Όπως παρουσιάζεται στον πίνακα 6, οι παραγωγοί ρωτήθηκαν σχετικά με την ανάληψη κοινών δράσεων από τους εμπλεκόμενους αναφορικά με την προβολή και προώθηση, με σκοπό την περαιτέρω ενημέρωση του καταναλωτικού κοινού για το συγκεκριμένο προϊόν. Σύμφωνα με τις απαντήσεις των πιστοποιημένων παραγωγών το 53,33% πιστεύει πως το καταναλωτικό κοινό είναι αρκετά ενημερωμένο και το 40,00% λίγο. Αντίθετα οι μη πιστοποιημένοι, πιστεύουν πως η ενημέρωση του καταναλωτικού κοινού σχετικά με τα προϊόντα Π.Γ.Ε. είναι λίγη (62,07%), ή δεν υπάρχει καθόλου ενημέρωση (10,34%), ενώ μόνο το 27,59% πιστεύει πως υπάρχει αρκετή ενημέρωση. Αναφορικά με την σκοπιμότητα των δράσεων προβολής και προώθησης του προϊόντος, οι πιστοποιημένοι παραγωγοί πιστεύουν πως είναι πάρα πολύ σκόπιμες (46,67%) ενώ ένα σημαντικό ποσοστό της τάξεως του 33,33%, δεν εξέφρασε άποψη. Αντίστοιχα το 72,41% των μη πιστοποιημένων παραγωγών πιστεύουν πως τέτοιες δράσεις είναι πάρα πολύ σκόπιμες.

Πίνακας 6. Κοινή διαχείριση στην προβολή και προώθηση του προϊόντος

	Παραγωγοί	
	Μη πιστοποιημένοι	Πιστοποιημένοι
• Ενημέρωση καταναλωτών	Λίγο (62,07%)	Αρκετά (53,33%)
• Σκοπιμότητα δράσεων προβολής και προώθησης	Πάρα πολύ (72,41%)	Πάρα πολύ (46,67%)
• Φορείς δράσεων προβολής όλοι οι εμπλεκόμενοι	Πάρα πολύ (65,52%)	Πάρα πολύ (40,00%)
• Αντικείμενο δρασεων προβολής		
Παραγματική ποιότητα	Πάρα πολύ (79,31%)	Πάρα πολύ (66,67%)
Συμβολική ποιότητα	Πάρα πολύ (58,62%)	Πάρα πολύ (66,67%)

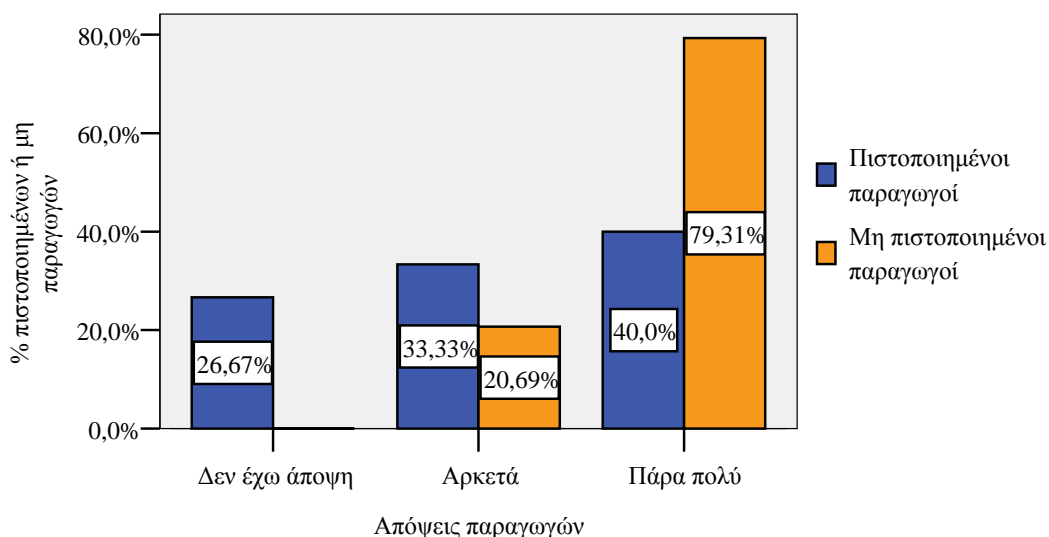
Ειδικότερα, οι απαντήσεις των ερωτώμενων για το ποιοι πρέπει να αναπτύσσουν τέτοιες δράσεις, δείχνουν πως το 40,00% των πιστοποιημένων παραγωγών πιστεύει πάρα πολύ πως τέτοιες δράσεις πρέπει να υλοποιούνται από όλους του τοπικούς εμπλεκόμενους, ενώ το 33,33% μόνο από τους χρήστες των σημάτων, ενώ για τους μη πιστοποιημένους το 65,52% έχει την άποψη πως τέτοιες δράσεις πρέπει να υλοποιούνται από όλους τους εμπλεκόμενους. Ταυτόχρονα, οι πιστοποιημένοι παραγωγοί πιστεύουν πάρα πολύ πως το βασικό αντικείμενο δράσεων προβολής και προώθησης του προϊόντος πρέπει να είναι τόσο η πραγματική (66,67%) όσο και η συμβολική ποιότητα (66,67%). Για τους μη πιστοποιημένους τα αντίστοιχα ποσοστά ανέρχονται στο 79,31% για την πραγματική και 58,62% για την συμβολική ποιότητα, ενώ ένα ποσοστό της τάξης του 24,14% πιστεύει πως δεν υπάρχει καμία σκοπιμότητα προβολής της συμβολικής ποιότητας.

Σχετικά με την επάρκεια των γνώσεων τους για τα προϊόντα Π.Γ.Ε., οι απόψεις των παραγωγών δίστανται καθώς το 66,67% των πιστοποιημένων παραγωγών θεωρεί ότι έχει επαρκή γνώση για τα προϊόντα Π.Γ.Ε. και το σύστημα εφαρμογής τους, ενώ το υπόλοιπο 33,33% δεν γνωρίζει αρκετά για τα συγκεκριμένα προϊόντα. Τα αντίστοιχα ποσοστά για του μη πιστοποιημένους παραγωγούς ανέρχονται στο 51,72% (επαρκής γνώση) και 48,28% (λίγη).

Αναφορικά με την σπουδαιότητα μιας ενδεχόμενης περαιτέρω επιμόρφωσης των παραγωγών σχετικά με ζητήματα που αφορούν την πιστοποίηση Γ.Ε., μόνο το 40% των πιστοποιημένων παραγωγών θεωρεί πολύ σημαντική την εκπαίδευση τους, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους μη πιστοποιημένους ανέρχεται στο 79,31% (Διάγραμμα 13). Η σημαντική διαφοροποίηση στις απαντήσεις της συγκεκριμένης ερώτησης, ενδεχομένως να οφείλεται στο ότι η πλειοψηφία των πιστοποιημένων

παραγωγών έχει ήδη παρακολουθήσει τέτοιες δράσεις ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό των μη πιστοποιημένων όχι.

Διάγραμμα 13. Σκοπιμότητα εκπαίδευσης των παραγωγών

Εν συνεχεία, ρωτήθηκαν οι παραγωγοί για τις απόψεις τους σχετικά με διάφορα άλλα ζητήματα που αφορούν την παραγωγή και πιστοποίηση του συγκεκριμένου προϊόντος (Πίνακας 7). Σχετικά με την επάρκεια των υφιστάμενων εγκαταστάσεων (κτιριακές, μηχανολογικές κ.α.) που είναι απαραίτητες για την τυποποίηση και συσκευασία των προϊόντων Π.Γ.Ε., οι μεν πιστοποιημένοι απάντησαν ότι είναι αρκετά επαρκείς (46,67%), οι δε μη πιστοποιημένοι ότι δεν επαρκούν (65,52%).

Αναφορικά με τις συμβουλές και την τεχνική υποστήριξη που τους παρέχεται σχετικά με την εφαρμογή του συγκεκριμένου συστήματος ποιότητας, το 53,33% των πιστοποιημένων παραγωγών απάντησαν πως είναι αρκετά ικανοποιημένοι από τις συγκεκριμένες υπηρεσίες, ενώ οι απαντήσεις των μη πιστοποιημένων παραγωγών δίστανται καθώς δεν είναι καθόλου (24,14%), λίγο (34,48%), αρκετά (37,93%) ικανοποιημένοι από τις παρεχόμενες υπηρεσίες .

Επιπρόσθετα, το σύνολο των ερωτώμενων παραγωγών δεν έδωσε σαφή απάντηση σχετικά με την αυστηρότητα των προδιαγραφών του συστήματος. Αναφορικά με τους πιστοποιημένους παραγωγούς, ορισμένοι πιστεύουν ότι δεν είναι καθόλου (26,67%) ή είναι λίγο αυστηρές (33,33%), ενώ οι υπόλοιποι ότι είναι αρκετά (13,33%) ή πάρα πολύ (26,67%) αυστηρές. Για τους μη πιστοποιημένους παραγωγούς το 17,24% και το 24,14% πιστεύει πως είναι λίγο ή δεν είναι καθόλου αυστηρές, ενώ το 34,48% και το 10,34% πως είναι αρκετά ή πάρα πολύ αυστηρές.

Αξιοσημείωτο είναι πάντως ότι το 13,79% των μη πιστοποιημένων δεν είχε άποψη επί της συγκεκριμένης ερώτησης πιθανότατα, επειδή έχει ανεπαρκείς γνώσεις για τις προδιαγραφές του συγκεκριμένου συστήματος.

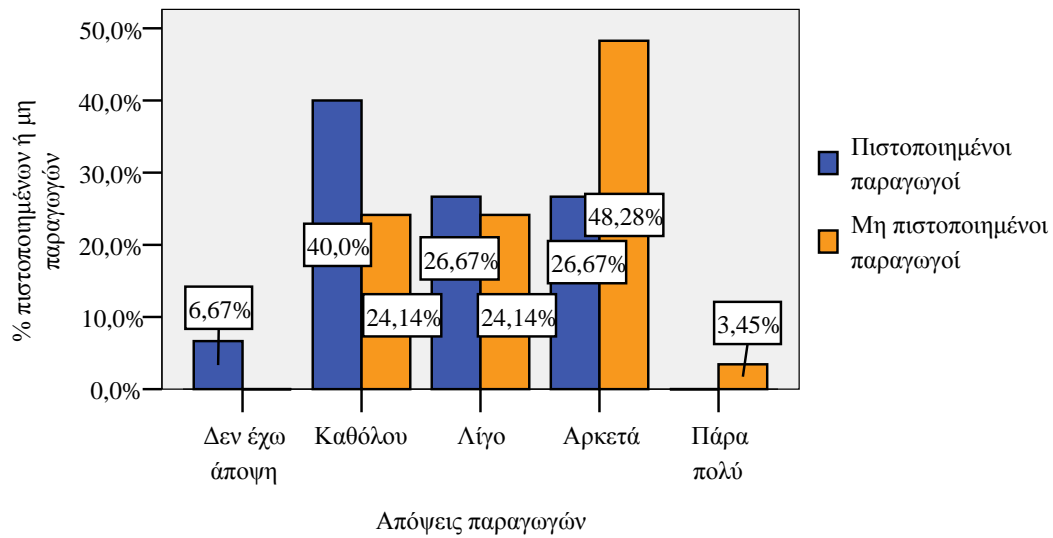
Ακόμη, οι απόψεις των ερωτώμενων δίστανται σχετικά με την επάρκεια της εποπτείας και των ελέγχων, σχετικά με την ορθότητα εφαρμογής του συστήματος, που διενεργούνται από τις αρμόδιες αρχές. Έτσι, για τους πιστοποιημένους παραγωγούς το 13,33% και 33,33% πιστεύει πως δεν γίνονται καθόλου ή γίνονται πολύ λίγοι έλεγχοι, ενώ το 26,67% και το 26,67% πιστεύει πως γίνονται αρκετοί ή πάρα πολλοί έλεγχοι. Αντίστοιχα οι μη πιστοποιημένοι παραγωγοί πιστεύουν είτε ότι δεν διενεργούνται καθόλου (20,69%) ή διενεργούνται λίγοι έλεγχοι (31,03%), ή ότι διενεργούνται αρκετοί έλεγχοι (24,14%) ή πάρα πολύ έλεγχοι (3,45%), ενώ το 20,69% δεν είχε άποψη επί του θέματος.

Πίνακας 7. Επάρκεια εγκαταστάσεων και λοιπών δράσεων σχετικών με την πιστοποίηση Π.Γ.Ε.

	Παραγωγοί	
	Μη πιστοποιημένοι	Πιστοποιημένοι
• Επάρκεια εγκαταστάσεων	Λίγο (65,52%)	Αρκετά (46,67%)
• Επάρκεια συμβουλών – τεχνικής στήριξης	Λίγο (37,93%)	Αρκετά (53,33%)
• Αυστηρότητα προδιαγραφών συστήματος	Λίγο (34,48%)	Λίγο (33,33%)
• Επάρκεια εποπτείας – ελέγχου του προϊόντος	Λίγο (31,03%)	Λίγο (33,33%)

Τέλος, οι παραγωγοί ρωτήθηκαν για την σημαντικότητα του κόστους πιστοποίησης στην συμμετοχή τους στο συγκεκριμένο σύστημα. Διακρίνοντας σχετικά σημαντικές αποκλίσεις στις απόψεις των πιστοποιημένων και μη παραγωγών, οι μεν πρώτοι πιστεύουν πως το κόστος δεν είναι καθόλου (40,00%) ή είναι λίγο σημαντικό (26,67%), οι δε δεύτεροι πιστεύουν πως είναι αρκετά σημαντικό (48,28%) (Διάγραμμα 14).

Διάγραμμα 14. Σημασία του κόστους στην συμμετοχή των παραγωγών στην πιστοποίηση Π.Γ.Ε.

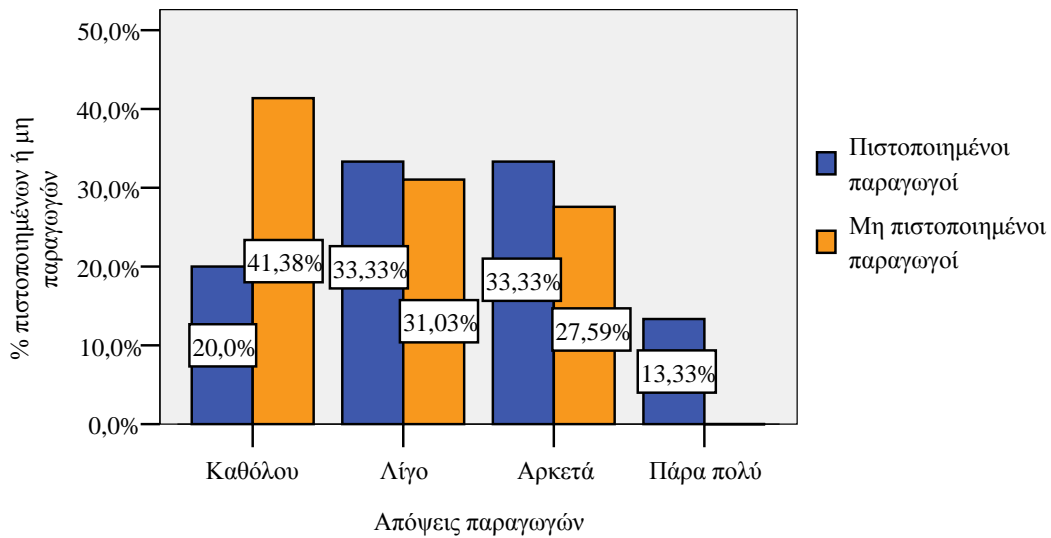

B. Η συμβολή του προϊόντος Π.Γ.Ε. στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής

A) Οικονομική επίδραση.

Οι απόψεις των ερωτώμενων για το εάν το πιστοποιημένο προϊόν απολαμβάνει υψηλότερη τιμή συγκριτικά με το μη πιστοποιημένο είναι συγκεχυμένες. Αναφορικά με τους πιστοποιημένους παραγωγούς, ορισμένοι πιστεύουν πως η τιμή του πιστοποιημένου προϊόντος δεν είναι καθόλου (20,00%), ή είναι λίγο υψηλότερη (33,33%), ενώ άλλοι πιστεύουν πως έχει αρκετά (33,33%) έως πολύ (13,33%) υψηλότερη τιμή συγκριτικά με το μη πιστοποιημένο. Αντίστοιχα, ορισμένοι από τους μη πιστοποιημένους παραγωγούς θεωρούν πως το πιστοποιημένο προϊόν δεν έχει καθόλου (41,138%) ή έχει λίγο (31,30%), ενώ άλλοι πως έχει αρκετά (27,59%) υψηλότερη τιμή (Διάγραμμα 15).

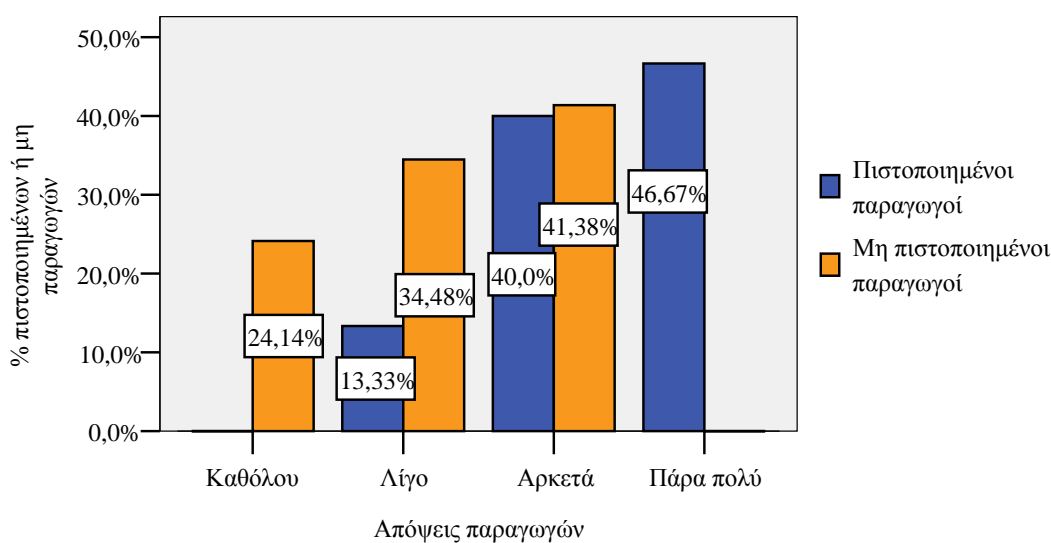
Διάγραμμα 15. Υψηλότερη τιμή πιστοποιημένου κατά Π.Γ.Ε. προϊόντος

Σχετικά με την ερώτηση αν αυτή η επιπρόσθετη τιμή στο προϊόν αποδίδεται εν μέρει στους τοπικούς παραγωγούς και τα συσκευαστήρια της περιοχής, οι απαντήσεις διαφοροποιούνται ανάμεσα στις δύο κατηγορίες παραγωγών. Η πλειοψηφία των πιστοποιημένων συμφωνεί αρκετά (33,33%) ή πάρα πολύ (41,67%), ότι ένα μέρος της υψηλότερης τιμής το απολαμβάνουν οι τοπικοί εμπλεκόμενοι, ενώ το 25,00% συμφωνεί λίγο με την συγκεκριμένη άποψη. Αντίθετα το μεγαλύτερο μέρος των μη πιστοποιημένων παραγωγών πιστεύουν πως η προστιθέμενη αξία δεν διανέμεται καθόλου (35,29%), ή διανέμεται λίγο (29,41%) στους τοπικούς εμπλεκόμενους. Ακόμη το 23,53% αυτών πιστεύει πως σημαντικό μέρος της προστιθέμενης αξίας το αποκομίζουν οι τοπικοί παραγωγοί και τα συσκευαστήρια της περιοχής ενώ το 11,76% δεν εξέφρασε άποψη.

Αρκετά διαφοροποιημένες ήταν οι απόψεις των ερωτώμενων που είχαν να κάνουν με την ευκολότερη διάθεση του προϊόντος. Έτσι το μεγαλύτερο ποσοστό των πιστοποιημένων παραγωγών πιστεύει πως το πιστοποιημένο προϊόν έχει αρκετά (40,00%) έως πάρα πολύ (46,67%) ευκολότερη διάθεση συγκριτικά με το συμβατικό. Αντίθετα το μεγαλύτερο μέρος των μη πιστοποιημένων παραγωγών πιστεύει πως το πιστοποιημένο προϊόν δεν έχει καθόλου (24,14%) ή έχει λίγο (34,48%) ευκολότερη διάθεση στην αγορά, συγκριτικά με το συμβατικό (Διάγραμμα 16).

Διάγραμμα 16. Ευκολότερη διάθεση πιστοποιημένου κατά Π.Γ.Ε. προϊόντος

Σε ερώτηση σχετικά με την δημιουργία νέων επιχειρήσεων στην περιοχή δεν διαπιστώνεται ουσιαστική διαφορά στις απόψεις των πιστοποιημένων και μη παραγωγών καθώς η πλειοψηφία τους πιστεύει πως η εφαρμογή του συστήματος Π.Γ.Ε. στην περιοχή, για τους μεν πιστοποιημένους έχει συνεισφέρει λίγο (46,67%) ή αρκετά (26,67%) και για τους μη πιστοποιημένους 62,07% και 17,24% αντίστοιχα.

Τέλος, η εφαρμογή του συστήματος Π.Γ.Ε. έχει συμβάλει έστω και σε μικρό βαθμό στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στην περιοχή. Έτσι οι πλειονότητα των πιστοποιημένων παραγωγών (53,33%) πιστεύει ότι έχουν δημιουργηθεί αρκετές θέσεις εργασίας, ενώ το 55,17% των μη πιστοποιημένων ότι έχουν δημιουργηθεί έστω και λίγες .

B) Περιβαλλοντική επίδραση

Οι παραγωγοί κατανεμημένοι σε δύο κατηγορίες με κριτήριο το εάν είναι πιστοποιημένοι και ερωτηθέντες σχετικά με το εάν η πιστοποίηση Π.Γ.Ε. οδηγεί στην λήψη μέτρων σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος, εξέφρασαν διαφορετικές απόψεις. Έτσι, η πλειονότητα των πιστοποιημένων πιστεύει πως λαμβάνονται αρκετά (53,33%) ή πάρα πολλά (26,67%) μέτρα που σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος. Αντίθετα οι μη πιστοποιημένοι παραγωγοί δεν έχουν συνολικά ξεκάθαρη άποψη καθώς ορισμένοι πιστεύουν πως δεν λαμβάνονται καθόλου (27,59%), ή λαμβάνονται λίγα μέτρα (10,34%) και άλλοι πιστεύουν πως λαμβάνονται αρκετά (27,59%) ή πάρα πολλά (17,24%), ενώ το 17,24% δεν εξέφρασε άποψη.

Αυτή η διαφοροποίηση στις απόψεις των δύο κατηγοριών των παραγωγών πιθανότατα βασίζεται στην παράλληλη εφαρμογή και άλλων συστημάτων ποιότητας (π.χ. ολοκληρωμένη διαχείριση ή βιολογική γεωργία), κατά κόρον από τους πιστοποιημένους παραγωγούς, τα οποία προβλέπουν συγκεκριμένες φίλο-περιβαλλοντικές δράσεις και όχι τόσο από την εφαρμογή του συστήματος Γ.Ε.

Όσον αφορά τις ορθές γεωργικές πρακτικές γενικά, οι παραγωγοί πιστεύουν πως εφαρμόζονται εν μέρη και αναλόγως της επιμέρους πρακτικής (Πίνακας 8). Ειδικότερα, οι πιστοποιημένοι παραγωγοί πιστεύουν ότι οι ορθές γεωργικές πρακτικές εφαρμόζονται σε μερικώς μεγαλύτερο βαθμό, χωρίς ωστόσο αυτή η διαφορά να θεωρείται σημαντική ανάμεσα στους πιστοποιημένους και μη παραγωγούς. Έτσι, αναφορικά με τους πιστοποιημένους παραγωγούς το 40,00% πιστεύει πως εφαρμόζονται λίγο, ενώ το 46,67% αρκετά. Τα αντίστοιχα ποσοστά για του μη πιστοποιημένους παραγωγούς ανέρχονται στα 51,72% και 41,38%.

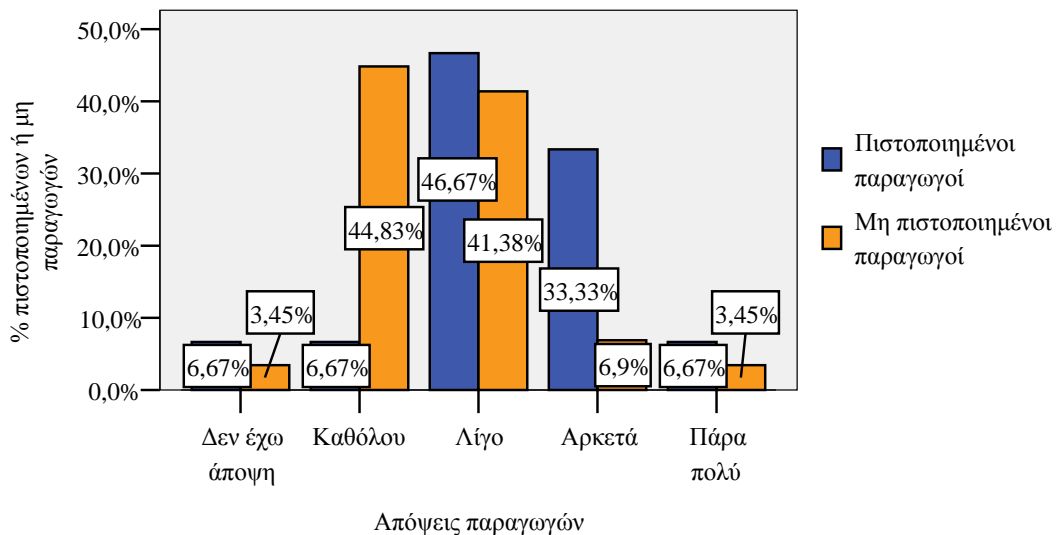
Ειδικότερα, οι παραγωγοί ερωτήθηκαν για τις επιμέρους ορθές γεωργικές πρακτικές που εφαρμόζουν. Πρωταρχικά, τόσο οι πιστοποιημένοι (80,00%), όσο και οι μη πιστοποιημένοι (58,62%), ισχυρίζονται ότι εφαρμόζουν πιστά τα φυτοπροστατευτικά προϊόντα και τα γεωργικά εφόδια, όπως ορίζουν οι σχετικές οδηγίες. Η εικόνα όμως είναι διαφορετική όσον αφορά τις υπόλοιπες ορθές γεωργικές πρακτικές. Αναφορικά με την αγρανάπαυση και την αμειψισπορά, οι πιστοποιημένοι παραγωγοί την εφαρμόζουν λίγο (60,00%) ή καθόλου (33,33%), ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά για τους μη πιστοποιημένους είναι 51,72% και 34,48%. Σχετικά με την πρακτική της ενσωμάτωσης των υπολειμμάτων της καλλιέργειας στο έδαφος, οι πιστοποιημένοι παραγωγοί την εφαρμόζουν λίγο (66,66%) ή καθόλου (20,005), ενώ μόλις το 13,33% εφαρμόζει την συγκεκριμένη πρακτική σε ικανοποιητικό βαθμό. Τα αντίστοιχα ποσοστά για τους μη πιστοποιημένους παραγωγούς ανέρχονται στο 55,17%, 27,59% και 17,24%.

Πίνακας 8. Εφαρμογή επιμέρους ορθών γεωργικών πρακτικών

	Απόψεις παραγωγών	
	Μη πιστοποιημένοι	Πιστοποιημένοι
<ul style="list-style-type: none">Γενικά		
Εφαρμογή ορθών γεωργικών πρακτικών συνολικά	Λίγο (51,72%)	Αρκετά (46,67%)
<ul style="list-style-type: none">Ειδικότερα, τηρούνται τα ακόλουθα:		
Ορθή χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων και γεωργικών εφοδίων	Πάρα πολύ (58,62%)	Πάρα πολύ (80%)
Αγρανάπαυση - Αμειψισπορά	Λίγο (51,72%)	Λίγο (60%)
Ενσωμάτωση υπολειμάτων καλλιέργειας στο έδαφος	Λίγο (55,17%)	Λίγο (66,66%)

Σχετικά με την διαχείριση των υδάτινων πόρων που χρησιμοποιούνται για να καλύψουν τις αρδευτικές απαιτήσεις των καλλιεργειών φασολιού στην περιοχή, το 46,47% των πιστοποιημένων και το 41,38% των μη πιστοποιημένων παραγωγών, πιστεύει πως επιτυγχάνεται σε μικρό βαθμό η ορθή διαχείριση τους. Ακόμη το 44,83% των μη πιστοποιημένων παραγωγών πιστεύει ότι δεν γίνεται καθόλου καλή διαχείριση, ενώ αντίθετα το 33,33% πως γίνεται αρκετά καλή, λαμβάνοντας υπόψη τις υφιστάμενες υποδομές (Διάγραμμα 17).

Διάγραμμα 17. Ορθή διαχείριση υδατικών πόρων

Τέλος, σημαντική διαφοροποίηση υπάρχει ανάμεσα στις απόψεις των πιστοποιημένων και μη παραγωγών αναφορικά με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της καλλιέργειας, πριν και μετά την εφαρμογή του συστήματος Π.Γ.Ε. Οι μεν πιστοποιημένοι (60%) πιστεύουν πως υπάρχουν αρκετά σημαντικές διαφορές από την

στιγμή που εφαρμόστηκε το σύστημα Π.Γ.Ε. ενώ οι δε μη πιστοποιημένοι καθόλου (48,28%) ή λίγες (24,14%). Πιθανότατα και σε αυτή την περίπτωση η διαφοροποίηση στις απόψεις των παραγωγών οφείλεται στην παράλληλη εφαρμογή κυρίως της ολοκληρωμένης διαχείρισης από το σύνολο των πιστοποιημένων παραγωγών και την σύγκυση που υπάρχει ανάμεσα στα δύο συστήματα ποιότητας. Σε κάθε περίπτωση πάντως, τα αποτελέσματα που αφορούν τόσο την εφαρμογή του συστήματος Γ.Ε. όσο και το σύστημα ολοκληρωμένης διαχείρισης των εκμεταλλεύσεων, δεν μπορούν να θεωρηθούν ικανοποιητικά για την προάσπιση του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής.

Γ) Κοινωνική επίδραση

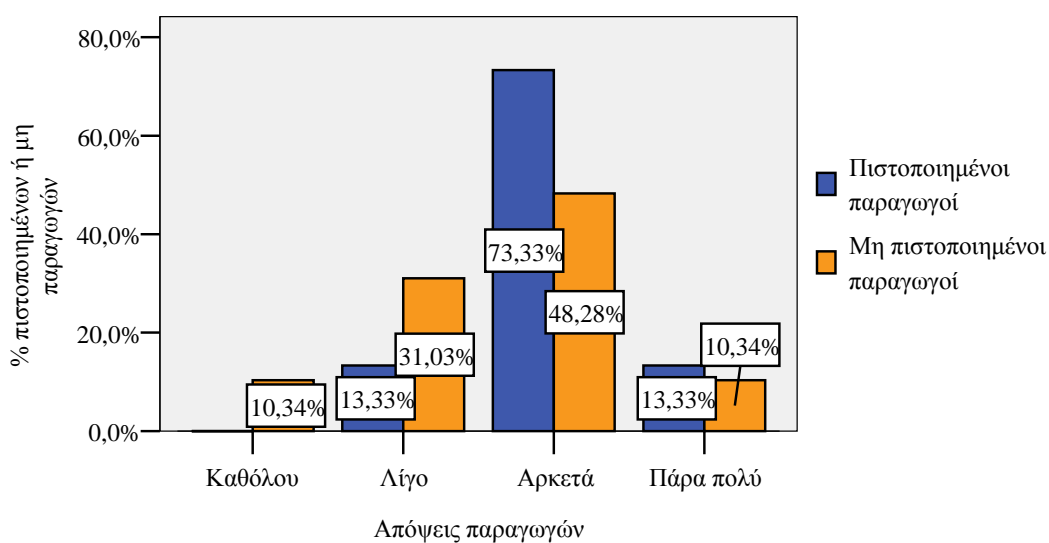
Στα πλαίσια της διερεύνησης της συμβολής της πιστοποίησης Π.Γ.Ε. στην τοπική Ο.Α., έγινε καταγραφή των απόψεων των παραγωγών γύρω από διάφορα κοινωνικά και πολιτισμικά ζητήματα που σχετίζονται με την παραγωγή του συγκεκριμένου προϊόντος και την περιοχή γενικότερα.

Αρχικά οι παραγωγοί, απαντώντας σε σχετική ερώτηση πιστεύουν πως υπάρχει, έστω και μικρή, επίδραση της πιστοποίησης στην επισκεψιμότητα και κατοίκηση της περιοχής από νέους ανθρώπους. Ειδικότερα το 53,33% των πιστοποιημένων παραγωγών και το 37,93% των μη πιστοποιημένων πιστεύει ότι υπάρχει αρκετά σημαντική επίδραση, ενώ το αντίστοιχο 20,00% και 37,93% μικρή επίδραση.

Σχετικά με την δημιουργία νέων υποδομών στην περιοχή, που να οφείλονται εξ ολοκλήρου ή εν μέρη στο σύστημα Π.Γ.Ε., οι πιστοποιημένοι παραγωγοί πιστεύουν πως αυτό έχει επιτευχθεί σε μικρό ή σημαντικό βαθμό κατά 13,33% και 53,33%, ενώ οι μη πιστοποιημένοι αντίστοιχα κατά 37,93% και 34,48%. Οι συγκεκριμένες ενέργειες, αφορούν κυρίως την δημιουργία εγκαταστάσεων που αφορά την τυποποίηση και συσκευασία των φασολιών χωρίς να διακρίνουν περαιτέρω ουσιαστικές αλλαγές στις γενικότερες υποδομές της περιοχής.

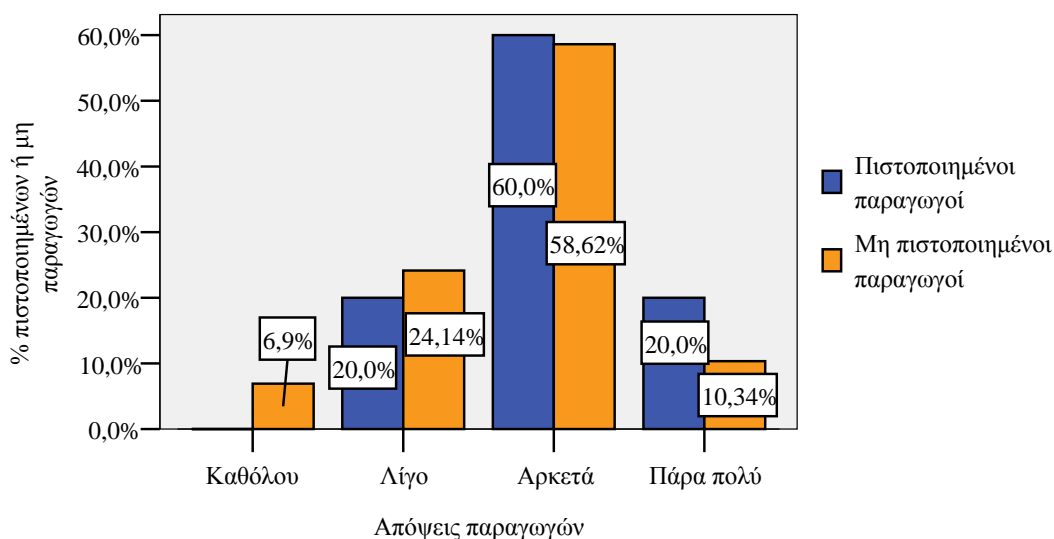
Ακόμη, το σύνολο των παραγωγών θεωρούν ότι η πιστοποίηση Π.Γ.Ε. συμβάλει σε σημαντικό βαθμό στην εφαρμογή της τοπικής γνώσης και των παραδοσιακών τεχνικών, χωρίς να υπάρχει ουσιαστική διαφορά στις απόψεις πιστοποιημένων και μη παραγωγών (Διάγραμμα 18).

Διάγραμμα 18. Εφαρμογή τοπικής γνώσης και παραδοσιακών τεχνικών

Ακόμη οι παραγωγοί, χωρίς να διαφοροποιούνται στις απαντήσεις τους, θεωρούν εξίσου σημαντική την συσσώρευση και μετάδοση γνώσεων σχετικά με το αντικείμενο της φασολοκαλλιέργειας, που επιτυγχάνεται μέσω του συστήματος Π.Γ.Ε.(Διάγραμμα 19).

Διάγραμμα 19. Συσσώρευση και μετάδοση γνώσεων και πρακτικών

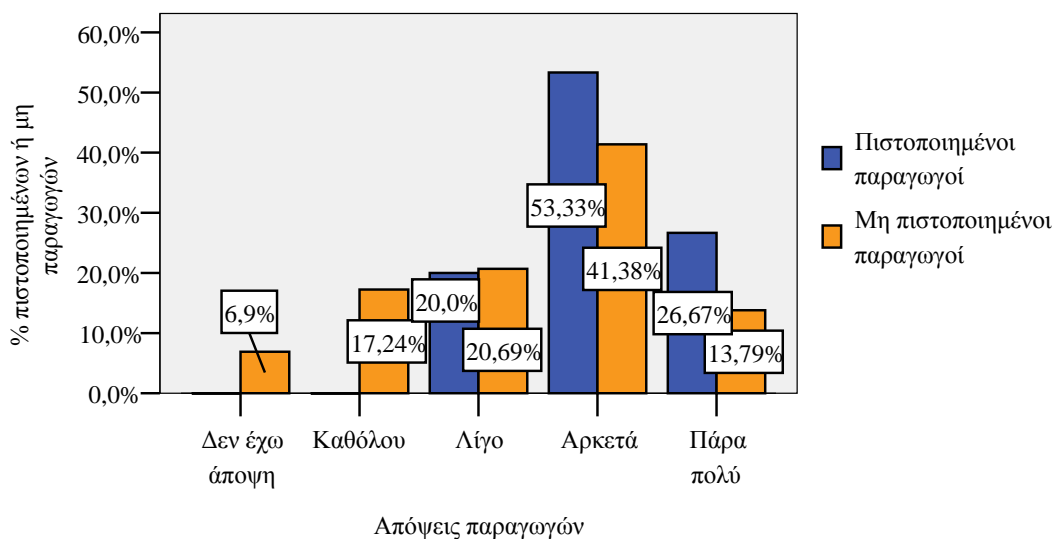

Δ) Συνολική επίδραση

Κλείνοντας και θέτοντας γενικά την άποψη των παραγωγών σχετικά με την συμβολή του πιστοποιημένου κατά Π.Γ.Ε. προϊόντος στην τοπική Ο.Α., ζήτημα το οποίο αποτελεί και το αντικείμενο της συγκεκριμένης έρευνας, διαπιστώθηκε πως η πλειοψηφία των παραγωγών την θεωρεί αρκετά σημαντική (Διάγραμμα 19).

Ειδικότερα, αυτή η άποψη φαίνεται πως είναι πιο ξεκάθαρη στους πιστοποιημένους παραγωγούς.

Διάγραμμα 20. Συμβολή των προϊόντων Π.Γ.Ε. «Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας» στην Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της περιοχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄

Συμπεράσματα

Ο χαρακτήρας της περιοχής μελέτης στην σύγχρονη εποχή

Το σύνολο των γνωρισμάτων της περιοχής, όπως παρουσιάστηκαν εκτενώς στα προηγούμενα κεφάλαια, μπορεί να μας καθοδηγήσει ώστε να γίνει τελικά αντιληπτός ποιος είναι ο χαρακτήρας της περιοχής της μελέτης, την σημερινή εποχή και πως αυτός τελικά επηρεάζεται μέσω της εφαρμογής του συστήματος Γ.Ε. σε τοπικό επίπεδο.

Η περιοχή των Πρεσπών βρίσκεται στα σύνορα της Ελλάδος, και αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης περιοχής που κατανέμεται ανάμεσα στα κράτη της Ελλάδος, της Αλβανίας και της Π.Γ.Δ.Μ.. Αυτό το στοιχείο είναι ενδεικτικό αφενός της πολιτικής σημασίας που έχει η περιοχή, αφετέρου της απομόνωσης που την χαρακτηρίζει, καθώς βρίσκεται σε μεγάλη απόσταση από τα μεγάλα αστικά κέντρα και τα σημεία λήψης αποφάσεων της χώρας μας. Παράλληλα πολλά γεγονότα που συνέβησαν στην σύγχρονη ιστορία της περιοχής, επιδείνωσαν την κατάσταση, αναφέροντας μεταξύ άλλων, τις πολλαπλές πολεμικές συρράξεις, το κύμα αστικοποίησης και τις σχέσεις της χώρας μας με τις γειτονικές χώρες. Ταυτόχρονα, αναζητώντας την θετική πλευρά όλων αυτών των γεγονότων διακρίνεται μια πλούσια πολιτιστική κληρονομιά προερχόμενη από τον πολύ-πολιτισμικό χαρακτήρα της περιοχής, η οποία συγκροτείται από πληθώρα εθίμων, παραδόσεων και τοπικής γνώσης, στοιχεία που διατηρούνται μέχρι και σήμερα.

Πλέον η περιοχή ως λιγότερο ευνοημένη και έχοντας χάσει μεγάλο μέρος του ανθρώπινου δυναμικού που είχε παλαιότερα, προσπαθεί, τα τελευταία χρόνια, να αντεπεξέλθει στις συνθήκες της παγκοσμιοποίησης, μέσω των εγγενών της δυνάμεων αλλά και πολλές φορές με την άσκηση συγκεκριμένων μορφών πολιτικής εθνικού και υπερεθνικού χαρακτήρα. Τα λίγα έργα υποδομής που έχουν γίνει στην περιοχή δεν επαρκούν για την βιώσιμη εξέλιξη της. Απαιτείται λοιπόν, ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και ανάπτυξη που θα βασίζεται σε αυτά.

Η περιοχή του Εθνικού Πάρκου Πρεσπών εκτός από την ορεινότητα και την ύπαρξη έντονων καιρικών φαινομένων που την χαρακτηρίζουν, διακρίνεται και για

τον μοναδικό φυσικό πλούτο που έχει όπως, η ύψιστης σημασίας βιοποικιλότητα, το αξιόλογο αγροτικό τοπίο και η σημαντική παρουσία του υδάτινου στοιχείου. Τα στοιχεία αυτά δημιουργούν ένα ενιαίο οικοσύστημα που βασίζεται στις αρμονικές, αλλά ταυτόχρονα λεπτές ισορροπίες που διαμορφώνονται μεταξύ των επιμέρους στοιχείων και των δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται στην περιοχή, η διατάραξη των οποίων αποτελεί απειλή για την βιωσιμότητα του. Για το λόγο αυτό, η περιοχή πλαισιώνεται από ένα σύνολο εθνικών και διεθνών νομοθεσιών και κανονισμών που αποσκοπούν στην προστασία και ορθή διαχείριση της.

Ταυτόχρονα εντός της περιοχής μελέτης αναπτύσσεται από την τοπική κοινωνία πληθώρα δραστηριοτήτων που αποτελούν την κινητήριου δύναμη της διατήρησης του ανθρώπινου παράγοντα στην περιοχή. Κυρίαρχο ρόλο, εδώ και αρκετά χρόνια, σε αυτές της δραστηριότητες έχει ο πρωτογενής τομέας της περιοχής και ειδικότερα ο κλάδος της φασολοκαλλιέργειας, καθώς η περιοχή αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα παραγωγικά κέντρα της χώρας. Τα τελευταία χρόνια φαίνεται πως αναπτύσσεται σημαντικά και ο τομέας των υπηρεσιών και ειδικότερα του αγροτουρισμού, βασιζόμενος στα τοπικά, φυσικά και ανθρωπογενή στοιχεία, αναδεικνύοντας μια νέα δυναμική για την περιοχή.

Αποτελεσματικότητα εφαρμογής του συστήματος Γ.Ε. στα προϊόντα Π.Γ.Ε. «Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας»

Από το 1994 τα «Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας» έχουν κατοχυρωθεί ως προϊόντα Γ.Ε., λαμβάνοντας υπόψη τον δεσμό που έχει η περιοχή των Πρεσπών με την καλλιέργεια φασολιάς και έχοντας ως στόχο, μεταξύ άλλων την στήριξη και ενδυνάμωση της τοπικής κοινωνίας. Παρόλα αυτά, η αποτελεσματικότητα του συστήματος των Γ.Ε., γενικά ως θεσμός και ειδικότερα σε τοπικό επίπεδο, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από αρκετούς και διαφορετικούς παράγοντες.

Στη συνέχεια, έχοντας υπόψη τις αναφορές που προηγήθηκαν κατά την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας και κυρίως τις στάσεις και τις απόψεις των εμπλεκόμενων φορέων και των φασολοπαραγωγών που συμμετέχουν στο σύστημα Γ.Ε. στην περιοχή των Πρεσπών, θα επιχειρηθεί η εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την αποτελεσματικότητα του συστήματος γενικά και ειδικότερα στην συμβολή που τελικά έχει η εφαρμογή του στην Ο.Α. της περιοχής των Πρεσπών.

Αναφορικά με την διεθνή εμβέλεια του συστήματος Γ.Ε. πρέπει να προχωρήσουν οι διαδικασίες μέσω του Π.Ο.Ε. για την περαιτέρω αναγνωρισιμότητα του συστήματος και προστασία των παραγωγών προϊόντων Γ.Ε. πέραν των ορίων της Ε.Ε. Ταυτόχρονα, σε πρόσφατη έκθεση του, το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο (2011) επισημαίνει ως αρνητικές παραμέτρους τις χρονοβόρες διαδικασίες για την κατοχύρωση της ονομασίας ενός προϊόντος ως Γ.Ε. καθώς και την μικρή ελκυστικότητα του συστήματος ως προς την συμμετοχή σε αυτό των ενδιαφερομένων παραγωγών. Περαιτέρω, θα πρέπει να βελτιωθεί και η αναγνωρισιμότητα των σημάτων και γενικότερα η πληροφόρηση και η γνώση των καταναλωτών για τα προϊόντα Γ.Ε.

Ειδικότερα για την εφαρμογή του συστήματος στην περιοχή μελέτης σχετικά με το προϊόν των ξερών φασολιών, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας η συμμετοχή των παραγωγών προσεγγίζει το 30%. Οι περισσότεροι παραγωγοί ενεπλάκησαν σε αυτό εξαιτίας της κοινής διαχείρισης του προϊόντος τους μέσω του ενός εκ των δύο τοπικών συνεταιρισμών Α.Σ. «ΠΕΛΕΚΑΝΟΣ», μετά την ίδρυση του το 2004. Εκτός του συγκεκριμένου συνεταιρισμού, πολύ λίγοι παραγωγοί συμμετέχουν στην πιστοποίηση του προϊόντος Γ.Ε., γεγονός που αποδίδεται είτε στην προσωπική τους ευαισθητοποίηση, ή στην παρότρυνση που έχουν από τους αγοραστές του προϊόντος τους. Είναι λογικό να υπάρχει μικρή συμμετοχή στο σύστημα στα πρώτα χρόνια από την ουσιαστική συλλογική εφαρμογή του, καθώς αποτελεί καινοτομία για την περιοχή. Μπορεί όμως να επιτευχθεί σημαντική αύξηση της συμμετοχής των παραγωγών τα επόμενα χρόνια καθώς οι πρωτοπόροι τοπικοί παραγωγοί μέσω των συσκευαστηρίων που συμμετέχουν στο σύστημα, αλλά και το σύνολο των εμπλεκόμενων στο προϊόν καταφέρουν να κινητοποιήσουν την αγορά γύρω από αυτό.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, τόσο κατά την βιβλιογραφική ανασκόπηση αλλά και από τα αποτελέσματα της έρευνας, σημαντικό παράγοντα για την επιτυχή εφαρμογή του συστήματος αποτελεί η κοινή διαχείριση του προϊόντος από το σύνολο των ενδιαφερομένων. Μέχρι σήμερα, αυτό έχει επιτευχθεί με την συμμετοχή του ενός τοπικού συνεταιρισμού (Α.Σ. «ΠΕΛΕΚΑΝΟΣ») και των τοπικών παραγωγών που αποτελούν μέλη του. Ο έτερος συνεταιρισμός της περιοχής (Ε.Α.Σ Φλώρινας) απλώς διαθέτει τις εγκαταστάσεις, στις οποίες γίνεται η συσκευασία των προϊόντων Π.Γ.Ε. από μεμονωμένους παραγωγούς της περιοχής. Από τους υπόλοιπους εμπλεκόμενους με τη διαδικασία παραγωγής των συγκεκριμένων προϊόντων Π.Γ.Ε., άμεση

συμμετοχή έχει μόνο η Διεύθυνση Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής Φλώρινας, η οποία αφενός δραστηριοποιήθηκε σημαντικά ως προς τον σχεδιασμό και την εφαρμογή του συστήματος στην περιοχή, καθώς και στον καθορισμό των αρχικών προδιαγραφών του, με την συνεισφορά της Ε.Α.Σ. Φλώρινας, αφετέρου πιστοποιεί, εποπτεύει και ελέγχει το παραγόμενο προϊόν κατ' έτος, ως άμεσος συνεργαζόμενος φορέας με τον εθνικό οργανισμό πιστοποίησης AGROCERT. Οι άλλοι εμπλεκόμενοι με τα προϊόντα ουσιαστικά δεν έχουν μέχρι σήμερα καμία ουσιαστική συμμετοχή στην διαμόρφωση των προδιαγραφών τους ή/και στην περαιτέρω βελτίωση της εφαρμογής του συγκεκριμένου συστήματος Γ.Ε. στην περιοχή. Αυτό κυρίως οφείλεται στο ότι ο σχεδιασμός και η εφαρμογή του συστήματος πραγματοποιήθηκε σε κεντρικό επίπεδο και συνεπώς οι αρμοδιότητες και οι γνώσεις των τοπικών εμπλεκόμενων γύρω από αυτό είναι αρκετά περιορισμένες μέχρι και σήμερα, γεγονός που αποδεικνύεται από την συμμετοχή ορισμένων μόνο εμπλεκόμενων στην διαμόρφωση των προδιαγραφών των προϊόντων. Παράλληλα ορισμένοι εμπλεκόμενοι όπως ο Φ.Δ.Ε.Δ.Π., ή ο Α.Σ. «Πελεκάνος», ιδρύθηκαν σε μεταγενέστερο χρόνο από την εφαρμογή του συστήματος στην περιοχή.

Η συμβολή των προϊόντων στην ολοκληρωμένη τοπική ανάπτυξη

Έχοντας υπόψη τους τρεις άξονες της αειφορίας, η οικονομική επίδραση της καλλιέργειας αφενός έχει ιδιαίτερη σημασία για την περαιτέρω ανάπτυξη του συστήματος στην περιοχή, καθώς αποτελεί το βασικό κίνητρο για την αύξηση της συμμετοχής των παραγωγών σε αυτό, αφετέρου θεωρείται εξίσου σημαντική με την κοινωνικό-πολιτισμική και περιβαλλοντική συνεισφορά του συγκεκριμένου προϊόντος σε μια περιοχή που διακρίνεται από τα ύψιστης περιβαλλοντικής σημασίας χαρακτηριστικά της, αλλά και τις πολλές κοινωνικές της ιδιαιτερότητες.

ο Οικονομική επίδραση

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, τα πιστοποιημένα προϊόντα Π.Γ.Ε. έχουν ουσιαστική συμβολή στην οικονομία της περιοχής, καθώς αποτελούν το 58% του συνολικού ετήσιου όγκου παραγωγής του ξερού φασολιού και απολαμβάνουν σχετικά υψηλότερες τιμές που πιθανόν να είναι και περισσότερο από 0,50 €/Κιλό. Εξίσου σημαντικός παράγοντας θεωρείται και η σημαντικά ευκολότερη διάθεση των πιστοποιημένων προϊόντων στο σύνολο των καναλιών εμπορίας του. Αυτοί οι δύο

παράγοντες συμβάλουν σημαντικά στην βελτίωση του εισοδήματος των πιστοποιημένων παραγωγών και κατ' επέκταση της συνολικής οικονομίας της περιοχής, έχοντας κατά νου την βαρύτητα της φασολοκαλλιέργειας στην οικονομία της περιοχής.

Ταυτόχρονα η πιστοποίηση έχει συμβάλει σε μικρό βαθμό στην δημιουργία νέων επιχειρήσεων και την αύξηση της απασχόλησης, δεδομένης της περιορισμένης δυνατότητας αύξησης της παραγωγής και της πολύ μικρής ανάπτυξης του δευτερογενή τομέα στην περιοχή μελέτης.

ο *Κοινωνική επίδραση*

Όπως διαπιστώθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια, ένας από τους λόγους αντιστροφής της τάσης εγκατάλειψης της περιοχής που είχε παρατηρηθεί τις προηγούμενες δεκαετίες είναι η φασολοκαλλιέργεια. Σύμφωνα με τους Catsadorakis and Malakou (1997), η συγκεκριμένη καλλιέργεια, απασχολεί περίπου το 90% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της περιοχής τα τελευταία χρόνια. Σήμερα, η δυναμική που διαφαίνεται ότι αναπτύσσεται μέσω της πιστοποίησης των συγκεκριμένων προϊόντων ως Π.Γ.Ε., μπορεί να συντελέσει σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό όχι μόνο στην αποφυγή την εγκατάλειψης της περιοχής, αλλά και στην αύξηση του τοπικού πληθυσμού τα επόμενα χρόνια. Ταυτόχρονα, αμοιβαία επωφελούνται το προϊόν και η περιοχή, καθώς η χρήση του ονόματος της περιοχής από το προϊόν, σύμφωνα με τους τοπικούς εμπλεκόμενους, αυξάνει τις πωλήσεις του προϊόντος λόγω της καταγωγής του, ενώ συγχρόνως βελτιώνεται και η επισκεψιμότητα στην περιοχή μέσω της έμμεσης διαφήμισης που γίνεται από το προϊόν. Ακόμη, η εφαρμογή του συστήματος έχει συντελέσει θετικά στην δημιουργία υποδομών στην περιοχή, κυρίως όμως αυτών που σχετίζονται με την τυποποίηση και συσκευασία του.

Σημαντική συμβολή θεωρείται πως έχει το σύστημα στην μετάδοση της τοπικής τεχνογνωσίας, μεταξύ των παραγωγών. Ιδιαίτερη βαρύτητα έχει σε θέματα που αφορούν την χρήση τοπικών ποικιλιών, αλλά και πλήθους άλλων ιδιαίτερων καλλιεργητικών πρακτικών, καθώς η καλλιέργεια έχει επηρεαστεί ελάχιστα από την εκμηχάνιση και ομογενοποίηση της γεωργίας που έγινε κατά το παρελθόν. Τέλος, σημαντική ως προς την κοινωνική βιωσιμότητα της περιοχής θεωρείται η σύσφιξη των σχέσεων των παραγωγών γύρω από το συγκεκριμένο προϊόν, καθώς επιτυγχάνεται σε σημαντικό βαθμό συσσώρευση και μετάδοση γνώσεων και συνεπώς κοινή αντίληψη και διαχείριση των διαφόρων ζητημάτων που αφορούν την συγκεκριμένη καλλιέργεια και την περιοχή γενικότερα.

ο *Επίδραση στο περιβάλλον*

Γενικότερα, η γεωργία ως δραστηριότητα που ασκείται εντός των ορίων του Πάρκου Πρεσπών είναι άμεσα συνυφασμένη με το φυσικό περιβάλλον της περιοχής. Η φασολοκαλλιέργεια, ως η βασικότερη γεωργική δραστηριότητα στην περιοχή, έχει άμεσες και σημαντικές επιδράσεις στο ευρύτερο περιβάλλον. Μεταξύ αυτών θα μπορούσαμε να διακρίνουμε αυτές που σχετίζονται με την ποιότητα και ποσότητα των επιφανειακών υδάτων της περιοχής, αλλά και την διαμόρφωση του αγροτικού τοπίου και της βιοποικιλότητας στην περιοχή. Έτσι, αφενός η εφαρμογή του συστήματος Π.Γ.Ε. συντελεί στην ενδυνάμωση της βιοποικιλότητας, καθώς προωθεί την χρήση των τοπικών ποικιλιών ξηρού φασολιού, αφετέρου η δυναμική που έχει αποκτήσει η καλλιέργεια φασολιού γενικότερα στην περιοχή, με τα χαρακτηριστικά μονοκαλλιέργειας που της αποδίδονται, έχει περιορίσει σημαντικά την καλλιέργεια άλλων φυτικών ειδών, όπως τα κηπευτικά και οι δενδρώδεις καλλιέργειες που καλλιεργούνταν κατά κόρον τα προηγούμενα χρόνια, αλλά και ταυτόχρονα έχει αυξήσει το ενδεχόμενο να προκύψουν φυτουγειονομικά προβλήματα, που δύσκολα θα έχουν τρόπους αντιμετώπισης, κατά τις καλλιεργητικές περιόδους που ακολουθούν.

Περαιτέρω, το πιστοποιημένο προϊόν Π.Γ.Ε., παρόλο που μέσω των προδιαγραφών του δεν ορίζονται συγκεκριμένες φίλο-περιβαλλοντικές πρακτικές, συμβάλει, ωστόσο σε μικρό βαθμό, στην προάσπιση του περιβάλλοντος της περιοχής. Αυτό επιτυγχάνεται έμμεσα καθώς όπως φαίνεται από τα αποτελέσματα της έρευνας το σύνολο των ερωτώμενων πιστοποιημένων παραγωγών συμμετέχει ταυτόχρονα και σε συγκεκριμένα φίλο-περιβαλλοντικά συστήματα, όπως η βιολογική καλλιέργεια και η ολοκληρωμένη διαχείριση. Ακόμα και αυτά όμως τα φίλο-περιβαλλοντικά συστήματα, δεν καθίστανται ικανά να συμβάλουν σημαντικά στην περιβαλλοντική προάσπιση της περιοχής όταν οι ίδιοι οι παραγωγοί δεν τα εφαρμόζουν όπως προβλέπεται, όπως συμπεραίνεται και από τα αποτελέσματα της έρευνας.

Η άσκηση όμως της φασολοκαλλιέργειας, είτε πρόκειται για προϊόν που θα πιστοποιηθεί ως Π.Γ.Ε. είτε όχι, δεν συνδέεται κατά το πλείστον με τις πολύ σημαντικές ορθές γεωργικές πρακτικές. Έτσι ενώ οι τοπικοί παραγωγοί είναι κατά κανόνα συνειδητοποιημένοι και εφαρμόζουν όπως προβλέπεται τα φυτοπροστατευτικά προϊόντα, δεν εφαρμόζουν σε σημαντικό βαθμό πρακτικές που αφορούν την αμειψισπορά και την αγρανάπαυση των αγροτεμαχίων που καλλιεργούνται με φασόλια, με αποτέλεσμα η καλλιέργεια στην περιοχή να αποτελεί

ουσιαστικά μονοκαλλιέργεια και τα εδάφη να έχουν υποβαθμιστεί σε σημαντικό βαθμό. Σε αυτή τη δυσμενώς διαμορφωμένη κατάσταση έχει συντελέσει, η περιορισμένη εν δυνάμει καλλιεργήσιμη έκταση, αλλά και η πολύ ακριβή μίσθωση γης που παρατηρείται στην περιοχή, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την εγκατάσταση περισσότερο δυναμικών, συγκριτικά με άλλες, καλλιεργειών όπως τα φασόλια.

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα που προηγήθηκαν, ουσιαστικοί ωφελημένοι από την πιστοποίηση του προϊόντος είναι οι πιστοποιημένοι φασολοπαραγωγοί της περιοχής. Άμεσα, καθώς βελτιώνουν το εισόδημα τους και έμμεσα, μέσω του ενός μέχρι στιγμής τοπικού συνεταιρισμού που έχουν μερίδια σε αυτόν και ο οποίος αποκομίζει μέρος της προστιθέμενης αξίας του προϊόντος και την αποδίδει στους παραγωγούς. Ειδικότερα, ιδιαίτερα ωφελημένοι είναι οι παραγωγοί που είναι αρχηγοί των μεσαιών και μεγάλων εκμεταλλεύσεων της περιοχής καθώς μέσω της πιστοποίησης εκτός του ότι, ενδεχομένως πωλούν τα προϊόντα τους σε υψηλότερες τιμές, διαθέτουν πιο εύκολα την παραγωγή τους, η οποία υπό διαφορετικές συνθήκες μπορεί να έμενε αδιάθετη. Ταυτόχρονα όμως, όπως διαπιστώθηκε και από τα αποτελέσματα της έρευνας, έμμεσα ωφελημένη, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, είναι όλη η τοπική κοινωνία της περιοχής λόγω της βελτίωσης της τοπικής οικονομίας και του βιοτικού της επιπέδου. Τέλος σημαντικά βήματα βελτίωσης απαιτούνται να γίνουν, ώστε να υπάρξουν ουσιαστικά θετικά αποτελέσματα που θα σχετίζονται με τις επιδράσεις που έχει η παραγωγή των συγκεκριμένων προϊόντων με το περιβάλλον της περιοχής.

Όπως γίνεται αντιληπτό, η εφαρμογή του συστήματος στην περιοχή έχει πολλά περιθώρια βελτίωσης. Αν αυτό επιτευχθεί, οι ωφέλειες που θα προκύψουν θα είναι πολύ πιο σημαντικές και σε αυτή την κατεύθυνση θα επιτευχθεί η βελτίωση της συμβολής του συγκεκριμένου προϊόντος στην Ο.Α. της περιοχής.

Προτάσεις

Οι γεωγραφικές ενδείξεις αποτελούν ένα χρήσιμο εργαλείο ανάπτυξης για τις αγροτικές περιοχές, ωστόσο από μόνες τους δεν μπορούν να εγγυηθούν την θετική επίδραση τους στις κατά τόπους περιοχές εφαρμογής τους.

Λαμβάνοντας υπόψη την παρούσα κατάσταση της γεωργικής δραστηριότητας στην περιοχή μελέτης, της δομής των εκμεταλλεύσεων, των καναλιών πωλήσεων και

της εγχώριας και διεθνούς αγοράς, θεωρείται δύσκολο να υπάρξουν άμεσα σημαντικότερα αποτελέσματα από την εφαρμογή του συστήματος στην περιοχή. Χρειάζεται όμως συνεχής προσπάθεια και ικανοποιητικό περιθώριο χρόνου ώστε το σύστημα Γ.Ε. να εγκατασταθεί ικανοποιητικά και να διαμορφωθεί σύμφωνα με τις σύγχρονες απαιτήσεις της περιοχής και τις τάσεις της παγκόσμιας αγοράς.

Βασικό ζήτημα για την επίτευξη της μέγιστης δυνατής συμβολής του συστήματος Γ.Ε. στην Ο.Α. της περιοχής από τώρα και στο εξής αποτελεί η χάραξη ενιαίας στρατηγικής που θα αφορά τον επανασχεδιασμό του τοπικού συστήματος Γ.Ε. και την εφαρμογή του σε νέες βάσεις, οι οποίες θα προκύψουν από την συμμετοχή του συνόλου των τοπικών και όχι μόνο εμπλεκόμενων στην παραγωγική διαδικασία των προϊόντων φασολιών στην περιοχή και θα θέτει ως στόχο την πραγματική συμβολή τους στην τοπική ολοκληρωμένη ανάπτυξη μέσα από τους τρεις βασικούς πυλώνες που αφορούν ισάξια την οικονομία, το περιβάλλον και την κοινωνία της περιοχής. Για να είναι ουσιαστική η συνεισφορά του κάθε εμπλεκόμενου στη διαμόρφωση αυτής της στρατηγικής, θα πρέπει να γίνει ξεκάθαρα αντιληπτό από όλους το τι ακριβώς υποδηλώνουν τα συγκεκριμένα προϊόντα Γ.Ε., των οποίων τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και οι προϋποθέσεις παραγωγής τους θα καθορίζονται μέσα από συγκεκριμένες προδιαγραφές.

Ακόμη, η αύξηση της συμβολής των προϊόντων Π.Γ.Ε. στην αειφόρο ανάπτυξη της περιοχής, μπορεί να επιτευχθεί αν αρχικά η τοπική κοινωνία κατανοήσει σε βάθος τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των συγκεκριμένων προϊόντων που συνδέονται με τα μοναδικά χαρακτηριστικά της και επιπλέον καταφέρει να τα εκμεταλλευθεί σωστά, αναλαμβάνοντας και εφαρμόζοντας συγκεκριμένες δράσεις.

ο *Ενεργοποίηση της τοπικής κοινωνίας*

Σε τοπικό επίπεδο, προαπαιτούμενο για την περαιτέρω ανάπτυξη του συστήματος Γ.Ε., είναι η μεγαλύτερη ενεργοποίηση της τοπικής κοινωνίας για το συγκεκριμένο προϊόν. Αρχικά οι τοπικοί εμπλεκόμενοι, θα πρέπει να κατανοήσουν την σημασία που έχει ένα σύστημα Γ.Ε. για την περιοχή και τις αξίες που δύναται να εμπεριέχει, ώστε να καταφέρουν να διαχειριστούν από κοινού ένα ζήτημα που τους απασχολεί όλους. Βασική παράμετρος για μια επιτυχή ευρύτερη κοινή διαχείριση του προϊόντος είναι η κοινή αντίληψη θεμάτων που σχετίζονται με το προϊόν και την επιρροή του στην τοπική κοινωνία. Βαρύνουσας σημασίας λοιπόν κρίνεται πρώτα η ανάδειξη και κατανόηση των αξιών του προϊόντος από όλους τους εμπλεκόμενους. Σημαντικά σκόπιμη θεωρείται οποιαδήποτε δράση θα αφορά την ενημέρωση και

επιμόρφωση των εμπλεκομένων σε θέματα σχετικά με το προϊόν και ειδικότερα τις γνώσεις που έχουν για το προϊόν και τις αξίες που αυτό εμπεριέχει.

Επιδίωξη επίσης, πρέπει να αποτελέσει η μέγιστη δυνατή συμμετοχή των παραγωγών στο σύστημα Γ.Ε.. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί, μέσα από την ενημέρωση τους σε ζητήματα σχετικά με την πιστοποίηση του προϊόντος τους ως Π.Γ.Ε., όπως θέματα σχετικά με την ποιότητα, την κοινή διαχείριση ή τις επιπτώσεις της καλλιέργειας στο περιβάλλον. Η επιμόρφωση των παραγωγών άλλωστε, όπως φάνηκε από τα αποτελέσματα της επιτόπιας έρευνας στην περιοχή αποτελεί ζητούμενο και από τους ίδιους.

ο *Προδιαγραφές*

Όσον αφορά τις προδιαγραφές του προϊόντος Γ.Ε. αυτές θα πρέπει να καθορίζονται με την συμμετοχή όλων των τοπικών εμπλεκόμενων στο προϊόν, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις επιδράσεις που αυτό έχει κατά την παραγωγική του διαδικασία στο περιβάλλον της περιοχής.

Οι αρχικές προδιαγραφές του προϊόντος όπως άλλωστε και ολόκληρη η εφαρμογή του συστήματος στην περιοχή σχεδιάστηκε και πρώτο-εφαρμόστηκε πριν από αρκετά χρόνια βασιζόμενη μόνο στις απαραίτητες και ταυτόχρονα γενικές απαιτήσεις του συστήματος. Αυτό όμως είχε σαν συνέπεια στις προδιαγραφές να μην συμπεριλαμβάνονται όλα τα στοιχεία που μπορούν να αναδείξουν την συνολική ποιότητα του προϊόντος και τις επίκαιρες πραγματικές και συμβολικές αξίες που αυτό εμπεριέχει προερχόμενες από τον δεσμό που έχει με την περιοχή παραγωγής του. Επιπρόσθετα, το γεγονός ότι η Ελλάδα συμμετέχει στο σύστημα Γ.Ε. με αρκετά προϊόντα, χωρίς όμως πολλά από αυτά να αποδίδουν την επιθυμητή προστιθέμενη αξία υποδηλώνει ότι οι ομάδες παραγωγών προτρέπονται να συμμετέχουν αρχικά σε αυτό, εν συνεχεία όμως δεν υπάρχουν οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την παραγωγή σύγχρονων ποιοτικών προϊόντων που θα κάλυπταν τις απαιτήσεις του σημερινού καταναλωτή (Δανέλλης 2011).

Για το προϊόν που μας απασχολεί στην συγκεκριμένη εργασία, κρίνεται πολύ σημαντική για την περαιτέρω επιτυχή πορεία του και την αύξηση της προστιθέμενης αξίας του, η συγκεκριμενοποίηση των προδιαγραφών του, ώστε μέσα από αυτές να διασφαλίζεται και να αναδεικνύεται η μοναδικότητα του και η συνολική ποιότητα που αυτό εμπεριέχει. Έτσι μέσα από τις προδιαγραφές του προϊόντος θα πρέπει να ορίζεται η χρήση των τοπικών ποικιλιών, που θα διασφαλίζουν υψηλή ποιότητα στο προϊόν. Αυτό μπορεί να γίνει για την ποικιλία του προϊόντος «πλακέ -

μεγαλόσπερμα», καθώς έχει υλοποιηθεί ο καθαρισμός της και είναι ήδη καταχωρημένη στον εθνικό κατάλογο ποικιλιών, ενώ θα πρέπει να ακολουθηθεί παρόμοια διαδικασία και για την ποικιλία «γίγαντες - ελέφαντες».

Ταυτόχρονα, καθώς το προϊόν χρησιμοποιεί το όνομα των Πρεσπών θα πρέπει και το σύνολο της καλλιεργητικής διαδικασίας να προσαρμόζεται στις συνθήκες και τις απαιτήσεις της περιοχής. Έτσι, θα πρέπει κατά την παραγωγική διαδικασία να ορισθούν συγκεκριμένες φίλο-περιβαλλοντικές πρακτικές, οι οποίες θα αποτρέπουν τυχόν αρνητικές επιδράσεις που ενδεχομένως να έχει η παραγωγή του προϊόντος ΠΓΕ στο οικοσύστημα της περιοχής. Ένας τρόπος για να επιτευχθεί αυτό είναι η εφαρμογή, μέσω της παραγωγικής διαδικασίας όπως καθορίζεται από τις προδιαγραφές του προϊόντος, παράλληλων φιλοπεριβαλλοντικών συστημάτων ποιότητας, όπως της βιολογικής γεωργίας και της ολοκληρωμένης διαχείρισης, υπό την προϋπόθεση ορθής εφαρμογής τους από τους παραγωγούς. Παράλληλα, μέσα από τα συγκεκριμένα συστήματα και με ταυτόχρονη βελτίωση της εποπτείας και του ελέγχου της ορθής εφαρμογής τους θα επιτευχθεί η εφαρμογή των ορθών γεωργικών πρακτικών σε μεγαλύτερο βαθμό από σήμερα.

Ειδικότερα, στα ζητήματα που αφορούν την ορθή διαχείριση των υδάτων, μείζονος σημασίας για το μέλλον της περιοχής θεωρείται η κατασκευή του νέου κλειστού αρδευτικού δικτύου της περιοχής, που θα συντελέσει στην ορθολογικότερη και αποτελεσματικότερη διαχείριση του αρδευτικού νερού (Υπ.Α.Α.Τ. 2011α).

ο *Καταναλωτικές τάσεις και αναγνωρισιμότητα του προϊόντος*

Λαμβάνοντας υπόψη την σύγχρονη οικονομική κρίση αλλά και την αλλαγή στις διατροφικές συνήθειες του ανθρώπου, για τα επόμενα χρόνια αναμένεται αύξηση της κατανάλωσης οσπρίων διεθνώς. Ταυτόχρονα, σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν για την παραγωγή φασολιού τόσο διεθνώς όσο και σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, το συγκεκριμένο προϊόν θεωρείται ως προωθούμενο είδος και γίνονται ενέργειες για την αύξηση της καλλιέργειας του ώστε να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα της ελλειμματικότητας που παρουσιάζονται τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα (Βλαχοστέργιος 2011).

Ειδικότερα για τα φασόλια που παράγονται στην περιοχή μελέτης, αποτελούν σήμερα περισσότερο από το 13% της εγχώριας και το 1,5% της ευρωπαϊκής παραγωγής. Συνυπολογίζοντας τις μαζικές εισαγωγές από τρίτες χώρες που πραγματοποιούνται κάθε έτος, το ότι το σύστημα των Γ.Ε. αποτελεί ένα ευρωπαϊκό επίσημο σύστημα ποιότητας που έχει ευρεία αποδοχή εντός των ορίων της Ε.Ε. και το

γεγονός ότι τα πιστοποιημένα φασόλια ως προϊόντα Γ.Ε. προέρχονται μόνο από δύο χώρες, γίνεται αντιληπτή η δυναμική που μπορεί να έχει στην προώθηση και την πώληση του προϊόντος των Πρεσπών ως ένα επώνυμο ποιοτικό προϊόν, τόσο εντός Ελλάδος όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Μέσα από στοχευμένες ενέργειες που αφορούν την προβολή, προώθηση και εμπορία των συγκεκριμένων προϊόντων, μπορεί να επιτευχθεί και η μεγιστοποίηση της προστιθέμενης αξίας τους. Για να επιτευχθεί αυτό, τα συνολικά χαρακτηριστικά των προϊόντων θα πρέπει να ορίζονται στις προδιαγραφές τους, ώστε τα συγκεκριμένα προϊόντα να καταφέρουν να κεντρίσουν το ενδιαφέρον των καταναλωτών. Έτσι, οι καταναλωτές θα πρέπει να πεισθούν πως με την αγορά των συγκεκριμένων προϊόντων εξασφαλίζουν την ποιότητα που τελικά επιθυμούν. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να πληροφούνται επαρκώς σχετικά με τα οφέλη που προκύπτουν από την παραγωγή των συγκεκριμένων προϊόντων, όπως η αειφόρος διαχείριση τοπικών πόρων, η στήριξη του περιβάλλοντος και της τοπικής κοινωνίας.

ο Έλεγχοι – εποπτεία

Το σύστημα θα πρέπει να διασφαλίζει με κάθε τρόπο την προστασία τόσο του παραγωγού όσο και του καταναλωτή μέσα από την ορθή εφαρμογή του. Έτσι θα πρέπει να διενεργούνται διαδικασίες εποπτείας και ελέγχου του προϊόντος καθόλο το μήκος της αγρό-διατροφικής του αλυσίδας ώστε να αποτρέπονται φαινόμενα αθέμιτου ανταγωνισμού, παραποίησης των προϊόντων και παραπλάνησης του αγοραστικού κοινού. Αυτές οι ενέργειες, λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα της έρευνας, θα πρέπει να αυξηθούν όσον αφορά το προϊόν της έρευνας, δεδομένων των μεγάλων εισαγόμενων ποσοτήτων ομοειδών προϊόντων, χαμηλότερης τιμής και αμφιβόλου ποιότητας, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται φαινόμενα νοθείας στην αγορά. Συγκεκριμένες ενέργειες που μπορούν να κάνουν οι τοπικοί εμπλεκόμενοι για να προστατέψουν το ίδιο τους το προϊόν, σχετίζονται με τον καθορισμό συγκεκριμένης συσκευασίας στον τόπο παραγωγής του προϊόντος, όπως και η πιστοποίηση της συνολικής και όχι μέρους της παραγόμενης ποσότητας του εκάστοτε παραγωγού που συμμετέχει στο σύστημα.

Εν κατακλείδι, θα μπορούσε να ειπωθεί πως το σύστημα των γεωγραφικών ενδείξεων, όπως εφαρμόζεται τα τελευταία χρόνια στο προϊόν των ξερών φασολιών της περιοχής των Πρεσπών, συνεισφέρει θετικά στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής. Παρόλα αυτά υπάρχουν σημαντικά περιθώρια βελτίωσης τόσο στην

εφαρμογή του όσο και στην συμβολή του στην τοπική ανάπτυξη. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσα από κατάλληλους χειρισμούς και δράσεις που αφορούν τους εμπλεκόμενους σε αυτό και ιδιαίτερος αυτού που είναι μέρος της τοπικής κοινωνίας.

Βιβλιογραφία

- Ανθοπούλου Θ. (2004), “Τοπικές Τεχνογνωσίες, Καινοτομία και Ανάπτυξη της Υπαίθρου: Η Ελαιουργία στη Λέσβο και η Μεταξουργία στο Σουφλί”, στο Σπιλάνης Ι. Ιωσηφίδης Θ. και Κίζος Α. (Επιμ.) *Στρατηγικές Ανάπτυξης σε Διγότερο Ευνοημένες Περιοχές*, Αθήνα, Gutenberg, σελ. 203-234.
- Αργυρόπουλος Δ. και Γιαννάκης Ν. (2001), *Επικαιροποιημένη Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη Περιοχής Πρεσπών*, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Φλώρινας, Φλώρινα.
- Βλαχοστέργιος Δ. (2011), “Σύγχρονα Προβλήματα και Προοπτικές ανάπτυξης της καλλιέργειας των οσπρίων στην Ελλάδα”, ΕΘΙΑΓΕ, Τεύχος 46, σελ. 9-12.
- Γιαννάκης Η. (2010), Η Συμβολή της Πολυλειτουργικής Γεωργίας στην Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών, 6^ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο του Ε.Μ.Π. και του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. “Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών”, 16-19 Σεπτεμβρίου, Μέτσοβο.
- Γιαννάκης Ν., Μπούσμπουρας Δ., Αργυρόπουλος Δ. και Καζόγλου Ι. (συντονιστές) (2010), *Σχέδιο Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Πρεσπών*, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Φλώρινας, Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πρεσπών, Φλώρινα.
- Δανέλλης Σ. (2011), Τοπικά προϊόντα, ταυτότητα και τουρισμός: Μια απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη, *Ημερίδα “Τοπικοί Πόροι, Τοπικά Προϊόντα, Τουρισμός: Η Ευρωπαϊκή Ταυτότητα της Κερκυραϊκής Οικονομίας”*, 27 Μαΐου, Κέρκυρα, Διαθέσιμο στο <http://www.sdanellis.gr/Δημόσιος-λόγος/Ομιλίες/487-Τοπικά-προϊόντα,-ταυτότητα-και-τουρισμός-Μια-απαραίτητη-προϋπόθεση-για-την-ανάπτυξη.pdf>, Ανακτήθηκε στις 15-2-2012.
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, *Απογραφές Πραγματικού Πληθυσμού της Ελλάδος 1913 έως και 2001*, Αθήνα.
- ΕΛ.Γ.Ο. «ΔΗΜΗΤΡΑ» (2012), “*Ελληνικές Ποικιλίες Οσπρίων*”, Διαθέσιμο στο <http://www.nagref.gr>, ανακτήθηκε στις 27-9-2012.
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2008), *Πράσινη Βίβλος σχετικά με την ποιότητα των γεωργικών προϊόντων: πρότυπα προϊόντων, απαιτήσεις για τη γεωργική παραγωγή και συστήματα ποιότητας*.

- Εταιρία Προστασίας Πρεσπών (2009), *Πρέσπα: Γεωργία & Περιβάλλον*, «Προϊόν Πάρκου Πρεσπών». Πρόγραμμα One Europe More Nature.
- Εταιρία Προστασίας Πρεσπών, WWF Ελλάς, Protection and Preservation of Natural Environment in Albania and Macedonian Alliance for Prespa (2005), *Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης για την Αειφορική Ανάπτυξη του Πάρκου Πρεσπών, Σύνοψη*.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2007), *Η Κοινή Γεωργική Πολιτική με απλά λόγια*, Υπηρεσία εκδόσεων E.E.
- Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο (2011), Εξασφαλίζουν ο σχεδιασμός και η διαχείριση του καθεστώτος γεωγραφικών ενδείξεων την αποτελεσματικότητά του; Ειδική έκθεση αριθ.11/2011.
- Ευστράτογλου Σ., Παπαδόπουλος Α. και Ευστράτογλου Α. (2002), Δυναμικές ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών και παράγοντες που τις επηρεάζουν, 7^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας “Η κοινωνία της Υπαίθρου σε ένα Μεταβαλλόμενο Αγροτικό Τοπίο”, 21-23 Νοεμβρίου, Αθήνα.
- Ι.Ο.Β.Ε. (2009), *Ανταγωνιστικότητα των 13 Ελληνικών Περιφερειών: Η Περίπτωση της Δυτικής Μακεδονίας*, Αθήνα.
- Καραγκιόζη Π. (2011), *Τοπικά Παραδοσιακά Προϊόντα. Οικονομικότητα. Περιβάλλον Η περίπτωση των Φασολιών Πρεσπών*, Μεταπτυχιακή εργασία, Α.Π.Θ.
- Καρυπίδης (2007), *Η στρατηγική ποιότητας ως αναπτυξιακή επιλογή για την ύπαιθρο*, Εισήγηση στο μάθημα Τοπική Ανάπτυξη του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη και Διαχείριση του Αγροτικού Χώρου» του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης. Αθήνα, 2007.
- Κίζος Θ., Βακουφάρης Χ., Κουλούρη Μ. και Σπιλάνης Ι. (2004), “Τοπικά Προϊόντα και Βιώσιμη Τοπική Ανάπτυξη σε Λιγότερο Ευνοημένες Περιοχές: Τοπικά Προϊόντα Ιδιοτυπίας στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου”, στο Σπιλάνης Ι. Ιωσηφίδης Θ. και Κίζος Α. (Επιμ.) *Στρατηγικές Ανάπτυξης σε Λιγότερο Ευνοημένες Περιοχές*, Αθήνα, Gutenberg, σελ. 143-171.
- Κόρακα και Ανθοπούλου (2010), Τοπικά αγροδιατροφικά προϊόντα και χωρική ανάπτυξη: ο δύσκολος συντονισμός μεταξύ παράδοσης και θεσμικής προστασίας. Το παράδειγμα της Τσακωνικής μελιτζάνας ΠΟΠ, 11^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας “Αειφορία στη γεωργία και στην παραγωγή

- τροφίμων: προσαρμογή απέναντι στο μεταβαλλόμενο φυσικό, κοινωνικό, οικονομικό και θεσμικό περιβάλλον;”, 26-27 Νοεμβρίου, Αθήνα.
- Κουτρέτση Π. και Συνεργάτες (2006), Σχέδιο Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης Δήμου Πρεσπών, Στάδιο Α', Εταιρία Προστασίας Πρεσπών, Δήμος Πρεσπών.
- Κουτσούρης Α. (2010), “Καινοτομία και Συμμετοχή: Κρίσιμες Στιγμές της Πορείας προς την Αειφόρο Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών”, στο Αραμπατζής Γ. (Επιμ.) *Ανάπτυξη Ορεινών και Μειονεκτικών Περιοχών*, Ορεστιάδα, Τμήμα Δασολογίας και Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, σελ. 130-147.
- Λαμπριανίδης Λ. (2003), Τοπικά Προϊόντα ως Μέσο για την Υποβοήθηση της Ανάπτυξης των Λιγότερο Αναπτυγμένων Περιοχών της Ευρωπαϊκής Υπαίθρου, *Αειχώρος*, Τομ. 2, Τεύχ. 1, σελ. 6-35.
- Λουκάς Γ. (2005), *Τοπική Ανάπτυξη: Διαδικασία για τη δημιουργία απασχόλησης και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού*, Μεταπτυχιακή εργασία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο.
- Μαλακού Μ., Καζόγλου Ι., Κουτσέρη Ε., Παρισόπουλος Γ., Ρήγας Α., Ζιάνκας Γ. και Μέρτζιου Ε. (2007), Σχέδιο – Οδηγός Αποκατάστασης και Διαχείρισης των Υγρών Λιβαδιών στη Λίμνη Μικρή Πρέσπα (2007-2012). Άγιος Γερμανός Φλώρινας, Εταιρία Προστασίας Πρεσπών.
- Μπουτάρης Ι. (2011), Η Συμβολή των Τοπικών Προϊόντων στην Οικονομική και Κοινωνική Ανάπτυξη: Η Περίπτωση του Κρασιού, *Εγκαίνια του Χώρου Πολιτισμού “Η Βιβλιοθήκη”*, 8 Οκτωβρίου, Πρέσπες, Διαθέσιμο στο www.ctp.gr/site/images/stories/publications/omilia_yianni_boutari_prespes.pdf, Ανακτήθηκε στις 31/1/2012.
- Νάστης Σ. και Παπαναγιώτου Ε. (2010), “Πυλώνες Αειφορικής Αγροτικής Ανάπτυξης σε Ορεινές και Μειονεκτικές Περιοχές”, στο Αραμπατζής Γ. (Επιμ.) *Ανάπτυξη Ορεινών και Μειονεκτικών Περιοχών*, Ορεστιάδα, Τμήμα Δασολογίας και Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, σελ. 20-32.
- Παπαδόπουλος Α., Κυριαζή-Άλλισον Ε., Λιαρικός Κ. (2002), Αειφόρος Αγροτική Ανάπτυξη και Ερημοποίηση: Προς Μια Νέα Πολιτική Διαχείρισης του Αγροτικού Χώρου, *7ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας “Η*

- κοινωνία της Υπαίθρου σε ένα Μεταβαλλόμενο Αγροτικό Τοπίο*”, 21-23 Νοεμβρίου, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα.
- Παπαδόπουλος Ι. (2009), Γενετική Βελτίωση φασολιού –Αποτελέσματα πειραματισμού στην Πρέσπα, Ημερίδα «Φασόλια Πρεσπών – Γεωπονική Προσέγγιση της Καλλιέργειας», 14 Δεκεμβρίου, ΓΕΩΤ.Ε.Ε., Λαϊμός Πρεσπών, Διαθέσιμο στο www.geoflo.gr/data/files/9-FASOLIA%20VELTIOSI.pdf, Ανακτήθηκε στις 31/10/2011.
- Παπαδόπουλος Ι. (2011), Πολλαπλασιαστικό Υλικό Κοινού Φασολιού (*Phaseolus vulgaris* L.) στην Πρέσπα, *Κατά Τόπους Αγροκτήματα*, Τεύχος 10, σελ 75 – 83, Διαθέσιμο στο www.peliti.gr, Ανακτήθηκε στις 31/1/2012.
- Παπία Χ. (2010), *Περιβαλλοντική αξιολόγηση της καλλιέργειας φασολιών του Εθνικού Δρυμού Πρεσπών*, Μεταπτυχιακή εργασία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο.
- Σιάρδος Γ. (1997), *Μέθοδοι Αγροτικής Κοινωνιολογικής έρευνας*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Ζήτη.
- Σιάρδος Γ. και Κουτσούρης Α. (2004), *Αειφορική Γεωργία και Ανάπτυξη*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Ζυγός.
- Σκληράκη Ε. (2010), *Κριτική Προσέγγιση των Πολιτικών Ανάπτυξης των Αγροτικών Περιοχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την Οπτική της Συμβολής τους στην Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού Χώρου*, Μεταπτυχιακή Εργασία, Ε.Μ.Π.
- Σπιλάνης Γ., Κίζος Θ. και Ιωσηφίδης Θ. (2004), “Οικονομικές, Κοινωνικές και Περιβαλλοντικές Διαστάσεις της Ανάπτυξης σε Λιγότερο Ευνοημένες Περιοχές”, στο Σπιλάνης Ι. Ιωσηφίδης Θ. και Κίζος Α. (Επιμ.) *Στρατηγικές Ανάπτυξης σε Λιγότερο Ευνοημένες Περιοχές*, Αθήνα, Gutenberg, σελ. 13-37.
- Σιώμκος Γ. και Βασιλικοπούλου Α. (2005), *Εφαρμογή Μεθόδων Ανάλυσης στην Έρευνα Αγοράς*, Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλη.
- Υπ.Α.Α.Τ. (2007), *Προοπτικές Ανάπτυξης Τομέα Οσπρίων και Κτηνοτροφικών Φυτών*, Γραφείο Γενικού Γραμματέα κ. Σκιαδά Κ.
- Υπ.Α.Α.Τ. (2009), *Αναγνώριση Π.Γ.Ε. «Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας»*, ΦΕΚ Β’ 1007/28-05-2009, Εθνικό Τυπογραφείο.
- Υπ.Α.Α.Τ. (2011α), *Έγκριση των συμβατικών τευχών ήτοι της Συγγραφής Υποχρεώσεων (Σ.Υ.), της Προκήρυξης Ανοικτής Διαδικασίας, του Εντύπου Οικονομικής Προσφοράς, του τεύχους Προεκτιμώμενης Αμοιβής, του τεύχους Τεχνικών Δεδομένων και του τρόπου Ανάθεσης για την εκπόνηση της μελέτης με*

- τίτλο: «ΜΕΛΕΤΗ ΑΡΔΕΥΤΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΠΡΕΣΠΩΝ», Διαθέσιμο στο: <http://static.diavgeia.gov.gr/doc/BONTB-ZEΠ>, Ανακτήθηκε στις 13/5/2012.
- Υπ.Α.Α.Τ. (2011β), *Καλάθι προϊόντων περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας*, Κείμενο Εργασίας
- Υπ.Α.Α.Τ. (2012), *Εγγραφή ποικιλιών στον Εθνικό Κατάλογο Ποικιλιών Καλλιεργούμενων Φυτικών Ειδών*, ΦΕΚ Β' 2355/23-08-2012, Εθνικό Τυπογραφείο.
- Υπ.Αν., Υ.Πε.Χω.Δ.Ε. και Υπ.Α.Α.Τ. (2009), *Χαρακτηρισμός των Λιμνών Μικρής και Μεγάλης Πρέσπας και της Λεκάνης Απορροής αυτών ως Εθνικό Πάρκο Πρεσπών*, ΦΕΚ Β' 302/23-7-2009, Εθνικό Τυπογραφείο.
- Χριστοφάκης Μ. (2004), Τοπική Ανάπτυξη και Αναπτυξιακή Στρατηγική για τα Τοπικά Κέντρα Ανάπτυξης, *Τόπος*, Τεύχος 22-23 σελ. 121-133.
- Agrocert (2008), *Κανονισμός Ελέγχου και Πιστοποίησης προϊόντων Π.Ο.Π. και Π.Γ.Ε.*, 3^η έκδοση.
- Bellows A. and Hamm M. (2001), Local Autonomy and Sustainable Development: Testing Local Substitution in Localizing Food Systems, *Agriculture and Human Values* Vol. 18, pp. 271-284.
- Belletti G. and Marescotti A. (2011), "Origin products, GI special protection schemes and rural development", in Barham E. and Sylvander B. (Eds.), *Labels of Origin for Food. Local Development, Global Recognition*, Cambridge, USA, CABI International, pp.75-91.
- Catsadorakis G. and Malakou M. (1997), "Conservation and Management issues of Prespa National Park" *Hydrologia*, Vol. 351, pp. 175-196.
- Credditt E. (2009), "Terroir vs. Trademarks: The Debate over Geographical Indications and Expansions to the TRIPS Agreement", *Vanderbilt Journal of Entertainment and Technology Law*, Vol. 37, No. 2, pp. 425-459.
- Dalby A. (2010), Αρχαία Προϊόντα με Ονομασία Προέλευσης, *Το Βήμα*, 24/12/2010, Διαθέσιμο στο <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=374597>, Ανακτήθηκε στις 6/9/2012.
- Fonte M. (2008), "Knowledge, food and place: a way of producing, a way of knowing", *Sociologia Ruralis: Special Issue on Rural Sustainable Development in the Era of Knowledge Society*, Vol. 48, No. 3, pp. 200-222.
- Herrmann R. (2011), The Socio-Economics of Geographical Indications, *WIPO Worldwide Symposium on Geographical Indications*, 22-23 June, Lima, Peru.

- Ilbery B. and Kneafsey M. (1998), Product and place: Promoting Quality Products and Services in the Lagging Rural Regions of the European Union, *European Urban and Regional Studies*, Vol. 5, pp. 329-341.
- Ilbery B. and Kneafsey M. (2000), Registering Regional Specialty Food and Drink Products in the United Kingdom: The Case of PDOs and PGIs, *Area*, Vol. 32, No. 3, pp. 317-325.
- IN.A.O. (2006) History and Concepts, Διαθέσιμο στο: <http://www.cipast.org/download/AnM21.pdf>, Ανακτήθηκε στις 3/10/2012.
- Karipidis P., Tsakiridou E., Aggelopoulos S. and Belidis A. (2010), Consumers' purchasing and store switching intentions in respect of eco-marked products, *International Journal of Economics and Business Research*, Vol. 2, No. 6, pp. 511-524.
- Kizos T. and Vakoufari H. (2011a), Alternative Agri-Food Geographies? Geographic Indications In Greece, *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, Vol. 102, No. 2, pp.220-235.
- Kizos T. and Vakoufari H. (2011b), Valorisation of a local asset: the case of olive oil on Lesbos island, Greece, *Food Policy*, Vol. 36, No. 5, pp. 705-714.
- London Economics (2008), *Evaluation of the CAP policy on protected designations of origin (PDO) and protected geographical indications (PGI): Final Report*, Brussels, European Commission.
- Marescotti A. (2003), Typical products and rural development: Who benefits from PDO/PGI recognition?, 83rd EAAE Seminar, 4-7 September, Chania Greece.
- Mattas K. and Tsakiridou E. (2007), Impact of Food Quality Schemes on Rural Development - Methodological needs, Conference on Food Quality Certification Schemes, 5-6 February, Brussels, Belgium.
- O.E.C.D. (2001), *Multifunctionality: Towards an Analytical Framework*, Paris, O.E.C.D..
- Pacciani A., Belletti G., Marescotti A., Scaramuzzi S. (2001), The Role of Typical Products in Fostering Rural Development and the Effects of Regulation (ECC) 2081/92, 73rd Seminar of the European Association of Agriculture Economists "Policy Experiences with Rural Development in a Diversified Europe", 28-30 June, Ancona, Italy.

- Parrott N., Wilson N. and Murdoch J. (2002), Spatializing Quality: Regional Production and the Alternative Geography of Food, *European Urban and Regional Studies*, Vol. 9, No. 3, pp. 241-261.
- Skuras D. and Vakrou A. (2002), Consumers' willingness to pay for origin labeled wine: A Greek Case Study, *British Food Journal*, Vol. 104, No. 11, pp. 898-912.
- Sylvander B. and Barham E. (2011), "Introduction", in Barham E. and Sylvander B. (Eds.), *Labels of Origin for Food. Local Development, Global Recognition*, Cambridge, USA, CABI International, pp. ix-xviii.
- Van Caenegem (2003), Registered Geographical Indications Between Intellectual Property and Rural Policy - Part II, Bond University, Διαθέσιμο στο: http://epublications.bond.edu.au/law_pubs/4, Ανακτήθηκε στις 3/10/2012.
- Williams R. (2007), Do geographical indications promote sustainable rural development?, Lincoln University, New Zealand.
- WWF Ελλάς, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία & ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος και Πολιτισμού (2009), *Ελληνικοί Υγρότοποι Ραμσάρ: Αξιολόγηση Προστασίας και Διαχείρισης*, Αθήνα.

Πηγές από το διαδίκτυο

- Δήμος Πρεσπών (2009), www.prespes.gr.
- Ε.Π.Π. (2010), <http://www.spp.gr>.
- ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2008), <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-database>.
- Υπ.Α.Α.Τ. (2010), <http://www.agrotikianaptixi.gr>.
- Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε. (2012),
http://it.opekepe.gr/aggregate/aggregate/index?Cultivation_page=16.
- Συμβούλιο για την Βιώσιμη Ανάπτυξη (2012), <http://www.sevbcsd.org.gr>.
- Agrocert (2007), <http://www.agrocert.gr>.
- European Commission (2012), <http://ec.europa.eu/agriculture/quality>.
- F.A.O. (2010), <http://faostat.fao.org/site/567/default.aspx#ancor>.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι
ΚΑΤΑΧΩΡΗΜΕΝΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΣΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ Γ.Ε.

Πίνακας 10. Καταχωρημένα προϊόντα ΠΟΠ και ΠΓΕ διεθνώς ανά κλάσεις.

A/a	Κλάσεις	Σύνολο χωρών	Ελλάδα
1	Κρέατα (και βρώσιμα παραπροϊόντα σφαγείων)	129	2
2	Προϊόντα κρέατος (μαγειρευτά, παστά, καπνιστά, κ.λπ.)	126	
3	Τυριά	203	21
4	Λοιπά προϊόντα ζωικής προέλευσης (αυγά, μέλι, διάφορα γαλακτοκομικά προϊόντα πλην βουτύρου, κ.λπ.)	32	
5	Έλαια και λίπη (βούτυρο, μαργαρίνη, λάδι, κ.λπ.)	117	27
6	Φρούτα, λαχανικά και δημητριακά νωπά ή μεταποιημένα	298	39
7	Νωπά ψάρια, μαλάκια και μαλακόστρακα και προϊόντα αυτών	26	1
8	Λοιπά προϊόντα του παραρτήματος Ι της Συνθήκης (μπαχαρικά κ.λπ.)	41	2
9	Μπύρες	21	
10	Φυσικά μεταλλικά νερά και νερά πηγών	23	
11	Προϊόντα αρτοποιίας, ζαχαροπλαστικής, ζαχαρώδη παρασκευάσματα ή προϊόντα μπισκοτοποιίας	49	1
12	Φυσικά κόμμεα και ρητίνες	2	2
13	Πολτός μουστάρδας	2	
14	Ζυμαρικά	5	
15	Σανός	1	
16	Αιθέρια έλαια	3	1
17	Καλλωπιστικά άνθη και φυτά	2	
18	Μαλλί	1	
Σύνολο		1.081	96

Πηγή: European Commission, 2012.

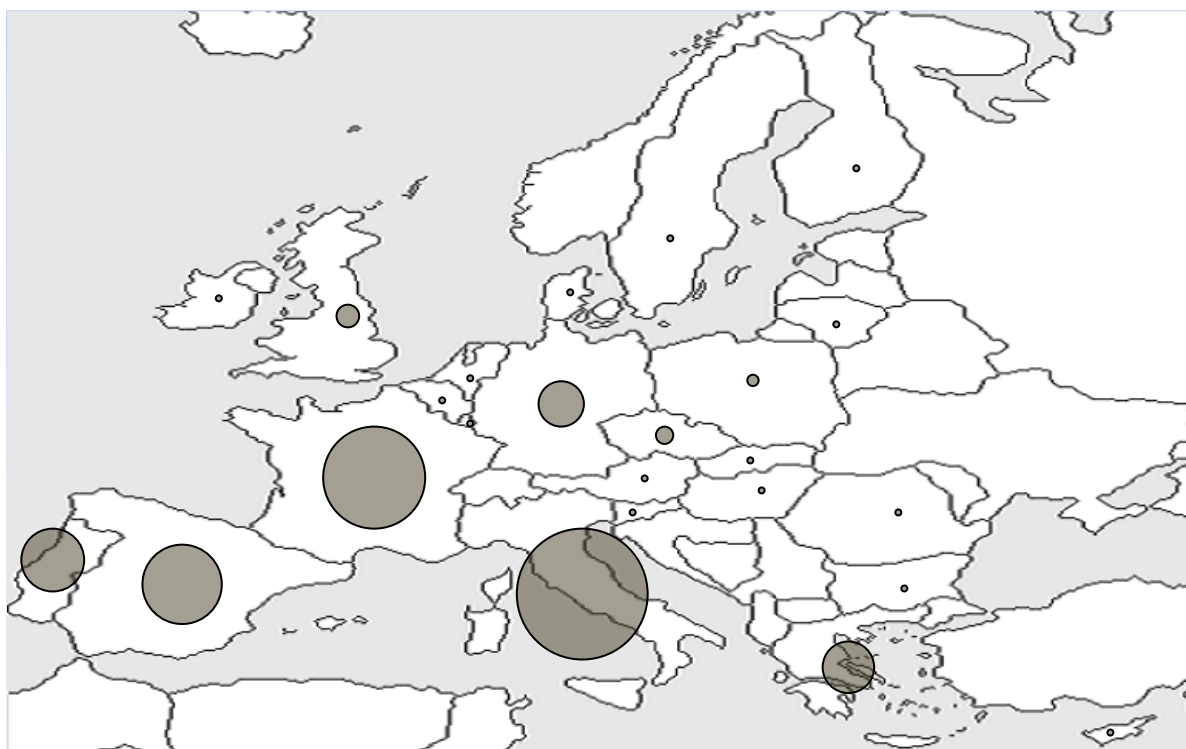
Πίνακας 11. Καταχωρημένα προϊόντα ΠΟΠ και ΠΓΕ ανά χώρα.

Χώρα	Αριθμός προϊόντων	% επί του συνόλου
Ιταλία	244	22,57%
Γαλλία	192	17,76%
Ισπανία	155	14,34%
Πορτογαλία	116	10,73%
Ελλάδα	96	8,88%
Γερμανία	84	7,77%
Μεγάλη Βρετανία	41	3,79%
Τσεχία	28	2,59%
Πολωνία	26	2,41%
Αυστρία	14	1,30%
Ουγγαρία	12	1,11%
Σλοβενία	12	1,11%
Βέλγιο	8	0,74%
Ολλανδία	8	0,74%
Σλοβακία	7	0,65%
Δανία	5	0,46%
Φινλανδία	5	0,46%

Ιρλανδία	4	0,37%
Λουξεμβούργο	4	0,37%
Σουηδία	4	0,37%
Κύπρος	2	0,19%
Βουλγαρία	1	0,09%
Λιθουανία	1	0,09%
Ρουμανία	1	0,09%
Ευρώπη	1070	98,98%
Βιετνάμ	1	0,09%
Ινδία	1	0,09%
Κίνα	8	0,74%
Κολομβία	1	0,09%
Τρίτες Χώρες	11	1,02%
Σύνολο	1081	100,00%

Πηγή: European Commission, 2012.

Χάρτης 4. Γεωγραφική κατανομή καταχωρημένων προϊόντων Γ.Ε. (ΠΟΠ και ΠΓΕ)

Πηγή: European Commission, 2012.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ
ΕΠΗΠΡΟΣΘΕΤΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΚΑΙ ΧΑΡΤΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ
ΜΕΛΕΤΗΣ

Χάρτης 5. Διασυνοριακό Πάρκο Πρεσπών

Πηγή: Εταιρία Προστασίας Πρεσπών 2005.

Πίνακας 12. Πραγματικός πληθυσμός περιοχής μελέτης και ευρύτερης περιοχής

Τοπικά Διαμερίσματα / Οικισμοί (α/α)	Έτος απογραφής										
	1913	1920	1928	1940	1951	1961	1971	1981	1991	2001	2011*
1 Περιοχή μελέτης	5.849	5.640	6.064	7.174	1.464	3.251	2.225	1.545	1.524	1.604	
1 Τ.Κ. Λαιμού	607	707	708	947	466	534	333	278	252	300	
<i>Λαιμός(1)</i>	477	555	547	738	466	427	286	251	250	299	
<i>Μηλεώνας (2)</i>	130	152	161	209	0	107	47	27	2	1	
2 Τ.Κ. Αγίου Αχιλλείου	366	266	353	382	33	160	151	168	149	144	
<i>Αγιος Αχιλλειος (3)</i>	92	64	113	100	33	38	39	31	31	28	
<i>Πύλη (4)</i>	274	202	240	282	0	122	112	137	118	116	
3 Τ.Κ. Αγίου Γερμανού (5)	1.621	1.549	1.622	2.177	0	689	478	237	267	231	
4 Τ.Κ. Βροντερού (6)	524	445	822	591	0	371	310	172	150	183	
5 Τ.Κ. Καλλιθέας (7)	266	337	370	379	0	287	210	170	177	160	
6 Τ.Κ. Καρυών	804	723	681	772	107	235	117	88	74	94	
<i>Καρυές (8)</i>	222	244	226	331	107	160	78	63	48	64	
<i>Οξιά (9)</i>	582	479	455	441	0	75	39	25	26	30	
7 Τ.Κ. Λευκώνα (10)	490	492	310	422	196	242	182	127	133	155	
8 Τ.Κ. Μικρολίμνης (11)	327	317	360	466	96	149	114	71	92	71	
9 Τ.Κ. Πλατέως (12)	170	215	253	268	133	154	83	67	86	108	
10 Τ.Κ. Ψαράδων (13)	674	589	585	770	433	430	247	167	144	158	
2 Υπόλοιπο Δήμου Πρεσπών	5.988	4.323	3.708	4.667	1.824	1.673	1.058	628	521	907	
11 Τ.Κ. Ανταρτικού	1.935	1.668	1.557	1.827	1.103	672	455	196	159	165	
<i>Ανταρτικό (14)</i>	1.415	1.262	1.136	1.345	1.047	605	418	169	133	135	
<i>Τρίγωνο (15)</i>	520	406	421	482	56	67	37	27	26	30	
12 Τ.Κ. Βατοχωρίου (16)	761	577	605	770	232	232	94	54	51	34	
13 Τ.Κ. Κρυσταλλοπηγής (17)	1.488	718	598	624	0	364	309	265	213	573	
14 Τ.Κ. Κώτα (18)	572	504	491	586	218	182	99	59	49	53	
15 Τ.Κ. Πισοδερίου	727	532	457	484	143	106	48	33	25	68	
<i>Πισοδέρι (19)</i>	727	532	457	484	143	106	48	30	25	68	
<i>Βίγλα (20)</i>	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	
16 Τ.Κ. Πράσινο (21)	505	324	0	376	128	117	53	21	24	14	
2 Δήμος Πρεσπών	11.837	9.963	9.772	11.841	3.288	4.924	3.283	2.173	2.045	2.511	2.577
3 Νομός Φλώρινας	80.374	71.860	69.126	87.931	69.391	67.356	52.264	52.430	53.147	54.768	51.080
4 Περιφέρεια Δυτ. Μακεδονίας	317.218	290.945	292.245	353.644	293.636	305.678	268.959	289.071	293.015	301.522	282.120
5 Ελλάδα	2.101.014	5.536.375	6.204.684	7.344.860	7.632.801	8.388.553	8.768.641	9.740.417	10.259.900	10.964.020	10.787.690

* Αναφέρεται στο νόμιμο πληθυσμό κατά την απογραφή του 2011.

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., απογραφές πραγματικού πληθυσμού.

Πίνακας 13. Κατανομή εργατικού δυναμικού ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας

	Τομέας				
	Πρωτογενής	Δευτερογενής	Τριτογενής	Νέοι ή μη προσδιορισμένοι	Σύνολο
1 Περιοχή μελέτης	516	57	180	72	825
1 Τ.Κ. Λαιμού	108	11	38	9	166
2 Τ.Κ. Αγίου Αχιλλείου	39	3	15	14	71
3 Τ.Κ. Αγίου Γερμανού	73	7	33	12	125
4 Τ.Κ. Βροντερού	68	19	10	5	102
5 Τ.Κ. Καλλιθέας	62	5	13	9	89
6 Τ.Κ. Καρυών	29	1	3	5	38
7 Τ.Κ. Λευκώνα	45	3	23	3	74
8 Τ.Κ. Μικρολίμνης	25	0	8	0	33
9 Τ.Κ. Πλατέως	45	3	9	5	62
10 Τ.Κ. Ψαράδων	22	5	28	10	65
2 Υπόλοιπο Δήμου Πρεσπών	168	99	171	43	481
11 Τ.Κ. Ανταρπικού	21	5	18	4	48
12 Τ.Κ. Βατοχωρίου	3	1	4	4	12
13 Τ.Κ. Κρυσταλλοπηγής	124	89	129	29	371
14 Τ.Κ. Κώτα	13	2	4	1	20
15 Τ.Κ. Πισοδερίου	2	2	15	5	24
16 Τ.Κ. Πράσινο	5	0	1	0	6
Δήμος Πρεσπών	684	156	351	115	1.306
3 Νομός Φλώρινας	5.076	4.477	8.882	2.654	21.029

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., απογραφή πραγματικού πληθυσμού 2001.

Πίνακας 14. Κατανομή εργατικού δυναμικού ανά θέση επαγγέλματος

Περιοχή	Πρωτογενής τομέας				
	Σύνολο	Εργοδότες	Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	Μισθωτοί	Μέλη αγροτικών οικογενειών
1 Περιοχή μελέτης	516	17	241	146	112
1 Τ.Κ. Λαιμού	108	1	52	46	9
2 Τ.Κ. Αγίου Αχιλλείου	39	0	26	0	13
3 Τ.Κ. Αγίου Γερμανού	73	0	47	11	15
4 Τ.Κ. Βροντερού	68	3	13	42	10
5 Τ.Κ. Καλλιθέας	62	2	27	6	27
6 Τ.Κ. Καρυών	29	0	20	4	5
7 Τ.Κ. Λευκώνα	45	0	26	8	11
8 Τ.Κ. Μικρολίμνης	25	0	13	3	9
9 Τ.Κ. Πλατέως	45	11	7	19	8
10 Τ.Κ. Ψαράδων	22	0	9	7	5
2 Υπόλοιπο Δήμου Πρεσπών	168	39	22	79	28
11 Τ.Κ. Ανταρπικού	21	1	9	4	7
12 Τ.Κ. Βατοχωρίου	3	1	0	1	1
13 Τ.Κ. Κρυσταλλοπηγής	124	28	8	71	17
14 Τ.Κ. Κώτα	13	8	0	3	2
15 Τ.Κ. Πισοδερίου	2	1	1	0	0
16 Τ.Κ. Πράσινο	5	0	4	0	1
3 Δήμος Πρεσπών	684	56	263	225	140

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., απογραφή πραγματικού πληθυσμού 2001.

Πίνακας 15. Γεωργό-κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις Δήμου Πρεσπών

Α/α	Τοπική Κοινότητα	Αριθ. γεωργό-κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων			
		Κατεύθυνση			Σύνολο
		Φυτική	Ζωική	Μικτή	
1	ΑΓ. ΑΧΙΛΛΕΙΟΣ	27	0	8	35
2	ΑΓ. ΓΕΡΜΑΝΟΣ	29	0	19	48
3	ΑΝΤΑΡΤΙΚΟ	5	7	3	15
4	ΒΑΤΟΧΩΡΙ	0	1	0	1
5	ΒΡΟΝΤΕΡΟ	20	4	16	40
6	ΚΑΛΛΙΘΕΑ	25	1	10	36
7	ΚΑΡΥΕΣ	15	1	4	20
8	ΚΡΥΣΤΑΛΛΟΠΗΓΗ	2	10	7	19
9	ΚΩΤΑΣ	4	1	3	8
10	ΛΑΙΜΟΣ	43	3	1	47
11	ΛΕΥΚΩΝΑΣ	19	0	4	23
12	ΜΙΚΡΟΛΙΜΝΗ	14	0	2	16
13	ΠΙΣΟΔΕΡΙ	0	0	0	0
14	ΠΛΑΤΥ	21	0	0	21
15	ΠΡΑΣΙΝΟ	0	0	0	0
16	ΨΑΡΑΔΕΣ	0	0	0	0
Σύνολο		224	28	77	329

Πηγή: στοιχεία Ε.Α.Σ. Φλώρινας.

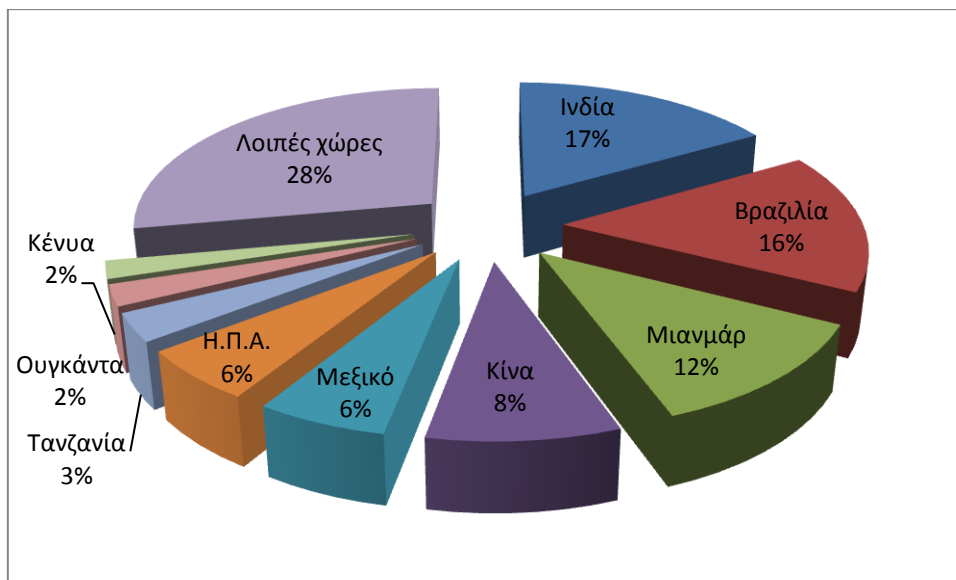
Πίνακας 16. Γεωργικές εκτάσεις και καλλιέργειες της περιοχής μελέτης

Δημοτικό Διαμέρισμα	Συνολική γεωργική έκταση (στρ.)	Συνολική καλλιεργούμενη έκταση (στρ.)	Είδος Καλλιέργειας							
			Φασόλια		Λοιπές αροτραίες		Κηπευτικά		Δενδρόδεις - Αμπελοειδή	
			Στρέμ.	%	Στρέμ.	%	Στρέμ.	%	Στρέμ.	%
Αγ. Αχιλλείος	1.000	860	380,00	38,00%	470,00	47,00%	10,00	1,00%	0,00	0,00%
Αγ. Γερμανός	1.400	1.173	450,00	31,21%	710,00	49,24%	13,00	0,90%	0,00	0,00%
Βροντερό	2.000	2.000	0,00	0,00%	2.000,00	100,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%
Καλλιθέα	2.300	1.168	400,00	17,17%	740,00	31,76%	28,00	1,20%	0,00	0,00%
Καρυές	3.200	2.925	950,00	28,90%	1.905,00	57,96%	25,00	0,76%	45,00	1,37%
Λαμός	5.500	4.426	3.960,00	86,09%	366,00	7,96%	50,00	1,09%	50,00	1,09%
Λευκώνας	2.600	2.353	1.820,00	70,82%	495,00	19,26%	31,00	1,21%	7,00	0,27%
Μικρολίμνη	1.300	1.305	830,00	56,66%	458,00	31,26%	17,00	1,16%	0,00	0,00%
Πλατό	2.200	1.760	1.380,00	75,16%	338,00	18,41%	10,00	0,54%	32,00	1,74%
Ψαράδες	200	51	0,00	0,00%	30,00	16,67%	21,00	11,67%	0,00	0,00%
Σύνολο	21.700	18.021	10.170,00	46,87%	7.512,00	34,62%	205,00	0,94%	134,00	0,62%

Πηγή: Αργυρόπουλος και Γιαννάκης 2001, Γιαννάκης κ.α. 2010.

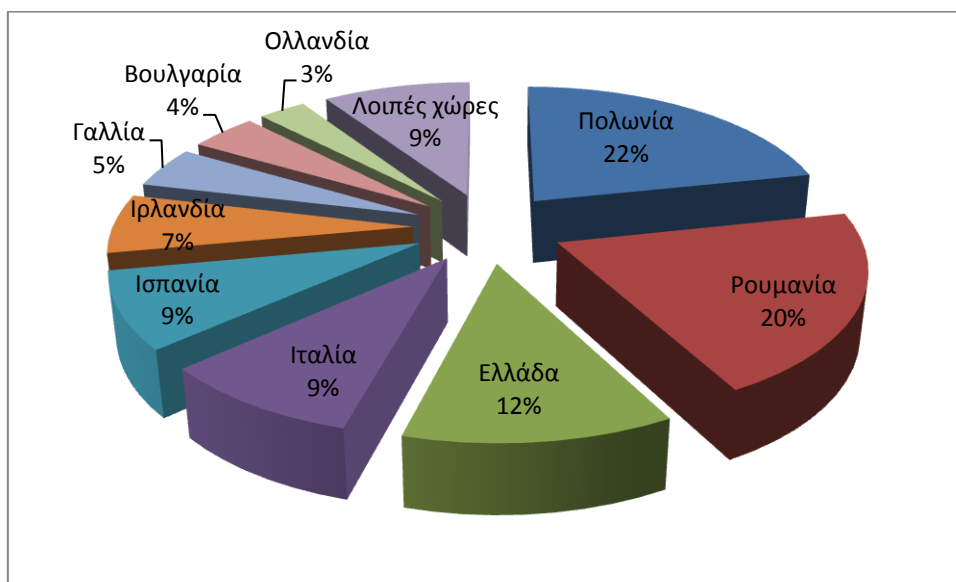
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ
ΠΙΝΑΚΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΦΑΣΟΛΙΟΥ

Διάγραμμα 21. Μεγαλύτερες χώρες παραγωγού ξερών φασολιών παγκοσμίως.

Πηγή: F.A.O. 2010.

Διάγραμμα 22. Μεγαλύτερες χώρες παραγωγού ξερών φασολιών στην Ε.Ε.

Πηγή: F.A.O. 2010.

Πίνακας 23. Μεγαλύτερα παραγωγικά κέντρα ξερού φασολιού στην Ελλάδα.

Περιφέρεια		Μ.Ο. 2002-2006			
		Έκταση (στρ.)		Παραγωγή (κιλά)	
1	Δυτική Μακεδονία	24.807,00	26,33%	6.893.107,00	33,66%
2	Δυτική Ελλάδα	16.702,80	17,73%	3.790.889,40	18,51%
3	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	12.725,80	13,51%	3.409.294,80	16,65%
4	Ήπειρος	6.652,60	7,06%	1.436.214,00	7,01%
5	Στερεά Ελλάδα	8.508,80	9,03%	1.300.625,80	6,35%
6	Πελοπόννησος	4.701,60	4,99%	873.276,80	4,26%
7	Θεσσαλία	4.541,60	4,82%	702.966,60	3,43%
8	Κεντρική Μακεδονία	2.546,80	2,70%	547.047,60	2,67%
9	Κρήτη	2.889,00	3,07%	490.182,40	2,39%
10	Ιόνια Νησιά	4.750,60	5,04%	397.804,20	1,94%
11	Βόρειο Αιγαίο	2.539,20	2,70%	298.500,80	1,46%
12	Νότιο Αιγαίο	2.738,60	2,91%	268.558,00	1,31%
13	Αττική	102,00	0,11%	72.866,00	0,36%
Ελλάδα		94.206,40	100,00%	20.481.333,40	100,00%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2008.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΠΟΣΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Δειγματοληψία άριστης κατανομής κατά Neyman

Για την εξαγωγή αντιπροσωπευτικού δείγματος του πληθυσμού, επιλέχθηκε η μέθοδος της στρωματωμένης δειγματοληψίας και ειδικότερα της δειγματοληψίας άριστης κατανομής κατά Neyman.

Το μέγεθος του συνολικού δείγματος (n) για δειγματοληψία άριστης κατανομής κατά Neyman δίνεται από τον τύπο:

$$n = \frac{(\sum N_i S_i)^2}{N^2 D^2 + \sum N_i S_i^2} \quad (1)$$

Όπου,

N ο συνολικός αριθμός του πληθυσμού έρευνας, που αντιστοιχεί στο σύνολο των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που έχουν ως έδρα τις 3 προεπιλεγμένες κοινότητες.

S η τυπική απόκλιση

D το τυπικό σφάλμα που δίνεται από την σχέση $D = \frac{d}{z}$

Από τα δεδομένα του προβλήματος και για πιθανότητα εκτίμησης 95%, έχουμε $1 - \alpha = 0,95 \Rightarrow \alpha/2 = 0,025 \Rightarrow 1 - \alpha/2 = 0,975 \Rightarrow z_{0,975} = 1,96$

Επιπλέον, για ακρίβεια εκτίμησης $\pm 0,5$ το $d = 0,5$.

Από τα παραπάνω, $D = \frac{d}{z} = \frac{0,5}{1,96} = 0,255$

Επιλύοντας την εξίσωση 1 ως προς n έχουμε:

$$\text{Μέγεθος συνολικού δείγματος } n = \frac{892,18^2}{115^2 \cdot 0,255^2 + 14.009,42} = 53,53185$$

Για την κατανομή του συνολικού μεγέθους του δείγματος στα επί μέρους στρώματα χρησιμοποιούμε την σχέση:

$$n_i = \left(\frac{N_i S_i}{\sum N_i S_i} \right) n,$$

τα αποτελέσματα της οποίας για κάθε κατηγορία με βάση τα εννέα επίπεδα στρώματος αναφέρονται στον πίνακα (Πίνακας 24) που ακολουθεί:

Πίνακας 24. Το δείγμα της έρευνας κατά στρώματα

A/α	Μέγεθος εκμετάλλευσης (στρέμματα)		Π.Γ.Ε.	Ni	Si	Δείγμα
1	< 20	Πολύ Μικρού Μεγέθους Εκμεταλλεύσεις	ΝΑΙ	1	0,00000	0,00 => 1
2	< 20	Πολύ Μικρού Μεγέθους Εκμεταλλεύσεις	ΌΧΙ	49	5,14713	15,13 => 16
3	20 - 40	Μικρού Μεγέθους Εκμεταλλεύσεις	ΝΑΙ	2	8,69741	1,04 => 2
4	20 - 40	Μικρού Μεγέθους Εκμεταλλεύσεις	ΌΧΙ	25	6,04713	9,07 => 10
5	40-80	Μεσαίου Μεγέθους Εκμεταλλεύσεις	ΝΑΙ	7	9,73514	4,09 => 5
6	40-80	Μεσαίου Μεγέθους Εκμεταλλεύσεις	ΌΧΙ	19	7,69409	8,77 => 9
7	80 -120	Μεγάλου Μεγέθους Εκμεταλλεύσεις	ΝΑΙ	5	9,66038	2,90 => 3
8	80 -120	Μεγάλου Μεγέθους Εκμεταλλεύσεις	ΌΧΙ	3	5,27004	0,95 => 1
9	> 120	Πολύ Μεγάλου Μεγέθους Εκμεταλλεύσεις	ΝΑΙ	4	48,23809	11,58 => 4
Σύνολο				115		53,53 => 51

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V
ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
Π.Μ.Σ. «ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ»

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

**«Η συμβολή των Τοπικών Προϊόντων Ποιότητας
στην Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Λιγότερο Ευνοημένων Περιοχών.
Η περίπτωση των προϊόντων Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (Π.Γ.Ε.)
Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας»**

Ονοματεπώνυμο ερευνητή: Μίχος Γεώργιος
Επιβλέπων καθηγητής: Μπεόπουλος Νίκος

ΑΘΗΝΑ 2012

A. Γενικές Ερωτήσεις

1^η Ερώτηση:

Ποια είναι η συμμετοχή του φορέα σας στο σύστημα Γεωγραφικής Ένδειξης (Γ.Ε.) του προϊόντος Π.Γ.Ε. «Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας»;

Την θεωρείτε ουσιαστική στην ορθή εφαρμογή του συστήματος;

Αναφέρατε κάποια σημεία που θα μπορούσαν να βελτιωθούν;

Απ.:.....
.....
.....
.....

2^η Ερώτηση:

Ποιοί είναι οι βασικοί λόγοι που σας κάνουν να εμπλακείτε σ' ένα προϊόν Π.Γ.Ε.;

Απ.:.....
.....
.....
.....

3^η Ερώτηση:

Τί θεωρείτε ότι πρεσβεύουν το προϊόν Π.Γ.Ε. «Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας» εκτός από το τοπωνύμιο προέλευσης τους;

Θεωρείτε ότι το προϊόν εμπεριέχει και συμβολική αξία, εκτός από την καθαρά ποιοτική;

Απ.:.....
.....
.....
.....

4^η Ερώτηση:

Η εφαρμογή του συστήματος Γ.Ε. έχει βελτιώσει την εικόνα-φήμη του προϊόντος;

Αν ναι, με ποιόν τρόπο;

Απ.:.....
.....

.....
.....
5^η Ερώτηση:

Θεωρείτε ότι η παραγωγή του προϊόντος Π.Γ.Ε. αυξάνει την ευαισθητοποίηση των εμπλεκομένων για την περιοχή παραγωγής;

Απ.:.....
.....
.....
.....

6^η Ερώτηση:

Θεωρείτε σημαντική παράμετρο για την επιτυχία ενός συστήματος Π.Γ.Ε. και την συμβολή του στην τοπική ανάπτυξη μιας περιοχής, την κοινή διαχείριση του προϊόντος από όλους τους εμπλεκομένους στο προϊόν;

Πιστεύετε ότι αυτό επιτυγχάνεται στο προϊόν Π.Γ.Ε. «Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας»;

Απ.:.....
.....
.....
.....

7^η Ερώτηση:

Η κοινή διαχείριση πρέπει να αφορά αυστηρά το προϊόν ή και τις επιδράσεις του από ή/και στο περιβάλλον της περιοχής (φυσικό και ανθρωπογενές);

Πιστεύετε ότι αυτό επιτυγχάνεται στο προϊόν Π.Γ.Ε. «Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας»;

Απ.:.....
.....
.....
.....

8^η Ερώτηση:

Το σύστημα των Γ.Ε. συνεισφέρει θετικά στην «εικόνα» της περιοχής;

Αν, ναι με ποιον τρόπο;

Αυτή η βελτιωμένη «εικόνα» ενθαρρύνει διάφορες ομάδες ανθρώπων (εν δυνάμει μόνιμοι κάτοικοι, επισκέπτες, τουρίστες) να επισκεφθούν ή να διαμείνουν στην περιοχή

Απ.:.....
.....
.....
.....

9^η Ερώτηση:

Ποια θεωρείτε ότι είναι η σημαντικότερη απειλή για την καλλιέργεια φασολιού στην περιοχή;

Πιστεύετε ότι το σύστημα των Γ.Ε. μπορεί να προστατεύσει το προϊόν από αυτή;

Απ.:.....
.....
.....
.....

10^η Ερώτηση:

Ποία ήταν τα κύρια χαρακτηριστικά της κατάστασης που επικρατούσε σε όλο το φάσμα της αγρό-διατροφικής αλυσίδας των φασολιών στην περιοχή πριν την εφαρμογή του συστήματος γεωγραφικών ενδείξεων;

Αναφέρατε τις σημαντικότερες διαφορές συγκριτικά με την παρούσα κατάσταση.

Απ.:.....
.....
.....
.....

11^η Ερώτηση:

Γενικά, ποιο πιστεύετε ότι είναι το σημαντικότερο πρόβλημα στην περιοχή σας;

Το προϊόν Π.Γ.Ε. «Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας» συνέβαλε στην επίλυση του;

Απ.:.....
.....
.....
.....

12^η Ερώτηση:

Εν κατακλείδι, πιστεύετε ότι η περιοχή σας έχει προοπτικές ανάπτυξης;
Θεωρείται ότι η εφαρμογή του συστήματος των Γ.Ε. συμβάλλει προς αυτήν την κατεύθυνση;

Απ.:.....
.....
.....
.....

B. Οικονομική επίδραση

- Τυχόν επιπρόσθετα έσοδα που προκύπτουν από το προϊόν

13^η Ερώτηση:

Ποιά είναι τα βασικά κανάλια εμπορίας για τα φασόλια (πιστοποιημένα και μη ως Π.Γ.Ε.) που παράγονται στην περιοχή;
Υπήρξε κάποια αξιοσημείωτη αλλαγή, λόγω εφαρμογής του συστήματος Γ.Ε.;

Απ.:.....
.....
.....
.....

14^η Ερώτηση:

Τα προϊόν με πιστοποίηση ως Π.Γ.Ε., απολαμβάνει υψηλότερες τιμές σε σχέση με το μη πιστοποιημένο προϊόν;
Αν ναι, πώς πιστεύετε ότι αυτή η επιπλέον αξία διανέμεται ανάμεσα στους εμπλεκόμενους (παραγωγοί, συσκευαστήρια διακινητές, έμποροι κ.α.) στα κανάλια εμπορίας του προϊόντος;

Απ.:.....
.....
.....
.....

15^η Ερώτηση:

Η προστιθέμενη αξία που προκύπτει από το πιστοποιημένο προϊόν Π.Γ.Ε. παραμένει στην περιοχή;

Απ.:.....
.....
.....
.....

16^η Ερώτηση:

Η οικονομική κατάσταση του φορέα σας έχει αλλάξει (θετικά ή αρνητικά) εξαιτίας της πιστοποίησης του προϊόντος ως Π.Γ.Ε.;

Σε τί συνίσταται αυτή η αλλαγή;

Απ.:.....
.....
.....
.....

- Προώθηση και εμπορία του προϊόντος

17^η Ερώτηση:

Υπάρχει επαρκής ενημέρωση του καταναλωτικού κοινού σχετικά με τα προϊόντα Π.Γ.Ε.;

Αν όχι, κρίνετε σκόπιμες δράσεις προβολής και προώθησης του προϊόντος Π.Γ.Ε.

«Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας»;

Υπάρχουν κάποιες συγκεκριμένες ομάδες στόχοι στις οποίες θα έπρεπε να εστιάσουν; Συγκεκριμένα, ποιοί θα πρέπει να είναι οι εμπλεκόμενοι που θα αναλάβουν τέτοιες δράσεις και ποιά θεωρείται ότι πρέπει να είναι το κύριο αντικείμενο τέτοιων ενεργειών;

Απ.:.....
.....
.....
.....

18^η Ερώτηση:

Θεωρείτε ότι έχει διευρυνθεί ο αριθμός και οι κατηγορίες των αγοραστών του προϊόντος από την εφαρμογή του συστήματος Γ.Ε.;

Απ.:.....
.....

.....
.....
19^η Ερώτηση:

Με βάση την πιστοποίηση του προϊόντος ως Π.Γ.Ε., έχει εφαρμοστεί τυχόν καινούρια στρατηγική προώθησης του προϊόντος;

Αν ναι, ποιά είναι αυτή;

Προκάλεσε την κινητοποίηση των εμπλεκόμενων;

Απ.:.....
.....
.....

- Υποδομές

20^η Ερώτηση:

Έχουν κατασκευασθεί καινούριες κτιριακές ή άλλες εγκαταστάσεις στην περιοχή από την εφαρμογή του συστήματος Π.Γ.Ε.;

Απ.:.....
.....
.....

- Ανάπτυξη καινοτομιών και πρωτοβουλιών

21^η Ερώτηση:

Έχουν προκύψει καινούριες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες σχετιζόμενες με το προϊόν Π.Γ.Ε. (π.χ. καταστήματα πώλησης του προϊόντος, καταστήματα εστίασης με έμφαση στην τοπική γαστρονομία, υπηρεσίες τουρισμού);

Απ.:.....
.....
.....

22^η Ερώτηση:

Έχουν πραγματοποιηθεί τυχόν αλλαγές στην παραγωγική ή τυποποιητική διαδικασία σχετικά με το προϊόν Π.Γ.Ε, από την εφαρμογή του συστήματος;

Απ.:.....
.....
.....
.....

23^η Ερώτηση:

Το σύστημα των Γ.Ε. οδηγεί σε συσσώρευση και μετάδοση γνώσεων ανάμεσα στους εμπλεκόμενους ;

Απ.:.....
.....
.....
.....

- Τοπική γνώση και παράδοση

24^η Ερώτηση:

Η τοπική γνώση και οι παραδοσιακές πρακτικές χρησιμοποιούνται σε κάποιο στάδιο της παραγωγής ή μεταποίησης του προϊόντος;

Απ.:.....
.....
.....
.....

25^η Ερώτηση:

Οι κανονισμοί (ευρωπαϊκοί και εθνικοί) του συστήματος Γ.Ε. ενθαρρύνουν την εφαρμογή της τοπικής γνώσης;

Απ.:.....
.....
.....
.....

- Κόστος εφαρμογής του συστήματος Γ.Ε.

26^η Ερώτηση:

Τι κόστος υπάρχει για την πιστοποίηση του προϊόντος ως Π.Γ.Ε.;

Απ.:.....
.....
.....
.....

27^η Ερώτηση:

Τι επιπλέον κόστος υπάρχει κατά την εφαρμογή του συστήματος Π.Γ.Ε.(συμβουλευτικές υπηρεσίες, γραμματειακή υποστήριξη κ.α.);

Απ.:.....
.....
.....
.....

28^η Ερώτηση:

Υπάρχει διαθέσιμη χρηματοδότηση για την κάλυψη του συνολικού ή μέρους του κόστους εφαρμογής του συστήματος των Γ.Ε. (π.χ. επιδοτούμενα μέτρα του Υπ.Α.Α.Τ.) ;

Απ.:.....
.....
.....
.....

Γ. Επίδραση στο περιβάλλον

- Εφαρμογή φίλο-περιβαλλοντικών πρακτικών

29^η Ερώτηση:

Λαμβάνονται μέτρα σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος σε όλο το φάσμα της τοπικής αγρό-διατροφικής αλυσίδας του προϊόντος;

Αυτά συνδέονται άμεσα με το νομοθετικό πλαίσιο των Γ.Ε.;

Θεωρείται ότι επαρκούν για την προστασία του περιβάλλοντος στην περιοχή;

Απ.:.....
.....
.....
.....

30^η Ερώτηση:

Υπό το πρίσμα των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, πιστεύετε ότι υπάρχουν διαφορές πριν και μετά την εφαρμογή του συστήματος Γ.Ε.;

Απ.:.....
.....
.....
.....

- Αειφόρος γεωργία

31^η Ερώτηση:

Λαμβάνοντας υπόψη την μεγάλη σημασία που έχει το νερό για περιοχή, πιστεύετε ότι η διαχείριση του είναι ορθή α) γενικά; και β) ειδικότερα ως προς την κάλυψη των υδατικών απαιτήσεων των καλλιεργειών φασολιών στην περιοχή;

Απ.:.....
.....
.....
.....

Δ. Κοινωνική επίδραση

- Κοινωνική συνοχή και κοινωνικό κεφάλαιο

32^η Ερώτηση:

Υπάρχει επαρκής γνώση των εμπλεκόμενων γύρω από το προϊόν Π.Γ.Ε.;
Αν όχι, κρίνετε σκόπιμη την εκπαίδευση/κατάρτιση τους, σε θέματα εφαρμογής του συστήματος;

Απ.:.....
.....
.....
.....

33^η Ερώτηση:

Έχουν δημιουργηθεί τυχόν νέες τοπικές οργανώσεις, ομάδες ή δίκτυα, από την εφαρμογή του συστήματος Π.Γ.Ε. στην περιοχή;

Απ.:.....
.....
.....
.....

- Απασχόληση

34^η Ερώτηση:

Έχουν δημιουργηθεί νέες θέσεις εργασίας στην περιοχή από την εφαρμογή του συστήματος Π.Γ.Ε. και οφείλονται σε αυτό (μέσω της λειτουργίας νέων επιχειρήσεων, δικτύων κ.α.);

Αν ναι, ποιες είναι αυτές;

Πιστεύετε ότι αυτές οι θέσεις εργασίας είναι προσωρινές ή μόνιμες;

Απ.:.....
.....
.....
.....

35^η Ερώτηση:

Η εφαρμογή του συστήματος Π.Γ.Ε. έχει προκαλέσει απώλεια θέσεων εργασίας σε άλλους τομείς στην περιοχή;

Αν ναι, ποιες είναι αυτές;

Απ.:.....
.....
.....
.....

- Εγκατάλειψη της περιοχής

36^η Ερώτηση:

Υπάρχει εγκατάλειψη της περιοχής κυρίως από την νέα γενιά;

Αν ναι, πιστεύετε πως η εφαρμογή του συστήματος Γ.Ε., γενικά επιβραδύνει αυτή την τάση;

Απ.:.....
.....
.....
.....

Ε. Ατομικά Στοιχεία Ερωτώμενου – Στοιχεία Εκπροσωπούμενου Οργανισμού

37^η Ερώτηση:

Γενικά στοιχεία του ενδιαφερόμενου τοπικού οργανισμού-φορέα, (κατηγορία, έτος ίδρυσης, χρονικό διάστημα ουσιαστικής ενασχόλησης με το προϊόν της έρευνας, έδρα, αρμοδιότητες, περιοχή ευθύνης, δομή κ.α.):

Απ.:.....
.....
.....
.....

38^η Ερώτηση:

Ιδιότητα εκπροσώπου:

Απ.:.....
.....
.....
.....

39^η Ερώτηση:

Φύλο:

Απ.: Άνδρας Γυναίκα

40^η Ερώτηση:

Τόπος γέννησης και τόπος μόνιμης κατοικίας:

Απ.:.....
.....
.....
.....

41^η Ερώτηση:

Χρονική περίοδος α) ενασχόλησης στον συγκεκριμένο οργανισμό-φορέα και β) δραστηριοποίησης στην υφιστάμενη ιδιότητα:

Απ.:.....
.....
.....
.....

42^η Ερώτηση:

Εργασιακή και οικονομική σχέση με τον συγκεκριμένο οργανισμό-φορέα:

Απ.:.....
.....
.....
.....

43^η Ερώτηση:

Επαγγελματική δραστηριότητα:

Απ.:.....
.....
.....
.....

44^η Ερώτηση:

Επίπεδο εκπαίδευσης:

Υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Τριτοβάθμια

45^η Ερώτηση:

Έχετε τυχόν επιμορφωθεί – καταρτισθεί σχετικά με το αντικείμενο της θέσης που κατέχετε στον συγκεκριμένο οργανισμό-φορέα:

Απ.:.....
.....
.....
.....

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
Π.Μ.Σ. «ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ»

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

**«Η συμβολή των Τοπικών Προϊόντων Ποιότητας
στην Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Λιγότερο Ευνοημένων Περιοχών.
Η περίπτωση των προϊόντων Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (Π.Γ.Ε.)
Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας»**

Ονοματεπώνυμο ερευνητή: Μίχος Γεώργιος

Επιβλέπων καθηγητής: Μπεόπουλος Νίκος

Κωδικός ερωτηματολογίου:

ΑΘΗΝΑ 2012

Η συγκεκριμένη εργασία έχει ως σκοπό την εξέταση της συμβολής του συστήματος γεωγραφικών ενδείξεων στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών.

Ειδικότερα, διερευνάται μελέτη περίπτωσης που αφορά το προϊόν «Π.Γ.Ε. Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας και συγκεκριμένα οι τοπικές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές παράμετροι, που σχετίζονται με την παραγωγή και πιστοποίηση του συγκεκριμένου προϊόντος. Επιπλέον, εξετάζονται θέματα που θεωρούνται βασικά για την επιτυχή εφαρμογή ενός τέτοιου συστήματος, όπως η κοινή διαχείριση και συμμετοχή των τοπικών εμπλεκόμενων σε αυτό, καθώς και ζητήματα σχετικά με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου προϊόντος.

Το παρόν ερωτηματολόγιο, αποτελεί βασικό εργαλείο διεξαγωγής της συγκεκριμένης έρευνας στην περιοχή μελέτης και απευθύνεται στους καλλιεργητές φασολιού των Πρεσπών.

A. Γενικές Ερωτήσεις

1. Γνωρίζετε γενικά, τι είναι τα Προϊόντα Γεωγραφικής Ένδειξης (Π.Γ.Ε.);

Απ.: Ναι Όχι

2. Γνωρίζετε ότι τα φασόλια που παράγονται στην περιοχή των Πρεσπών μπορούν να πιστοποιηθούν ως Π.Γ.Ε.;

Απ.: Ναι Όχι

3. Α) Το προϊόντα φασολιών που παράγετε πιστοποιούνται ως Π.Γ.Ε.;

Απ.: Ναι (Πήγαινε Β) Όχι (Πήγαινε Γ)

Β) Αν ναι,

i) από πότε πιστοποιείται το προϊόν σας ως Π.Γ.Ε.;

Απ.:

ii) ποιός είναι ο βασικότερος λόγος που σας κάνει να εμπλακείτε σε αυτό;

Απ.: Υψηλότερη τιμή πώλησης

Ευκολότερη διάθεση

Άλλος λόγος

Ποίος;

Γ) Αν όχι, γιατί;

Απ.: Ανεπαρκής ενημέρωση

Υψηλό κόστος πιστοποίησης

Δεν υπάρχει διαφορά στην τιμή ή/και την διάθεση του προϊόντος

Άλλος λόγος

Ποίος;

4. Με ποιόν τρόπο εμπορεύεστε το προϊόν σας;

Απ.: Συλλογικά (μέσω των δύο τοπικών συνεταιρισμών)

Ατομικά

B. Απόψεις

B1. Συμφωνείτε με τις ακόλουθες απόψεις:

- **Ποιότητα**

5. Το προϊόν Π.Γ.Ε. «Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας» είναι ένα ποιοτικό προϊόν.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

6. Η ποιότητα του προϊόντος οφείλεται στην διατροφική του αξία και στον τρόπο παραγωγής στην συγκεκριμένη περιοχή (πραγματική ποιότητα).

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

7. Η ποιότητα του προϊόντος οφείλεται στην φήμη του και σε παραμέτρους περιβαλλοντικές και κοινωνικές που πιθανόν αυτή εμπεριέχει (συμβολική ποιότητα).

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

- **Κοινή διαχείριση**

8. Σημαντική βαρύτητα στην επιτυχία του συστήματος Π.Γ.Ε. έχει η κοινή διαχείριση του προϊόντος από όσο το δυνατόν περισσότερους φασολοπαραγωγούς της περιοχής.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

9. Η κοινή διαχείριση πρέπει να αφορά ευρύτερα όλους τους τοπικούς ενδιαφερόμενους για το προϊόν (π.χ. Δήμο Πρεσπών, Φορέα Διαχείρισης Πρεσπών, Εταιρία Προστασίας Πρεσπών).

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

- **Προώθηση – προβολή προϊόντος**

10. Α) Υπάρχει επαρκής ενημέρωση του καταναλωτικού κοινού σχετικά με τα προϊόντα Π.Γ.Ε..

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

Β) Κρίνετε σκόπιμες δράσεις προβολής και προώθησης τέτοιων προϊόντων;

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

11. Α) Οι διαχειριστές (τοπικά τυποποιητήρια – συσκευαστήρια) του σήματος Π.Γ.Ε «Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας» είναι οι μόνοι αρμόδιοι για την υλοποίηση δράσεων προβολής και προώθησης του προϊόντος.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

Β) Τέτοιες δράσεις πρέπει να υλοποιούνται από κοινού με τη συμμετοχή όλων των εμπλεκομένων στο προϊόν.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

12. Α) Οι δράσεις προβολής και προώθησης πρέπει να έχουν ως αντικείμενο την διατροφική αξία του προϊόντος ως αποτέλεσμα της παραγωγικής διαδικασίας στην περιοχή.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

Β) Τέτοιες δράσεις πρέπει να αφορούν και ανάδειξη της σχέσης που έχει το προϊόν με το περιβάλλον και την τοπική κοινωνία.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

- Ενημέρωση - εκπαίδευση – κατάρτιση

13. Α) Υπάρχει επαρκής γνώση των παραγωγών για το προϊόν Π.Γ.Ε. «φασόλια Πρεσπών Φλώρινας».

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

Β) Κρίνετε σκόπιμη την εκπαίδευση/κατάρτιση τους.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

- Εγκαταστάσεις

14. Οι βασικές εγκαταστάσεις των δύο διαχειριστών του σήματος Π.Γ.Ε. (τυποποιητήρια – συσκευαστήρια) επαρκούν για την ορθή εφαρμογή του συστήματος.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

- Συμβουλές – Τεχνική στήριξη

15. Οι συμβουλές και η τεχνική στήριξη που παρέχεται από τους αρμόδιους σχετικά με την εφαρμογή του συστήματος Π.Γ.Ε. κρίνεται επαρκής.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

- Προδιαγραφές του συστήματος

16. Οι προδιαγραφές του προϊόντος Π.Γ.Ε. είναι αυστηρές

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

- Εποπτεία – έλεγχος του προϊόντος

17. Η εποπτεία – έλεγχος του συστήματος στο προϊόν Π.Γ.Ε. «Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας» από τους αρμόδιους φορείς είναι επαρκής.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

- Κόστος

18. Το κόστος συμμετοχής (πιστοποίησης και τεχνικής στήριξη) στο σύστημα Π.Γ.Ε. επηρεάζει σημαντικά την συμμετοχή των παραγωγών σε αυτό.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

B2. Συμφωνείτε με τις προτάσεις - τοποθετήσεις που ακολουθούν, σχετικά με την συμβολή του προϊόντος στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής:

• Οικονομική επίδραση

19. Α) Το πιστοποιημένο προϊόν Π.Γ.Ε. «Φασόλια Πρεσπών Φλώρινας», απολαμβάνει υψηλότερες τιμές σε σχέση με το μη πιστοποιημένο προϊόν.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

Β) Την τυχόν υψηλότερη τιμή του προϊόντος, την καρπώνονται κυρίως οι παραγωγοί και συνεταιρισμοί της περιοχής.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

20. Το πιστοποιημένο προϊόν Π.Γ.Ε. διατίθεται πιο εύκολα στην αγορά συγκριτικά με το συμβατικό.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

21. Έχουν δημιουργηθεί νέες επιχειρήσεις στην περιοχή, σχετιζόμενες με το προϊόν Π.Γ.Ε.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

22. Η εφαρμογή του συστήματος Π.Γ.Ε. έχει δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας στην περιοχή.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

• Επίδραση στο περιβάλλον

23. Η εφαρμογή του συστήματος Π.Γ.Ε. στην περιοχή οδηγεί στην λήψη μέτρων σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

24. Α) Γενικά, κατά την παραγωγή του προϊόντος Π.Γ.Ε. τηρούνται όλες οι προβλεπόμενες από την νομοθεσία ορθές γεωργικές πρακτικές (αγρανάπαυση, αμειψισπορά, ορθή χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων, ενσωμάτωση υπολειμμάτων στο έδαφος κ.α.).

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

B) Ειδικότερα τηρούνται τα ακόλουθα:

i) Ορθή χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

ii) Αγρανάπαυση

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

iii) Αμειψισπορά

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

iv) Ενσωμάτωση υπολειμμάτων στο έδαφος

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

25. Λαμβάνοντας υπόψη τις υπάρχουσες υποδομές, επιτυγχάνεται ορθή διαχείριση του νερού ως προς την κάλυψη των αρδευτικών απαιτήσεων της καλλιέργειας φασολιού.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

26. Υπάρχουν σημαντικές διαφορές στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις (π.χ. στάθμη και ποιότητα των νερών των λιμνών, φυτοπροστατευτικά απορρίμματα, διαχείριση του εδάφους) πριν και μετά την εφαρμογή του συστήματος Π.Γ.Ε.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

- Κοινωνική επίδραση

27. Η χρήση του ονόματος της περιοχής από το προϊόν ως γεωγραφική ένδειξη, ενθαρρύνει διάφορες ομάδες ανθρώπων (π.χ. εν δυνάμει μόνιμοι κάτοικοι, επισκέπτες, τουρίστες) να επισκεφθούν ή να διαμείνουν στην περιοχή.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

28. Έχουν δημιουργηθεί καινούργιες υποδομές στην περιοχή που οφείλονται (έστω και μερικώς) στο σύστημα Π.Γ.Ε.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

29. Η τοπική γνώση και οι παραδοσιακές πρακτικές χρησιμοποιούνται σε κάποιο από τα στάδια της παραγωγής ή μεταποίησης του προϊόντος Π.Γ.Ε.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

30. Η εφαρμογή του συστήματος Π.Γ.Ε. οδηγεί στην συσσώρευση και μετάδοση γνώσεων και πρακτικών παραγωγής του προϊόντος.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

- Συνολική επίδραση

31. Γενικά, η εφαρμογή του συστήματος Π.Γ.Ε. συμβάλλει στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής.

Απ.: Πάρα πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου Δεν έχω άποψη

Γ. Γενικά Χαρακτηριστικά Γεωργικής Εκμετάλλευσης

- Μέγεθος

32. Πόσα στρέμματα φασολιών καλλιεργείτε;

Απ.:.....

33. Στην εκμετάλλευση σας έχετε άλλες καλλιέργειες ή ζώα;

Απ.:.....

34. Α) Συγκριτικά με τα προηγούμενα χρόνια έχει μεταβληθεί ουσιαστικά η συνολική καλλιεργούμενη έκταση φασολιών της εκμετάλλευσής σας;

Απ.: Ναι (Πήγαινε Β) Όχι

Β) Αν ναι, που οφείλεται;

Απ.:.....

- Απασχόληση

35. Α) Πόσα άτομα απασχολεί συνολικά η εκμετάλλευση σας;

Απ.:.....

Β) Απασχολούνται άλλα μέλη του αγροτικού σας νοικοκυριού στην εκμετάλλευση;

Απ.: Ναι Όχι

Αν ναι πόσα; Η εργασία τους είναι μόνιμη ή εποχική;

Απ.:.....

Γ) Απασχολείτε έξω-οικογενειακό εργατικό δυναμικό;

Απ.: Ναι Όχι

Αν ναι, πόσα άτομα; Είναι εποχικοί ή μόνιμοι; Προέρχονται από την τοπική κοινωνία;

Απ.:.....

- Επιδότησεις - επενδύσεις

36. Η εκμετάλλευση σας έχει ενταχθεί σε κάποιο επιδοτούμενο επενδυτικό πρόγραμμα;

Απ.:.....

- Παράλληλες δράσεις ποιότητας

37. Η εκμετάλλευσή σας εφαρμόζει άλλα συστήματα ποιότητας (π.χ. ολοκληρωμένη διαχείριση, βιολογική γεωργία);

Απ.:.....

- Οικονομική κατάσταση

38. Α) Η οικονομική κατάσταση της επιχείρησής σας έχει αλλάξει (θετικά ή αρνητικά) εξαιτίας της πιστοποίησης του προϊόντος ως Π.Γ.Ε.

Απ.: Ναι (Πήγαινε Β) Όχι

Β) Αν ναι, που οφείλεται αυτή η αλλαγή;

Απ.:.....

Δ. Ατομικά Στοιχεία

39. Φύλο:

Απ.: Άνδρας Γυναίκα

40. Έτος Γέννησης:

Απ.:.....

41. Α) Οικογενειακή κατάσταση:

Απ.: Άγαμος/η Έγγαμος/η (Πήγαينه Β)

Β) Αν είστε έγγαμος/η, πόσα μέλη αριθμεί η οικογένεια σας;

Απ.:.....

42. Επίπεδο Εκπαίδευσης:

Απ.: Υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Τριτοβάθμια

43. Έχετε τυχόν επιμορφωθεί – καταρτισθεί σχετικά με το συγκεκριμένο προϊόν;

Απ.: Ναι Όχι

44. Α) Είστε κατά κύριο επάγγελμα γεωργό-κτηνοτρόφος;

Απ.: Ναι (Πήγαينه Β) Όχι (Πήγαينه Γ)

Β) Αν ναι, έχετε δευτερεύον επάγγελμα;

Απ.: Ναι Όχι

Αν ναι ποιό;.....

Γ) Αν δεν είστε κατά κύριο επάγγελμα γεωργός, ποιο είναι το κύριο επάγγελμα σας;

.....

45. Α) Πόσα χρόνια ασχολείστε με την γεωργία;

Απ.:.....

Β) Ειδικότερα, πόσα χρόνια ασχολείστε με την καλλιέργεια φασολιού;

Απ.:.....

46. Για ποιόν λόγο ενασχοληθήκατε με την φασολοκαλλιέργεια;

Απ.: Οικογενειακή παράδοση

Βελτίωση εισοδήματος

Τρόπος ζωής

Ανυπαρξία εναλλακτικών λύσεων

Άλλος λόγος

Ποίος;

Σας ευχαριστώ θερμά για την συμμετοχή σας!